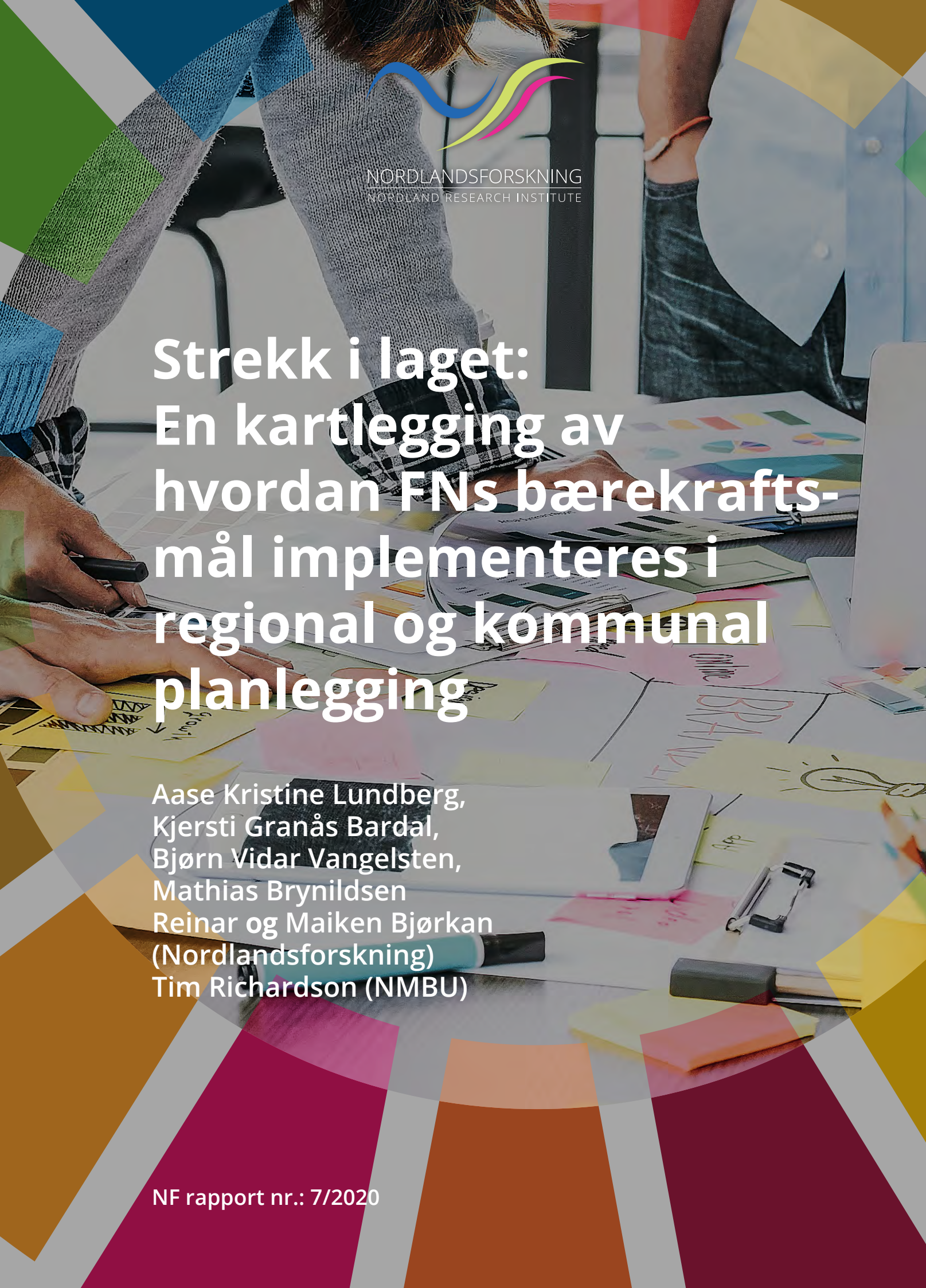

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FNs bærekrafts- mål implementeres i regional og kommunal planlegging

Aase Kristine Lundberg,
Kjersti Granås Bardal,
Bjørn Vidar Vangelsten,
Mathias Brynildsen
Reinar og Maiken Bjørkan
(Nordlandsforskning)
Tim Richardson (NMBU)

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

STREKK I LAGET: EN KARTLEGGING AV HVORDAN FNS BÆREKRAFTSMÅL IMPLEMENTERES I REGIONAL OG KOMMUNAL PLANLEGGING

Publisert: Juli 2020

Skrevet av: Aase Kristine Lundberg,
Kjersti Granås Bardal, Bjørn Vidar
Vangelsten, Mathias Brynildsen
Reinar og Maiken Bjørkan
(Nordlandsforskning)
Tim Richardson (NMBU)

NF rapport nr: 7/2020

ISBN nr:
978-82-7321-794-3 (trykt)
978-82-7321-795-0 (digital)

ISSN-nr: 0805-4460

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

RAPPORT

TITTEL: Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging	OFF.TILGJENGELIG: JA	NF-RAPPORT NR: 7/2020
FORFATTER(E): Aase Kristine Lundberg, Kjersti Granås Bardal, Bjørn Vidar Vangelsten, Mathias B. Reinart og Maiken Bjørkan (Nordlandsforskning) og Tim Richardson (NMBU)	PROSJEKTANSVARLIG (SIGN): Aase Kristine Lundberg FORSKNINGSLEDER: Siri Veland	
PROSJEKT: Utredning av hvordan FNs bærekraftsmål ivaretas i planlegging i norske kommuner og fylkeskommuner	OPPDRAGSGIVER: Kommunal- og moderniseringsdepartementet	
SAMMENDRAG: Denne rapporten oppsummerer en studie av hvordan norske kommuner og fylkeskommuner arbeider med å implementere bærekraftsmålene i planlegging.	EMNEORD: FNs bærekraftsmål, lokal og regional planlegging, plan- og bygningsloven, implementering.	
<i>Andre rapporter innenfor samme forskningsprosjekt/program ved Nordlandsforskning:</i> Areal Nordland 2050 - Scenarier om arealutviklingen - basert på FNs bærekraftsmål. NF rapport nr.: 2/2020		ANTALL SIDER: 169

INNHold

FORORD	5
SAMMENDRAG	6
1 INNLEDNING: BÆREKRAFTSMÅLENE – FRA GLOBALE MÅL TIL LOKAL HANDLING	11
1.1 RAMMENE FOR OPPDRAGET	13
1.2 PROBLEMSTILLINGER	15
1.3 DISPOSISJON	16
2 METODE	17
2.1 SPØRREUNDERSØKELSE	17
2.2 ERFARINGSSTUDIE FRA UTVALGTE KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER	17
2.2.1 Intervjuer	20
2.2.2 Dokumentanalyse	21
2.3 KARTLEGGING AV EKSISTERENDE LITTERATUR	21
2.4 KARTLEGGING AV NETTVERK OG INITIATIV	22
2.5 FORSKNINGSETIKK	22
3 KARTLEGGING AV NORSKE KOMMUNERS ARBEID MED IMPLEMENTERINGEN AV BÆREKRAFTSMÅLENE	24
3.1 RESPONS	24
3.2 STATUS PÅ ARBEID MED BÆREKRAFTSMÅLENE	25
3.3 BÆREKRAFTSMÅLENE SOM RAMMEVERK	29
3.3.1 Tverrsektorielt samarbeid	31
3.3.2 Innbyggerinvolvering	33
3.3.3 Prioritering av hoved- eller delmål	34
3.4 SAMARBEID OG POLITISKE PROSESSER	38
3.5 VEILEDNING OG STØTTE FRA FYLKESKOMMUNENE	40
3.6 BRUK AV OG KJENNSKAP TIL VEILDNINGSMATERIELL	44
3.7 BARRIERER FOR BRUK AV BÆREKRAFTSMÅLENE SOM PLANVERKTØY	48
3.8 MÅLING AV EFFEKT	53
3.9 ANNET	57
4 ERFARINGER FRA ARBEIDET MED BÆREKRAFTSMÅLENE I KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER	59
4.1 BAKGRUNN OG MOTIVASJON FOR Å ARBEIDE MED BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING	59
4.1.1 Bærekraftsmålene som et felles utgangspunkt for sammenslåingsprosesser	61
4.1.2 Enkeltpersoner og nettverks betydning	63
4.2 STATUS OG TILNÆRMINGER TIL ARBEIDET MED BÆREKRAFTSMÅLENE	64
4.2.1 Status for de utvalgte kommunene	64
4.2.2 Status for de utvalgte fylkeskommunene	74

4.3	FORANKRING, SAMARBEID OG MEDVIRKNING	81
4.4	BÆREKRAFTSMÅLENE BIDRAG I PLANLEGGING	84
4.5	VERKTØY, METODER OG INDIKATORER.....	86
4.6	SAMORDNING OG KOORDINERING PÅ TVERS AV NIVÅ.....	88
4.7	FORHOLDET MELLOM REGIONAL OG LOKAL PLANLEGGING OG FYLKESKOMMUNENS VEILEDERROLLE	89
4.8	LÆRDOM OG ERFARINGER: MELLOM ENTUSIASME OG FRUSTRASJON	90
5	KARTLEGGING AV EKSISTERENDE LITTERATUR OG NETTVERK.....	93
5.1	OVERORDNET OM LITTERATUREN	93
5.2	IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING	94
5.3	BARRIERER OG SUKSESSFaktorER KNYTTET TIL IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE.....	97
5.4	SAMMENHENG MELLOM MÅL – KONFLIKTER OG SYNERGIER	100
5.5	MÅLING AV BÆREKRAFT – INDIKATORVERKTØY	105
5.6	BRUK AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING I NORGE OG NORDEN	111
5.7	BYPLANLEGGING MED UTGANGSPUNKT I BÆREKRAFTSMÅLENE	112
5.8	KARTLEGGING AV RELEVANTE NETTVERK	116
6	ANALYSE	120
6.1	STATUSBESKRIVELSE: MELLOM HØYE AMBISJONER OG UENDREDE REALITETER.....	120
6.1.1	<i>Fremdeles i en tidlig fase og på et strategisk nivå</i>	<i>120</i>
6.1.2	<i>Store variasjoner og strekk i laget.....</i>	<i>121</i>
6.1.3	<i>Kommunestørrelse har betydning for arbeidet</i>	<i>122</i>
6.2	EN AVGRENSSET OG SPISET TILNÆRMING TIL IMPLEMENTERINGEN AV BÆREKRAFTSMÅLENE	123
6.2.1	<i>Bærekraftsmålene forstått som de tre bærekraftsdimensjonene</i>	<i>125</i>
6.3	VELKJENTE BARRIERER SOM MÅ HÅNTERES	125
6.4	VERKTØY FOR IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING	126
6.4.1	<i>Vurdering av metoder og verktøy for implementering av bærekraftsmålene</i>	<i>127</i>
6.4.2	<i>Lokalt og regionalt relevante indikatorer.....</i>	<i>131</i>
6.4.3	<i>Fokus på prosess eller resultat i implementeringen av bærekraftsmålene i Planlegging?.....</i>	<i>133</i>
6.5	MANGEL PÅ SAMSTEMT POLITIKK PÅ TVERS AV NIVÅ	134
6.6	POTENSIALET FOR IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE I DET NORSKE PLANSYSTEMET	136
7	UTFORDRINGER, UTVIKLINGSBEHOV OG ANBEFALINGER	138
7.1	UTFORDRINGER OG UTVIKLINGSBEHOV.....	138
7.2	ANBEFALINGER TIL DET VIDERE UTVIKLINGSARBEIDET.....	141
	REFERANSER	144
	VEDLEGG	150

Figurer:

Figur 1: Oversikt over FNs bærekraftsmål.....	11
Figur 2: FNs bærekraftsmål inndelt i økologisk, sosial og økonomisk bærekraft (Stockholm Resilience Centre, 2016).	12
Figur 3: Fagfelt de ulike respondentene jobber med. Andel som svarer at dette fagfeltet enten er en hovedoppgave, at de arbeider en del med dette eller at de i liten eller ingen grad arbeider med dette.	25
Figur 4: I hvilken grad er følgende påstander en god beskrivelse av arbeidet med bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i din kommune?	26
Figur 5: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden «FNs bærekraftsmål er et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer i vår kommune». Fordelt på kommunestørrelse.	27
Figur 6: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden «FNs bærekraftsmål brukes som et styringsverktøy i økonomiplan / kommunale budsjettprosesser». Fordelt på kommunestørrelse.	28
Figur 7: Respondentenes svar på spørsmålet «I hvilken grad har innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen?»	29
Figur 8: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» mener at innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk har innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen. Fordelt på kommunestørrelse.	30
Figur 9: Respondentenes svar på spørsmålet «I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt i kommunen?»	32
Figur 10: I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt i kommunen? Andel som har svart «Stor grad» eller «Meget stor grad» fordelt på kommunestørrelse.	32
Figur 11: Respondentenes svar på spørsmålet «I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å skape engasjement blant kommunens befolkning?»	33
Figur 12: I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å skape engasjement blant kommunens befolkning? Andel som har svart «Stor grad» eller «Meget stor grad» fordelt på kommunestørrelse.	34
Figur 13: I hvilken grad har det vært en politisk prosess rundt bruk av FNs bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen i kommunen?	38
Figur 14: I hvilken grad har politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål bidratt til å endre politikk og prioritering?	39
Figur 15: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i: (A) Det har vært en politisk prosess rundt bruk av bærekraftsmålene (røde søyler) og (B) at prosessen har bidratt til å endre politikk og prioritering (blå søyler).....	39
Figur 16: I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?	40
Figur 17: I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen? Andel som har svart «Stor grad» eller «Meget stor grad» fordelt på kommunestørrelse.	41
Figur 18: I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?	42
Figur 19: Har dere benyttet veiledningsmateriell i arbeidet med FNs bærekraftsmål i kommunen?	45
Figur 20: Andel av respondentene som sier at kommunen har benyttet veiledningsmateriellet SSB Indikatorer til FNs bærekraftsmål (2018) og DOGA Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn (2019) i «Noen» eller «Stor» grad. Fordelt på kommunestørrelse.	46
Figur 21: Er din kommune medlem av eller benytter kunnskap fra ulike kompetansekilder / nettverk for bærekraft utvikling?	47
Figur 22: Andel av respondentene som sier at kommunen har benyttet kompetansekildene/nettverkene KS, FN-sambandet og Smartbyene i «Noen» eller «Stor» grad. Fordelt på kommunestørrelse.	48
Figur 23: I hvilken grad er følgende en barriere for bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?	49
Figur 24: Andelen som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden at «Manglende tid/ressurser» er en barriere for bruk av bærekraftsmålene som planverktøy.	53
Figur 25: Andelen som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden at «Manglende kunnskap om FNs bærekraftsmål i kommunen» er en barriere for bruk av bærekraftsmålene som planverktøy.	53
Figur 26: I hvilken grad bruker kommunen indikatorer for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål?	54

Figur 27: Andelen som i «Middels grad», «Stor grad» eller «Meget stor grad» mener at kommunen bruker indikatorer for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål. Fordelt på kommunestørrelse.	55
Figur 28: I hvilken grad oppfatter du at eksisterende statistikk og indikatorer, som f.eks. KOSTRA-tall er egnet for å måle framgang i arbeidet med FNs bærekraftsmål?	55
Figur 29: I hvilken grad oppfatter du at bruk av indikatorer er relevant og viktig for implementering av FNs bærekraftsmål i din kommune?	56
Figur 30 Visualisering av hvordan Asker kommune har arbeidet med å implementere bærekraftsmålene i sitt syrnings- og plansystem	67
Figur 31: City Performance Benchmark for Ålesund kommune (Kilde: Foreløpig utkast til rapport, www.alesund.kommune.no).....	73
Figur 32: Gruppering av bærekraftsmålene i kunnskapsgrunnlaget til Viken fylkeskommune (Kilde: Viken fylkeskommune, 2019).	79
Figur 33: Fire faser i lokaliseringprosessen av bærekraftsmålene.	95
Figur 34: Institusjonelle forutsetningene for arbeidet med lokalisering av bærekraftsmålene.	95
Figur 35: Læringsmodulene fra UCLG for implementering av bærekraftsmålene lokalt.	96
Figur 36: Kryssmatrise fra Weitz mfl. (2018).	102
Figur 37: Rammeverk for sammenstilling av bærekraftsmålene (Niestroy, 2016)	103
Figur 38: Bærekraftsmålene – rammeverket for kunnskapsbasert transformasjon for en mer bærekraftig utvikling (fra «The Future is now» (United Nations, 2019)).....	104
Figur 39: Pathways for transformation (fra «The Future is now» (United Nations, 2019)).....	105
Figur 40: De 18 byenes prioritering av de tre mest relevante bærekraftsmålene for deres bys attraktivitet (Kilde: SWECO, 2018).	107
Figur 41: Oversikt over de 17 ulike temaene som indikatorene er fordelt på å hvordan de fordeler seg på økonomisk, miljømessig og sosial bærekraft (Kilde: Nordtveit, 2018).....	109
Figur 42: Hovedfaktorer i bærekraftige byer (Kilde: da Silva Neiva mfl. 2020).	114
Figur 43: Åtte prinsipper som skal hjelpe norske kommuner og fylkeskommuner med å prioritere fokus og retning for sitt smartbyarbeid (Kilde: DOGA mfl. 2019).....	116

Tabeller:

Tabell 1 Oversikt over kommunene i erfaringsstudien.	18
Tabell 2: Oversikt over fylkeskommunene i erfaringsstudien.	19
Tabell 3: Oversikt over gjennomførte intervju og dokumentanalyser.	19
Tabell 4: Svarrate fordelt på (a) region og (b) kommunestørrelse	24
Tabell 5: Gjennomsnittsalder på kommuneplanens samfunns- og arealdel fordelt på kommunestørrelse	25
Tabell 6: Har kommunen valgt å prioritere enkelte av hovedmålene/delmålene foran andre?	35
Tabell 7: Utvalgte kommentarer om veiledning fra fylkeskommunen.	43
Tabell 8: Utvalgte kommentarer og ideer til hvordan barrierer kan bygges ned. Kolonne nr. 2 (Viktighet) angir andelen respondenter som mener at dette i Stor eller Meget stor grad er en barriere.	50
Tabell 9: Ulike tilnærminger til implementeringen av til FNs bærekraftsmål blant de utvalgte kommunene.	65
Tabell 10: Status for de utvalgte fylkeskommunene.....	75
Tabell 11: Oversikt over typer litteratur og årstall for publisering.	94
Tabell 12: Oversikt over nøkkelfaktorer for å lykkes med implementering av bærekraftsmålene.	98
Tabell 13: Verktøy for å utvikle og måle bærekraft i byregioner (Kilde: SWECO, 2018).	115
Tabell 14: Eksempler på norske nettverk og organisasjoner som jobber med implementering av bærekraftsmålene og bærekraftig utvikling.	117
Tabell 15: Eksempler på europeiske og globale nettverk og organisasjoner som jobber med implementering av bærekraftsmålene og bærekraftig utvikling.	118
Tabell 16: Vurdering av ulike metoder og verktøy benyttet av casekommunene og fylkeskommunene i studien.	128
Tabell 17: Utvalgte publikasjoner som beskriver verktøy og veiledninger for implementering av bærekraftsmålene i kommunal og regional planlegging (se Vedlegg 4 for referanser).....	130

FORORD

Denne rapporten oppsummerer en studie av hvordan norske kommuner og fylkeskommuner arbeider med å implementere bærekraftsmålene i planlegging. Rapporten er skrevet av Nordlandsforskning, med deltakelse fra Norges miljø- og biovitenskaplig universitet, på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet våren 2020. Ida Stenbråten Harildstad har vært oppdragsgivers kontaktperson og prosjektleder ved Nordlandsforskning har vært Aase Kristine Lundberg. Medforfattere er Kjersti Granås Bardal, Bjørn Vidar Vangelsten, Mathias Brynildsen Reinart, Maiken Bjørkan (Nordlandsforskning) og Tim Richardson (NMBU).

Sitatet under er hentet fra et av intervjuene vi har gjennomført:

Å gå løs på rapporter på 180 sider er tungt for å finne det som er relevant for vårt arbeid. Vi skal finne tak i det vi trenger for vår kommune, og det må være konkret og forståelig (fra intervju med en av kommunene i studien).

Sett fra ståstedet til denne kommunale planleggeren, er det ikke enda en rapport som trengs, men snarere konkrete verktøy og veiledninger som kan bidra i kommunenes arbeid med å relatere bærekraftsmålene til den lokale konteksten. Vi håper likevel at denne rapporten, med konkrete anbefalinger for det videre utviklingsarbeidet, vil danne et grunnlag for det som etterspørres lokalt og regionalt.

Vi vil først og fremst takke de som har delt sine erfaringer fra og refleksjoner omkring, implementeringen av FNs bærekraftsmål i lokal og regional planlegging – både gjennom spørreundersøkelsen til alle landets kommuner, og gjennom intervjuene med nøkkelinformanter i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene.

Videre ønsker vi å takke referansegruppa for prosjektet som har bidratt med gode innspill og nyttige kommentarer både innledningsvis i arbeidet vårt, og i fasen med analysen av funnene.

Til slutt ønsker vi å rette en takk til oppdragsgiver Kommunal- og moderniseringsdepartementet ved planavdelingen, for godt samarbeid underveis, gode kommentarer og nyttige diskusjoner omkring potensialet i det norske plansystemet som rammeverk for implementeringen av FNs bærekraftsmål.

Bodø, juni 2020

Nordlandsforskning

SAMMENDRAG

I «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019, side 3) slås det fast at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, og at det derfor er viktig at bærekraftsmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen. Videre fremheves det at fylkeskommuner og kommuner er nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og bærekraftsmålene i Norge. FNs 17 bærekraftsmål og 169 delmål, representerer et helhetlig rammeverk for å arbeide med bærekraftig utvikling globalt, men vellykket implementering avhenger av nasjonale, regionale og lokale myndigheters evne til å forstå hva målene betyr i deres respektive sammenhenger, samt evne til å iverksette tiltak som ivaretar en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har med dette oppdraget ønsket en utredning av hvordan FNs bærekraftsmål følges opp i planleggingen i norske kommuner og fylkeskommuner, med mål om å fremskaffe kunnskap som kan bidra til å styrke implementeringen av bærekraftsmålene lokalt og regionalt. De konkrete problemstillingene som har vært utforsket i prosjektet, kan finnes i kapittel 1.2.

Problemstillingene har vært belyst gjennom en spørreundersøkelse til alle landets kommuner, individuelle intervju og dokumentanalyser i seks kommuner (Arendal, Asker, Gloppen, Lunner, Narvik og Ålesund) og fem fylkeskommuner (Agder, Møre og Romsdal, Nordland, Vestland og Viken), samt gjennom en litteraturgjennomgang av nasjonal og internasjonal litteratur som omhandler implementering av bærekraftsmålene på lokalt og regionalt nivå.

Bakgrunn og motivasjon for å arbeide med bærekraftsmålene i planlegging

Nasjonale forventninger oppgis som en viktig motivasjon for å arbeide med bærekraftsmålene. En annen motivasjonsfaktor er at for eksempel næringslivet har satt målene på dagsorden og at man har hatt et ønske om å bidra for å nå globale målsetninger og på den måten være koblet til et internasjonalt arbeid. Det nevnes også fordeler som at bærekraftsmålene muliggjør tverrfaglig tilnærming og arbeid på tvers av sektorer. For noen av de som har vært i sammenslåingsprosesser, har bærekraftsmålene fungert godt som felles utgangspunkt i prosessene.

Status for arbeidet med bærekraftsmålene – strekk i laget

Arbeidet med bærekraftsmålene i norske kommuner og fylkeskommuner er i en tidlig fase og befinner seg fortsatt stort sett på et strategisk nivå. Det er også store variasjoner i hvor langt de ulike kommunene og fylkeskommunene har kommet i implementeringsarbeidet. Mens noen få kommuner og fylkeskommuner ligger i front og kan vise til et systematisk arbeid med implementeringen av bærekraftsmålene over flere år, befinner mange seg fremdeles i startgropa og er usikre på hvordan de kommer i gang. Dette gjør at behovene og utfordringene er svært ulike for de 365 kommunene og 11 fylkeskommunene i landet. Hovedinntrykket er at kommunene leder an og at fylkeskommunene generelt har kommet noe kortere. Fylkeskommunene har begynt å bruke bærekraftsmålene i de regionale planstrategiene, mens kommunene så langt har arbeidet med implementeringen av

bærekraftsmålene på et overordnet plannivå gjennom planstrategier og kommuneplanens samfunnsdel.

Studien viser at kommunene og fylkeskommunene har benyttet ulike tilnærminger til arbeidet med bærekraftsmålene. Mens flertallet av de utvalgte kommunene har valgt å prioritere konkrete bærekraftsmål, hvor de velger mål utfra hvor de har utfordringer og hvor de opplever å ha handlingsrom for å kunne utrette noe, har flertallet av fylkeskommunene valgt å fokusere på å dekke de tre bærekraftsdimensjonene sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Det oppleves som en krevende balansegang mellom å skulle tenke helhetlig og å spisse arbeidet og prioritere blant målene.

Kommunestørrelse har noe å si. Større kommuner er generelt mer positive i vurderingen av bærekraftsmålene som et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer, og det har i større grad vært gjennomført politiske prosesser rundt bruk av bærekraftsmålene som rammeverk for planlegging i større kommuner. Kommunestørrelse har dessuten betydning for bruken av kompetansekilder og nettverk. Fraværet av gode eksempler fra små kommuners arbeid gjør at det mangler gode rollemodeller for nettopp de små kommunene.

Forankring, samarbeid og medvirkning

Funnene viser at politisk ledelse og forankring er avgjørende for arbeidet med bærekraftsmålene lokalt og regionalt. Det er nødvendig med politikere som er villig til å prioritere ressurser i planprosessene og legge politisk vilje og prestisje i å gjennomføre planene og la bærekraftsmålene få konsekvenser for både enkeltvedtak og økonomiske prioriteringer. Den interne organiseringen av arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene varierer, men det er enighet om viktigheten av å jobbe på tvers av sektorer og avdelinger. Det varierer hvordan de utvalgte kommunene har brukt medvirkning og innbyggerinvolvering i arbeidet med bærekraftsmålene. Eksempler på aktiviteter er nattevandring, speed-dating med partnere, workshoper, digitale folkemøter og lignende. Men det påpekes at innbyggermedvirkning forplikter og at samarbeid kanskje er det viktigste målet – og den viktigste metoden – for å lykkes med implementering av bærekraftsmålene.

Verktøy, metoder og indikatorer

Det er en fin balansegang mellom ønsket om indikatorer og rapporteringssystem, og erkjennelsen av at ikke alt kan måles. Det oppgis å være et behov for metoder for å kunne vurdere det som ikke kan telles. Eksempler på metoder og verktøy som har vært benyttet i kommunene og fylkeskommunene er KPI-verktøyet (U4SSC), Viken sin statistikkbank med relevante indikatorer, KOSTRA og vesentlighetsanalyser. I stor grad oppgir kommunene og fylkeskommunene at de ser seg rundt og ser hva andre gjør (særlig de mindre). I enkelte intervjuer knyttes metodikk direkte til indikatorutvikling og ønsket om tilpassing av indikatorer til kommunalt og regionalt nivå.

Bærekraftsmålenes bidrag i planlegging og plansystemets egnethet for implementering

I plansammenheng er det ikke noe nytt å jobbe med helhetlig samfunnsutvikling og koordinering av ulike interesser og hensyn, men å jobbe med bærekraftsmålene oppgis å ha bidratt til å lette arbeidet med helhetlig planlegging og til en mer spennende dialog mellom kommunen og øvrige samfunnsaktører. Bærekraftsmålene kan fungere som et slags felles

språk for diskusjon på tvers av fag og sektor. For fylkeskommunene oppgis det at bærekraftsmålene bedre får frem bredden i samfunnsoppdraget og at de bidrar til å synliggjøre rollen som samfunnsutvikler på mange områder. Når «alle» snakker om bærekraftsmålene, er det lettere å få både politisk og administrativ anerkjennelse for dette arbeidet. Bærekraftsmålene oppgis å ha bidratt til å få satt ting på dagsorden som tidligere har blitt prioritert bort. Til sist kom det frem i noen av intervjuene at bærekraftsmålene kan bidra til at målkonflikter i planlegging bedre kan synliggjøres og at bærekraftsmålene kan oppleves som nyttige for å belyse politiske dilemma i ulike saker.

En utbredt oppfatning er at det norske plansystemet som rammeverk er godt egnet for å muliggjøre en tverrsektoriell og helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene. Videre ligger det også til rette for at PBL skal kunne bidra til en koordinert tilnærming på tvers av lokalt, regionalt og statlig nivå, i arbeidet med bærekraftsmålene.

Fylkeskommunens veiledrolle

I intervjuene med kommunene virker det ikke som om fylkeskommunene har spilt en sentral rolle i det lokale arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging. Kommunene oppgir at samarbeidet med andre kommuner har vært vel så viktig. Det pekes imidlertid på som utfordrende å skulle gi gode råd om bruken av bærekraftsmålene i planlegging når alle er i en utviklerrolle, også fylkeskommunene. En del større kommuner har kommet lengre i arbeidet enn fylkeskommunen de hører inn under. Her har kommunalt planarbeid knyttet til bærekraftsmålene vært til inspirasjon for fylkeskommunene. For andre, og da spesielt små kommuner, kan det være større behov for at fylkeskommunen bistår med for eksempel innhenting og strukturering av data.

Samordning og koordinering på tvers av nivå

Det er ønske om en tydeligere stemme og koordinering fra nasjonalt hold om hva som faktisk forventes av kommunene og fylkeskommunene, hva som er målbildet og utfordringsbildet. Det er flere som er usikre på hva det faktisk betyr at bærekraftsmålene skal legges til grunn for lokal og regional planlegging. Det er ønskelig med bistand til indikatorutvikling, utforming av kommunenes økonomistyringssystem og/eller å utnytte mulighetene som ligger i KOSTRA-rapporteringen.

Mye av bærekraftsarbeidet skjer lokalt, i kommuner og regioner. Det oppgis å være utfordrende når ikke nasjonale myndigheter selv jobber med bærekraftsmålene på samme måte. Det pekes på at departementene har fordelt målene mellom seg, og at det er en utfordring at ikke staten selv følger de prinsippene, føringene og retningslinjene de legger for underliggende nivåer, særlig innenfor areal- og transportplanlegging. Eksempler på dette er utbygging av riksveier og plassering av statlig infrastruktur. Det ble også uttrykt et ønske om å se spor av bærekraftsmålene i kommunens øvrige møter og kontaktpunkter med nasjonale myndigheter, utover de nasjonale forventningene til planlegging og dialogen med KMD.

Lærdom og erfaringer – mellom entusiasme og frustrasjon

Hovedinntrykket er at det eksisterer en entusiasme for å være med på noe nytt, og at det oppleves som nyttig, viktig og spennende å arbeide med bærekraftsmålene. Det kommer imidlertid også fram noen frustrasjoner. Disse går for eksempel ut på at det oppleves som

krevende å operasjonalisere målene lokalt, at det kan bli krevende å få til at bærekraftsmålene får betydning for konkrete prioriteringer og at manglende kobling til økonomiplanen kan bli et hinder for en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene.

Tverrsektorielt samarbeid pekes på som viktig og det er behov for samarbeid og involvering av et bredt spekter av aktører. Det utstrakte ønsket om økonomisk vekst, oppleves som utfordrende i arbeidet med bærekraftsmålene. Det kan oppstå konflikt mellom «smart spesialisering» (for å få til økonomisk vekst) og bærekraftsmålene.

Det er behov for bedre kunnskap om mangfoldet av planverktøy, og det oppgis å være et behov for at veiledningsmateriell gjøres relevant og lett tilgjengelig (også for små kommuner). I gjennomgangen av litteratur fra perioden 2015 til 2020 (mars), har vi avdekket at det finnes mye litteratur som omhandler implementering av bærekraftsmålene (se kapittel 5). Vi har delt litteraturen inn i seks tema: 1) implementering av bærekraftsmålene i planlegging, 2) barrierer og suksessfaktorer for implementering av bærekraftsmålene, 3) sammenhengen mellom bærekraftsmål – konflikter og synergier, 4) indikatorverktøy for å måle arbeidet med bærekraftsmålene, 5) bruk av bærekraftsmålene i planlegging i Norge og Norden og 6) byplanlegging med utgangspunkt i bærekraftsmålene. Det er imidlertid et behov for å gjøre et større arbeid med å systematisere og tilgjengeliggjøre denne litteraturen for norske kommuner og fylkeskommuner.

Det er også et behov for en felles forståelse av hva arbeidet med bærekraftsmålene innebærer. At kommunens systemleverandører tar i bruk bærekraftsmålene, ble også trukket fram som ønskelig.

Andre utfordringer som studien har avdekket er knyttet til problematikken rundt helhetlig versus spisset tilnærming til bærekraftsmålene i planlegging, manglende vertikal samstemthet og koordinering i implementeringen av bærekraftsmålene og at bærekraftsmålene må gjøres relevante for både små og store kommuner. Å jobbe med bærekraftsmålene krever tid, ressurser, kapasitet og kompetanse. Daglig drift kan fort spise opp tid og kapasitet til utviklingsarbeid.

Anbefalinger til videre arbeid:

Det er høye forventninger om at lokal og regional planlegging skal bidra til implementeringen av bærekraftsmålene i Norge, samtidig som det fremkommer et ønske om en tydeligere stemme fra nasjonalt hold om hva som faktisk forventes av kommunene og fylkeskommunene, hva som er målbildet og hva som er utfordringsbildet.

Det etterlyses bedre kunnskap og kompetanse om hvordan bærekraftsmålene kan implementeres lokalt og regionalt og vi vil derfor anbefale at det settes i gang ulike tiltak for å heve kunnskapen og kompetansen. Dette kan både være å tilgjengeliggjøre internasjonale verktøy og veiledninger, gjennomføre kompetansehevende tiltak, etablere nettverk for erfaringsutveksling og læring, samt å etablere studentforum og forskerforum for studenter og forskere som jobber med problemstillinger knyttet til bærekraftsmål i planlegging.

For at bærekraftsmålene skal få betydning gjennom konkrete handlinger, kreves det at bærekraftsmålene også tas inn i handlingsplaner og planverktøy, som for eksempel konsekvensutredninger. Dette vil kreve samarbeid og utviklingsarbeid på tvers av nivå, samtidig som det også vil kreve veiledningsmateriell for hvordan dette kan gjøres.

Til sist vil vi nevne behovet for tilrettelegging av statistikk og for å breie ut forståelsen og tilnærmingen til mål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn, med tanke på småkommunenes rolle i utvikling av bærekraftige lokalsamfunn.

Vi vil ha et bedre bilde av hvordan bærekraftsmålene integreres i de kommunale og regionale planstrategiene ved utgangen av dette året, når disse er politisk vedtatt. Det gjenstår så å se hvordan bærekraftsmålene som et rammeverk for planlegging faktisk skaper endring og transformasjon – gjennom arealplaner, reguleringsplaner og enkeltvedtak den kommende fireårsperioden og i de økonomiske prioriteringene i årene som kommer.

1 INNLEDNING: BÆREKRAFTSMÅLENE – FRA GLOBALE MÅL TIL LOKAL HANDLING

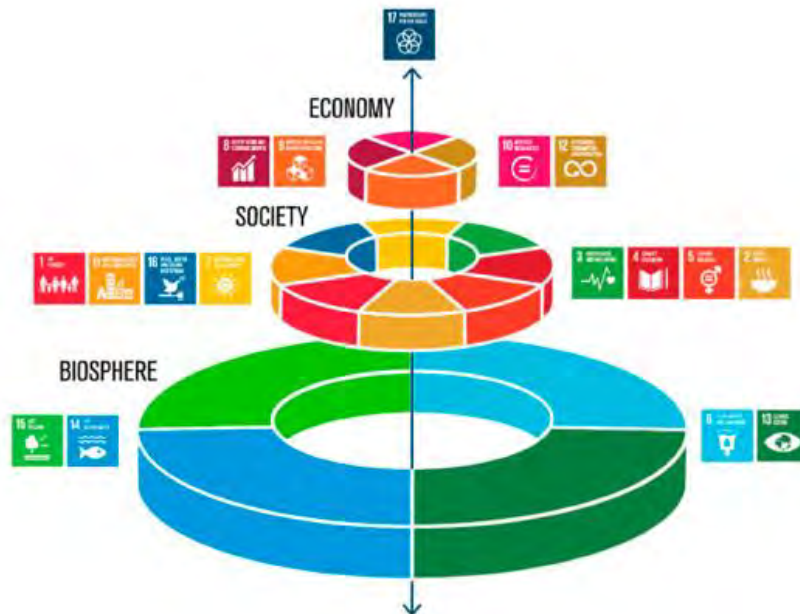
På FNs generalforsamling i oktober 2015 ble Agenda 2030 og FNs 17 bærekraftsmål vedtatt (United Nations, 2015). Agenda 2030 er en felles, global handlingsplan for myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030 (Figur 1). Bærekraftsmålene avløste FNs åtte tusenårsmål (2000–2015), som hadde et spesielt fokus på fattigdomsbekjempelse, og som har ført til fremgang spesielt på områder som utdanning og helse. I motsetning til tusenårsmålene, er FNs bærekraftsmål universelle – de gjelder også for verdens rike land, og det er derfor forventet at de skal påvirke norsk politikk. Til grunn for bærekraftsmålene ligger det en fordelingsmessig forpliktelse uttrykt som målsetningen om «leaving no one behind». Dette innebærer en forpliktelse om at i arbeidet med bærekraftsmålene skal det være et særlig fokus på at utsatte eller sårbare grupper i samfunnet skal få det bedre. Videre innebærer dette også at bærekraftsmålene ikke kan nås uten at spesielt sårbare grupper har fått det bedre.

Figur 1: Oversikt over FNs bærekraftsmål

Figur 2 har blitt brukt mye for å illustrere sammenhengen på tvers av de 17 målene, med mål 17 som omhandler samarbeid og partnerskap, som et gjennomgående perspektiv (Stockholm Resilience Centre, 2016). Figuren viser hvordan bærekraftsmålene kan relateres til de tre dimensjonene av begrepet bærekraftig utvikling: økologisk, sosial og økonomisk bærekraft. Imidlertid innebærer denne figuren en tyngdepunktsforskyvning, hvor bærekraftsmålene knyttet til biosfæren og planeten fremheves som grunnlaget for alle de andre målene. Bærekraftig utvikling blir ofte illustrert gjennom venndiagram, hvor det er balanse mellom de tre dimensjonene. I kontrast til dette kan man forstå figuren nedenfor

som et uttrykk for målhierarki, og at vektleggingen av bærekraftsmålene knyttet til den økologiske og sosiale dimensjonen er helt avgjørende.

Figur 2: FNs bærekraftsmål inndelt i økologisk, sosial og økonomisk bærekraft (Stockholm Resilience Centre, 2016).

Fra nasjonalt hold har norske kommuners og fylkeskommuners innsats blitt fremhevet som avgjørende for Norges bidrag til å nå Agenda 2030. I «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019) gir regjeringen uttrykk for hva som er de overordnede forventningene til kommuners og fylkeskommuners planarbeid, og forventningene skal videre legges til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planlegging. I forordet heter det at «Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Det er derfor viktig at bærekraftsmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019, side 3). Videre fremheves det at «fylkeskommuner og kommuner er nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og realisering av bærekraftsmålene i Norge. De er nærmest befolkningen, lokale bedrifter og organisasjoner. Samtidig er de ansvarlig for mye av den sosiale og fysiske infrastrukturen som påvirker befolkningens levekår og utviklingsmuligheter. Regjeringen legger vekt på at arbeidet med å realisere bærekraftsmålene må sikres bred forankring gjennom den regionale og kommunale planleggingen (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019, side 7).

Det er over 30 år siden Brundtland-kommisjonen (Brundtland mfl. 1987) for alvor satte begrepet bærekraftig utvikling på dagsorden og målsetningen om å bidra til en bærekraftig utvikling er ikke noe nytt i plansammenheng. Formålsparagrafen i plan- og bygningsloven

(PBL §1-1) fremhever nettopp dette: «Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.» Likevel er de 17 bærekraftsmålene, med 169 delmål, det første forsøket på å utvikle et helhetlig rammeverk for å analysere og vurdere arbeidet med bærekraftig utvikling globalt. FN beskriver selv målene som integrerte og udelelige, men de gir likevel ingen metode for å omsette de globale målene og indikatorene til en lokal eller regional kontekst. Vellykket omstilling eller transformasjon til en bærekraftig verden avhenger av nasjonale, regionale og lokale myndigheters evne til å forstå hva målene betyr i deres respektive sammenhenger og til å iverksette tiltak som ivaretar en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene, samtidig som samarbeid på tvers med mål om langsiktig bærekraft styrkes.

Bærekraftsmålene, med tilhørende delmål, er globale. En forutsetning for å lykkes med målene er derfor at de relateres til ulike nasjonale, regionale og lokale kontekster, og at de integreres i ulike sektorer. Prosessen med å relatere og gjøre mål og delmål kontekstuellt relevante, omtales ofte som å «lokalisere» dem. Lokaliseringen – eller «localizing»¹ – av bærekraftsmålene er avgjørende for at lokale og regionale myndigheter skal kunne implementere dem, måle fremgang og bidra til realiseringen av den globale Agenda 2030. Sagt enkelt kan lokalisering forstås som en prosess for å transformere eller oversette de globale målene til lokal handling. Det dreier seg altså om en nedenfra-og-opp-tilnærming der målene gjennom ulike prosesser gjøres relevante for den lokale konteksten. På samme tid er det en tydelig ovenfra-og-ned-dimensjon i dette fordi de lokale prosessene forholder seg til forhåndsdefinerte, globale mål.

SSBs gjennomgang av hvordan FNs indikatorer kan anvendes på nasjonalt nivå i Norge (Nørgaard mfl., 2018), viser likevel at det er mange utfordringer med å relatere de globale målene og tilhørende indikatorer til et lokalt og regionalt nivå. Samarbeidet mellom SSB og Viken fylkeskommune reflekterer også dette. I statistikk- og tabellbanken,² hvor FNs bærekraftsmål er inkludert for å presentere statistikk for Viken, er det flere delmål uten indikatorer, mens andre mål har indikatorer som kanskje oppleves som mindre relevante for å vurdere utviklingen i Norge. Dette viser både at det er hull i eksisterende datagrunnlag, og at det er ulike behov på tvers av både land og regioner for indikatorutvikling.

1.1 RAMMENE FOR OPPDRAGET

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) ønsker mer kunnskap og erfaringsutveksling om hvilke metoder, modeller og verktøy som finnes og benyttes for implementering av bærekraftsmålene i kommunal og regional planlegging. Hensikten med dette prosjektet har derfor vært å fremskaffe kunnskap som kan bidra til å styrke implementeringen av FNs bærekraftsmål i planlegging og videre at denne kunnskapen skal kunne legges til grunn for den nasjonale innsatsen i arbeidet med lokal og regional planlegging. I vår forståelse av oppdraget, har vi anlagt en bred tilnærming til metoder, modeller og verktøy, noe vi kommer tilbake til. Vi opplever at det i praksis er vanskelig å skille disse fra hverandre, og bruker verktøy som en samlebetegnelse. Videre har vi

¹ https://www.uclg.org/sites/default/files/roadmap_for_localizing_the_sdgs_0.pdf

² <https://statistikk.akershus-fk.no/webview/>

tilnærmet oss prosjektet med tanke på hvordan bærekraftsmålene i seg selv kan være et planverktøy som kan bidra til helhetlig og tverrsektoriell samfunnsplanlegging, i tråd med ambisjonene i Agenda 2030.

Flere kommuner og fylkeskommuner har kommet et godt stykke i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging, eksempelvis gjennom kommunesammenslåingsprosesser. Det mangler likevel en systematisk kartlegging av hva som er statusen for dette arbeidet blant bredden av norske kommuner, samt de ulike tilnærmingene som legges til grunn. I Deloitte's rapport «Fra globale mål til lokal handling – Nordisk rapport 2018» (Deloit, 2018) har 180 kommunale ledere i Norden uttalt seg om arbeidet med bærekraftsmålene. I studien deltok 51 norske kommuner. I rapporten kommer det frem at blant disse respondentene oppleves ikke FNs bærekraftsmål som «revolusjonerende», fordi de er nært knyttet til tematikk som mange av kommunene allerede har jobbet med i mange år. Likevel finner de at bare en av fire kommuner har et bevisst forhold til måloppnåelse gjennom planer og strategier.

I Nordregios rapport «Global goals for local priorities: The 2030 Agenda at local level» fra 2018 fremheves innsatsen til fem norske kommuner: Asker, Hurdal, Arendal, Bergen og Kristiansund (Gassen mfl., 2018). Sammen med 27 andre nordiske kommuner omtales disse som «first runners» og rapporten er ment å gi inspirasjon til andre kommuner for at de skal komme i gang med arbeidet. Det siste ivaretas blant annet ved at det pekes på hva som er de neste stegene i arbeidet og hva andre kan lære fra erfaringene til kommunene som omtales i rapporten. Kommunene som er omtalt i rapporten har selv meldt inn hva de har gjort i arbeidet med implementeringen av FNs bærekraftsmål, og det er naturlig å anta at det finnes flere eksempler som ikke omtales i rapporten, også på regionalt nivå.

I kommunene og fylkeskommunene pågår arbeidet med å utvikle planstrategier. Disse skal på regionalt nivå beskrive «utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og ta stilling til langsiktige utviklingsmål og hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging» (PBL §7-1), og på kommunalt nivå bør de «omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden» (PBL §10-1). Planstrategiene og prosessen rundt utarbeiding av dem, vil gi en viktig indikasjon på om og i så fall hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i lokal og regional planlegging.

I forbindelse med evalueringen av plan- og bygningsloven fra 2008 (EVAPLAN) ble norske kommuners plansjefer spurt om hvordan de tre bærekraftdimensjonene (økonomisk, miljømessig, sosial) ble ivaretatt i egen kommunes planlegging (Hofstad, 2018). De fleste vurderte at alle de tre dimensjonene ble noe eller godt ivaretatt. Imidlertid ble miljømessig bærekraft noe overraskende vurdert å bli bedre ivaretatt enn økonomisk og sosial bærekraft. Men som internasjonal forskning påpeker, er det ikke slik at målet nødvendigvis er nådd, selv om den miljømessige dimensjonen er styrket (Hofstad, 2018). Plansjefene ble også spurt om å reflektere over hva de oppfattet som særlig utfordrende med «bærekraftig utvikling» som målsetting. Her kom det blant annet fram at bærekraftig utvikling er et utfordrende begrep og en vanskelig målsetting å kommunisere og operasjonalisere. Implementeringsoppgaven blir utfordrende når det er såpass stort rom for ulike tolkninger, ideer og løsninger. Konflikten mellom økonomi og miljø opplevdes både i pressområder og

utkantkommuner, og flere plansjefer mente at politikerne var en flaskehals når det gjaldt å tenke langsiktig bærekraft framfor kortsiktig vinning. Dette viser spenningen mellom fag og politikk, der fagfolk foretar analyser og vurderinger i tråd med faglige kriterier, uten hensyn til andre fag eller politikk, mens politikerne må stå til ansvar for kommunesamfunnet som helhet og balansere ulike mål (Hofstad, 2018). Spenninger oppstår ikke bare mellom de ulike bærekraftsdimensjonene, men kan også oppstå innen en og samme dimensjon hvor for eksempel ulike miljømål kan være motstridende. Dette er for eksempel dagens debatt angående utbygging av vindkraft et eksempel på, hvor hensynet til behovet for grønn energi må balanseres mot naturinngrepene som utbyggingen medfører.

1.2 PROBLEMSTILLINGER

I dette prosjektet har vi utforsket følgende problemstillinger:

1. Hvordan blir bærekraftsmålene implementert i lokal og regional planlegging og hvilke metoder, modeller og verktøy benyttes?
2. Hva tilfører bærekraftsmålene som rammeverk og planverktøy for planlegging?
3. I hva slags grad fører bærekraftsmålene til endringer i politiske prioriteringer, organisering og samarbeid?
4. Hvordan er forholdet mellom kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging?
5. Hvilke metoder, modeller og verktøy er beskrevet i den nasjonale og internasjonale litteraturen, og hva vektlegges som avgjørende i arbeidet med implementering av bærekraftsmålene på lokalt og regionalt nivå med relevans for norsk planlegging?
6. Hva er utfordringene for lokal og regional implementering av bærekraftsmålene i planlegging og hvordan kan disse håndteres gjennom fremtidig utviklingsarbeid?

For å belyse problemstillingene, har vi valgt å kombinere ulike metodiske tilnærminger. En spørreundersøkelse har vært sendt ut til alle landets kommuner, mens individuelle intervjuer og dokumentanalyser har blitt gjennomført i utvalgte kommuner og fylkeskommuner. Denne tilnærmingen muliggjør både en bred statusbeskrivelse for alle landets kommuner og fylkeskommuners kjennskap til og pågående arbeid med FNs bærekraftsmål, samt en dybdestudie av erfaringene i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene. I tillegg har vi kartlagt internasjonal og nasjonal litteratur, samt eksisterende nettverk og initiativ, for å synliggjøre hva slags ressurser som finnes som kan være til hjelp i implementeringen av bærekraftsmålene lokalt og regionalt.

Fordi formålet med prosjektet har vært å vurdere hva statusen er for implementering av bærekraftsmålene i lokal og regional planlegging, har dette gitt noen føringer for avgrensninger underveis. Dette gjelder både i gjennomgangen av eksisterende litteratur, men også i utvelgelsen av respondenter og informanter i de empiriske undersøkelsene. Vi er klar over at arbeidet med bærekraftsmålene i norske kommuner og fylker favner bredere, og funnene i denne undersøkelsen reflekterer først og fremst hvordan bærekraftsmålene forstås og implementeres i en plansammenheng. På samme tid vil vi understreke at fordi fokuset til norske kommuner og fylkeskommuner i stor grad er knyttet til å implementere bærekraftsmålene i overordnede strategier og i samfunnsplanleggingen, har vi hatt en bred tilnærming, og funnene viser derfor en bredde.

1.3 DISPOSISJON

I det neste kapitlet redegjør vi for metodene vi har brukt og den praktiske gjennomføringen av prosjektet, samt forskningsetiske problemstillinger. I kapittel 3 presenteres funnene fra spørreundersøkelsen. I kapittel 4 gjør vi rede for erfaringene fra arbeidet med bærekraftsmålene i de seks utvalgte kommunene og fem fylkeskommunene. I kapittel 5 presenterer vi funn fra kartleggingen av eksisterende litteratur om bærekraftsmålene som kan være relevant for lokal og regional planlegging, før vi i kapittel 6 diskuterer hvordan funnene fra undersøkelsene belyser problemstillingene over. Basert på dette, peker vi i kapittel 7 på utfordringer, utviklingsbehov og konkrete anbefalinger til hvordan nasjonale myndigheter og andre kan følge opp arbeidet med bærekraftsmålene i planlegging fremover.

2 METODE

Nedenfor beskrives de ulike metodiske tilnærmingene som har vært benyttet i studien. Først ser vi nærmere på spørreundersøkelsen til landets kommuner, deretter på dokumentstudiene og intervjuene i de utvalgte kommunene og -fylkeskommunene, før vi til sist beskriver hvordan kartleggingen av nasjonal og internasjonal litteratur har vært gjennomført.

2.1 SPØRREUNDERSØKELSE

Det er sendt ut en nettbasert spørreundersøkelse per e-post til alle landets kommuner. Spørreskjemaet (se vedlegg) inneholdt spørsmål om status på arbeidet med bærekraftsmålene i kommunen, om bærekraftsmålene som rammeverk, om samarbeid og politiske prosesser, kompetanse/kapasitet, hindringer for å ta i bruk bærekraftsmålene og effektmåling/indikatorer. Totalt inneholdt spørreskjemaet 37 spørsmål hvorav 20 ga mulighet for å skrive fritekst. Det er estimert at det tok 10–20 minutter å svare på undersøkelsen avhengig av hvor mye fritekst man skrev inn.

Gjennom kontakt med fylkeskommuner og fylkesmenn ble det samlet inn e-postadresser til fagpersoner i kommunene som er sentrale i planarbeid og/eller har miljøansvar. For noen fylker ble det i tillegg gjort manuell gjennomgang av kommunale hjemmesider for å finne relevante kontaktpersoner. Totalt ga dette 773 e-postadresser som spørreundersøkelsen ble sendt til, hvorav 715 var aktive. I en del små kommuner var det kun en person som mottok spørreundersøkelsen, mens i de fleste litt større kommuner var det to eller flere personer som fikk undersøkelsen. Totalt var det 132 personer som svarte på spørreundersøkelsen fra totalt 109 av 356 kommuner. Det gir en svarprosent blant respondentene på 18,5 %, noe som er bra ut fra hva som er normal responsrate på nettbaserte spørreundersøkelser, og siden utredningens tidsramme ikke ga rom for mange purrerunder. Totalt har vi mottatt svar fra rundt 30 % av norske kommuner, med god dekning både geografisk og når det gjelder kommunestørrelse.

2.2 ERFARINGSSTUDIE FRA UTVALGTE KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER

For å belyse kommuners og fylkeskommuners erfaringer med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging, har vi gjennomført en erfaringsstudie fra et utvalg på seks kommuner og fem fylkeskommuner. Ved utvelgelsen av casekommuner og -fylkeskommuner, vektla vi følgende seleksjonskriterier for å få en bredde i utvalget;

- ulik størrelse og innbyggertall,
- geografisk spredning,
- by- og distriktskommuner,
- noen som har vært i kommunesammenslåingsprosesser og noen som ikke har vært det,
- ulike tilnærminger til arbeidet med FNs bærekraftsmål, blant annet dokumentert gjennom Nordregios rapport fra 2018 (Gassen mfl., 2018),

- ulik deltakelse i nasjonale og internasjonale nettverk med fokus på implementering av FNs bærekraftsmål.

For nærmere studier har vi totalt valgt ut seks kommuner: Arendal, Asker, Gloppen, Lunner, Narvik og Ålesund, og fem fylkeskommuner: Agder, Møre og Romsdal, Nordland, Vestland og Viken. Dette utvalget har muliggjort en flernivåtilnærming til implementeringen av FNs bærekraftsmål fordi vi har valgt ut fylkeskommuner som dekker de aktuelle kommunene. Dette gjør det mulig å utforske om det er noen sammenheng mellom det lokale og regionale nivået, samt hvordan kommunene vurderer fylkeskommunens rolle som veileder og pådriver i dette arbeidet.

I det opprinnelige prosjektdesignet hadde vi foreslått Bergen kommune, for å dekke en større bykommune, men på grunn av korona-situasjonen som inntraff midt i intervjurunden i erfaringsstudien, valgte vi å endre kommune i Vestland fylke da det ble vanskelig å få på plass en intervjuavtale i Bergen. Gitt situasjonen knyttet til kronaviruset, hadde vi stor forståelse for at det ikke var like lett for kommunene og fylkeskommunene å prioritere å delta i undersøkelsen. Delvis på bakgrunn av innspill fra referansegruppen, ble Gloppen kommune valgt som casekommune som erstatning for Bergen kommune. Gloppen kommune deltar i forskningsprosjekt «Field of goals»³ ledet av Nordlandsforskning og finansiert av Norges forskningsråd med hensikt å utvikle et rammeverk for hvordan kommuner og regioner kan jobbe med bærekraftsmålene. Det at Gloppen kommune ble valgt som eksempelkommune har bidratt til at resultatene i større grad reflekterer erfaringene til små kommuner.

Feil! Fant ikke referansebildet. og Tabell 2 gir en kort oversikt over nøkkelinformasjon om de utvalgte kommunene og fylkeskommunene.

Tabell 1 Oversikt over kommunene i erfaringsstudien.

Kommune	Folketall (01.01.2020)	Areal	Befolkningstetthet	Administrativt senter
Arendal kommune	44 999	270,21 km ²	176,37 innbyggere/km ²	Arendal
Asker kommune	94 441	376,62 km ²	250,76 innbyggere/km ²	Asker sentrum
Gloppen kommune	5854	1030,57 km ²	6,08 innbyggere/km ²	Sandane
Lunner kommune	9048	291,84 km ²	22,3 innbyggere/km ²	Roa
Narvik kommune	21 845	3432,17 km ²	6,84 innbyggere/km ²	Narvik

³ www.fieldofgoals.no

Ålesund kommune	66 258	632,42 km ²	109,1 innbyggere/km ²	Ålesund
------------------------	--------	------------------------	----------------------------------	---------

Tabell 2: Oversikt over fylkeskommunene i erfaringsstudien.

Fylkeskommune	Folketall (01.01.2020)	Areal	Antall kommuner	Administrativt senter
Agder fylkeskommune	307 231	16 434 km ²	25	Kristiansand
Møre og Romsdal fylkeskommune	265 238	14 355 km ²	26	Molde
Nordland fylkeskommune	241 235	38 155 km ²	41	Bodø
Vestland fylkeskommune	634 269	34 055 km ²	43	Bergen
Viken fylkeskommune	1 241 165	24 593 km ²	51	Oslo

I de elleve utvalgte kommunene og fylkeskommunene har vi gjennomført intervjuer med ansatte som har hatt sentrale roller i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging. Vi har også gjennomført dokumentstudier av vedtatte planer, planprogram, høringsdokumenter, grunnlagsdokumenter og prosessbeskrivelser (se Tabell 3). Disse dokumentene har sammen med intervjuene muliggjort en forståelse av både erfaringer og faktiske resultater fra arbeidet med bærekraftsmålene.

Tabell 3: Oversikt over gjennomførte intervju og dokumentanalyser.

Kommune/Fylkeskommune	Antall intervjuet	Dokumenter knyttet til følgende planplanprosesser
Arendal kommune	1	Kommuneplanens samfunnsdel
Asker kommune	1	Kommuneplanens samfunnsdel
Gloppen kommune	2	Kommunal planstrategi
Lunner kommune	2	Kommuneplanens samfunnsdel
Narvik kommune	1	Kommuneplanens samfunnsdel
Ålesund kommune	1	Kommunal planstrategi Kommuneplanens samfunnsdel

Agder fylkeskommune	1	Regional plan, kunnskapsgrunnlaget
Møre og Romsdal fylkeskommune	1	Regional planstrategi
Nordland fylkeskommune	2	Regional planstrategi
Vestland fylkeskommune	1	Regional planstrategi
Viken fylkeskommune	2	Regional planstrategi
Totalt	16 personer	

2.2.1 INTERVJUER

Med bakgrunn i oppdraget, som har vært å kartlegge hvordan kommuner og fylkeskommuner arbeider med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging, er informantene valgt ut fordi de har hatt sentrale roller i kommunal og regional planlegging. Flere av de intervjuede har lederfunksjoner knyttet til planlegging, som plansjefer eller etatsledere. Videre er de intervjuede involvert i både overordnet samfunnsplanlegging og mer konkret arealplanlegging. Vi er klar over at det kunne vært relevant å inkludere informanter med ansvarsoppgaver knyttet til eksempelvis innovasjon, næringsutvikling eller folkehelse som jobber med bærekraftsmålene. Videre kunne det vært også vært aktuelt å intervju det politiske nivået og andre aktører (næringsliv, sivilsamfunn, academia) som har medvirket i noen av de aktuelle planprosessene. På grunn av oppdragets begrensede omfang, har vi imidlertid vært nødt å avgrense utvalget av nøkkelinformanter.

De individuelle intervjuene har blitt gjennomført som semistrukturerte intervjuer rundt temaene: 1) bakgrunn og motivasjon for å jobbe med bærekraftsmålene i planlegging; 2) prosess og organisering av arbeidet; 3) resultater fra arbeidet (planer, strategier, nettverk osv.); 4) metodebruk og verktøy; 5) suksessfaktorer – og hva som må på plass for å få det til, og 6) lærdom og erfaringer relevant for andre. I tillegg til disse har det vært rom for at informantene kunne ta opp andre tema som opptok dem. Samtlige informanter har blitt kontaktet på e-post med spørsmål om de har ønsket å stille til intervju. Alle har mottatt et informasjonsskriv om undersøkelsen og har samtykket til å delta i henhold til samtykkeerklæringen (se vedlegg 2 for informasjonsskriv med samtykkeskjema og vedlegg 3 for intervjuguide).

Totalt har vi gjennomført 11 intervju med 16 informanter (se Tabell 3). 8 av intervjuene er gjennomført på Skype, mens ett er gjort på telefon og 2 er gjort ansikt-til-ansikt med informantene. Det har blitt foretatt lydopptak av alle intervjuene bortsett fra det som ble gjennomført via telefon. Intervjuene har tatt mellom 50 minutter og opp mot 1,5 time. Intervjuene har blitt oppsummert tematisk, og informantene har fått mulighet til å kommentere og redigere referatene. Dette har vi gjort for å sikre at våre tolkninger av det informantene har sagt i intervjusituasjonen, har vært riktige, samt oppklare eventuelle misforståelser. Ved flere anledninger har informantene lagt til ytterligere informasjon gjennom den skriftlige runden, som har vært nyttig for å belyse problemstillingene i prosjektet.

2.2.2 DOKUMENTANALYSE

For å få innsikt i hvordan de seks utvalgte kommunene og fem fylkeskommunene har jobbet med implementeringen av FNs bærekraftsmål i sin planlegging, har vi gjennomført dokumentanalyser, med fokus på om og hvordan ulike dokumenter (planer, strategier osv.) refererer til hverandre, samt FNs bærekraftsmål (Lynggard, 2012).

Selv om bærekraftsmålene ble vedtatt i 2015, er det først de siste årene at oppmerksomheten omkring og fokuset på kommuner og fylkeskommuners sentrale rolle i implementeringen av disse, virkelig har gjort seg gjeldende, og spesielt etter at de nasjonale forventningene til planlegging ble vedtatt i juni 2019 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019). I dokumentanalysen har vi analysert nylig vedtatte planer og planstrategier, samt planer som fremdeles er i prosess (se Tabell 3).

2.3 KARTLEGGING AV EKSISTERENDE LITTERATUR

Det er en raskt voksende litteratur som omhandler hvordan FNs bærekraftsmål kan relateres og implementeres på lokalt og regionalt nivå. Fremdeles er mye av denne litteraturen internasjonal, med noen norske bidrag. Vi har gjennomført en kunnskapsoppsummering som kan klassifiseres som en oversiktsreview ifølge Krumsvik og Røkenes (2016). Den oppsummerer kjennetegn og beskriver resultater fra forskningslitteraturen innenfor feltet bærekraftsmål i lokal og regional forvaltning med relevans for en norsk plankontekst, men er ikke heldekkende for forskningsfeltet. Kunnskapsoppsummeringen inneholder både fagfelleverderte vitenskapelige artikler samt ulike typer rapporter, verktøy og veiledninger – det som ofte kalles «grå litteratur».

Litteraturgjennomgangen har blitt gjennomført i følgende trinn:

Trinn 1: Søk i litteraturen

Trinn 2: Innsamling av informasjon fra studiene

Trinn 3: Relevansvurdering av litteraturen – inklusjon og eksklusjon

Trinn 4: Analyse og tolkning av litteraturen

Trinn 5: Presentasjon av resultatene

Litteraturen er samlet inn ved en kombinasjon av søk i databaser og snøballmetoden hvor vi har tatt utgangspunkt i kjent litteratur og nøstet videre i litteratur som denne litteraturen har sitert. Det er søkt etter norsk- og engelskspråklig litteratur fra tidsrommet 2015-2020.⁴

Det er gjort søk i databasen Oria som er en felles portal til det samlede materialet som finnes ved de fleste norske fag- og forskningsbibliotek. Den gir tilgang til blant annet bøker, tidsskrifter, elektroniske tidsskrifter, dokumenter, artikler osv. Her ble følgende søkeord benyttet: «sustainable development goal* OR SDG AND localizing OR localising», “bærekraftsmål* OR bærekraftsmål* AND lokal* OR regional* OR planlegging OR implementering». Det ble gjort søk i Google Scholar på søkeordene: «Bærekraftsmål og

⁴ Litteratursøket ble gjennomført i starten av 2020 slik at det i hovedsak kun er litteratur fra årets to første måneder som er inkludert, med unntak av tre norske bidrag som ble publisert i april 2020 som også har blitt inkludert i etterkant av hovedsøket.

planlegging», «Localizing sustainable development goals», «Adaptation sustainable development goals» og «Planning sustainable development goals».

Det ble i tillegg gjort søk i spesifikke norske og internasjonale arkiv og databaser. Blant annet ble det søkt i idunn.no, norske universiteter, høyskoler og kommuner sine arkiv, samt i bibliotekene til Local 2030,⁵ FNs avdeling for bærekraftsmål⁶ og Stockholm Resilience Centre.⁷

Som inklusjonskriterier har vi valgt å fokusere på publikasjoner som har betydning for planlegging regionalt og lokalt. Det innebærer blant annet at selv om vi har med noen publikasjoner som omhandler temaet på nasjonalt nivå, er publikasjoner som diskuterer samarbeid mellom landene ekskludert. Noen publikasjoner som fokuserer smalt på planlegging innenfor bestemte områder som energiinfrastruktur og innenfor helsevesenet, er også ekskludert. Derimot er publikasjoner som omhandler byplanlegging inkludert. Dette medfører at et forholdsvis stort antall publikasjoner som fokuserer på bærekraftsmål 11 er inkludert, mens det er færre publikasjoner som fokuserer spesifikt på de andre bærekraftsmålene som for eksempel mål 3 og mål 7.

2.4 KARTLEGGING AV NETTVERK OG INITIATIV

Det finnes en rekke nettverk og initiativ som jobber for at lokale og regionale myndigheter skal ta tak i FNs bærekraftsmål. Vi har kartlagt nettverk som kan være relevante for norske kommuner og fylkeskommuner på nasjonalt, nordisk, europeisk og globalt nivå. Samtidig har mange av disse nettverkene blitt omtalt i intervjuene med de utvalgte kommunene og fylkeskommunene i erfaringsstudien, og betydningen av disse diskuteres nærmere i kapittel 4. Kartleggingen har også inkludert hvilke publikasjoner nettverkene har utgitt, som Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn (Smartbyene, DOGA og Nordic Edge2019), om nettverkene har foreslått metoder eller verktøy for hvordan lokale og regionale myndigheter kan jobbe med FNs bærekraftsmål.

2.5 FORSKNINGSETIKK

Prosjektet har blitt meldt til og godkjent av NSD – Norsk senter for forskningsdata. Dataene fra spørreundersøkelsen og erfaringsstudien er behandlet i tråd med forskningsetiske prinsipper og oppbevart i henhold til GDPR.

Flere av forskerne i prosjektgruppa har vært involvert i pågående oppdrag for Nordland fylkeskommune som handler om implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging. Ingen av disse har deltatt i intervjuet med Nordland fylkeskommune.

I kapittel 4 gjengis sitater fra noen av intervjuene og det er kun i to avsnitt at vi knytter sitatene til kommune og fylkeskommune. Dette gjelder erfaringene fra sammenslåingsprosesser (4.1.1) samt når vi presenterer statusen for arbeidet til de utvalgte

⁵ <https://www.local2030.org/library/shelves>

⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/resourcelibrary>

⁷ <https://www.stockholmresilience.org/publications.html>

kommunene og fylkeskommunene (4.2), ellers angir vi bare om sitatet kommer fra en kommune eller fylkeskommune for å ivareta informantenes anonymitet.

3 KARTLEGGING AV NORSKE KOMMUNERS ARBEID MED IMPLEMENTERINGEN AV BÆREKRAFTSMÅLENE

I dette kapitlet presenterer vi funnene fra en spørreundersøkelse som har blitt sendt ut til alle landets kommuner med hensikt om å kartlegge det pågående arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging. Vi begynner med å gjøre rede for responsen, utvalget og status for arbeidet med bærekraftsmålene. Deretter presenterer vi hvordan bærekraftsmålene oppleves som et rammeverk for planlegging, hva slags samarbeid og politisk forankring arbeidet med bærekraftsmålene har i kommunene, samt hvordan kommunene opplever bistand og veiledningen fra fylkeskommunene i dette arbeidet. I det neste avsnittet ser vi nærmere på respondentenes kjennskap og bruk av veiledningsmateriell i det lokale planarbeidet, før vi belyser hva som oppleves som barrierer for arbeidet, samt hvordan kommunene forholder seg til indikatorer og måling av effekt. Kapitlet avsluttes med refleksjoner fra respondentene.

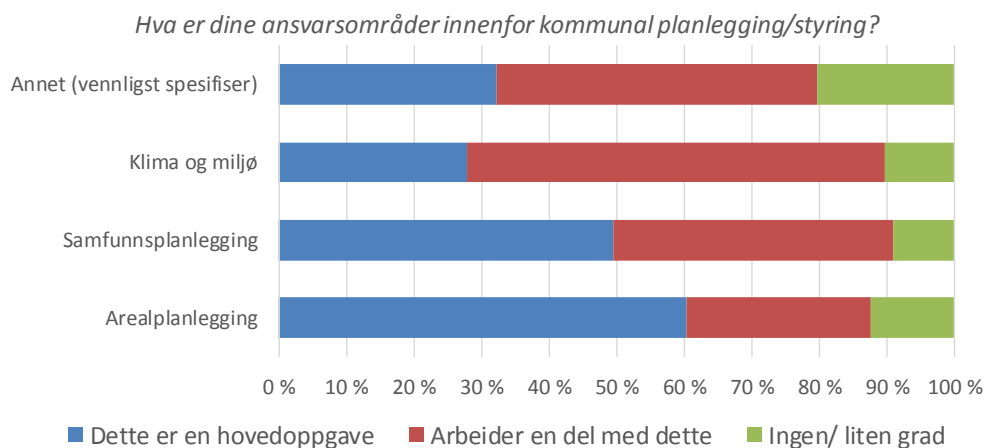
3.1 RESPONS

Spørreundersøkelsen ble sendt ut til totalt 715 personer i alle landets 356 kommuner. Totalt har 132 personer fra 109 kommuner svart. Det betyr at 31 % av kommunene er representert blant svarene noe som gir god statistisk representasjon når man betrakter svargruppen som helhet, med forventet statistisk avvik mindre enn 5-10% fra svaret man kan forvente dersom alle kommunene svarte. Usikkerheten øker når svarene brytes ned på undergrupper for eksempel etter region eller kommunestørrelse. I slike tilfeller bør trender tolkes som indikative. Innlandet er det fylket hvor lavest andel kommuner er representert (20 %) og Agder er det fylket hvor høyest andel kommuner er representert (48 %), se Tabell 4a. Generelt øker representativiteten med kommunestørrelse (Tabell 4b), noe som har sammenheng med at antallet personer som har mottatt spørreundersøkelsen jevnt over øker med kommunestørrelse. I en del små kommuner er det kun en person som har mottatt undersøkelsen, mens i de fleste større kommuner er den sendt til to eller flere personer.

Tabell 4: Svarrate fordelt på (a) region og (b) kommunestørrelse

Region	Svarrate kommuner	Antall innbyggere	Antall kommuner som har svart	Antall kommuner totalt	Svarrate
Oslo	100 %				
Viken	33 %				
Innlandet	20 %				
Vestfold og Telemark	26 %				
Agder	48 %				
Rogaland	22 %				
Vestland	26 %				
Møre og Romsdal	23 %				
Trøndelag	39 %				
Nordland	41 %				
Troms og Finnmark	26 %				
TOTALT	31 %				
		Mindre enn 1500	11	55	20 %
		1501-2500	11	50	22 %
		2501-5000	21	69	30 %
		5001-10000	20	69	29 %
		10001-25000	28	68	41 %
		25001-50000	8	26	31 %
		50001-100000	5	12	42 %
		Mer enn 100000	5	7	71 %
		TOTALT	109	356	31 %

Av respondentene oppgir 60 % at de har arealplanlegging som en hovedoppgave, 50 % oppgir at de har samfunnsplanlegging som en hovedoppgave mens i underkant av 30 % oppgir at de har klima og miljø som hovedoppgaver (Figur 3). Litt over 30 % oppgir andre hovedoppgaver inkludert kommunal ledelse, stedsutvikling, folkehelse, transport, jordbruk og næring eller data og statistikk.

Figur 3: Fagfelt de ulike respondentene jobber med. Andel som svarer at dette fagfeltet enten er en hovedoppgave, at de arbeider en del med dette eller at de i liten eller ingen grad arbeider med dette.

3.2 STATUS PÅ ARBEID MED BÆREKRAFTSMÅLENE

Respondentene oppgir at gjeldende samfunnsdel av kommuneplanen gjennomsnittlig er 5 år gammel, mens arealdelen gjennomsnittlig er 5,8 år gammel. Gjennomsnittlig alder varierer noe med kommunestørrelse (Tabell 5) hvor de mellomstore kommunene i snitt har de eldste planene. Noe over halvparten (54 %) av respondentene oppgir at kommuneplanens samfunnsdel er i ferd med å bli revidert, mens 62 % oppgir at kommuneplanens arealdel er i ferd med å bli revidert.

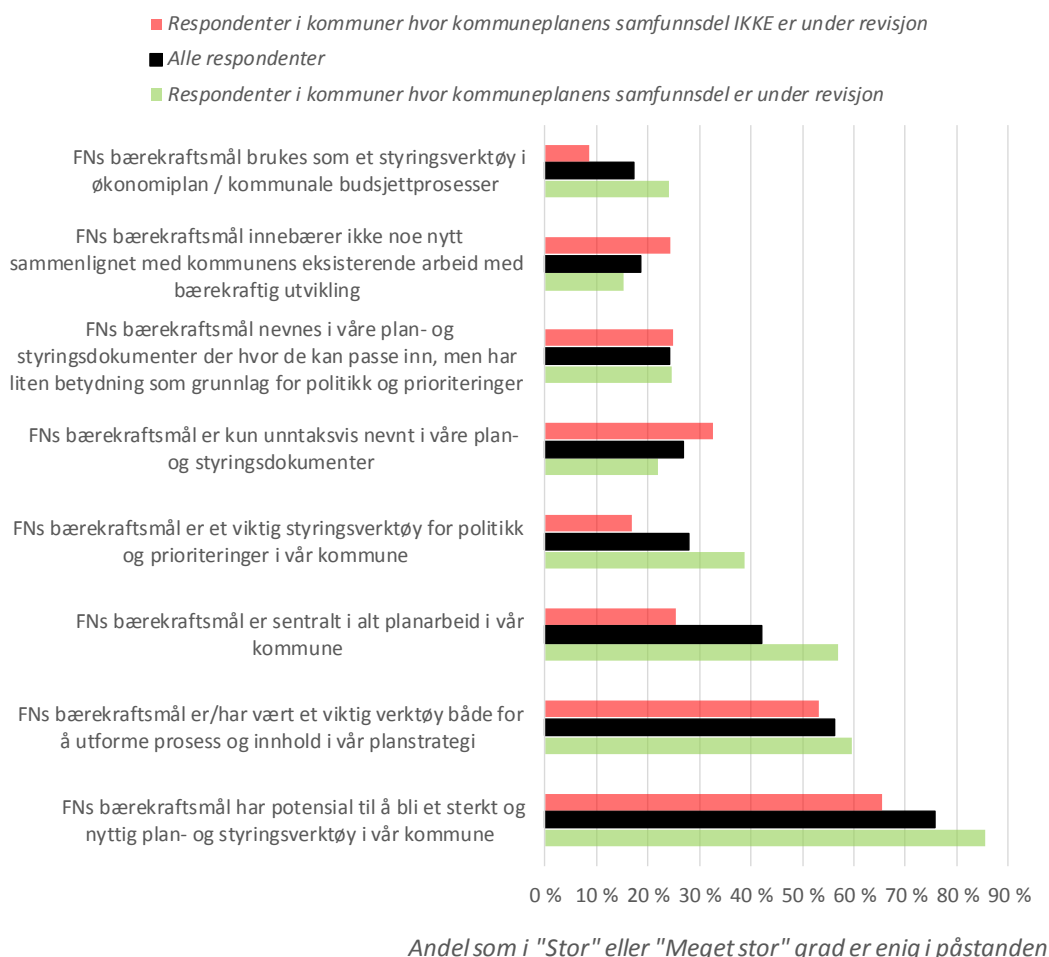
Tabell 5: Gjennomsnittsalder på kommuneplanens samfunns- og arealdel fordelt på kommunestørrelse

Kommunestørrelse	Gjennomsnittsalder på Kommuneplanens samfunnsdel	Gjennomsnittsalder på Kommuneplanens arealdel
Mindre enn 1500	3,5	3,9
1501-2500	5,1	9,6
2501-5000	6,7	8,3
5001-10000	6,2	7,1
10001-25000	4,7	3,7
25001-50000	4,6	4,7
50001-100000	1,6	1,3
Mer enn 100000	4,0	4,0
ALLE	5,0	5,8

Av andre planer er det klima og energiplaner og kommunal planstrategi som oftest trekkes fram. I tillegg nevnes ulike områdeplaner samt planer for næring, kultur- idrett- og fritid, landbruk, levekår, naturmangfold, oppvekst, helse og omsorg, folkehelse, kystsoner, boligpolitikk, reiseliv og trafikk.

Respondentene ser stort potensial i bærekraftsmålene som verktøy. Hele 76 % er i «stor» eller «meget stor» grad enig i påstanden «FNs bærekraftsmål har potensial til å bli et sterkt og nyttig plan- og styringsverktøy i vår kommune» (Figur 4). Effekten er enda tydeligere i de kommunene som jobber med å revidere kommuneplanens samfunnsdel. Her er 85 % i «stor» eller «meget stor» grad enig i påstanden, mens det er 65 % i de kommunene hvor samfunnsdelen ikke er i ferd med å bli revidert.

For påstanden «FNs bærekraftsmål er sentralt i alt planarbeid i vår kommune» er forskjellen mellom de kommunene som reviderer samfunnsdelen og de som ikke reviderer samfunnsdelen enda tydeligere. Her er kun 25 % av de som ikke reviderer samfunnsdelen i «stor» eller «meget stor» grad enig, mens det tilsvarende tallet er 57 % for de kommunene som reviderer samfunnsdelen (Figur 4).

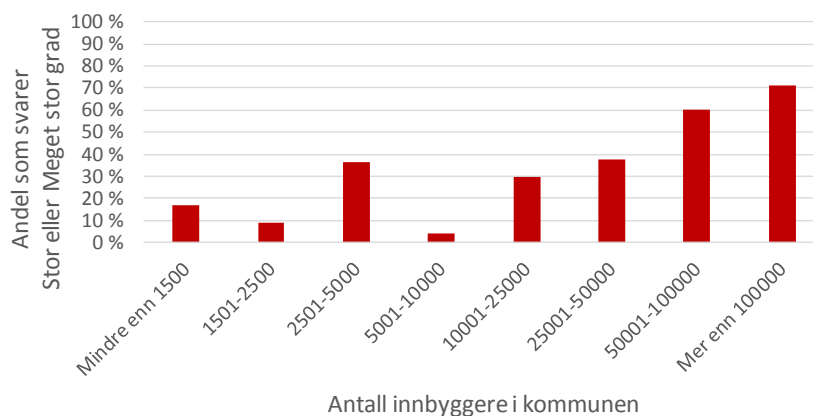

Figur 4: I hvilken grad er følgende påstander en god beskrivelse av arbeidet med bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i din kommune?

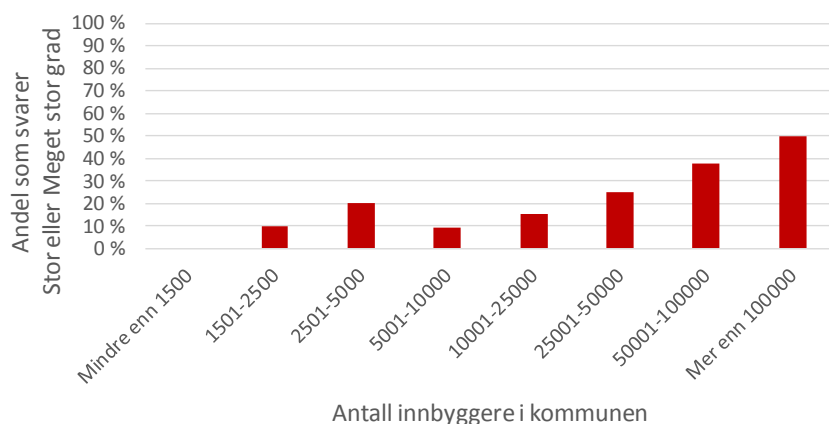
Dataene fra undersøkelsen viser tydelig at selv om det er stor enighet om nytten og potensialet av bærekraftsmålene som planverktøy, er det et stykke fram til at de i dag fungerer som styrings- og beslutningsverktøy. Kun 28 % er i «stor» eller «meget stor» grad enig i påstanden «FNs bærekraftsmål er et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer i vår kommune», og for påstanden «FNs bærekraftsmål brukes som et styringsverktøy i økonomiplan / kommunale budsjettprosesser» er tallet enda lavere med 18 % som i «stor» eller «meget stor» grad er enig (Figur 4).

For disse to påstandene er det interessant å merke seg at kommunestørrelse ser ut til å ha betydning, se Figur 5 og Figur 6. Selv om antall respondenter er noe lavt til å konkludere statistisk, kan Figur 5 indikere en trend mot at bærekraftsmålene i noe større grad er et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer i store enn i små kommuner. I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere er 17 % i «Stor grad» eller «Meget stor grad» enig i påstanden mens det tilsvarende tallet er 42 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Trenden er også tydelig for påstanden «FNs bærekraftsmål brukes som et styringsverktøy i økonomiplan / kommunale budsjettprosesser» (Figur 6). I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere er 11 % i «Stor grad» eller «Meget stor grad» enig i påstanden mens det tilsvarende tallet er 25 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Figur 5: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden «FNs bærekraftsmål er et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer i vår kommune». Fordelt på kommunestørrelse.

Figur 6: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden «FNs bærekraftsmål brukes som et styringsverktøy i økonomiplan / kommunale budsjettprosesser». Fordelt på kommunestørrelse.

Respondentene ble bedt om å gi en kort beskrivelse av hvordan FNs bærekraftsmål brukes eller har vært brukt i prosessen med kommunal planstrategi, og hva de eventuelt fikk ut av det. Fra svarene er det klart at mange kommuner ikke har startet med dette arbeidet enda eller er i oppstartsfasen, og en del respondenter viser til at kommunen er ny etter kommunereformen fra 2020 og at arbeidet derfor ikke har kommet i gang.

For de kommunene som er i gang tyder svarene på at det er stor spredning både når det gjelder hvor langt man har kommet, hvor omfattende prosesser man har satt i gang og hva slags forventninger man har til nytten av dette arbeidet. En del respondenter trekker fram bærekraftsmålene som et nytt paradigme. Eksempler fra respondentene inkluderer at bærekraftsmålene er «et bærende element i [plan]strategien», at «FNs bærekraftsmål ligger til grunn for all planlegging i kommunen» og at «Planstrategien stadfester at bærekraftsmålene er i toppen av målhierarkiet i kommunen [hvor] samfunnsdelen og underordnede planer skal bygge på og være strukturert innenfor bærekraftsmålene».

Andre kommuner ser bærekraftsmålene mer i lys av eksisterende planer og utfordringer. Eksempler inkluderer at vi «... holder FNs bærekraftsmål opp mot de utfordringer kommunen har. Dette medfører at enkelte bærekraftsmål velges ut og brukes som tverrfaglige målsettinger» eller at «Bærekraftsmålene er i planstrategien knyttet til de enkelte fagtema».

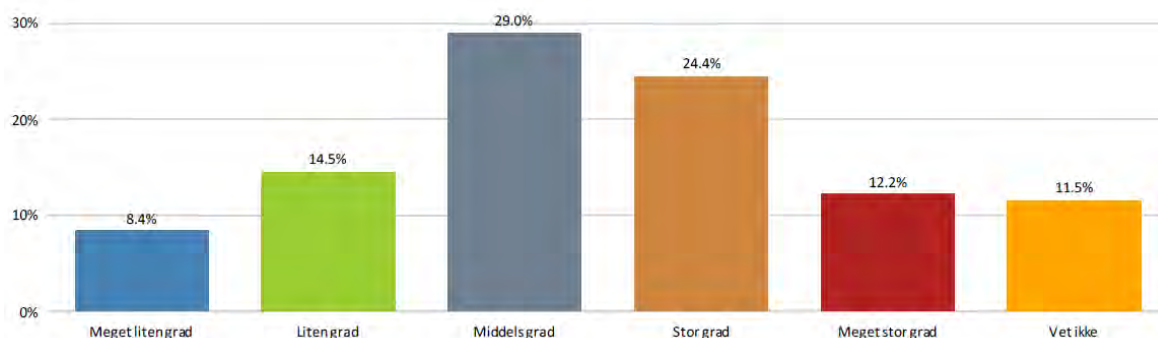
Imidlertid trekker flere fram bærekraftsmålene som en anledning til å fremme et mer tverrfaglig og inkluderende fokus samt at målene kan brukes til å revurdere planbehov. Målene kan også brukes til å se på eksisterende planer med nye øyne, noe som noen respondenter mener viser at bærekraftsmålene i noen grad allerede har vært adressert. Om dette skriver en respondent at bærekraftsmålene «selvfølgelig [er] viktige problemstillinger vi som kommune jobber med hele tiden – folkehelse, utdanning, miljø, arbeidsplasser osv.» og at «kravet om bærekraftsmål blir litt sånn smør på flesk».

Noen respondenter gir tilbakemelding om at bærekraftsmålene har vært brukt mer overfladisk, at bærekraftsmålene kun er nevnt i teksten og ikke har vært viktig i utformingen av planstrategien, eller at de ikke har vært brukt i særlig grad i det hele tatt. En respondent skriver «Kommunens egne utfordringer knyttet til befolkningsnedgang, og arbeidet med å

gjøre seg attraktiv for industri/næring, går i stor grad foran. Føringer i form av forventninger fra regjeringen/fylkesmannen og andre sektormyndigheter opp mot planprosess har større virkningsgrad».

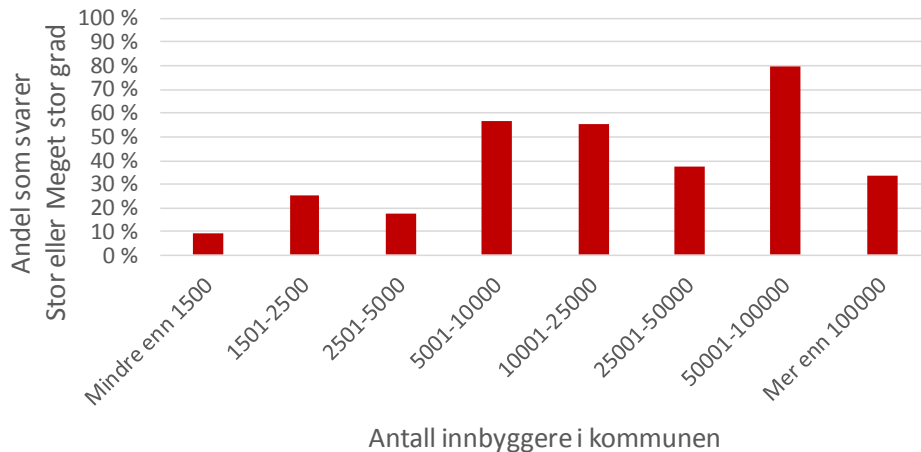
3.3 BÆREKRAFTSMÅLENE SOM RAMMEVERK

Det er stor spredning i respondentenes oppfatning av i hvilken grad innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk har innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen (Figur 7). Hovedtyngden av svarene ligger rundt midten («i middels grad»), med en liten overvekt mot at bærekraftsmålene innebærer noe kvalitativt nytt. Over en tredjedel mener at dette i stor eller meget stor grad er riktig.

Figur 7: Respondentenes svar på spørsmålet «I hvilken grad har innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen?»

Det er i de større kommunene denne oppfatningen står sterkest (Figur 8). I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere er 31 % i «Stor grad» eller «Meget stor grad» enig i at innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk har innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet mens det tilsvarende tallet er 55 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Figur 8: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» mener at innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk har innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen. Fordelt på kommunestørrelse.

Når respondentene blir bedt om å gi mer bakgrunnsinformasjon for i hvilken grad FNs bærekraftsmål som rammeverk har innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen, er det vanligste enkeltsvaret at arbeidet med målene ikke har startet opp eller at de i liten grad er brukt. Noen påpeker at selv om det ikke arbeides eksplisitt med målene, er innholdet i bærekraftsmålene i en viss grad ivaretatt i eksisterende planer og strategier.

En del påpeker svakheter med bærekraftsmålene som tilnærming, for eksempel at det «mangler verktøykasse for å ta i bruk målene i konkrete prosjekter/planer» og at de er «vanskelig å konkretisere – blir lett floskler». Andre er opptatt av manglende kunnskap om målene, og at bygging av denne kunnskapen er tidkrevende. «Det har tatt tid å komme hit. Tror det bunner i at kunnskapen om temaet er mindre høyere i kommuneorganisasjonen». En annen skriver at bærekraftsmålene «er for dårlig kommunisert overfor de som kan anvende de». Kanskje trengs det en strukturert innsats for å bygge denne kunnskapen i en hverdag som er full av oppgaver fra før. En respondent skriver:

Vi har markedsført klimapodcastene til Miljødirektoratet som en nyttig kilde til kunnskap i klimanettverket og i organisasjonen – men jeg må med skam å melde innrømme at det er først nå nylig jeg selv fant tid til å høre på dem (utenfor arbeidstid og med strikketøy) – og de er virkelig til stor nytte og inspirasjon, konsentrert kunnskap og nyttig tips om hva man gjør andre steder og innenfor ulike områder. Så jeg skulle ønske "vekkelsen" kom tidligere for min del.

Andre framhever mer prosessuelle utfordringer som «et problem for innføring er manglende kobling mellom samfunnsdel og handlings/økonomiplan» eller at det er «vanskelig å få det forankra hos politikerne som er mest opptatt av vekst og utvikling». At innføringen av bærekraftsmålene møter utfordringer i form av rutiner og struktur i hverdagen i kommunal virksomhet understrekes av en respondent som skriver at «Kommuneplanlegging, arealplanlegging og byggesak er i hovedsak basert på gjennomføring og realisme. Elementer som gjør at realismen reduseres eller gjennomføringen fordyres, fører til at bærekraftige elementer i planlegging ikke hensyntas særlig». En respondent oppsummerer en rekke utfordringer i sin kommentar:

Kan ikke si at vi noen gang har fått informasjon om at de er vedtatte og at vi bør ta de i bruk i planarbeidet. Har bare registrert tilfeldig at de har blitt brukt enkelte steder, og har nevnt dem sporadisk etter eget initiativ der det kan passe å nevne dem, men kan ikke si at vi har BRUKT dem. Forstår innholdet i dem og "pyramiden", men har litt problemer med å følge inndelingen – er ikke heilt systematisk, logisk og strukturert inndeling etter mitt syn, mer tilfeldig nevnt et tema her og et tema der. Slik "springende inndeling" kan gjøre det vanskelig å innarbeide dem strukturert i plandokument/planarbeid. Har aldri sett eksempel på hvordan det kan gjøres.

En rekke positive aspekter ved bruk av bærekraftsmålene kommer også fram.

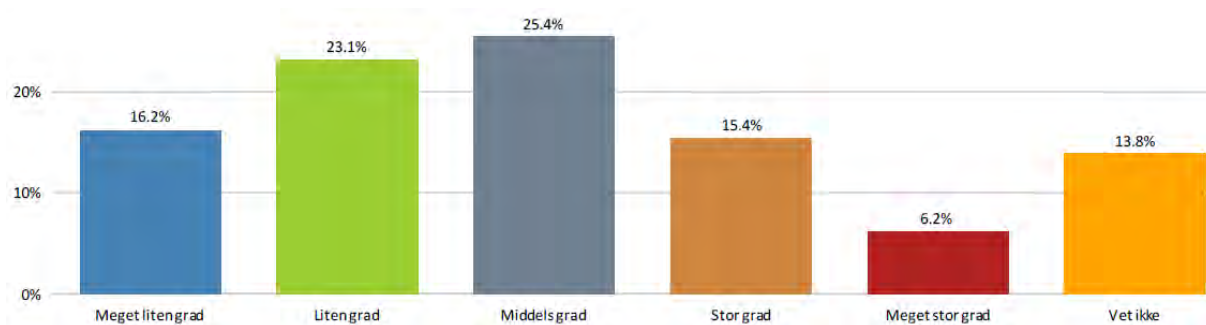
Bærekraftsmålene beskrives som «et allment kjent rammeverk, som mobiliserer» og «gir en fin systematikk i arbeidet». Videre beskrives det at bærekraftsmålene «har fungert som 'et felles språk'» og at «bevisstgjøring rundt bruken av bærekraftsmålene medfører en økt strukturering». Delmålene er også et godt verktøy i så måte: «Med delmål til FNs bærekraftsmål, spisser man arbeidet inn mot noe konkret og det har kommet ut et metodehefte for å nå målene, som igjen kan bli tatt i bruk i planarbeidet».

Bærekraftsmålene legitimerer et mer helhetlig fokus hvor både sosial og miljømessig bærekraft trer mer tydelig fram. En skriver at «mange av hensynene som bærekraftsmålene skal ivareta jobbes det med allerede i de ulike sektorene. Det nye her er at en ser muligheten til å få en felles helhetlig tilnærming til målene i organisasjonen». Noen understreker også mulighetene bærekraftsmålene gir til å måle framgang: «De kan bidra til å konkretisere en del av målene våre, og være mer bevisst på å bruke måleindikatorer for å sjekke at vi har nådd målene». Flere respondenter trekker også fram kommuner og fylkeskommuner som går foran som inspirasjon. Eksempler er Asker, Bærum og spesielt Viken.

Fra respondentene kan det leses at bredden i tilnærminger i de ulike kommunene er stor. Fra de som skriver at de knapt har hørt om bærekraftsmålene til en annen som skriver at «Planstrategien er helt omarbeidet og det blir helt nye satsingsområder i kommuneplanen». Kanskje oppsummeres det godt av en annen som skriver at bærekraftsmålene «[h]ar potensiale til å tilføre helt ny tenkning, men vi har ikke kommet dit enda».

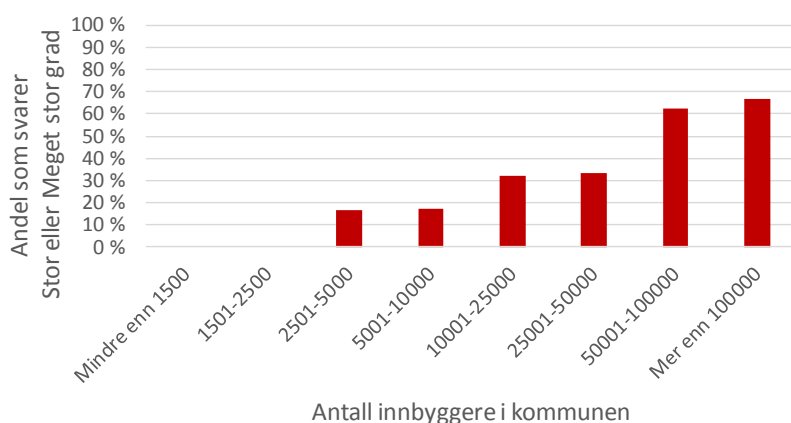
3.3.1 TVERRSEKTORIELT SAMARBEID

Det er stor spredning blant respondentene om i hvilken grad FNs bærekraftsmål har blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt i kommunen (Figur 9). Kun 22 % svarer at det i stor eller meget stor grad har skjedd, mens 39 % svarer at det i liten eller meget liten grad har skjedd.

Figur 9: Respondentenes svar på spørsmålet «I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt i kommunen?»

Det er tydelig at det er i de større kommunene FNs bærekraftsmål har blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt (Figur 10). I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere mener 13 % i «Stor grad» eller «Meget stor grad» dette, mens det tilsvarende tallet er 42 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Figur 10: I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt i kommunen? Andel som har svart «Stor grad» eller «Meget stor grad» fordelt på kommunestørrelse.

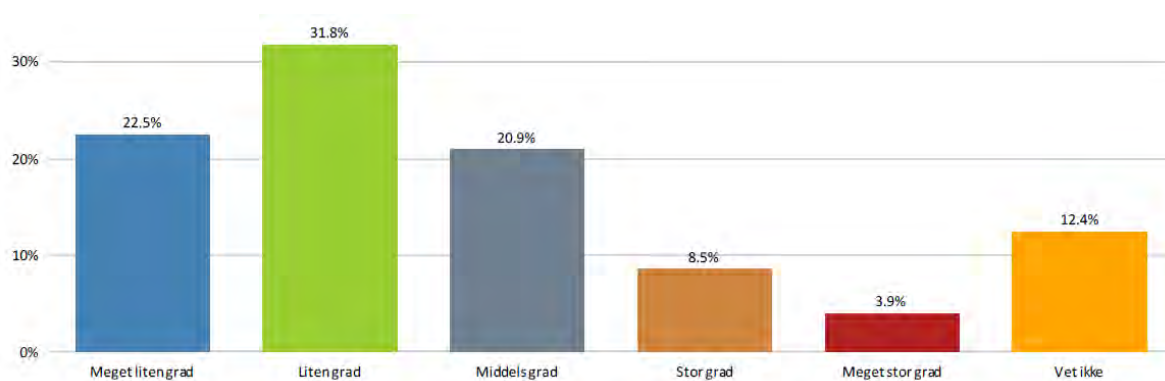
Når de blir spurt om å gi en bakgrunn for svaret, sier mange at prosessen ikke har kommet i gang enda. Noen sier at det ikke har vært så store endringer i samarbeidsform, og at det allerede har vært noe samarbeid på tvers i organisasjonen. Der hvor bærekraftsmålene har medført endringer i grad av samarbeid, trekker respondentene fram både bredden av planer bærekraftsmålene har blitt anvendt på og hvordan ulike sektorer og nivåer i kommuneorganisasjonen har samarbeidet i prosessen. Planer og områder hvor bærekraftsmålene har blitt tatt i bruk inkluderer energi og klimaplan, teknisk drift, folkehelse, økonomiplan og virksomhetsstyring. En respondent skriver at «en løsning vi har valgt, er å slå sammen flere fagplaner til mer tverrsektorielle planer, som for eksempel plan for oppvekst». I en annen kommune har de endret arbeidsmåte i forbindelse med revisjon av kommuneplanens samfunnsdel. Vi «har systematisk brutt ned sektortankegangen, og

formulert felles mål på tvers av sektorene. Det er flere eksempler på innholdsmessig like mål og strategier, som nå er formulert sammen til å gjelde hele kommunen».

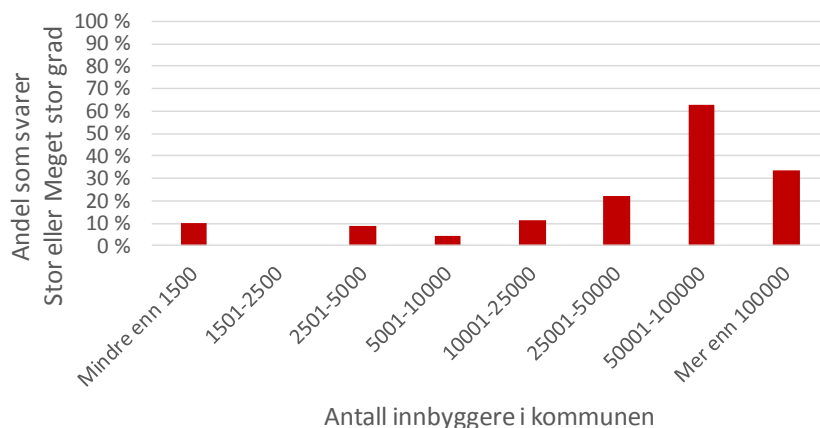
Noen respondenter beskriver hvordan bærekraftsmålene har blitt brukt til å samarbeide på ulike ledelsesnivåer. En skriver at bærekraftsmålene har vært tema i «toppledergruppen, på ledersamlinger og i tverrsektorielle gruppearbeid», mens en annen kommune har «gjennomført en arbeidsprosess med planstrategien hvor kommuneledelsen og alle mellomlederne deltok».

3.3.2 INNBYGGERINVOLVERING

Svarene på spørreundersøkelsen tyder på at kommunene i relativt begrenset grad har brukt FNs bærekraftsmål for å skape engasjement blant kommunens befolkning (Figur 11). Kun 12 % av respondentene svarer at det i stor eller meget stor grad har blitt gjort, mens 54 % svarer at det i liten eller meget liten grad har blitt gjort. Dataene viser også at det er i de større kommunene FNs bærekraftsmål har blitt brukt mest for å skape engasjement blant befolkningen (Figur 12). I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere mener 6 % i «Stor grad» eller «Meget stor grad» dette, mens det tilsvarende tallet er 24 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Figur 11: Respondentenes svar på spørsmålet «I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å skape engasjement blant kommunens befolkning?».

Figur 12: I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å skape engasjement blant kommunens befolkning? Andel som har svart «Stor grad» eller «Meget stor grad» fordelt på kommunestørrelse.

Hovedbildet er altså at de fleste kommunene ikke har brukt bærekraftsmålene til å engasjere innbyggerne, eller at de ikke har kommet i gang med det enda. For de kommunene hvor bærekraftsmålene *har* blitt brukt for å skape engasjement blant kommunens befolkning, beskriver respondentene aktiviteter rettet mot en rekke ulike typer aktører. En del respondenter skriver at de har engasjert ulike grupper i arbeidet med å prioritere bærekraftsmål (se kapittel 3.3.3). Andre aktiviteter inkluderer at «bla gjennom utviklingsprosjekter, jobbes det med mobilisering av innbyggere, frivillighet, næringsliv og andre», mens en annen skriver at «Vi har brukt FNs bærekraftsmål som noe nytt og felles for å skape en ny felles kultur i ny kommune. Arrangert ungdomskonferanse, nattevandring, næringslivskonferanser og involvert skoler, lag og foreninger». Flere respondenter trekker fram aktiviteter rettet mot barn og unge.

Involveringen har også skapt positiv oppmerksomhet. En skriver at «Samarbeid med næringslivet og organisasjoner for å sette fokus på bærekraftsmålene har blitt satt i gang og dette har fått oppmerksomhet og skapt interesse også utenfor kommunens grenser». Noen av respondentene er inne på at det er viktig, men også vanskelig å skape lokal relevans når man skal involvere befolkningen. En skriver: «Min erfaring er at det som skaper engasjement lokalt, er lokale problemstillinger», mens en annen mener at «bærekraftsmålene blir litt overordnet til å skape engasjement lokalt. Store lokale satsinger på fornybar energi etc. skaper engasjement».

3.3.3 PRIORITERING AV HOVED- ELLER DELMÅL

En tredjedel av respondentene oppgir at deres kommune har valgt å prioritere noen av hoved- eller delmålene foran andre i sitt arbeid med bærekraftsmålene. Hvilke mål som er prioritert er oppsummert i Tabell 6. Målene God helse (3), God utdanning (4), Stoppe klimaendringene (13) og Bærekraftige byer og samfunn (11) blir oftest prioritert, mens Utrydde sult (2), Utrydde fattigdom (1), Fred og rettferdighet (16) og Ansvarlig forbruk og produksjon (12) blir sjeldnest prioritert.

Tabell 6: Har kommunen valgt å prioritere enkelte av hovedmålene/delmålene foran andre?

#	Bærekraftsmål	Antall respondenter som oppgir at kommunen har prioritert dette målet	Andel av de som har listet prioriterte mål som har prioritert dette målet	Andel respondenter som oppgir at kommunen har prioritert dette målet
3	God helse	22	88 %	17 %
4	God utdanning	19	76 %	14 %
13	Stoppe klimaendringene	18	72 %	14 %
11	Bærekraftige byer og samfunn	17	68 %	13 %
8	Anstendig arbeid og økonomisk vekst	14	56 %	11 %
9	Innovasjon og infrastruktur	13	52 %	10 %
17	Samarbeid for å nå målene	13	52 %	10 %
15	Liv på land	11	44 %	8 %
7	Ren energi for alle	10	40 %	8 %
14	Liv under vann	10	40 %	8 %
5	Likestilling mellom kjønnene	8	32 %	6 %
6	Rent vann og gode sanitærforhold	8	32 %	6 %
10	Mindre ulikhet	8	32 %	6 %
12	Ansvarlig forbruk og produksjon	8	32 %	6 %
16	Fred og rettferdighet	6	24 %	5 %
1	Utrydde fattigdom	4	16 %	3 %
2	Utrydde sult	3	12 %	2 %

På spørsmål om hvorfor disse hoved/delmålene er prioritert, handler mye om lokal relevans, lokale utfordringer og mulighet til å påvirke. En skriver at disse målene «er mest relevant for kommunen sine utfordringer, og der vi scorer dårlig på indikatorene». Andre tilbakemeldinger er «Fordi det er disse målene kommunen vår har størst potensiale til forbedringer» og «Disse hovedmålene er mest relevante for kommunens satsingsområder og utfordringer». Noen knytter prioriteringene til plan-tematikk: «Hovedmål og delmål prioriteres fordi de i planprosessene som har pågått eller pågår, vurderes som mest relevante for de ulike planområdene» eller «Egne temaplaner der disse er i fokus».

Mange respondenter gir konkrete begrunnelser for enkeltmålene de har valgt. Et utvalg begrunnelser for enkeltmål inkluderer:

- Mål 13 – klimaendring – vår tids største utfordring
- Mål 11 – bærekraftige byer og lokalsamfunn – muligens det sterkeste virkemidlet for å få til endring på tvers av nasjonene da flere og flere mennesker bor i byer
- Mange av våre innbyggere, administrasjon og politikere er opptatt av disse temaene som folkehelsearbeid, frafall i VGS, gode lokalsamfunn og kommunesenter, stoppe klimaendringene og livet i vann og på land.
- Viktig for å sikre bokvalitet og levekvalitet. Resterende temaer blir overordnet vår samfunnspåvirkning.
- Bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste landbruksmetoder som gir økt produktivitet og produksjon, bidrar til å opprettholde økosystemene, styrker evnen

til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som gradvis fører til bedre jordkvalitet

- Gode helsetjenester, herunder beskyttelse mot økonomisk risiko, og allmenn tilgang til grunnleggende og gode helsetjenester samt trygge, virksomme og nødvendige medisiner og vaksiner av god kvalitet
- Sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte.
- Klima er avgjørende for klodens fremtid, samme med miljø. Samarbeid for å oppnå målene.

Respondentene er også bedt om å gi en beskrivelse av prosessen som ble gjennomført som grunnlag for prioriteringen av hoved/delmålene. Her er det to hovedgrupper av prosesser. En del kommuner har hatt interne prosesser for å prioritere, mens andre har involvert eller planlegger å involvere ulike grupper i befolkningen. I noen av kommunene som i hovedsak har hatt interne prosesser er det ulike deler av administrasjonen som har foretatt prioriteringen, men andre beskriver mer omfattende og metodiske administrative prosesser som for eksempel:

- Vi utviklet et metodeverktøy som hjalp oss med å starte bredt og gå grundig til verks når det gjelder alle 17 målene. De 17 målene utgjør en helhet, men en kommune i utvikling må prioritere. Vi har derfor gjort en vesentlighetsvurdering, basert på de målene kommunen har størst mulighet til å påvirke direkte, og de områdene kommunen har, eller bør ta, direkte ansvar for i arbeidet for å utvikle gode lokalsamfunn og tilby gode tjenester til innbyggerne.
- I arbeidet har vi gått igjennom alle de 17 bærekraftsmålene og 169 delmålene grundig. Vi har sett på hvert enkelt bærekraftsmåls betydning for kommunen, valgt ut relevante delmål, og vurdert hvilke fremtidige muligheter kommunen har til å nå dem. Tilsammen er det 84 delmål som er valgt ut. Vi har også sett på hvilke utfordringer målene peker på som kan være relevante for kommunen. I tillegg har vi startet med å definere strategier for å nå disse delmålene, og med å identifisere hvilke interessenter i våre lokalsamfunn som er aktuelle å invitere inn i arbeidet når målene skal nås.

I noen av kommunene har det vært en politisk prosess som grunnlag for målprioriteringen. Noen eksempler på dette er:

- Dette er gjort etter arbeid med bærekraftsmålene i workshops – både politisk og administrativt.
- Av kommunestyret, men er en foreløpig prioritering. Skal endelig prioriteres i neste kommunestyremøte.
- Som del av kommuneplanprosessen ble det utarbeidet en prioriteringsliste av administrasjonen. Denne ble drøftet med politisk styringsgruppe for kommuneplanen og dannet grunnlag for vurdering av mål og strategier i kommuneplanen.
- Temadag i kommunestyret.
- Det har blitt arbeidet tverrsektorielt internt i kommunen over flere gruppearbeid og lederforum. Målene har også vært oppe i politisk arbeidsseminar.

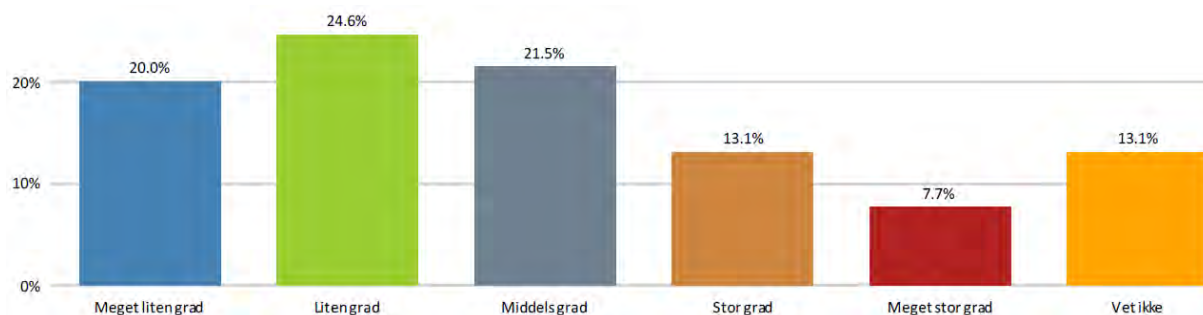
- I planprosessene som ble startet i 2019 har prioritering av bærekraftsmålene så langt vært tema i kommunedirektørens ledergruppe, i planprosessledergruppa, i ordinært kommunestyremøte, i dialogseminar med kommunestyret, kommunedirektørens ledergruppe, enhetsledere og tillitsvalgte og i enhetsledermøte der kommunedirektørens ledergruppe, enhetsledere og tillitsvalgte deltar. Prioritering av bærekraftsmålene vil være et viktig tema også videre i pågående planprosesser i 2020.
- Formannskapet ble delt i fire grupper (fordelt på tidligere kommuner og politiske partier). De bærekraftsmålene som ble prioritert av tre grupper eller flere, ble valgt som kommunens prioriterte mål.

I tillegg til dette beskriver en del respondenter prosesser som involverer ulike grupper av befolkningen. Eksempler på beskrivelse av slik involvering er:

- Målene er prioritert på bakgrunn av kommunens utfordringsbilde og som resultat av omfattende medvirkning fra politikere, kommuneadministrasjon, skoleelever og befolkningen i ulike lokalområder.
- Startet med vesentlighetsvurdering av målene med bystyret og befolkningen, etablert styringsgruppe for arbeidet med planen av politikere, administrasjon og sivilsamfunnet, jobbet intensivt med innbyggerinvolvering, folkemøter, digitalt folkemøte, ansatte mm for å engasjere befolkningen.
- Bred offentlig involvering, prosess med ledergrupper, deretter grundig faglig gjennomgang av alle delmål med tanke på relevans og eventuell tilpassing til lokale behov/forutsetninger
- I diskusjon med politikere ved oppstart av kommuneplanarbeidet ble dette prioritert, så dette ble lagt inn i planprogrammet som nå er vedtatt. Det ble støttet av innbyggerne når vi hadde gruppearbeid på folkemøtene, samt av ungdommene i gruppearbeid på ungdomsskolene i kommunen og gruppearbeid med ungdomsrådet.
- Dialogmøter med politikere, skoleelever og befolkning i lokalområder diskuterte hvert enkelt bærekraftsmål; hva betyr de lokalt og hvordan påvirker vi globalt.
- Det ble i mars 2019 gjennomført en workshop med politikere, enhetsledere, de ulike råd i kommunen, representanter fra elevråd m.fl. Resultatet fra dette var en prioritering av hvilke bærekraftsmål kommunen skal ha fokus på fram mot 2030. Basert på denne prioriteringen har arbeidsgruppa for kommuneplanen utarbeidet fem overordnede tema som skal legges til grunn for det videre arbeidet, jf. ovennevnte svar. For å sikre bred forankring både i kommunen og i befolkningen ellers, er det besluttet å gjennomføre framtidswerksteder/arbeidsmøter innenfor hvert av de overnevnte tema. Planlegging av disse ønsker arbeidsgruppa for kommuneplanen å sette bort til mindre prosjektgrupper med stor kompetanse innenfor det enkelte tema. Arbeidsgruppene skal arbeide med et tema som skal resultere i et framtidswerksted, med bred deltakelse fra kommunens innbyggere. Barn og unge skal særskilt inviteres til å bidra. Målet med verkstedene er å synliggjøre de utfordringer og muligheter, samt å komme med ideer og evt. målsetninger som kan legges til grunn eller tas inn i arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel fram mot 2030.

3.4 SAMARBEID OG POLITISKE PROSESSER

På tross av en del unntak beskrevet i kapittel 3.3.3, viser tallmaterialet fra spørreundersøkelsen at det i relativt begrenset grad har vært en politisk prosess rundt bruk av FN bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen i kommunene (Figur 13). Imidlertid er det store forskjeller når man ser på kommunestørrelse (Figur 15, røde søyler). I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere mener 13 % at det i «Stor grad» eller «Meget stor grad» har vært en politisk prosess rundt bruk av FN bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen, mens det tilsvarende tallet er 39 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

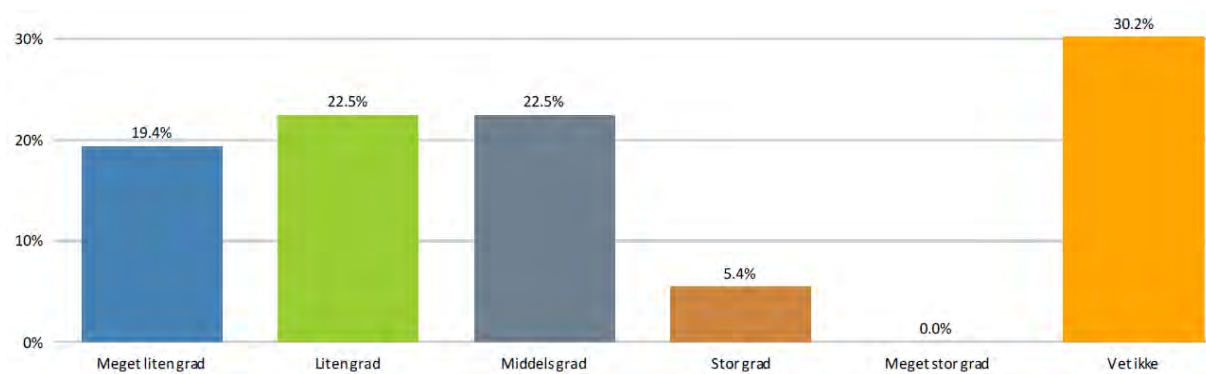

Figur 13: I hvilken grad har det vært en politisk prosess rundt bruk av FNs bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen i kommunen?

I de kommunene hvor det har vært en politisk prosess rundt bruk av FNs bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen, ble respondentene bedt om å gi en kort beskrivelse av hvordan, inkludert hvilke grep som er gjort for å mobilisere politikere. En del av respondentene viser til at de folkevalgte gjennom vedtak har fastlagt at bærekraftsmålene skal ligge til grunn for planleggingen i kommunen. Mange framholder også at plandokumentene hvor bærekraftsmålene innarbeides, inkludert planstrategien, er politisk forankrede dokumenter. I tillegg beskriver en del i noe mer detalj prosesser med mer aktiv involvering av de folkevalgte. I noen tilfeller omtales prosesser hvor administrasjonen tar initiativer for å informere det politiske nivået om bærekraftsmålene eller involvere dem i arbeidet med bruk av bærekraftsmålene som rammeverk.

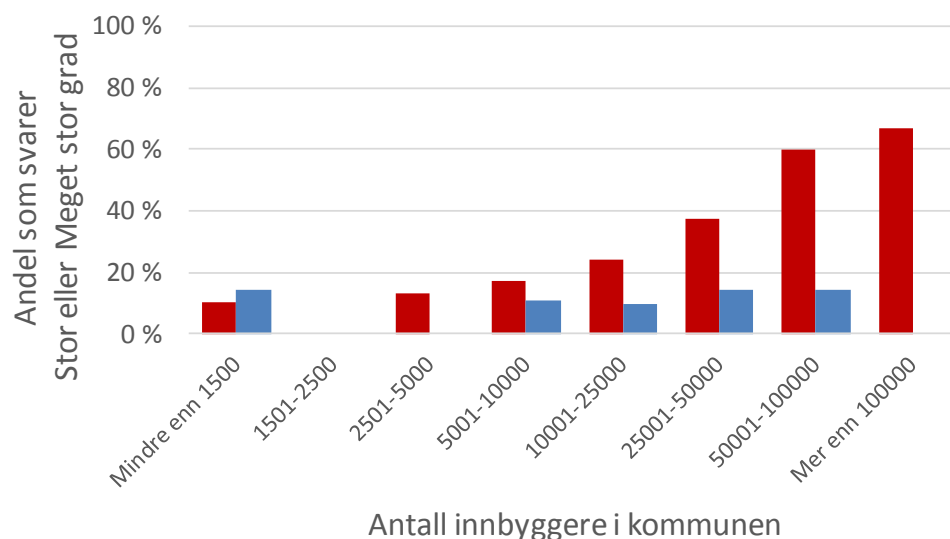
Andre beskriver prosesser hvor de folkevalgte har tatt initiativer og vedtatt føringer for hvordan både politisk ledelse og det administrative leddet skal jobbe med bærekraftsmålene. En respondent trekker også fram linken mot fylkeskommunen. «Fylket har brukt bærekraftsmålene i kunnskapsgrunnlaget for planstrategien. Dette har vi i kommunen også brukt i arbeidet med planstrategien».

Når det gjelder i hvilken grad politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål faktisk har bidratt til å endre politikk og prioritering, er svarene nokså entydige (Figur 14). Kun 5 % mener at dette i stor eller meget stor grad har skjedd, mens 42 % mener at dette i liten eller meget liten grad har skjedd. Her er det verdt å merke seg at hele 30 % av respondentene svarer «Vet ikke» på om politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål har bidratt til å endre politikk og prioritering i deres kommune. Kommunestørrelse ser ut til å ha mindre betydning for dette spørsmålet enn tilfellet er for i hvilken grad det har vært en politisk prosess rundt bruk av FN bærekraftsmål (Figur 15, blå vs. røde søyler).

Figur 14: I hvilken grad har politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål bidratt til å endre politikk og prioritering?

- I hvilken grad har det vært en politisk prosess rundt bruk av FN bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen i kommunen?
- I hvilken grad har politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål bidratt til å endre politikk og prioritering?

Figur 15: Andel som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i: (A) Det har vært en politisk prosess rundt bruk av bærekraftsmålene (røde søyler) og (B) at prosessen har bidratt til å endre politikk og prioritering (blå søyler).

I de tilfellene hvor politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål har bidratt til å endre politikk og prioritering, ba vi respondentene om å beskrive eventuelle eksempler. Mange av respondentene kommenterte da at de enten ikke er kjent med om det har vært noen endring, eller at det er for tidlig i prosessen til å vurdere det. En del snakker om at bærekraftsmålene har medført at en del temaer er flyttet høyere opp på agendaen, men at det er usikkert i hvilken grad det vil gi endringer i prioriteringer. En skriver at «[d]et vises til bærekraftsmålene i enkelte politiske diskusjoner, i behandling av politiske saker, i avisinnlegg og i interpellasjoner», og en annen «Det gjenstår litt å se i hvor stor grad politikerne tar dette på alvor og bruker FNs bærekraftsmål aktivt i den politiske behandlingen. Men det er så absolutt satt på agendaen». En annen trekker fram at

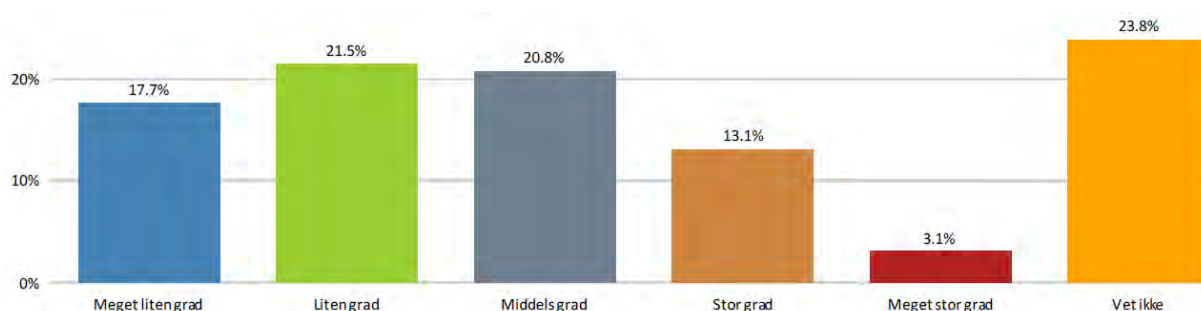
bærekraftsmålene har medført forventninger fra politikerne sin side: «Det er vårt inntrykk at politikere er opptatt av målene og at utfordringene tas ned til vårt nivå – dvs. at vi tar vår del av ansvaret for måloppnåelse». En del trekker også fram at klima og miljø har kommet høyere på agendaen med innføringen av bærekraftsmålene.

Et par respondenter trekker fram konkrete områder som har blitt prioritert høyere som for eksempel at utskifting/oppgradering av kommunens avløpssystem har fått bevilget mer midler. Alt i alt synes det allikevel som om bærekraftsmålene ikke har gitt vesentlige endringer i prioriteringer enda. En respondent uttrykker utålmodighet og skriver «Det gjenstår å se. Synes vi har kommet alt for kort, men vi har lydig forholdt oss til 'tjenesteveg' for å fremme forslag om ulike tiltak, og det fører ikke framover. Så i det siste har et par personer kommunisert mer internt for å dra med flere». En annen skriver

FNs bærekraftsmål gir et nytt rammeverk, men det endrer ikke realitetene i kommunen. Det er mange av de samme sakene som er viktige, men problemformuleringene har en ny kontekst. Bærekraftsmålene har gitt en del nye mål til kommunen, men det vil ta tid å se virkningen av dette.

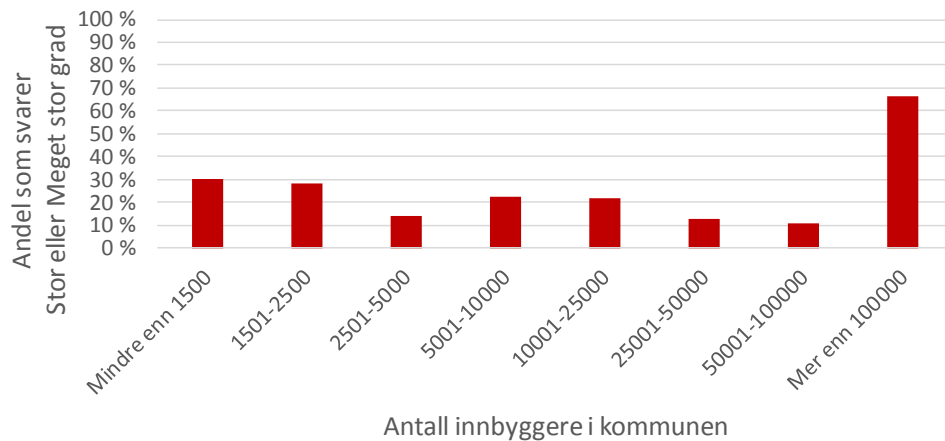
3.5 VEILEDNING OG STØTTE FRA FYLKESKOMMUNENE

På spørsmål om i hvilken grad fylkeskommunen gir støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen, svarer 39 % at dette i liten eller meget liten grad skjer, mens 16 % svarer at dette i stor eller meget stor grad skjer (Figur 16). Det er verdt å merke seg at det vanligste svaret på dette spørsmålet er «Vet ikke».

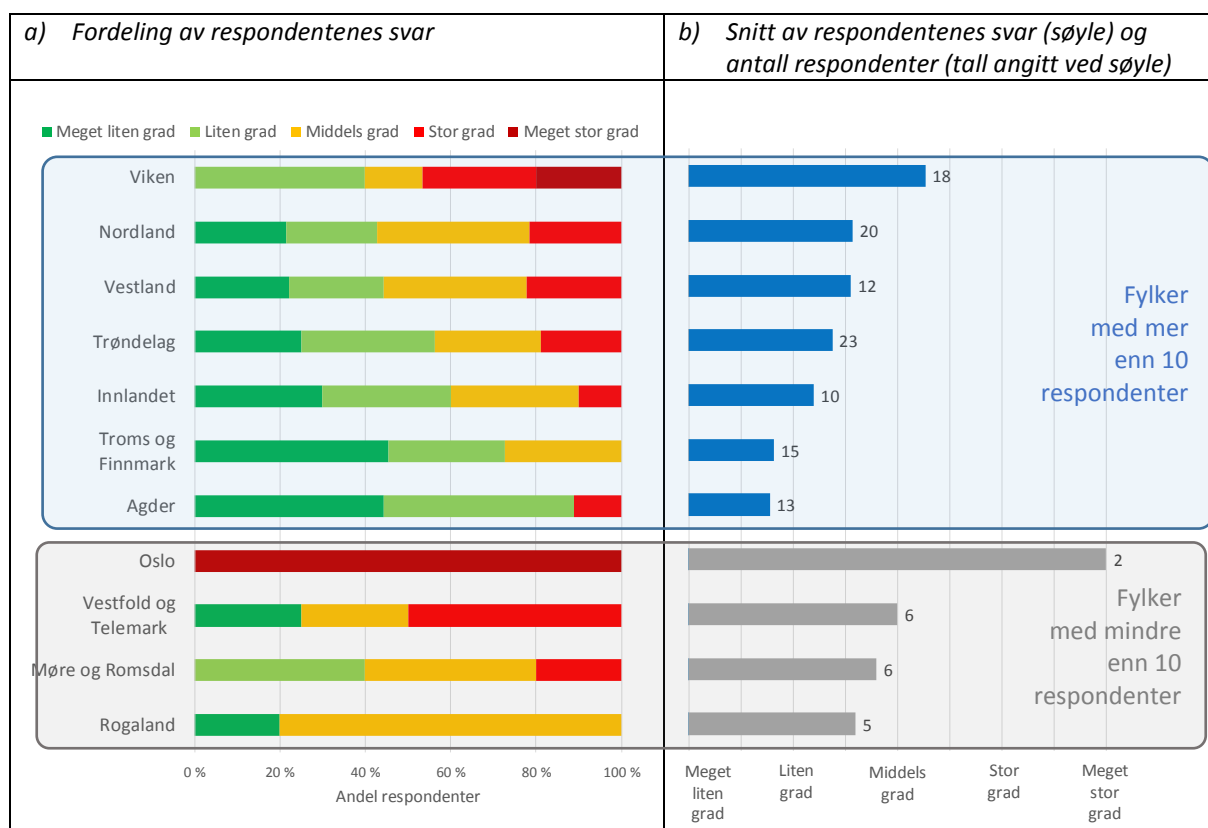
Figur 16: I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?

Det kan ikke leses noen entydig trend om kommunestørrelse har betydning for dette spørsmålet (Figur 17). Det er viktig å merke seg at det kun er tre kommuner i gruppen med mer enn 100 000 innbyggere, hvorav to har svart at de er enige i stor eller meget stor grad.

Figur 17: I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen? Andel som har svart «Stor grad» eller «Meget stor grad» fordelt på kommunestørrelse.

Det er forskjell fra fylke til fylke på hvordan kommunene vurderer fylkeskommunens støtte og veiledning. Noen av fylkene har så få respondenter at det ikke er et rimelig statistisk grunnlag for vurderingen. Figur 18 har derfor delt fylkene inn i to grupper etter hvor mange respondenter de har. Øvre del av figuren viser fylker med mer enn 10 respondenter, mens nedre del er fylker med mindre enn 10 respondenter. Antall respondenter for hvert fylke er vist ved siden av søylen til høyre i figuren. Av de fylkene hvor det er mer enn ti respondenter, skiller Viken seg ut med en positiv vurdering av fylkeskommunens støtte og veiledning. Viken er det eneste fylket som noen av respondentene (20 %) gir «full score», det vil si at de svarer i «Meget stor grad» på påstanden at fylkeskommunen gir støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy (Figur 18a, øvre del). De er også det eneste fylket hvor snittet av besvarelsene er over «Middels grad» (Figur 18b). I motsatt ende av skalaen finner vi fylkene Agder og Troms og Finnmark hvor snittet av besvarelsene ligger mellom «Meget liten grad» og «Liten grad» (Figur 18b).

Figur 18: I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?

Svar i figuren over fordelt på fylke/region. Øvre del viser fylker som har mer enn ti respondenter. Nedre del viser fylker som har mindre enn 10 respondenter. Venstre panel viser andel respondenter som har svart hhv. «Meget liten grad», «Liten grad», «Middels grad», «Stor grad» og «Meget stor grad» på spørsmålet. Høyre panel viser snittsvaret fra respondentene. Antall respondenter i hvert fylke er angitt med tallet ved siden av søylen.

Respondentene ble også bedt om å beskrive styrker og mangler i støtte og veiledning fra fylkeskommunen. Utvalgte kommentarer er gjengitt i Tabell 7. I mange fylker skriver respondentene at de enten ikke kjenner til at fylkeskommunene tilbyr veiledning eller at de har veiledet kommunene i sitt fylke. Respondenter fra noen fylker framhever som positivt fylkeskommunale nettverk for plan og miljøarbeid, inkludert klimapartnernettverkene. I noen av fylkene beskriver respondentene at de får mer støtte og veiledning. I hovedsak er de positive tilbakemeldingene tydeligst i de fylkene som har høy score i Figur 18.

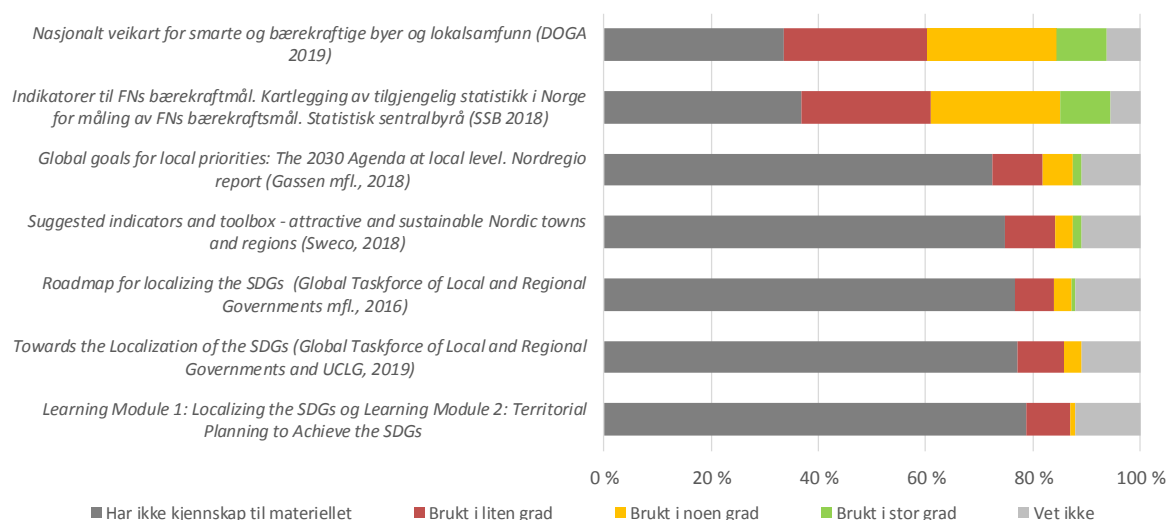
Tabell 7: Utvalgte kommentarer om veiledning fra fylkeskommunen.

Fylke	Beskriv kort styrker/mangler i støtte/veiledning fra fylkeskommunen
Agder	Usikkert, både i forhold til behov for dette og i hvilken grad fylkeskommunen gir støtte/veiledning Innarbeidet i regionplaner som skal følges opp i kommunale planer. Veiledning til planarbeid. Det virker ikke som dette er prioritert Fylkeskommunenenes kompetanse varierer sterkt her og de er ofte i liten grad kjent med kommunenes behov, litt dårlig synkronisert internt og har ikke særlig kompetanse på næringsliv. Saksbehandlerne i fylket har ofte svakere kompetanse enn enkeltpersoner i kommunen, selv om fylket har et samlet større fagmiljø (om det er sterkt er uvisst). Enklest å samarbeide fra sak til sak med fylket, og leie inn spesialkompetanse ved behov fra konsulenter.
Innlandet	Hedmark fylkeskommune har vært fullstendig fraværende på miljø og klimaområdet. Håpet er at innlandet skal bli bedre. Dårlig kommunikasjon om dette meg bekjent Vår fylkeskommune har vært i stor omstillingsprosess og det antas at når organisasjonen får satt seg vil deres bidrag med støtte og veiledning øke.
Møre og Romsdal	Møre og Romsdal fylkeskommune satser stort på bærekraft, men prioriterer de store bykommunene først. Vi som er en landkommune kommer seinere. Savner veiledning på hvordan vi skal gripe fatt i bærekraftsmålene og tilpasse dem til vår kommune.
Nordland	Opplevs ikke aktiv i den rollen De er på vei med dette arbeidet, men de har vel ikke kommet så langt ennå. Usikker, men mener at dette var et eget initiativ fra kommunen uten nødvendig støtte fra fylkeskommune. Jeg opplever jeg får god push til å ta i bruk/ implementere bærekraftsmålene som planverktøy i planoppgavene. Svar og veiledning i forhold til høringer - samfunnsplan De har gått foran som godt eksempel på å sette opp klimabudsjett for fylkeskommunen, og har satt oss i kontakt med Klima Østfold og da er det egentlig opp til oss hvor aktive vi får vært. Med pågående og krevende planprosesser parallelt er det dessverre begrenset hva man har rom for å fordype seg i, vi har vakante stillinger på plansiden som vi ikke har lyktes i å fylle ennå. Kjenner ikke til hvor mye fylkeskommunen er brukt til nå, men basert på det arbeidet de holder på med vet jeg at det kan bli nyttig å ta kontakt med dem i fremtiden og at de vil kunne bidra med veiledning.
Oslo	Har blant annet hatt et samarbeid med fylkeskommunen i Akershus vedrørende massehåndtering
Troms og Finnmark	Det generelle inntrykket er at hverken fylkeskommunen, fylkesmannen eller staten har noen idé om hvordan arbeidet skal gjennomføres. vi er derfor helt avhengig av at noen kommuner har sagt seg villig til å gå foran. Jeg kjenner ikke til at fylkeskommunen har noe veiledningstilbud.
Trøndelag	Klimanettverk er sentralt. Hadde ønska mer konkret veiledning/metodikk. Samtidig har FN sambandet vist stor velvilje til bistand. Også andre kommuner (eks. Asker) er sett til. Fylkeskommunen bidrar gjennom regionalt planverk og innspill til kommunale planprosesser. De bidrar også gjennom initiativ til felles utviklingsprosjekter med fokus på bærekraftsmålene og gjennom klimanettverk. Mottaker (vår kommune), er ikke tilstrekkelig bevisst dette enda, slik respondenten oppfatter det, men det er bedring å spore.
Vestfold og Telemark	Vestfold og Telemark fylke etablerer et nytt klimanettverk, og har spesielt fokus på å hjelpe kommunene med klimaplanlegging

Fylke	Beskriv kort styrker/mangler i støtte/veiledning fra fylkeskommunen
	Syns generelt at VTFK har vært ufattelig dyktige i både kunnskapsdeling og kompetansedeling, og vært en god veileder og støttekontakt gjennom klimaplanarbeidet Vi har så langt ikke opplevd annen støtte enn å få positive tilbakemeldinger på vårt fokus på bærekraftsmålene i forbindelse med offentlig høring.
Vestland	De blir omtalt på konferanser og annet, men det har vært for liten konkret støtte mot kommunene på hvordan vi kan gjøre disse målene til et nyttig verktøy for oss. Vi venter på fullstendig oversikt over indikatorene for Bremanger kommune, som fylkeskommunen har tilbydd seg å utarbeide. Fylket har synliggjort FN sine bærekraftsmål i arbeidet med planstrategien. Dette har vært nyttig i kommunen sitt arbeid med planstrategi. Når fylket er aktive, så er det enklere for kommunen å implementere FN sine bærekraftsmål i kommunen sin planlegging, gjennomføring og rapportering. Bærekraftsmålene var hovedtema på Plankonferansen i Hordaland i 2019. I tillegg er det utarbeidet folkehelseoversikt og statistikk og utviklingstrekk for Vestland fylke. Her er bærekraftsmålene løftet frem.
Viken	Fylkeskommunen har vært veldig på med å invitere til regional planstrategi, og vise til hvordan de har tenkt å løse dette, samt vise til databanker til fylkeskommunen, som hver enkelt kommune kan bruke i arbeid med FNs bærekraftsmål. Har liten følelse med hva Viken tenker, bortsett fra at de også nevner det sterk i sin planstrategi som er under oppseiling Les Vi i Viken Vi har vært invitert til møte i 2020 om bærekraftsmålene som en del av regional planstrategi og i nye Viken kommune. Det kan være andre kollegaer har deltatt på flere møter Litt tidlig å si for nye Viken fylkeskommune Viken fylkeskommune deltar i et OECD-prosjekt som kommunen har fått delta på. Viken har utarbeidet et kunnskapsdokument basert på FNs bærekraftsmål. Denne er nyttig og til inspirasjon for kommunen. En flott planstrategi med en solid kunnskapsbase er under utforming. Vi var tidligere ute enn fylkeskommunen i å bruke FNs bærekraftsmål som planverktøy. Opplever det som motsatt at de har kommet til oss for råd og veiledning om dette tema. Har bedret seg etter at Viken ble med i et OECD-prosjekt og drar nytte av internasjonal erfaring. Vi har noe dialog om arbeid med bærekraftsmålene

3.6 BRUK AV OG KJENNSKAP TIL VEILEDNINGSMATERIELL

Vi har spurt respondentene i hvilken grad de bruker veiledningsmaterieell i arbeidet med FNs bærekraftsmål i kommunen. Vi har bedt dem ta standpunkt til noen forhåndslistede norske og internasjonale veiledningskilder samt bedt dem om å oppgi eventuelle andre kilder de bruker (Figur 19). Av de forhåndslistede veiledningskildene er det *DOGA sitt Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn* (2019) og SSB sin publikasjon *Indikatorer til FNs bærekraftsmål – Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål* (2018) som klart skiller seg ut som de mest brukte. Bruken av disse er relativt uavhengig av kommunestørrelse. Over 60 % av respondentene kjenner til disse to kildene. Det er likevel kun 9 % som oppgir at disse to kildene i «Stor grad» har blitt brukt i arbeidet med FNs bærekraftsmål i kommunen, mens 24 % oppgir at de i «Noen grad» har blitt brukt. For alle de andre forhåndslistede kildene (hvor ingen er norskspråklige) svarer 70–80 % av respondentene at de ikke kjenner til materialet.

Figur 19: Har dere benyttet veiledningsmaterieil i arbeidet med FNs bærekraftsmål i kommunen?

I tillegg til å vurdere kildene beskrevet i Figur 19, ble respondentene spurt om å beskrive eventuelt annet veiledningsmaterieil de har benyttet, inkludert hvilken nytte de har hatt av det (inkludert styrker og svakheter). De kildene som oftest ble nevnt er FN sine hjemmesider, FN-sambandet, andre kommuner samt KS (se mer om bruk av FN-sambandet og KS som kunnskapskilder i Figur 21). KS' egne publikasjoner nevnes, samt nytten av at de formidler erfaringer fra andre kommuner. Asker og Trondheim blir bl.a. trukket fram som kommuner som har vært til inspirasjon. Andre kilder som enkeltrespondenter nevner inkluderer hjemmesiden til regjeringen, OECD sitt arbeid innenfor "Localization of the SDGs", United 4 Smart Sustainable Cities, NVE, Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, samordnet bolig- areal og transportplanlegging, vannforskriften, Miljødepartementet sin kalkulator og nettsiden til Distriktssenteret, den siste med lenker til eksempler på kommunal implementering av bærekraftsmålene. I tillegg nevnes noen regionale kilder som statistikkgrunnlag fra Viken og Bærekraftsrapport for Buskerudsamfunnet.

En respondent mener at det meste av tilgjengelig materieil er «veldig overordna og generelt og må omarbeides til lokalt språk». Det støttes av en annen som skriver at «de fleste veiledere er for lite konkret og handlingsbasert, og mer informasjons og opplysningsbasert. Savner mer veiledning til tiltak og handlingsdelar. Og gjerne metodikk rundt utregning av effekt av tiltak», og en som skriver «Tror veiledningsmateriellet hadde blitt mer benyttet om det var oversatt til norsk».

Noen respondenter er inne på at det er ulike behov i store og små kommuner. En skriver at «De store temaene om miljøhensyn i planlegging treffer mest de store byene og problematikken til disse. I vårt tilfelle er det spredte boligfelt, mindre næringsområder, og forhold rundt disse som er mest presserende. Ivaretagelse av grønnstruktur, overflatevann og fortetting er så små problemer hos oss at veiledningsmateriellet ikke får samme virkning». En annen er inne på det samme temaet, men er positiv til Nasjonalt veikart for

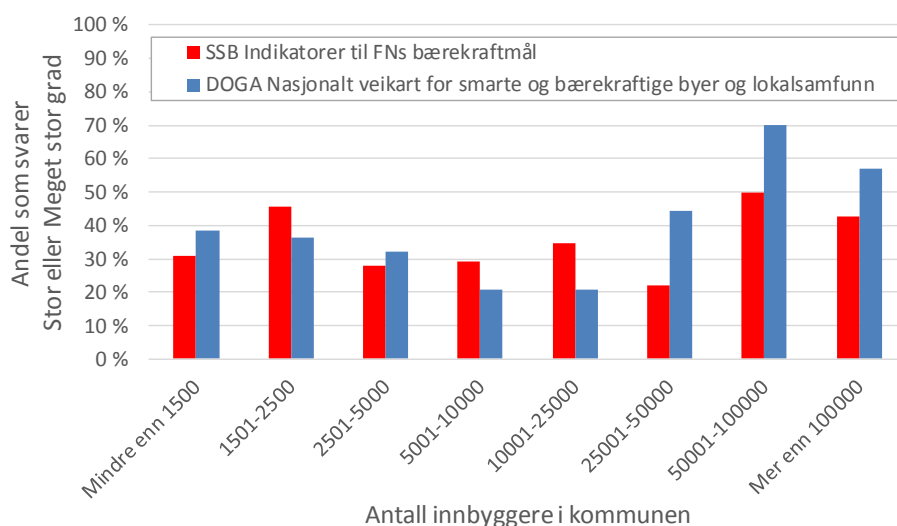
smarte og bærekraftige byer: «Syns smarte og bærekraftige byer har mange gode metodikker som kan benyttes utenfor bygrensene».

Kompetanse og kompetansespredning blant de ansatte tas også opp. En skriver at «Det er lite av kommunens overordna arbeid med FNs bærekraftsmål som har nådd ned til de ansatte. Vi vet at dette er en viktig satsning for kommunen, men har ikke fått beskjed om hvordan dette skal omsettes i de praktiske daglige arbeidsoppgavene vi sitter med.» mens en annen skriver at «Kompetansen sitter spredt hos de enkelte fagansvarlige, og nytilsatte/nyutdannede har benyttet sin direkte kunnskap til arbeidet. Vi ser at dette også har løftet oss som administrasjon, men mye arbeid gjenstår for å få dette til å 'sitte' i organisasjonen slik at dette blir en del av hverdagen». En respondent trekker fram hvordan opplæringen i skolen og kunnskapen barna bygger får betydning for planleggingen. «Arbeidet er i større grad bevisstgjort via barn/ungdom som har dette som emner i skolen og dermed indirekte påvirker kommunens planlegging. Det refereres til veiledningsmateriell skolene (ungdomsskole/videregående) benytter, men dette er ikke tatt inn i administrasjonens veiledningsmateriell til daglig bruk».

En respondent reflekterer over hvordan spørreundersøkelsen i seg selv er en kilde til informasjon:

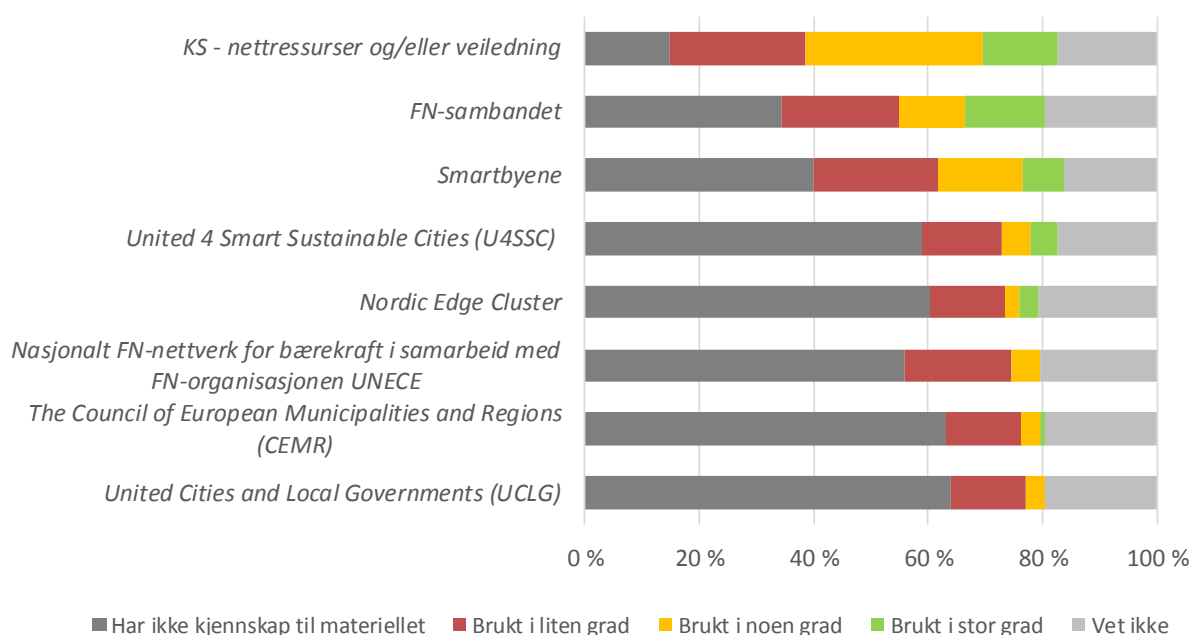
Bortsett fra den siste kjente ikke jeg til noen av disse [kildene i Figur 19]. Så dermed er faktisk slike spørreundersøkelser viktige som opplysningskilde.

SSB Indikatorer til FNs bærekraftsmål (2018) benyttes i «Noen grad» eller «Stor grad» av 32 % av respondentene i kommuner med 10 000 innbyggere eller mindre og 36 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere. Tilsvarende tall for DOGA Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn (2019) er 30 % av respondentene i kommuner med 10 000 innbyggere eller mindre og 38 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Figur 20: Andel av respondentene som sier at kommunen har benyttet veiledningsmateriellet SSB Indikatorer til FNs bærekraftsmål (2018) og DOGA Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn (2019) i «Noen» eller «Stor» grad. Fordelt på kommunestørrelse.

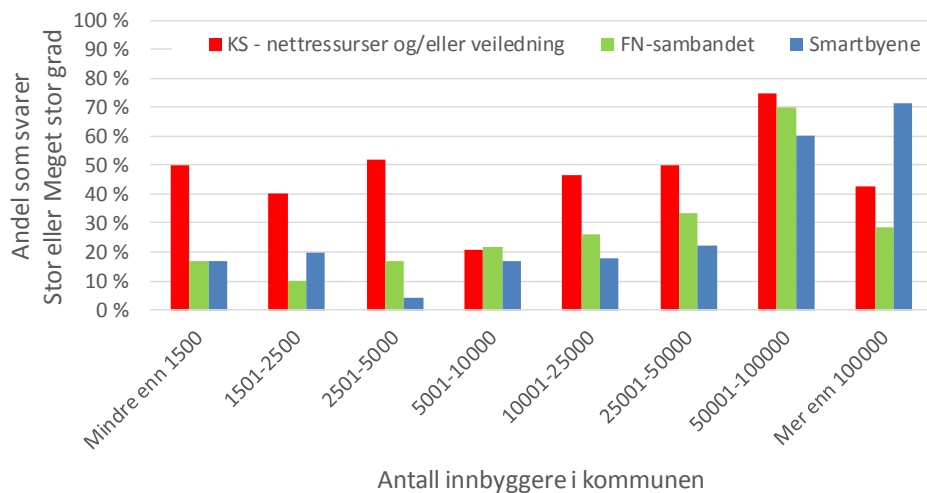
På spørsmål om kommunen er medlem av eller benytter kunnskap fra ulike kompetansekilder/nettverk for bærekraft utvikling er det tre kompetansekilder/nettverk som skiller seg ut som de mest benyttede: KS, FN-sambandet og Smartbyene (Figur 21). KS sine nettressurser og veiledning brukes i «Noen» eller «Stor grad» av 44 % av respondentene, mens 25 % svarer det samme for FN-sambandet og 22 % for Smartbyene. De andre forhåndslistede kompetansekildene/nettverkene i Figur 21 er ukjente for 60–70 % av respondentene.

Figur 21: Er din kommune medlem av eller benytter kunnskap fra ulike kompetansekilder / nettverk for bærekraft utvikling?

På spørsmål om andre kompetansekilder/nettverk for bærekraft utvikling de har brukt eller hatt nytte av, er kildene og nettverkene som oftest trekkes fram klimapartnere, Miljødirektoratets nettsider inkludert miljokommune.no, samt fylkeskommunale nettverk innenfor plan, klima og miljø. Noen trekker fram lokale kilder og nettverk som Bynett sør eller bedriftsklyngenettverket 'Gi alt for ei bærekraftig fremtid' mens andre nevner universitets- og forskningsmiljøer som NTNU, Oslo MET (NIBR), NORCE og TØI. Norsk Kommunalteknisk Forening nevnes også, og i tillegg noen internasjonale kilder som Stockholm Resilience Centre, International Society of City and Regional Planners (ISOCARP), UN-Habitat og UN-Habitat Youth samt Nordisk råd.

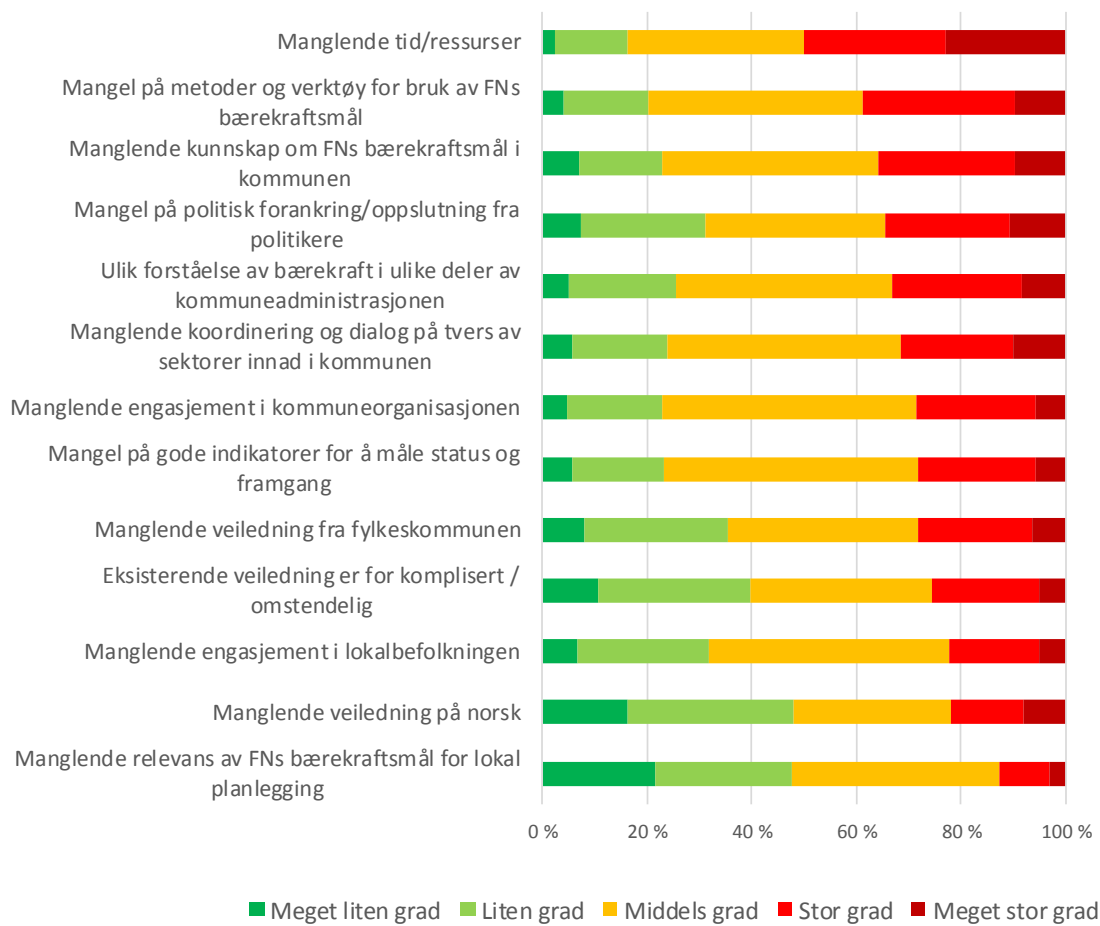
Kommunestørrelse har også betydning for bruken av kompetansekildene/nettverkene. Mens KS benyttes av alle kommunene uavhengig av størrelse, er det en trend mot at FN-sambandet og spesielt Smartbyene benyttes mest av de største kommunene (Figur 22). KS benyttes i «Noen grad» eller «Stor grad» av 39 % av respondentene i kommuner med 10 000 innbyggere eller mindre og 51 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere. Tilsvarende tall for Smartbyene er 13 % av respondentene i kommuner med 10 000 innbyggere eller mindre og 33 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

Figur 22: Andel av respondentene som sier at kommunen har benyttet kompetansekildene/nettverkene KS, FN-sambandet og Smartbyene i «Noen» eller «Stor» grad. Fordelt på kommunestørrelse.

3.7 BARRIERER FOR BRUK AV BÆREKRAFTSMÅLENE SOM PLANVERKTØY

Manglende tid/ressurser oppgis som den største barrieren for bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen, og 50 % oppgir at dette i «Stor» eller «Meget stor grad» er en barriere (Figur 23). Deretter følger mangel på metoder og verktøy for bruk av FNs bærekraftsmål og manglende kunnskap om FNs bærekraftsmål i kommunen.

Figur 23: I hvilken grad er følgende en barriere for bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?

Respondentene ble bedt om å gi kommentarer og innspill til hvordan barrierene eventuelt kan bygges ned. En del av disse kommentarene er gjengitt i Tabell 8. Flere nevner behovet for at det trengs mer kapasitet og tid for eksempel gjennom dedikerte ansatte i kommune/fylkeskommune som har bærekraftsmålene som arbeidsfelt, eller at interkommunalt samarbeid kan være en mulighet. Det snakkes om konkrete tiltak for å bygge kompetanse internt, for å få mobilisert politikerne og for å nå ut til befolkningen. Noen av kommentarene er inne på at målkonflikter som er innebygd i målene gjør det vanskelig å nå alle samtidig og at tiltak som gjennomføres i ulike sektorer kan motarbeide hverandre. Det snakkes også om at veiledning må utarbeides sentralt, være konkret og ha indikatorer som gjør det mulig for kommuner å sammenligne seg med hverandre.

Tabell 8: Utvalgte kommentarer og ideer til hvordan barrierer kan bygges ned. Kolonne nr. 2 (Viktighet) angir andelen respondenter som mener at dette i Stor eller Meget stor grad er en barriere.

<i>Barriere</i>	<i>Viktighet*)</i>	<i>Hvordan bygge ned barrierer - utvalgte kommentarer fra respondenter</i>
Manglende tid/ressurser	50 %	Daglig drift "spiser opp" tid og kapasitet til utviklingsarbeid. Man må få tid til å sette seg inn i stoffet! Økt kapasitet. Egen ansatt for FN bærekraftsmål. Dedikert stilling i kommune/fylkeskommune. Interkommunalt samarbeid. Viktig at ledere uttaler at dette har prioritet. Gjennom prosjektarbeid? Må integreres som del av tjenesteproduksjonen, ikke noe vi holder på med ved siden av tjenesteleveranser.
Mangel på metoder og verktøy for bruk av FNs bærekraftsmål	39 %	Økt kunnskap og kapasitet. Internopplæring og temamøter/-dager Venter på å få bli med fylkeskommunen sin satsing Få økt kjennskap til ev. metoder og verktøy. Vi kjenner ikke til hvilke metoder og verktøy som finnes i dag. Systematisere og velge struktur i kommunen.
Manglende kunnskap om FNs bærekraftsmål i kommunen	36 %	Økt kapasitet. Opplæring i bærekraftsmålene og bærekraftsarbeid. Kursing og seminarer. Workshop [for] kompetanseheving. Kurs og veiledning til ansatte. Gjennom verksteder internt og eksternt. Man må i det minste snakke om det. Internopplæring og temamøter/-dager. Krever kontinuerlig fokus på mange arenaer over tid. Kunnskap om og implementering av FNs bærekraftsmål er to ulike ting.
Mangel på politisk forankring / oppslutning fra politikere	34 %	Orienteringssaker til politiske utvalg. Politikeropplæring og temamøter/-dager. Prioritert oppgave til administrasjonen. Politikerne må legge føringer for ev bruk av FNs bærekraftsmål i planleggingen. Politikere ønsker ikke være med på å ta upopulære beslutninger.
Ulik forståelse av bærekraft i ulike deler av kommuneadministrasjonen	33 %	Mer samarbeid på tvers. Bedre kommunikasjon internt i organisasjonen. Felles møter og samarbeid? Mer samarbeid og bevisstgjøring. Internopplæring og temamøter/-dager. Viktig med forankring i toppledelsen. Lederutvikling og intern forankring av vedtatte planer, inkorporere bærekraftsmålene i våre styringsverktøy. Bærekraftsdimensjonene ligger til grunn i all kommunal planlegging. Økt fokus på mer bærekraftige løsninger innenfor kommunalteknikk. Krevende å sikre sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft samtidig.
Manglende koordinering og dialog på tvers av sektorer innad i kommunen	31 %	Bedre internkommunikasjon. Ledelsesansvar Bedre koordinerte tiltak
Manglende engasjement i kommuneorganisasjonen	28 %	Økt bruk av formidling. Politikeropplæring og temamøter/-dager. Mange mener dette ikke angår deres arbeidsoppgaver. Kan med fordel løftes og forankres bedre. Vi trenger mer enn flotte ord. Kan ta lenger tid å få ting gjennomført og finne fram til de gode ideene. Det oppleves som om det har endret seg noe den siste måneden, sikkert fordi vi er flere som har vært mer "på".
Mangel på gode indikatorer for å måle status og framgang	28 %	Behov for mer spesifikke indikatorer som ikke er for overordnet Indikatorer bør være like for alle kommuner så vi kan måles mot hverandre.

<i>Barriere</i>	<i>Viktighet^{*)}</i>	<i>Hvordan bygge ned barrierer - utvalgte kommentarer fra respondenter</i>
Manglende veiledning fra fylkeskommunen	28 %	Venter på å få bli med fylkeskommunen sin satsing. Tenker særlig for kommuner med få fagfolk. Dette finnes, men vi må være flinkere til å ta det i bruk.
Eksisterende veiledning er for komplisert / omstendelig	26 %	Kan jobbes med å få dem på et nivå som er overførbart til kommunal administrasjon. Den vanlige medarbeider faller av lasset når vi snakker om metoder og indikatorer.
Manglende engasjement i lokalbefolkningen	22 %	Vi trenger innbyggerne med på laget for å nå målene, må gjøres konkret og relevant for dem. Vi trenger innbyggerne med på laget for å nå målene, må gjøres konkret og relevant for dem. Økt bruk av formidling. Folkemøter og kurs. Det kommer an på hvilke aldersgrupper vi snakker om. Det varierer stort.
Manglende veiledning på norsk	22 %	Engelske veiledere kan jo oppleves litt fjerne fra vår hverdag. Norske veiledere med fokus på norske forhold, gir et mer relevant inntrykk. Ønsker sentrale myndigheter at dette skal implementeres her i landet, bør man også bruke tid på å utarbeide norsk veiledningsmateriell.
Manglende relevans av FNs bærekraftsmål for lokal planlegging	13 %	Det finnes alltid noe å hente på, det må bevisstgjøring til. Må bruke delmålene - det er et ganske stort sett med mål.

**) Andel av respondentene som mener at dette i Stor eller Meget stor grad er en barriere*

Respondentene ble også bedt om å beskrive eventuelle andre barrierer og deres betydning. Noen respondenter gir uttrykk for at bærekraftsmålene er en ovenfra og ned-prosess uten god forankring og klare instruksjoner til de som skal jobbe med planene og implementeringen i det daglige. En skriver at «Dette er noe som jobbes mye med på øverste nivå i administrasjonen, men lite "på gulvet". [...] jeg føler at jeg ikke har så mye å bidra med, når jeg ikke kjenner godt nok til kommunens satsning. Og det er kanskje der skoen trykker. Det er bare kommunisert ut at all planlegging i kommunen skal legge FNs bærekraftsmål til grunn, men det er ikke sagt noe om hvordan vi skal gjøre det. Jeg tror vi må la det gå litt tid før dette er godt innarbeidet i alle ledd i hele kommunen» mens en annen kommenterer at «Ordfører styrer prosessen med bærekraftsmålene». Flere andre kommenterer at dette er nytt og at fokus nå er på å bygge kompetanse.

Kunnskap og kapasitet som barriere kommer også indirekte fram via en respondent som skriver «Siden vi ikke har kommet i gang med å bruke bærekraftsmålene i planer og i organisasjonen, har jeg ikke noe grunnlag for å si hvilke barrierer vi har i kommunen på dette området». At det kan ta tid å få etablert gode strukturer og verktøy for å bruke bærekraftsmålene i planlegging støttes av en respondent som skriver at

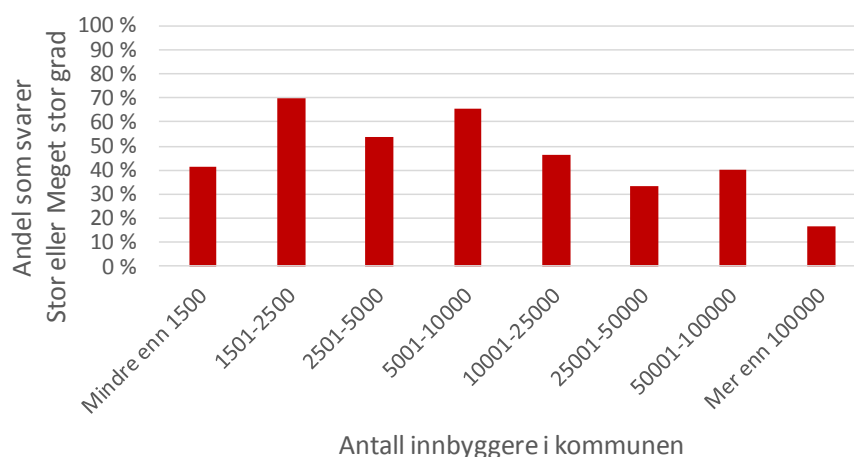
Det er relativt mange valg som må tas i en kommuneplanprosess. Bærekraftsmålene og eksisterende målstruktur var ikke compatible. Vi har bygget om målstrukturen, basert på bærekraftsmålene, men det tar tid å bearbeide og innføre. Det er en balanse mellom medvirkning, politiske ønsker, administrative behov og bærekraftsmålene som er komplisert og hvor det vil ta tid å innføre dette i organisasjonen. En viktig barriere blir at budsjettet i stor grad er bundet opp av lovpålagte oppgaver og tidligere prioriteringer. Det vil ta tid å snu dette.

En respondent viser også til at det kan bli for mye informasjon, og at kvaliteten på informasjonen er viktig. Respondenten peker på at det er behov for at det utarbeides en tydelig veileder som tar for seg hvordan man kan bruke informasjonen. At det trengs tydelighet er også beskrevet av en annen respondent som skriver «Hvorvidt vi kommer til å bruke FNs målsettinger avhenger helt av om nasjonale myndigheter tydeliggjør at det er disse målene som skal legges til grunn for fremtidig planarbeid. Jeg har ikke oppfattet det slik at Staten legger nevneverdig vekt på dette i de uttalelsene de har kommet med i forbindelse med våre planarbeid». En annen respondent er inne på flere barrierer i sin kommentar:

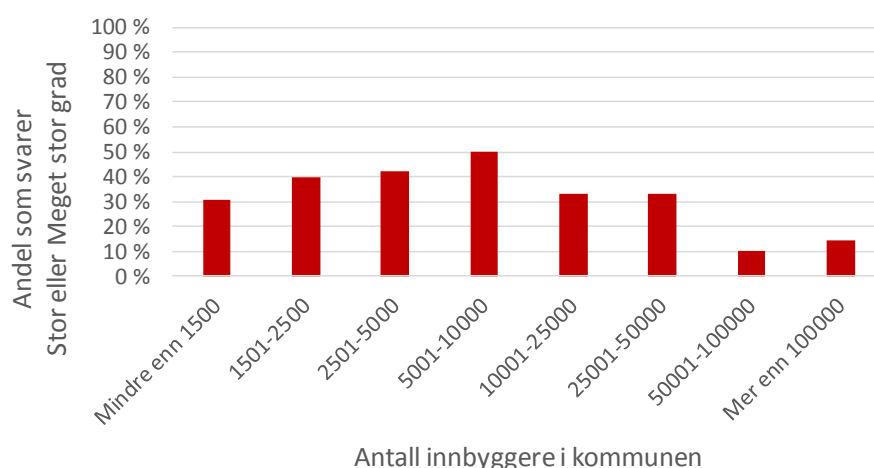
Klimaskeptikere og klimaforkjempere polariserer frontene og overskygger forskning og saklige presentasjoner av konsekvenser, resultater og presentasjon av nødvendige aktiviteter for å redusere påvirkningen i kommunen. Samtidig tror mange (de fleste?) at bærekraftsmålene bare er klima- og miljø, mens vi som administrasjon er for dårlige til å ta inn utdanning, helse og samfunnsutviklingen forøvrig når arbeidet skal presenteres. Dette bør vektlegges (og vil snart også få en betydning for oppfattelsen om at vi har et velferdssamfunn som kan bli forringet om ikke dette presenteres nøytralt fra kommunene til befolkningen). Troverdighet har med tillit å gjøre, og det offentlige må underbygge lokalsamfunnets forhold og måle resultatene under FNs bærekraftsmål for siden å presentere dem i statusrapporter eller dynamisk på kommunens nettsider.

Temaet å måle framgang er også nevnt av en annen respondent, men da med motsatt fortegn. «Vi kan bli for opptatt av metode og målinger slik at vi ikke får konkrete tiltak ute i tjenestene. Vi snakker om det på overordnet nivå, men hva betyr det konkret for meg i min arbeidshverdag?»

Kommunestørrelse ser ut til å ha betydning for noen av barrierene. Betydningen av manglende tid/ressurser ser ut til å være noe større i de minste kommunene (Figur 24). I kommuner med 10 000 eller færre innbyggere oppgir 58 % at tid/ressurser i Stor eller Meget stor grad er en barriere, mens tilsvarende tall er 39 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere. Denne hovedtrenden kan også sees for påstanden «Manglende kunnskap om FNs bærekraftsmål i kommunen, hvor 42 % av respondentene i kommuner med 10 000 innbyggere eller mindre mener at dette i Stor eller Meget stor grad er en barriere, mens tilsvarende tall er 26 % i kommuner med mer enn 10 000 innbyggere (Figur 25). Det er verdt å merke seg at de aller minste kommunene (mindre enn 1500 innbyggere) bryter litt med denne trenden, da det er en mindre andel som mener at dette er en barriere. Det samme fenomenet kan observeres for de aller minste kommunene når det gjelder tid/ressurser (Figur 24).

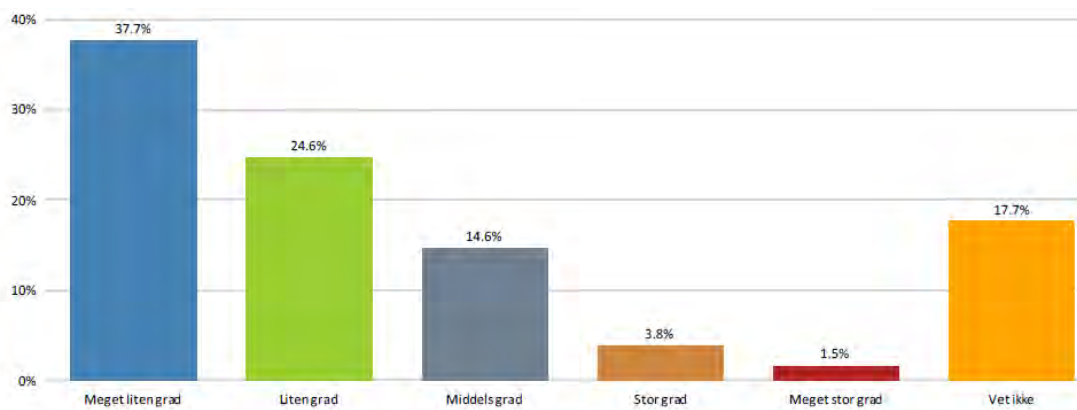
Figur 24: Andelen som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden at «Manglende tid/ressurser» er en barriere for bruk av bærekraftsmålene som planverktøy.

Figur 25: Andelen som i «Stor grad» eller «Meget stor grad» er enig i påstanden at «Manglende kunnskap om FNs bærekraftsmål i kommunen» er en barriere for bruk av bærekraftsmålene som planverktøy.

3.8 MÅLING AV EFFEKT

Bruk av indikatorer for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål er ikke utbredt i kommunene. Over 60 % av respondentene svarer at dette skjer i Liten eller Meget liten grad, mens kun 5 % svarer at dette skjer i Stor eller Meget stor grad (Figur 26). Det er stort sett de større kommunene som bruker indikatorer (Figur 27). Kun 13 % av respondentene fra kommuner med 10 000 innbyggere eller mindre oppgir at indikatorer brukes i middels, stor eller meget stor grad for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål, mens dette er tilfellet for 40 % av respondentene fra kommuner med mer enn 10 000 innbyggere.

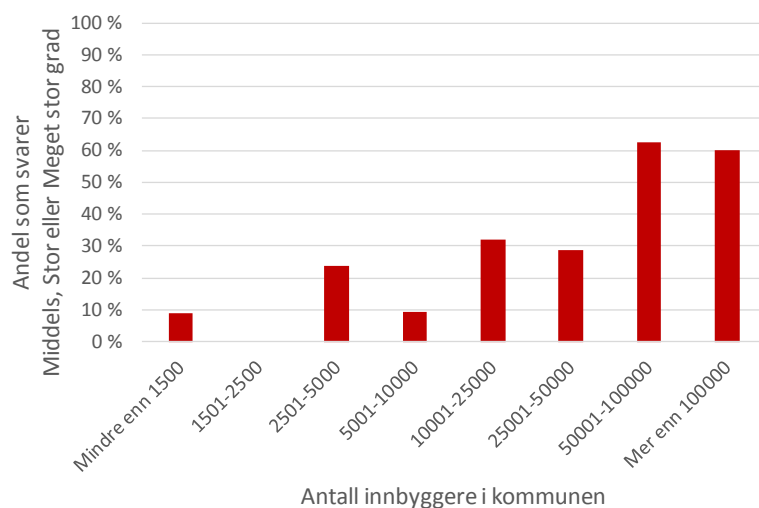

Figur 26: I hvilken grad bruker kommunen indikatorer for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål?

Respondentene ble også bedt om å beskrive de viktigste indikatorene og datakildene de eventuelt bruker. Mange av respondentene svarte at de ikke gjorde målinger, eller at det var for tidlig i bærekraftsmålene-prosessen og at de ikke har kommet så langt enda. Noen respondenter nevnte indikatorer utviklet av United 4 Smart Sustainable Cities (U4SSC) mens andre trakk fram data fra SSB og KOSTRA. Andre konkrete indikatorer og datakilder som ble trukket fram er:

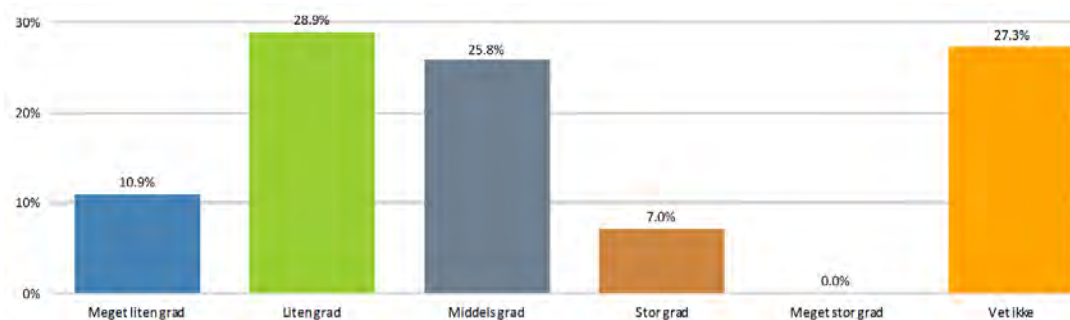
- Klimakost, klimaregnskap inkludert Miljødirektoratet sine klimagassutslippsdata
- Måling av energiforbruk i kommunale bygg
- Folkehelseinstituttet sin Kommunehelse statistikkbank, indikatorer knyttet til folkehelse (lavinntektsfamilier, frafall i skole osv.)
- Innbyggerundersøkelse (både økonomiske, sosiale og miljømessige bærekraftspørsmål)
- Ungdata, Elevundersøkelsen, Grunnskolens Informasjonssystem (GSI)
- Borgerundersøkelsen
- Kommunebarometeret
- NHOs kommune-NM
- Klimaservicesenteret
- Vi i Viken
- Kommunedata
- FNs indikatorer
- Miljøfyrtårn
- Bærekraftig reisemål

Noen respondenter presiserer at de bruker indikatorer som ikke eksplisitt er knyttet opp mot bærekraftsmålene, men som er relevante da målene de jobber mot i stor grad er samsvarende med bærekraftsmålene. En skriver at «Vi bruker statistikk ol. for å måle hvordan vi ligger an – men fokuset vårt ligger primært på lokal utvikling, ikke bærekraftsmålene».

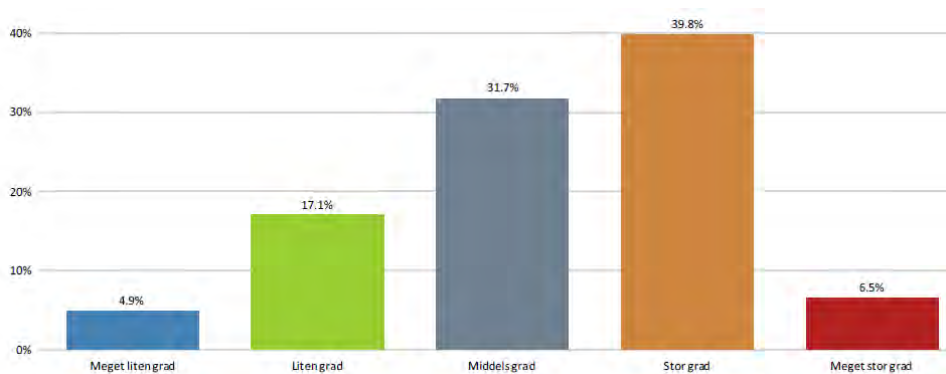

Figur 27: Andelen som i «Middels grad», «Stor grad» eller «Meget stor grad» mener at kommunen bruker indikatorer for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål. Fordelt på kommunestørrelse.

Respondentene oppfatter at eksisterende statistikk og indikatorer, som f.eks. KOSTRA-tall, kun i begrenset grad er egnet for å måle framgang i arbeidet med FNs bærekraftsmål (Figur 28). Det er kun 7 % som svarer at eksisterende statistikk i Stor eller Meget stor grad er egnet, mens 40 % svarer at det i Liten eller Meget liten grad er egnet. Her bør det bemerkes at det er en betydelig andel av respondentene (27 %) som svarer Vet ikke. Bildet er imidlertid helt annerledes når vi spør om i hvilken grad de oppfatter at bruk av indikatorer er relevant og viktig for implementering av FNs bærekraftsmål i sin kommune (Figur 29). Her er bildet i all hovedsak positivt. Hele 72 % svarer at bruk av indikatorer i Stor eller Meget stor grad er relevant og viktig for implementering av FNs bærekraftsmål i deres kommune, mens 22 % mener at det i Liten eller Meget liten grad er relevant og viktig.

Figur 28: I hvilken grad oppfatter du at eksisterende statistikk og indikatorer, som f.eks. KOSTRA-tall er egnet for å måle framgang i arbeidet med FNs bærekraftsmål?

Figur 29: I hvilken grad oppfatter du at bruk av indikatorer er relevant og viktig for implementering av FNs bærekraftsmål i din kommune?

Det er varierende oppfatning av både relevans og kvalitet på KOSTRA-tallene. En respondent kommenterte at «KOSTRA er svært viktig for å ha gode måleparametere», mens andre tilbakemeldinger var at «KOSTRA tallene er av ymse kvalitet», «Usikker på om KOSTRA per nå er egnet», «KOSTRA i liten grad, SSB i større grad». En respondent påpekte utfordringer relatert til kommunereformen og skrev «Fortsatt for mye usikkerhet knyttet til om tallene som legges inn er korrekte. Ekstra utfordringer med historiske tall for sammenslåtte kommuner».

Andre er inne på at det trengs styrking og koordinering av indikatorene og datagrunnlaget. Kommentarer relatert til dette inkluderer:

- Dagens indikatorutvalg er sannsynligvis ikke tilstrekkelig.
- Kan gjerne få bedre og flere nøkkeltall gjennom KOSTRA.
- KOSTRA-kan brukes til noe, men vi trenger også andre og nye indikatorer.
- KOSTRA-tall er viktig, men tallene knyttet til FNs bærekraftsmål ligger noe spredt. Det kunne kanskje vært en ide for SSB å samla data under en FN bærekrafts-fane?
- Dersom en kunne komme fram til noen kvalitetsindikatorer – som alle kommunene skal rapportere på- og som det blir god rapportering på, og bruk av, hadde det styrket muligheten til å benytte KOSTRA-indikatorer for å måle utvikling, også på FNs Bærekraftsmål.

Når de fikk mulighet til å kommentere på indikatorers relevans og viktighet for implementering av FNs bærekraftsmål i sin kommune, f.eks. relatert til hvilken rolle de kan spille, var det flere som påpekte at det er viktig at kommunene får et felles sett med indikatorer som alle skal rapportere på. En påpekte at det også bør gjelde hvilket referanseår man skal bruke. En respondent bemerket at man kan lage et sett med minimumsindikatorer «og så får det være opp til hver kommunene å gå lengre hvis de ønsker det».

Noen respondenter knytter både rapportering og relevans av indikatorer til planarbeid. En skriver at indikatorer er «Viktig når kommuneplanen skal brukes som utgangspunkt for tema- og detaljplaner» mens en annen skriver «Mål og tiltak bør inngå i økonomi og handlingsplan, deretter bli rapportert systematisk på». Et annet innspill relatert til planarbeid er «Hvis vi hadde brukt dette aktivt, ville indikatorer være fint i forhold til å synliggjøre måloppnåelse. Dette kan for eksempel gjøres i forbindelse med rapportering knyttet til klimaplan ... Å få slike indikatorer inn i KOSTRA-rapportering er derfor veldig

greit». Andre respondenter påpeker at bærekraftsmålene er overordnet og trenger konkretisering. En del er inne på at måling og indikatorer er viktig for å skape forpliktelse og handling, for eksempel «Så snart noe kan måles, vil det være enklere å peke ut arbeidsoppgaver knyttet til bærekraftsmålene», og «For å få med hele organisasjonen må arbeidet med bærekraftsmålene inn i måle- og styringssystemet, hvis ikke kan det velges bort. Viktig for forankring i ledelsen».

Bærekraftsutfordringer opererer på ulike nivåer, og en respondent er inne på at indikatorer kan være med på å synliggjøre at man er en del av en nasjonal eller global dugnad. «Kommunene må få mulighet til å vise at de er med på at nasjonen Norge får ned sitt karbonfotavtrykk. Det er mange tiltak som kan være bærekraftige hvis kommunen tillater seg å se på tiltaket som et nasjonalt tiltak, men hvis de ser på det kun som et kommunalt tiltak er det ikke bærekraftig. På denne måten vil det bli synlig at mange kommuner eksempelvis har en arealpolitikk som gjør at nasjonen Norge blir mindre bærekraftig».

En respondent framholder at indikatorer er viktig, men alene ikke er nok:

Bruk av indikatorer er viktig for implementeringen av bærekraftsmålene. Men det er også viktig at det kontinuerlig jobbes med implementering gjennom utvikling av ny kunnskap og nye forståelser av hva bærekraftsmålene og utviklingen i indikatorene betyr hos oss. Uten slike prosesser får indikatorene liten betydning. Samtidig forutsetter slike prosesser kapasitet til gjennomføring og prioritering av dette.

3.9 ANNET

Avslutningsvis fikk respondentene anledning til å legge til annen informasjon av relevans. En god del benytter anledningen til å understreke at spørreundersøkelsen kom for tidlig i prosessen da kommunen ikke er i gang med, eller nettopp har startet arbeidet med å bruke bærekraftsmålene i planleggingen. Noen påpeker også at spørreundersøkelsen burde gått til øverste ledelse i kommunen, enten på administrativt eller politisk nivå, da det er de som har ansvar for implementering og koordinering, og at de vet mindre om dette lenger ned i organisasjonen. En illustrerer utfordringene med sektorisering og skriver at jeg er «Ansvarlig for klimatilpasning, men er ikke inne i de sentrale prioriteringene og arbeidet med bærekraftsmålene generelt». En annen påpeker at «Dette var en vanskelig undersøkelse å svare på. Noen av spørsmålene bommer litt på reelle utfordringer som kommunen jobber med. Det er satt i gang mange prosesser som ikke fanges opp av spørsmålsformuleringen».

Noen av respondentene kommenterer på behov og ønsker som melder seg når bærekraftsmålene skal tas i bruk:

- Skal FNs mål benyttes, bør det utarbeides gode eksempelbestemmelser på kommuneplannivå og reguleringsnivå for alle de aktuelle temaene som sikrer at målene kan bli nådd. Det bør videre utarbeides tydelige beskrivelser for alle temaene om hvordan implementere de ulike temaene i kommuneplaner og reguleringsplaner.
- Å legge FNs bærekraftsmål til grunn for planleggingen er starten på et lengre implementeringsløp som berører mange aktører i og utenfor kommuneorganisasjonen. Implementering krever systematisk innsats fra mange over tid, og en av forutsetningene er at planverket brukes som et aktivt ledelsesverktøy.

- Ønsker større samarbeid mellom kommuner. Synes KS kom sent på banen og kunne bidratt mer overfor små kommuner. Nå er det enkeltkommuner som har tatt initiativ og dratt lasset.

En respondent fra en mindre distriktskommune uttrykker frustrasjon og skriver «Blir noe provosert når vi får spørreundersøkelse om hvordan vi bruker det, når vi aldri har fått formell informasjon om at de finnes og bør brukes. Jeg mottar varsel på e-post med nyheter fra departementene mm. Jeg har registrert enkelte rapporter og seminarer (gjerne internasjonale) innen emnet, men helst av typen 'sustainable cities'. Vi har vel ikke oppfatta det som så relevant for en liten distriktskommune som vår, som knapt har tettsteder». En annen er mer optimistisk og håper at bærekraftsmålene skal bidra til endring:

Det er flott at bærekraftsmålene er kommet på plass, for det gjør at begrepet bærekraft har fått et nytt ansikt. Nå ser flere at de er nødt til å ta en rolle, dette være seg industrigiganter til den enkelte mann i gata. Det at vi skal se alle aspektene samtidig (miljø, samfunn og økonomi) legger press på "blårussen." Det er ikke lenger greit å produsere varer som forringer det sosiale livet til de som produserer varen.

4 ERFARINGER FRA ARBEIDET MED BÆREKRAFTSMÅLENE I KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER

En viktig målsetning med dette prosjektet har vært å kartlegge norske kommuners og fylkeskommuners erfaringer fra det pågående arbeidet med å implementere bærekraftsmålene i planlegging. Hensikten med erfaringsstudien har vært å utforske de konkrete erfaringene til noen spesifikke kommuner og fylkeskommuner, og på den måten gi en dypere forståelse av erfaringene enn det som er mulig gjennom spørreundersøkelsen.

I dette kapittelet presenteres erfaringer fra arbeidet med FNs bærekraftsmål fra de seks kommunene Arendal, Asker, Gloppen, Lunner, Narvik og Ålesund, samt de fem fylkeskommunene Agder, Møre og Romsdal, Nordland, Vestland og Viken. I kapittel 2.2 gjør vi nærmere rede for prosessen knyttet til utvelgelsen av casekommunene og -fylkeskommunene og i **Feil! Fant ikke referanse kilden.** og Tabell 2 presenteres nøkkelinformasjon ved kommunene og fylkeskommunene i utvalget. I de utvalgte kommunene og fylkeskommunene har vi intervjuet planleggere, enhetsledere og plansjefer som har vært og er sentralt involvert i arbeidet med implementering av bærekraftsmålene i planlegging.

Først presenteres bakgrunnen og motivasjonen for arbeidet med bærekraftsmålene, så går vi gjennom statusen for det pågående arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene. Deretter beskriver vi hvordan dette arbeidet har vært politisk forankret, hvilke medvirkningsaktiviteter som har blitt gjennomført og hvordan man har samarbeidet både internt og eksternt med andre aktører, før vi belyser hvordan de utvalgte kommunene og fylkeskommune opplever bærekraftsmålene som verktøy for planlegging. Vi presenterer så erfaringer og synspunkter på verktøy, metoder og indikatorer, før forholdet mellom de ulike forvaltningsnivåene beskrives, og til sist lærdom og erfaringer med verdi for andre.

4.1 BAKGRUNN OG MOTIVASJON FOR Å ARBEIDE MED BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING

De nasjonale forventningene om at bærekraftsmålene skal implementeres i lokal og regional planlegging, blant annet uttrykt i «Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019), fremheves på tvers av alle intervjuene som en viktig motivasjon for arbeidet med bærekraftsmålene. I noen intervju vektlegges også formålsparagrafen i PBL om at planlegging skal bidra til å sikre en bærekraftig utvikling som en viktig grunn. Likevel blir det i flere intervju påpekt at de nasjonale forventningene om å legge bærekraftsmålene "til grunn" for de store samfunnsutfordringene er vage og at det er uklart hva som egentlig forventes av både lokal og regional planlegging i tiden fremover. Eksempelvis fremheves det i et intervju med en av fylkeskommunene at de på et arrangement i regi av KS om bærekraftsmålene, hadde utfordret KMD i et forsøkt på å få klarhet i hva som egentlig mentes med at bærekraftsmålene «skal legges til grunn»:

Og der utfordret jeg dem på hva de mener om at det skal legges til grunn. Det kom egentlig veldig lite om det. Hva menes med det? Det er noen som har skrevet det, og noen mener det er viktig, men hva legger de i det? Det er litt det samme som regionale planer, de skal legges til grunn for kommunal og statlig planlegging i regionen. Men hva innebærer det at det skal legges til grunn? Hva innebærer det at det skal være det politiske hovedsporet? (Fra intervju med en fylkeskommune).

Denne informanten mente at det foreløpig ikke er spesielt klart hva staten egentlig vil eller forventer, noe som også påpekes i andre intervju og diskuteres videre i avsnitt 4.6.

At bærekraftsmålene er tydelig formulert som en forventning fra staten i alt planarbeid, har ifølge flere av informantene bidratt til et positivt press på både kommuner og fylkeskommuner. Dette er særlig tydelig i intervjuene med fylkeskommunene, noe som kanskje kan skyldes at de opplever et dobbelt press fordi de har en todelt rolle i implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging: de skal både integrere bærekraftsmålene i sin egen regionale planlegging og samtidig veilede kommunene som skal integrere dette i den kommunale planlegging. Veilederrollen blir i intervjuer med fylkeskommunene fremhevet som utfordrende, noe vi kommer tilbake til i 4.7.

En annen viktig motivasjon for at arbeidet med bærekraftsmålene har blitt satt i gang i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene, er den tverrfaglige tilnærmingen bærekraftsmålene muliggjør. I plansammenheng blir dette fremhevet som svært hensiktsmessig og ønskelig, og i flere kommuner har man vært opptatt av å unngå silotenkning og sektorisering. Eksempelvis trekkes det frem fra flere fylkeskommuner at tidligere fylkesplaner har vært sektorinndelt, hvor ulike fagavdelinger har hatt adskilte arbeidsoppgaver og hvor det har manglet koordinering og oppfølging av gjennomgående perspektiver, som likestilling, inkludering, universell utforming, folkehelse og klima og miljø. I praksis har det blitt vanskelig å få de ulike fagavdelingene til å ta hensyn til slike gjennomgående perspektiver i sine sektorielle planer. Fraværet av oppmerksomhet og nødvendig trykk fra øverste ledelse blir også pekt på som en utfordring som har resultert i at gjennomgående perspektiver ikke har blitt tilstrekkelig ivaretatt. Arbeidet med bærekraftsmålene fremheves også som nyttig for å heve blikket når man driver med både lokal og regional planlegging, da man gjerne blir dratt ned i detaljene i det konkrete planarbeidet.

I noen av intervjuene knyttes også et internasjonalt fokus og engasjement til bakgrunnen for at arbeidet med bærekraftsmålene har blitt igangsatt. Ønsket om å bidra til å nå globale målsetninger vektlegges eksempelvis slik i intervjuet med Gloppen kommune: «Vi vil være koblet til resten av verden. Jobbe lokalt og tenke globalt. Vi må ta vår del av det globale ansvaret. Dette gir oss en viktig kobling til bærekraftsmålene, og er en stor motivasjon for å ta bærekraftsmålene i bruk». I andre intervju vektlegges det som en avgjørende motivasjon at man i felleskap arbeider for å nå bærekraftsmålene, samtidig som det vektlegges at det er avgjørende med en helhetlig tilnærming til dette på tvers av statlig, regionalt og kommunalt nivå, noe vi kommer tilbake til.

Et gjennomgående tema som av flere informanter knyttes til bakgrunnen for arbeidet med bærekraftsmålene, er betydningen av at andre aktører – og da særlig næringslivet – har vært opptatt av bærekraftsmålene og satt disse på dagsordenen på egenhånd. Dette fokuset har bidratt til å skape en forventning om at kommunene og fylkeskommunene også må arbeide

med bærekraftsmålene. Eksempelvis ble det i et intervju understreket at næringslivet i mange sammenhenger hadde kommet lengre og var mer modne enn det offentlige i å ta i bruk bærekraftsmålene. Dette er noe som igjen ble knyttet til at bærekraftsmålene kunne være et konkurransefortrinn. I det samme intervjuet ble det dessuten påpekt at politikere gjerne ble med når næringslivet gikk foran. Dette illustrerer at summen av ytre press – både fra næringsliv lokalt og regionalt, samt nasjonal forventning – blir tilskrevet en avgjørende rolle for at arbeidet med bærekraftsmålene har blitt satt i gang. I intervju med Narvik kommune vektlegges søknadsprosessen knyttet til å få arrangere VM i alpint i 2027, som en viktig faktor som bidro til å snu Narviksamfunnet, fordi omstilling og bærekraft ble vektlagt av også andre enn fagenheten for planlegging i kommunene:

Det gjorde at det ble på en måte ikke bare vi som fagenhet som snakket om bærekraft og den omstillinga som måtte komme og hva man må gjennom, men da tok (...) kanskje først og fremst næringslivet ansvar og startet på en måte en sånn holdningsendring, og når de begynner, går det fort videre til politikere og kanskje resten av administrasjonen ble med på den, og på en måte implementerte kanskje i en større grad bærekraftsmålene inn i planer og vedtak og (...) hvordan vi styrer prosjekter. Og det ble på en måte litt mer integrert i hvordan vi jobber (fra intervju med Narvik kommune).

4.1.1 BÆREKRAFTSMÅLENE SOM ET FELLES UTGANGSPUNKT FOR SAMMENSLÅINGSPROSESSER

Blant kommunene i utvalget har Asker, Narvik og Ålesund vært gjennom kommunesammenslåingsprosesser, og i intervjuene vektlegges dette som en bakgrunn for arbeidet med bærekraftsmålene.

Fra 01.01.2020 slo de tre kommunene Asker, Røyken og Hurum seg sammen til en ny kommune – som fikk navnet Asker. I den forbindelse ble det nyttig å ha et felles prosjekt for de tre kommunene, og det ble besluttet i fellesnemda for de tre kommunene at bærekraftsmålene skulle være rammeverket den nye kommunen skulle ta utgangspunkt i. Bærekraftsmålene ble i intervju omtalt som et svært gunstig felles mål for alle kommuner, noe å jobbe sammen mot:

Det at vi plutselig ikke bare fikk et nasjonalt mål, men også et globalt mål, var helt fantastisk. Dette er noe alle kan strekke seg etter. Vi fant fort ut at dette var veldig, veldig bra, som grunnlag for å bygge den nye kommunen (fra intervju med Asker kommune).

Videre fremheves det at bærekraftsmålene ble sett på som en måte å forene de tre kommunene ved å skape et nytt politisk fellesskap hvor tre ulike politiske kulturer ble samlet, og videre noe som kunne bidra til konsensus og en innramming av de politiske dilemmaene og diskusjonene, noe sitatet under illustrerer:

Det at man har hatt et felles mål, politisk, har vært viktig. Det at man kan bygge dokumentene våre, både kommuneplan og handlingsplan på bærekraftsmålene, det har også vært veldig, veldig givende for de politiske miljøene, og for administrasjonen som har jobbet med det (fra intervju med Asker kommune).

Fra 01.01.2020 ble kommunene Ålesund, Haram, Sandøy, Skodje og Ørskog slått sammen til den nye kommunen Ålesund, og denne prosessen blir i intervju fremhevet som muliggjørende for arbeidet med bærekraftsmålene:

Det er en fin ting nå midt i kommunesammenslåingen. Fordi i kommunesammenslåingen så er det på en måte rom for å tenke nytt [...] det var et vindu med handlingsrom akkurat i sammenslåingsprosessen [...] Så da var det mulig å si «ja vi begynner på det her, og vi lager en lab og vi tar inn OSC og vi blir FNs andre smart city lab i verden. Det var klima for de store tankene (fra intervju med Ålesund kommune).

01.01.2020 ble kommunene Narvik, Ballangen og deler av Tysfjord slått sammen i en ny kommune, som fikk navnet Narvik. I denne prosessen ble det vedtatt at den nye kommunen skulle bygge på bærekraftsmålene, og målene har vært sentrale i arbeidet med den nye kommuneplanen (både samfunns- og arealdelen). I intervju vektlegges det at i løpet av de to årene dette arbeidet har pågått har det skjedd en holdningsendring i Narvik, og det oppleves som at det er en større aksept for hvorfor man jobber med bærekraftsmålene og hvorfor dette er viktig.

I likhet med de tre kommunene nevnt over, har fylkeskommunene Agder, Vestland og Viken vært gjennom sammenslåingsprosesser som følge av regionreformen. Blant disse synes det å være Viken fylkeskommune som i størst grad har brukt bærekraftsmålene som et rammeverk for sammenslåingsprosessen og hvor bærekraftsmålene er tydeliggjort i kunnskapsgrunnlaget til den regionale planstrategien samt i arbeidet med planstrategien. Viken fylkeskommune ble etablert 01.01.2020 ved sammenslåingen av Østfold, Akershus og Buskerud. Det ble tidlig klart at den nye Viken fylkeskommune skulle ta utgangspunkt i bærekraftsmålene som rammeverk, og i juni 2018 ble det fattet et vedtak i fellesnemda for den nye fylkeskommunen, som slo fast at bærekraftsmålene skulle ligge som ramme og premiss for regional planstrategi. Bruken av bærekraftsmålene som rammeverk, var fra starten av et politisk initiativ, og ligger også inne i den politiske samarbeidsplattformen til styrende fylkesråd, i tillegg til planetens tålegrense.

Opprettelsen av Viken fylkeskommune innebar også en overgang fra formannskapsmodellen til et parlamentarisk styresett, og i intervjuet reflekterte informantene over sektoriseringen av styresystemet dette innebærer, og bærekraftsmålene ble fremhevet som noe som kunne bidra til å jobbe mer på tvers for å løse opp i utfordringene denne sektoriseringen kan skape:

Vi har laget en kinkig utfordring, når vi først har laget et litt sektorisert system og så skal jobbe tverrfaglig. Når vi først skal ha en parlamentarisk modell, som legger opp til at ting blir sektorisert, så er det bra at vi jobber med bærekraftsmålene, for da kan vi kanskje jobbe litt smidigere på tvers (fra intervju med Viken fylkeskommune).

I intervjuet med Agder fylkeskommune kommer det frem at det allerede eksisterte et spesielt fokus på klima og energi fra politisk hold, og at dette engasjementet har blitt videreført inn i arbeidet med FNs bærekraftsmål, både i mandatet og organiseringen.

I kontrast til vektleggingen av sammenslåingsprosesser og arbeidet med bærekraftsmålene, nevnes det i intervjuet med Møre og Romsdal fylkeskommune at de opplever det som fordelaktig å ikke ha vært i en sammenslåingsprosess fordi det er ressurskrevende. Det ble antydnet under intervjuet at dette kanskje var en av grunnene til at Møre og Romsdal fylkeskommune har vært i førerretet når det gjelder implementeringen av bærekraftsmålene i regional planlegging.

4.1.2 ENKELTPERSONER OG NETTVERKS BETYDNING

I flere intervju blir betydningen av enkeltpersoner, inspirasjon utenfra og nettverk vektlagt for å forklare hvorfor arbeidet med bærekraftsmålene kom i gang relativt tidlig i disse kommunene. Eksempelvis deltok ordføreren i Asker kommune i et FN-program og ble dermed introdusert for bærekraftsmålene på et tidlig tidspunkt, og tok dette med seg tilbake til kommunen. I Lunner kom initiativet til å begynne å jobbe med bærekraftsmålene fra kommuneadministrasjonen etter at FN-sambandet hadde vært i kontakt for å høre om kommunen kunne være interessert i å jobbe med dette. Videre hadde ansatte i administrasjonen og politisk ledelse også vært i Brussel og hørt hvordan de hadde jobbet med bærekraftsmålene i Flandern. Dette bidro til å forankre bærekraftsmålene som en inngang til planlegging.

I Ålesund tilskrives daværende generalsekretær for internasjonale økonomiske relasjoner i FN (OiER) og leder og initiativtaker til FN-programmet United for Smart and Sustainable Cities (U4SSC),⁸ som opprinnelig er fra Ålesund, en sentral rolle. Hun var i Ålesund og snakket med ansatte i kommunen og på Offshore Simulator Centre (OSC). I møtet med OSC, hvor store oljeoperasjoner simuleres før de kjøres i felt, ble ideen sådd om at man kunne kjøre lignende typer simuleringer for byer i arbeidet med å gjøre dem smarte og bærekraftige. Disse møtene ledet til at Ålesund kommune ble den første norske kommunen som ble med i U4SSC-nettverket. Asker har også deltatt i dette nettverket, og begge disse kommunene har gjennom dette samarbeidet vært med på en KPI-undersøkelse, som ser på hvordan kommunen skårer opp mot en rekke av bærekraftsmålene (ser mer under 4.4).

Viken fylkeskommune (og tidligere Buskerud) har siden 2018 vært med i OECD-prosjektet «A territorial approach to the SDGs» om implementering av bærekraftsmålene. Gjennom prosjektdeltakelsen har det blitt etablert dialog med bl.a. KMD, KS, SSB, Asker, Lunner og Viken om bærekraftsmålene på lokalt nivå gjennom bl.a. planlegging. Dette fremheves som svært nyttig i intervjuene med de aktuelle.

Flere av kommunene og fylkeskommunene har deltatt i etableringen av et nasjonalt nettverk for samfunnsomstilling. Nettverket er en samarbeids- og læringsarena for de norske kommunene og fylkeskommunene som har kommet lengst i arbeidet med bærekraftsmålene og implementeringen av disse. Målet til nettverket er at kommunene og fylkeskommunene sammen med FN – gjennom United for Smart Sustainable Cities Implementation Programme (U4SSC – IP) - skal demonstrere hvordan det er mulig å nå FNs bærekraftsmål raskere ved å innarbeide lokale data om bærekraft i plan- og styringssystemene, organisasjons- og ledelsesutvikling, innbyggerinvolvering og offentlige anskaffelser. Deltakerne i dette nettverket har også som ambisjon å bidra spesielt til å oppnå de globale bærekraftsmålene. Nettverket jobber også med etablering av et nasjonalt Bærekraftsløft, et samarbeid mellom kommuner, fylkeskommuner, KS, DOGA og Innovasjon Norge, med flere, som handler om læring, bærekraftig verdiskaping, kompetansebygging og samarbeid for å nå bærekraftsmålene.

⁸ <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx>

I kontrast til dette, fremhever noen av kommunene og fylkeskommunene i utvalget at de savner nettverk og muligheten for erfaringsutveksling med sammenlignbare kommuner og fylkeskommuner. Arbeidet til KS fremheves som nyttig, samtidig som det understrekes at det ikke er så enkelt å ha oversikt over alle nettverkene som finnes.

4.2 STATUS OG TILNÆRMINGER TIL ARBEIDET MED BÆREKRAFTSMÅLENE

I intervjuene kommer det tydelig frem at både kommunene og fylkeskommunene har ulike tilnærminger til arbeidet med bærekraftsmålene, noe funnene fra spørreundersøkelsen også indikerer. Kommunene i denne undersøkelsen er valgt ut blant annet med bakgrunn i at de har kommet et stykke i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging, som nevnt i kapittel 2.2. Gjennom intervjuene er det likevel tydelig at de befinner seg på ulike steder i dette implementeringsarbeidet. Mens noen har jobbet systematisk med dette over flere år, som Asker kommune, er det andre kommuner og fylkeskommuner som har jobbet med dette over en kortere periode, som Gloppen kommune. Videre ser det ut til at kommunene er de som har kommet lengst i det konkrete arbeidet med bærekraftsmålene, mens fylkeskommunene generelt sett ligger litt etter.

I flere av intervjuene problematiseres forholdet mellom en helhetlig og en mer spisset tilnærming til bærekraftsmålene. På den ene siden vektlegges behovet for å tilnærme seg bærekraftsmålene helhetlig, og det påpekes i intervju at konsekvensene ved å velge ut noen av bærekraftsmålene og så jobbe videre med disse, slik flere har gjort, gjør at man kan risikere å ikke se helheten og dynamikken mellom mål. På den annen side fremheves det at det er nødvendig å spisse arbeidet og derfor prioritere blant målene. I intervju med Viken fylkeskommune ble det vist til at denne tilnærmingen kanskje ble brukt av de som begynte å arbeide med bærekraftsmålene på et tidlig tidspunkt, hvor man selv måtte finne en måte å gjøre dette på. I intervju ble det pekt på at det å ta utgangspunkt i tilnærmingen fra FN-rapporten «The Future is Now: Science for Achieving Sustainable Development» (United Nations, 2019) var en annen måte å forholde seg til helheten i bærekraftsmålene på, enn å behandle de ulike målene og delmålene som en sjekklister, noe man kanskje gjør i stor grad i dag. I intervju med en av kommunene som har valgt å prioritere noen av bærekraftsmålene (Arendal kommune), kom det frem at informanten ikke trodde de ville gjort dette hvis de hadde satt i gang prosessen på nytt, siden alle 17 målene er relevante. Ved en revisjon, trodde denne informanten at kommunen kom til å gå bort fra en slik tilnærming.

4.2.1 STATUS FOR DE UTVALGTE KOMMUNENE

Flertallet av kommunene i denne erfaringsstudien har valgt ut konkrete bærekraftsmål for sin kommune gjennom planprosesser knyttet til kommuneplanens samfunnsdel og kommunal planstrategi. Mens Arendal, Asker og Lunner nylig har vedtatt samfunnsplaner hvor bærekraftsmålene er lagt til grunn, var kommuner som Gloppen og Narvik på undersøkelsestidspunktet midt i prosessene med å gjøre dette i henholdsvis planstrategi og kommuneplanens samfunns- og arealdel.

I Tabell 9 oppsummeres sentrale funn knyttet til plantyper og tilnærming til bærekraftsmålene. Vi har dessuten valgt å ta med eksempler på verktøy og metodebruk i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging for å vise et mangfold.

Det er viktig å presisere at dette er ikke en komplett oversikt over hvordan disse kommunene har jobbet med bærekraftsmålene når det gjelder metodikk, men gir likevel et innblikk i variasjonen mellom kommunene.

Tabell 9: Ulike tilnærminger til implementeringen av til FNs bærekraftsmål blant de utvalgte kommunene.

Kommuner	Planer og pågående prosesser	Tilnærming	Eksempel på bruk av verktøy i implementeringen:
Arendal	Kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 30.04.2020.	Valgt ut 10 mål: 3, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 14, 16 og 17	Workshoper, digitalt folkemøte, gjestebud. Deltakelse i internasjonale og nasjonale nettverk
Asker	Kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 09.06.2020.	Valgt ut 6 mål: 17, 11, 13, 3, 4 og 9 Supplert med to satsningsområder: kommunens medarbeidere og kommuneøkonomi	Workshoper, nattevandring, innbyggerpanel, vesentlighetsanalyse og KPI. Helhetlig målstruktur fra kommuneplan og ned i temaplan, handlingsplan og virksomhetsplaner. Deltakelse i internasjonale og nasjonale nettverk
Gloppen	Planstrategi (vedtas etter planen før sommeren 2020)	Tolv mål: 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17	Kommunalt planforum Planstrategiverksted med politikere og administrasjon
Lunner	Kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 26.03.2020.	Ti mål: 3, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 og 17 Samlet i 4 fokusområder	Workshop med politikere, forenkling av plansystemet ved å ta bort tematiske kommuneplaner
Narvik	Planprogram for ny kommuneplan, kommuneplanprosess for Nye Narvik (vedtas i 2021)	Mål: 3, 4, 8, 9, 11, 13, 16 og 17	Spørreundersøkelse om prioritering av bærekraftsmålene, ungdomsarrangement med gründercamp, workshop med politikere, administrasjon og næringsliv.
Ålesund	Planprogram for kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 13.02.2020, vedtatt planstrategi.	Foreløpig ikke valgt ut mål, tre satsningsområder som dekker alle bærekraftsmålene.	KPI-metodikk, fremtidslab for simulering av byutvikling, Workshop med partnere i Fremtidslaben (næringsliv, akademia, kommuner, statlige aktører), speed-dating mellom ulike aktører. Deltakelse i internasjonale og nasjonale nettverk

Som tabellen viser, er noen målområder gjengangere. Av de frem kommunene som har gjort et utvalg, har alle valgt ut mål 3 om god helse, mål 4 om utdanning, mål 9 om innovasjon, mål 11 om bærekraftige byer og samfunn, mål 13 om klimahandling og mål 17 om samarbeid for å nå målene. Mål 8 om anstendig arbeidsliv og økonomisk vekst går også igjen blant et flertall. Til sammenligning har to kommuner valgt ut henholdsvis mål 10 om mindre ulikhet, mål 12 om bærekraftig forbruk og produksjon og mål 16 om fred og frihet. Arendal er alene

om å ha valgt ut mål 5 om likestilling og mål 14 om livet i havet, Gloppen om å velge mål 2 om sult og mål 7 om energi, og Lunner om å velge mål 15 om livet på land.

I intervjuet med Lunner kommune, påpekes det at de har valgt de «åpenbare» målene som de tror kommer til å gå igjen i hele kommuneorganisasjonen. Funnene fra de utvalgte kommunene, kombinert med funn fra spørreundersøkelsen (kapittel 3.3.3), tyder på at dette er en nokså presis observasjon. Ålesund er den eneste kommunen som ikke har gjort et prioritert utvalg av mål i sin planstrategi, men kommunen har tre satsningsområder som dekker alle 17 målene.

I de intervjuene der utvelgelsen av bestemte mål tematiseres, vektlegges det at dette er områder kommunen har utfordringer på, hvor det er viktig å lykkes i tiden fremover samt at det er her kommunene anser å ha et større handlingsrom og derfor kan utrette noe. Samtidig påpekes det for eksempel i intervjuet med Narvik kommune at ikke alle har vært enige i utvalget av mål og at hvilke åtte mål som bør prioriteres har skapt engasjement. At ikke alle er enige, anses som positivt, fordi dette har bidratt til debatt blant politikere, næringsliv og innbyggere for øvrig om den fremtidige utviklingen av kommunen.

I flere kommuner beskrives en prosess hvor det i dialog mellom politikere og administrasjon, er valgt ut målområder, og hvor disse på ulike vis har blitt diskutert med andre aktører, som frivillige organisasjoner, næringsliv og andre statlige aktører, samt befolkningen for øvrig. Dette kommer vi nærmere inn på i kapittel 4.3 om forankring, organisering og samarbeid. Under følger en kort oversikt over hva statusen for dette arbeidet er i de utvalgte kommunene.

4.2.1.1 Arendal kommune

Utgangspunktet for Arendal kommunes arbeid med FNs bærekraftsmål har blant annet vært et samarbeid med Århus i Danmark for to år siden om hvordan man kan få til økt grad av borgermedvirkning. Videre fremheves det at de lot seg inspirere av arbeidet til Nye Asker kommune, og da Arendal skulle i gang med revisjon av kommuneplanens samfunnsdel tok de kontakt med Asker samt at de fikk bistand fra eksternt konsulentbyrå for å kjøre prosessen med workshop, ulike arbeidsgrupper samt styringsgruppe hvor både politikere og representanter for sivilsamfunn, næring og idrett deltok. Samtidig ble det vedtatt en medvirkningsstrategi.

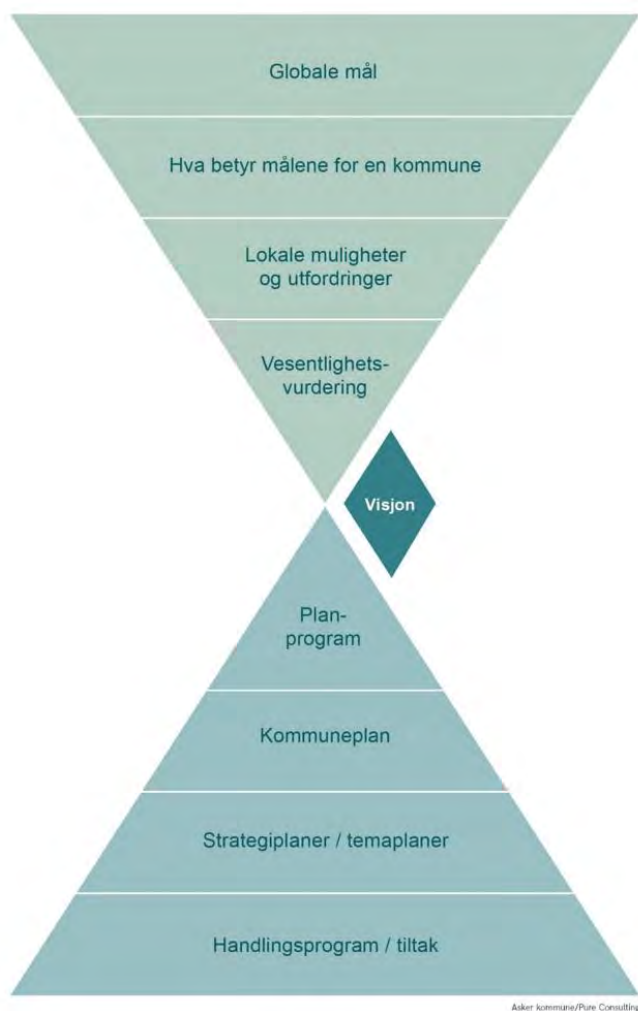
Det har blitt gjennomført workshoper med ulike aktører internt og eksternt i kommunen, digitale folkemøter og gjestebud i løpet av planprosessen. Arbeidet til organisasjonen Med hjerte for Arendal fremheves som en positiv erfaring, og samarbeid med denne organisasjonen har bidratt til å tilrettelegge for at frivillige lag og foreninger har vært med i diskusjonen omkring hvordan bærekraftsmålene skal brukes i kommunal planlegging og hvilke mål som skal vektlegges. I intervjuet fremheves det at Århus nå ønsker å kopiere denne modellen.

I løpet av denne planprosessen har totalt 9 mål blitt prioritert. Først ble 7 mål valgt ut gjennom workshoper med ulike aktører, men gjennom diskusjonene i folkemøtene ble det lagt til to mål, og fra politisk hold ble spesielt mål 10 (om mindre ulikhet) vektlagt som viktig å ha med. I intervjuet påpekes det at hvis de skulle gjort dette en gang til, ville de nok ha forholdt seg til alle målene. Prosessen knyttet til valget av konkrete målområder fremheves

som nyttig for å forstå og få oversikt over bærekraftsmålene, men at det tross alt er en grunn til at det er 17 mål og at disse må være med alle sammen. Gjennom arbeidet med bærekraftsmålene, vektlegger informanten at det nå blir lettere å tenke på alle de tre bærekraftsdimensjonene, og gjennom innspill fra sivilsamfunnet har særlig den sosiale dimensjonen blitt styrket.

4.2.1.2 Asker kommune

En sentral del av arbeidet med bærekraftsmålene i Asker har handlet om å integrere bærekraftsmålene i kommuneplanprosessen. Det ble våren 2017 nedsatt et eget politisk utvalg som skulle se på dette, og de jobbet i ca. ett år. Utvalget gikk gjennom mål og delmål og systematiserte disse ved hjelp av en vesentlighetsanalyse. Nettopp vesentlighetsanalysen ble trukket fram som en nyvinning og en helt essensiell metode for å lokalisere målene til Askersamfunnet. Analysen tar utgangspunkt i hvilke mål kommunen har størst mulighet til å påvirke direkte, og de områdene kommunen burde ta direkte ansvar for i arbeidet med å utvikle lokalsamfunnet og tilby gode tjenester til innbyggerne; kort sagt, hva er de vesentlige målene for Asker.

Figur 30 Visualisering av hvordan Asker kommune har arbeidet med å implementere bærekraftsmålene i sitt syngs- og plansystem

Gjennom denne vesentlighetsanalysen endte man opp med seks bærekraftsmål. Disse seks målene danner grunnlaget for arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel og handlingsplan. De utvalgte målene er: 1) samarbeid for å nå målene, 2) bærekraftige byer og samfunn, 3) handling mot klimaendringene, 4) god helse, 5) god utdanning, og 6) innovasjon, digitalisering og næringsutvikling. I tillegg ble det lagt inn to ekstra satsningsområder som ikke er hentet fra bærekraftsmålene: kommunens medarbeidere, og kommuneøkonomi. Da de seks utvalgte bærekraftsmålene ble tatt inn i kommuneplanen, ble målene omskrevet til satsningsområder. Fordi bærekraftsmålene slik de er formulert, og i oversettelsen til norsk, er en blanding av mål- og strategiformuleringer, så gikk en del av arbeidet ut på å plukke fra hverandre språket og utarbeide rendyrkede mål- og strategiformuleringer.

Samfunnsdelen er bygd opp rundt de åtte satsningsområdene. For hvert satsningsområde er det definert hovedmål, delmål og strategier. Totalt består kommuneplanens samfunnsdel av 28 delmål. 16 av delmålene bygger på FN-delmålene, men er tilpasset og gjort relevante for Asker. De øvrige 12 delmålene er egne "Askerdelmål" relatert til øvrige utfordringer som Askersamfunnet står overfor. En erfaring det ble pekt på i intervjuet, er at bærekraftsmålene må suppleres med andre mål for å fange opp alle sider ved samfunnsutviklingen i Asker. Det ble f.eks. vist til at kommunen hadde fått tilbakemelding i regionalt planforum om at samfunnsdelen ikke fanget godt nok opp tradisjonelt naturvern.

I samfunnsdelen er f.eks. satsningsområdet "Bærekraftige byer og samfunn" basert på bærekraftsmål 11 med samme navn. Under dette satsningsområdet er følgende hovedmål definert: "Askersamfunnet har tettsteder og lokalsamfunn som er inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige, som er utviklet i god balanse mellom vekst og vern." Under dette hovedmålet er det definert seks delmål ("dette skal vi oppnå"), som at "Askersamfunnet har bærekraftige og samordnede bolig-, areal- og transportløsninger som tilrettelegger for smart samfunnsutvikling." Til disse delmålene er det formulert 21 strategier ("slik skal vi gjøre det"), som at "Asker kommune skal arbeide aktivt med stedsutvikling, og tilrettelegge for trygge, inkluderende, attraktive og aktivitetsfremmende tettsteder". Til sammen støtter delmålene og strategiene til dette hovedmålet opp under åtte andre bærekraftsmål (nummer 3, 6, 9, 13, 14, 15 og 16) i tillegg til nummer 11. Samfunnsdelen inneholder videre en handlingsdel der det blant annet er definert prioriterte vekstområder som skal ivareta målene i satsningsområdene.

Kommuneplanens samfunnsdel ble sendt på høring i oktober 2019, og ventes vedtatt i juni 2020. I høringsversjonen, s. 12, står det at «for å sikre helhetlig planlegging og effektiv styring i tråd med FNs bærekraftsmål, skal alle planene i Asker kommune bygges opp med en helhetlig og gjennomgående målstruktur. Det innebærer at det skal være en rød tråd fra de overordnede målene i kommuneplanen, til mer konkrete strategier og tiltak i underliggende planverk». Det ble i intervju understreket at den gjennomgående målstrukturen som nå er definert, og som skal gjennomsyre hele kommunen, har vært kanskje den største og viktigste jobben kommunen har gjort i arbeidet med bærekraftsmålene.

[Det] er nybrottsarbeid å ha en gjennomgående målstruktur fra kommuneplan som skal ned gjennom temaplaner, ned i handlingsplaner, ned gjennom virksomhetsplaner, som en rød tråd i hele målstrukturen fra topp til bunn (fra intervju med Asker kommune)

4.2.1.3 Gloppen kommune

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i 2018, men på det tidspunktet ble ikke FNs bærekraftsmål brukt som rammeverk. Etter at bærekraftsmålene har blitt definert som førende i de nasjonale forventningene i 2019, har dette blitt innlemmet i arbeidet med utviklingen av den kommunale planstrategien. I intervju understreker likevel informantene at det er viktig for dem at det er mer enn et nasjonalt krav, og at de har tro på at bærekraftsmålene kan hjelpe dem til å ta viktige grep innenfor klima og miljø, samt holde fokus. Videre understrekes det at som liten kommune, er en viktig motivasjon å bidra til det globale ved å tenke lokalt.

Informantene vektlegger selv at de så vidt er kommet i gang, og at bærekraftsmålene ble innarbeidet i grunnlagsdokumentet som ble brukt i et planstrategiverksted. I høringsutkastet til planstrategi kommer det frem at kommunestyret, sektorledere og enhetsledere i kommuner, samt rådmannens planforum, deltok på dette verkstedet. Det kommer frem i intervjuet at det kommunale planforumet oppleves som en viktig ressursgruppe hvor tematikk knyttet til planlegging og samfunnsutvikling i bred forstand, blir drøftet. Regelmessige møter her fremheves som viktig for å oppdatere ledergruppa i kommunene, der de blir utfordret til å løfte blikket fra driftsfokuset til viktige samfunnsutviklingstema.

Med utgangspunkt i både regionale og lokale utfordringer samt nasjonale føringer, ble det jobbet på tvers av politikk og administrasjon i planstrategiverkstedet, og deltakerne kom med innspill til de viktigste utfordringene å ta tak i, i den kommende fireårsperioden, samt utfordringer som ikke allerede var håndtert i planverket. Basert på dette ble det gjort prioriteringer av utfordringene som siden dannet utgangspunktet for å definere fire hovedtema i planstrategien: «1) Klimaomstilling; 2) Sosialt bærekraftige lokalsamfunn; 3) Sunn økonomi, demografi og folketalsvekst og 4) Nytenkjande næringsliv og attraktive arbeidsplassar». Videre er de respektive områdene knyttet til bærekraftsmål, og til sammen fremheves 12 mål (se Tabell 9), hvor enkelte mål går igjen under flere tema. De fem målene som ikke er inkludert er 1, 5, 6, 14 og 15. Utfordringsbildet kobles tilbake til definerte mål i kommuneplanens samfunnsdel, og for hvert temaområde pekes det på vedtatte planer, forslag til rulleringer av disse samt forslag til nye. Eksempelvis foreslås det både å revidere kommuneplanens arealdel og klima- og energiplan i den kommende perioden.

I intervjuet etterlyses det konkrete metoder og prosessveiledning for å arbeide med bærekraftsmålene i planlegging, og kommuner som Asker og Sandefjord fremheves som dyktige på dette området. Det påpekes likevel at Gloppen ikke har samme ressurser eller kapasitet som disse store kommunene, og det understekes at arbeidet med bærekraftsmålene må gjøres på et nivå som er gjennomførbart på deres nivå.

4.2.1.4 Lunner kommune

Lunner kommune vedtok 26.03.2020 kommuneplanens samfunnsdel 2020-2040. Planen er organisert rundt FNs bærekraftsmål. Kommunen har valgt ut ti mål, som er samlet i fire fokusområder. Fokusområdet "Sammen skaper vi framtiden!" dekker mål 17. Fokusområdet "Like muligheter til gode liv – hele livet" dekker mål 3, 4 og 10. Fokusområdet "Attraktive Lunner – med innbyggerne i sentrum" dekker mål 8, 9 og 11. Det siste fokusområdet, "Grønne Lunner – på lag med naturen", dekker mål 12, 13 og 15. For hvert fokusområde er det laget egne mål ("slik har vi det i 2040") og strategier "for å komme oss dit skal vi"). Totalt

er det 21 mål og 26 strategier. Et eksempel på mål og strategi fra fokusområdet "Grønne Lunner" er målet "Lunner kommune har redusert klimagassutslipp i tråd med nasjonale mål", og strategien "Stille tilstrekkelige miljøkrav, og ha etiske krav til arbeidsforhold og produksjonsformer ved alle anskaffelser." Basert på målene og strategiene har kommunestyret definert fire overordnede prioriteringer for perioden 2019-2023: Barn og unges oppvekstmiljø, befolkningsutvikling og stedsutvikling, ivareta og tilgjengeliggjøre naturen, samt fremme samfunnsdeltakelse og medborgerskap. Samfunnsdelen inneholder også en langsiktig arealstrategi som blant annet definerer to prioriterte tettsteder for utvikling.

I et vedlegg til samfunnsdelen framkommer det hvordan kommunen har kommet fram til de 21 målene, med en kobling til relevante bærekraftsmål/-delmål. Målet om redusert klimagassutslipp er for eksempel koblet til tre bærekraftsmålene/-delmålene under bærekraftsmål 12 (ansvarlig forbruk og produksjon), mens et mål om trygge og forutsigbare rammevilkår for næringslivet er koblet til delmål fra tre ulike bærekraftsmål: 8 (anstendig arbeid og økonomisk vekst), 9 (innovasjon og infrastruktur) og 17 (samarbeid for å nå målene). Alle målene er begrunnet, og det framgår i hvilken grad de er resultat av innspill fra politiske arbeidsgrupper, innbyggermedvirkning, eksisterende planer mv.

De styrende bærekraftsmålene ble jobbet fram i politiske arbeidsgrupper. Gjennom denne prosessen endte man opp med ti mål. Det ble påpekt i intervju at dette var «de åpenbare» målene, som antakeligvis kommer til å gå igjen i hele Kommune-Norge (nummer 3, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 og 17). Dette er mål der man har tenkt at man har et større handlingsrom som kommune, ble det sagt.

Det ble også avholdt workshoper med ledere i kommunen, slik at også de skulle bli bedre kjent med målene og for å få til en forankring i kommuneorganisasjonen. Forståelsen av målene har gått litt fram og tilbake mellom administrasjon og politikerne, slik at det nå er en relativt omforent forståelse av målene. Det ble sagt at det varierte mye hvorvidt bærekraftsmålene var forankret videre nedover i kommuneorganisasjonen. Når samfunnsplanen er vedtatt, gjenstår det internt arbeid for å forankre det i hele organisasjonen. Organisasjonen må da utfordres på hvordan de skal nå målene.

Sammenlignet med tidligere planer, er det gjort flere endringer i kommuneplanens samfunnsdel. Noen av disse endringene hadde man kanskje gjort uten bærekraftsmålene også, ble det sagt, men bærekraftsmålene hadde gitt et klart løft til prosessen.

Nødvendigheten av å jobbe på tvers i kommuneorganisasjonen var tydeliggjort, og det var ikke ulike mål for ulike sektorer, men felles mål for hele kommunen. Tanken er at i arbeidet med egne sektorplaner, må de ulike sektorene tolke samfunnsdelen og operasjonalisere de ni bærekraftsmålene innenfor sitt eget område, heller enn å velge seg ut sine egne sektorspesifikke mål.

Et annet grep var å ta vekk de tematiske kommunedelplanene. Tanken er at det da vil være en direkte kobling mellom kommuneplanens samfunnsdel og økonomiplanen, uten noen mellomledd. På den måten kan det også legges opp til en rapportering opp mot økonomiplanen, som kan settes i direkte forbindelse med målstrukturen som ligger til grunn for samfunnsdelen. Bærekraftsmålene blir da en del av økonomiplanen, ble det sagt, og

kommuneplanens samfunnsdel vil forhåpentligvis bli et nyttigere verktøy. Ifølge informanten, ville det også bli gjort en jobb med å utforme politiske saksframlegg slik at disse ville knyttes tettere til kommuneplanens samfunnsdel.

Det ble vist til at å bruke bærekraftsmålene som rammeverk for samfunnsplanen, hadde gitt en veldig bredde sammenlignet med hvordan tidligere samfunnsplaner hadde vært utformet. Blant annet hadde det gitt en erkjennelse av at det er nødvendig med bredt samarbeid for å nå målene, uansett hvilke mål man snakket om. Blant annet har samarbeid med frivilligheten fått en ganske stor plass i planen. Bærekraftsmålene var også en viktig innpakning, en felles fane, som gjorde det salgbart til politikerne og ga en felles motivasjon, ble det sagt. Det at politikerne så langt hadde vært veldig tydelige på retningen, kunne kanskje gi seg noen utslag i arealpolitikken som kom senere:

[H]er har vi noe som våre egne politikere har sagt er viktig for oss. Alltid vanskelig når du i arealplanen forvalter folks ressurser og muligheter for ressursene. Jeg tror ikke det blir noe mindre vanskelig. Men samtidig har vi en samfunnsplan som gir tydelige føringer, som politikerne også har vært med å forme (fra intervju med Lunner kommune).

Det ble nevnt at det er framover man vil se i hvilken grad kommunen faktisk klarer å jobbe for måloppfyllelse:

[D]et vi får se nå, om dette var en grønnvasking, eller om vi klarer å få til de tingene vi har satt oss fore. Vi har hatt mål tidligere vi ikke har klart å oppnå. Men ... hvorvidt dette var en grønnvasking, måles i vår evne til å sette det her ut i live. ... Om det kommer en utbygger med penger og vilje og evne til å bygge boligfelt på et jorde. Har vi da ryggrad til å stå imot? Eller å gjøre de riktige valgene? Eller lar vi ham bygge? Det blir jo lakmustesten på om vi klarer å følge samfunnsplanen eller ikke. Samfunnsplanen er et veldig positivt element, som vil samfunnet vel (fra intervju med Lunner kommune).

4.2.1.5 *Narvik kommune*

Planprogrammet for kommuneplanen til nye Narvik kommune ble offentliggjort i mars 2020. I planprogrammet framgår det at bærekraftsmålene skal benyttes som rammeverk for kommuneplanen og for å bygge den nye kommunen. Det er valgt ut åtte bærekraftsmål (3, 4, 8, 9, 11, 13, 16 og 17) som vil være førende for planprosessen. Det presiseres at disse målene er et forslag, og at de endelige målene vil bestemmes i kommuneplanen. Hvert mål inneholder en rekke fokusområder. Det understrekes at å prioritere åtte bærekraftsmål "vil gjøre det enklere å sette sammen et mer spisset sett av måleindikatorer som kan vise sammenhengen mellom de overordnede målene satt i kommuneplanen og den daglige tjenesteutøvelsen som skjer ute i alle virksomhetene. Bærekraftsmålene kan derfor gjøre det enklere å skape en «rød tråd» gjennom hele plansystemet på veien mot praktisk leveranse av tjenester" (s. 20 i planprogrammet). Det framkommer at bærekraftsmålene også vil legges til grunn for kommunens planstrategi, samt alle kommunedelplaner og temaplaner som følger av denne. Videre står det at "bærekraftsmålene vil være en del av kommunens overordnede styringsmål, og det må etableres et system som sikrer at bærekraftsmålene følges og at resultater oppnås, dvs. et system for styring og måloppnåelse" (s. 20 i planprogrammet).

Bakgrunnen for at man hadde valgt ut de åtte målene i denne omgang, var at man har sett på utfordringene som har vært i de tre kommunene som fra 1.1.2020 slo seg sammen (Narvik, Ballangen og Tysfjord), og gjort en vurdering av hva det er viktig å lykkes med i den nye kommunen. I utvelgelsen av målene har det vært både interne prosesser, og eksterne med næringslivet. Det har også vært involvering fra barn og unge. Håpet er at de åtte målene kan skape litt engasjement både blant politikere, næringsliv og innbyggerne.

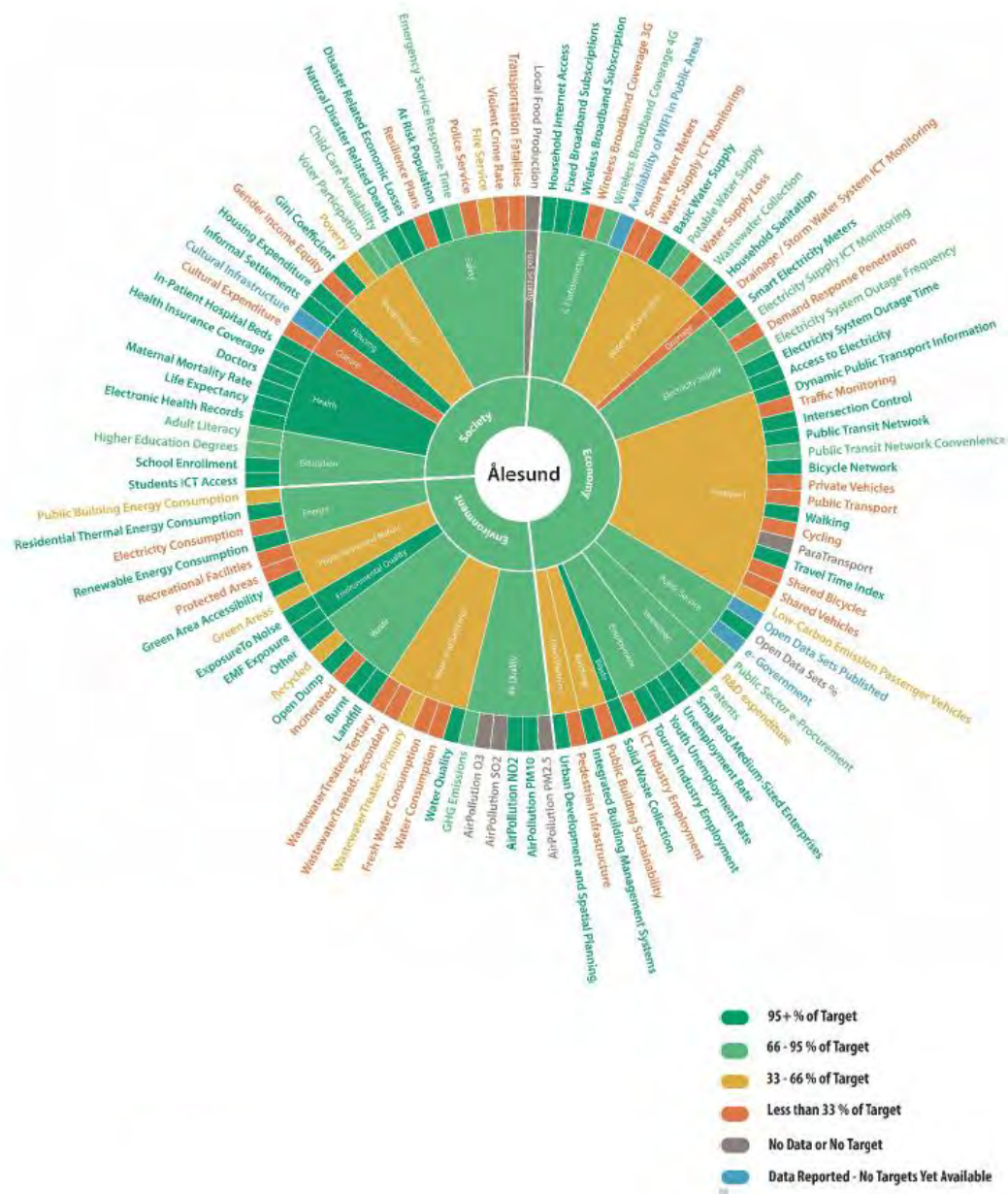
Narvik er også i gang med en interkommunal kystsoneplan i samarbeid med Evenes og Hamarøy. I planprogrammet til denne planen, slås det fast at bærekraftsmålene skal være en ramme for planen, og at konsekvensutredninger skal vurdere måloppnåelse av bærekraftsmålene. Samtidig pekes det på at “det kan være krevende å måle og evaluere om den utviklingen som det legges opp til i en arealplan er bærekraftig”. I intervju ble det pekt på at mål nummer 14 (liv under vann) brukes politisk både av de som er for og de som er mot oppdrett.

Det ble pekt på at de hadde sett en del til Asker og Ålesund for å få inspirasjon til å implementere bærekraftsmålene, men siden det er snakk om veldig ulike kommuner, var det begrenset hva som kunne “kopieres”. Et sentralt poeng for administrasjonen var å synliggjøre for politikerne hva som er bærekraftig, og at noe kan være bærekraftig økonomisk, men ikke nødvendigvis sosialt eller miljømessig, og de jobbet med å få inn slike vurderinger i politiske saksframlegg, men det ble understreket at det var utfordrende å løse hvordan de skulle gjøre det.

4.2.1.6 Ålesund kommune

I Ålesund har bærekraftsmålene både spilt en rolle i kommunesammenslåingsprosessen og i arbeidet med utformingen av planstrategien. Politisk ledelse har vedtatt at bærekraftsmålene skal være styrende for utviklingen av kommunen, både som samfunn og organisasjon, og i planstrategien har det blitt valgt ut tre satsningsområder: Livskvalitet for innbyggerne, Bærekraftig miljø og Vekstkraftige samfunn. Disse skal sammen med bærekraftsmålene være rammeverket for arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel, som planlegges vedtatt i løpet av 2020, ifølge det vedtatte planprogrammet.

Arbeidet med å kartlegge 92 “Key Performance Indicators” (KPI-er) for kommunen, ble vektlagt i intervjuet. Dette arbeidet ble igangsatt for ett år siden og er basert på et indikatorsett for hva som er en smart og bærekraftig by (se mer i kapittel 5.5). Den endelige rapporten fra denne kartleggingen er ikke ferdig, men et utkast foreligger som viser hvordan kommunen skårer på indikatorene. Dette er visualisert i et hjul med fargekoder og i Figur 31 er resultatene av bærekraftkartleggingen i Ålesund visualisert.

Figur 31: City Performance Benchmark for Ålesund kommune (Kilde: Foreløpig utkast til rapport, www.alesund.kommune.no).

I planstrategiarbeidet fremheves KPI-en som sentral som grunnlag for strategisk styring og ledelse, utveksling av kunnskap, sammenligning på tvers av kommuner samt måling over tid. Det understrekes at i arbeidet med mål og strategier i kommunens planverk, skal KPI-rapporten være en sentral del av kunnskapsgrunnlaget og utfordringsbildet.

Ambisjonen er at kommunen skal klare seg med KPI-en utviklet av U4SSC, men supplere med noen indikatorer internt for virksomheten. Disse skal administrasjonen operasjonalisere internt, og tanken er at kanskje de kan være de politikerne forholder seg til og etterspør. Indikatorene er ment å være en felles forståelse for hva som er utfordringene for at regionen skal bli smart og bærekraftig. I tillegg er meningen at man gjennom samarbeid og

sammenligning med andre, skal lære av hverandre. Tanken er at næringslivet også skal eie problemstillingene og se muligheter.

De legger mye vekt på næringslivet også. Så vi har jo gjennom Framtidslabben, som jo er et partnerskap med næringslivet, så har vi 40 partnere som er næringsliv, academia og kommuner [og statlige aktører som Statens vegvesen]. Og tanken er at det er flest mulig med i partnerskapet og så skal vi sammen [...] se på indikatorene og bli enige om veien videre (fra intervju med Ålesund kommune)

Selv om kanskje ikke alt rundt KPI-ene er helt bra, så opplever informanten at det er et nyttig verktøy for å sette ting på dagsordenen, og KPI-ene skal brukes i arbeidet framover blant annet i arbeidet med å lage samfunnsdelen: «Så er det egentlig en fin måte å prioritere hva man skal jobbe med og sette noen langsiktige mål, og lettere det enn å bruke bærekraftsmålene».

4.2.2 STATUS FOR DE UTVALGTE FYLKESKOMMUNENE

For fylkeskommunene i dette utvalget, er arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene først og fremst knyttet til pågående arbeid med regionale planstrategier, og det tilhørende kunnskapsgrunnlaget. Dette betyr at flere av fylkeskommunene står midt oppe i prosesser hvor det legges strategiske føringer for den kommende fireårsperioden for disse regionene. Fremfor å velge ut spesifikke bærekraftsmål i arbeidet med regional planlegging, vektlegger flertallet av fylkeskommunene at de heller har valgt å fokusere på å dekke de tre dimensjonene sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

Blant de fem fylkeskommunene i utvalget er det likevel ulike tilnærminger, og hvor systematisk de har arbeidet med bærekraftsmålene varierer. I intervjuet kom det eksempelvis frem at Vestland fylkeskommune har vært opptatt av å ta tak i eksisterende utfordringer som er gjenkjennelige for befolkningen i Vestland. Dette har resultert i fire overordnede målområder i den regionale planstrategien, som så har blitt koblet til 10 bærekraftsmål (se Tabell 10). Det påpekes likevel i intervjuet at alle de 17 bærekraftsmålene har blitt ansett som relevante, men at behovet for å spisse innsatsen har gjort at de har prioritert noen mål fremfor andre i denne fireårsperioden. I intervjuet med Møre og Romsdal fylkeskommune kommer det frem at de også har diskutert hvorvidt de skal velge ut spesifikke mål, men at de valgte å ikke gjøre det. De har heller kommet fram til tre overordnede mål i planstrategien som dekker de tre dimensjonene i bærekraftsbegrepet. I kontrast til dette, har Viken valgt å strukturere den foreslåtte planstrategien i seks tematiske satsningsområder, inspirert av forslaget til FN-rapporten «The Future is Now» (2019). De tematiske satsningsområdene dekker alle bærekraftsmålene, og flere målområder går igjen på tvers av målene. I tabellen oppsummerer vi noen sentrale funn fra arbeidet til de fem fylkeskommunene, før vi gir en beskrivelse av status for dette arbeidet for hver fylkeskommune.

Tabell 10: Status for de utvalgte fylkeskommunene

Fylkeskom muner	Relevante planer og planprosesser	Tilnærming
Agder	Regionalplan Agder 2030	Ikke valgt spesifikke mål. Bærekraftsmålene har ligget i mandatet til «Agder 2030».
Nordland	Planstrategi-prosess	Ikke kommet så langt i prosessen at spesifikke mål er valgt ut ennå
Møre og Romsdal	Planstrategi-prosess	Ikke valgt spesifikke bærekraftsmål. Tre foreslåtte overordnede mål i planstrategien som dekker de tre dimensjonene i bærekraftsbegrepet
Vestland	Planstrategi-prosess	Valgt ut fire overordnede målområder basert på regionale utfordringer som samsvarer med 9 bærekraftsmål: 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.
Viken	Planstrategi-prosess	Foreslått seks tematiske innsatsområder i utkast til planstrategi som dekker alle bærekraftsmålene (ref «The future is now»).

4.2.2.1 Agder fylkeskommune

I intervjuet med Agder fylkeskommune kommer det frem at bærekraftsmålene har vært en del av mandatet for planarbeidet med Regionalplan Agder 2030 (vedtatt høsten 2019 – handlingsprogram under utarbeidelse våren 2020), og at bærekraftsmålene også legges til grunn for det pågående arbeidet med en regional plan for Lister-regionen, men at dette kanskje ikke kommer så tydelig frem i selve plandokumentet og at det derfor ikke er så lett for andre å se dette. Sammenlignet med andre, mener informanten at arbeidet med bærekraftsmålene i Agder fylkeskommune kanskje ikke har vært så systematisk, men at det hele veien har vært veldig tydelig at man skal dekke både økonomisk, miljømessig og sosial bærekraftig utvikling, dessuten fremheves det at det har vært et veldig fokus på klima i regionen, men at dette bare er ett av målområdene. I forlengelsen av dette tror ikke informanten at de har vært de mest innovative og at man kanskje vil kunne lære mer av hva andre kommuner og fylkeskommuner har gjort. Likevel understrekes det at det pågår et arbeid for integreringen av bærekraftsmålene, og at det oppleves som avgjørende å prioritere noen målområder, hvis ikke kan det lett bli «store terninger i korridorene».

Fylkeskommunen har fått et nytt økonomistyringssystem, hvor alle målene som ligger i den regionale planen er integrert, og det er her gjort koblinger til bærekraftsmålene. Videre fremheves det at det ligger i virksomhetssytingssystemet deres, og at de i tiden som kommer må jobbe systematisk med bærekraftsmålene. Eksempelvis påpekes det at den nylig etablerte analyseavdelingen vil kunne gi dette arbeidet en dytt og bidra til å kontinuerlig kunne bedre det interne kunnskapsgrunnlag.

4.2.2.2 Møre og Romsdal

Fylkeskommunen startet opp arbeidet med regional planstrategi i starten av 2019, og har brukt bærekraftsmålene som rammeverk ved utformingen av ny Regional planstrategi for Møre og Romsdal (2020-2024). Denne er for tiden ute på høring. I forbindelse med utarbeidelsen av planstrategien, ble det utarbeidet et kunnskapsgrunnlag som også er bygd opp med bærekraftsmålene som rammeverk. De har imidlertid tenkt bærekraftsdimensjoner

mer enn bærekraftsmål så langt. De har god erfaring med å strukturere kunnskapsgrunnlaget og organisert bærekraftsmålene etter de tre dimensjonene: miljømessig, sosial og kulturelt samt økonomisk bærekraft (henholdsvis «miljøfylket», «inkluderings- og kompetansefylket» og «verdskapingsfylket»), med ett mål for hver av dimensjonene og undermål under der. I tillegg har de dimensjonen «samarbeidsfylket» som omhandler mål 17.

Vi hadde en runde på om det var noen av disse målene som var viktigere for oss enn noen andre. Og det valget har vi ikke gjort. Og vi har nå tre forslag til overordna mål som ligger i høringsutkastet til regional planstrategi. Og da er det ett mål for hver av de tre dimensjonene. Om det blir akkurat de, det må vi se etter høringen (fra intervju med Møre og Romsdal fylkeskommune).

Samtidig som fylkeskommunen lager ny Fylkesplan, utarbeider de også et nytt plan- og styringssystem med mål om blant annet å få til en bedre oppfølging av målene i Fylkesplanen. Fylkeskommunen har allerede i dag måleindikatorer på Fylkesplanen inne i Økonomiplanen, men i den gjeldende Fylkesplanen ligger ikke bærekraftsmålene. Det trengs derfor nye måleindikatorer til den nye Fylkesplanen.

4.2.2.3 Nordland

Fylkeskommunen startet opp arbeidet med regional planstrategi halvveis ut i 2019 og har brukt bærekraftsmålene som rammeverk for utformingen av kunnskapsgrunnlaget «Et bærekraftig Nordland». Selv om kunnskapsgrunnlaget for planstrategien er bygd opp rundt hvert enkelt bærekraftsmål, så ble det i intervju påpekt at det var vanskelig å vite noe om hvordan fylket lå an for hvert mål og for en mer overordnet bærekraft. Det var derfor en utfordring å ta dette videre til å lage en planstrategi. Det ble påpekt at det var mye vanskeligere for administrasjonen enn for politikerne, å jobbe med bærekraftsmålene, fordi politikerne er mer overordnede, mens administrasjonen er sektorisert. Dette gjorde at de måtte tenke på en annen måte enn de hadde gjort tidligere.

Vi har jo også prøvd i seksjonen å gå gjennom bærekraftsmålene og se hvor er det vi har en slags påvirkning? Det er 17 mål, og vi endte opp med 15. For vi tenkte at vi ikke skulle plukke ut tre mål og så jobbe med dem. Vi tenkte vi skulle ta inngangen gjennom delmålene ... vi er jo ikke ferdig med det, jeg veit ikke om vi kommer i mål heller, men det var en ganske nyttig øvelse. Vi har også prøvd å gjøre det i den gamle avdelingen, for når du begynner å se på delmålene så er det veldig mange delmål man tenker at man har en eller annen aksje i. Så det utfordrer rett og slett administrasjonen i større grad enn det kanskje utfordrer politisk (fra intervju med Nordland fylkeskommune)

I intervju med Nordland fylkeskommune ble det vektlagt at målet ikke kan være å avpolitisere bærekraftsmålene, og at man derfor ikke kan lage for rigide systemer der alle prioriteringer er gitt på forhånd. Det må være rom for politiske prioriteringer. Målet må være å skape et godt kunnskapsgrunnlag slik at man kan si noe om konsekvensene av de vedtakene politikerne fatter. Det ble i den forbindelse pekt på at bærekraftsmålene må være noe annet enn en sjekkliste som bare sier noe om hvilke mål ulike vedtak bidrar til å oppfylle. Det er også viktig å si noe om helheten og hvilke negative konsekvenser et vedtak eventuelt har for andre bærekraftsmål. Den metodiske utfordringen ligger i å kunne si noe om hvordan man får til en bærekraft som er både sosial, økonomisk og økologisk.

Det er først når du vurderer det opp til alle andre bærekraftsmål, at du kan diskutere om det er bærekraftig i sin helhet. Og det å få til metodiske systemer for å gjøre de vurderingene. Det å kunne si, dette vedtaket her, det går, det er positivt for de og de målene, men det er veldig negativt for andre mål. Ikke bare si hva det er positivt for, for da vil du jo alltid være innenfor. Da har du ikke kommet videre i det hele tatt. Da blir det bare en sjekkliste, ja det er bra der, og så går du videre på det (fra intervju med Nordland fylkeskommune).

Det ble videre påpekt at de hadde lært mye rett og slett ved å prøve å ta målene i bruk. Per nå var man imidlertid ikke kommet dit at man kunne si i praksis om det ble gjort eller ikke – bærekraftsmålene var ikke operasjonalisert på en måte som gjorde at fylkeskommunen kunne bruke dem aktivt ennå. Dette gjald både for fylkeskommunens egen planlegging og i rollen som veileder overfor kommunene. I arbeidet med fylkeskommunens arealplan og konsekvensutredningen av dette, er det presisert i planprogrammet at disse skal legge bærekraftsmålene til grunn, og dette arbeidet vil være viktig for å operasjonalisere bærekraftsmålene.

4.2.2.4 Vestland fylkeskommune

Vestland fylkeskommunes arbeid med bærekraftsmålene har i stor grad vært sentrert rundt den nye planstrategien, som de kaller en utviklingsplan. Fylkesutvalget vedtok i desember 2019 at de 17 bærekraftsmålene skulle legges til grunn for planstrategien. I saksinnstillingen pekes det på at metoder for hvordan man skal gjøre dette, er under drøfting, og at en utfordring er at målene er utviklet med utgangspunkt i et globalt perspektiv som ikke er det samme som Vestland fylkeskommune tar utgangspunkt i.

Utviklingsplanen (planstrategien) bygger på et kunnskapsgrunnlag som ble startet opp i 2018. I denne prosessen var den bred ekstern medvirkning med statlige aktører, kommuner, næringsliv, lag og organisasjoner. Kunnskapsgrunnlaget består av tre rapporter – om statistikk og utviklingstrekk, en folkehelseoversikt, og et utfordringsnotat som identifiserer ti hovedutfordringer. I høringsutkastet til utviklingsplanen understrekes det at alle bærekraftsmålene er like viktige, og at de må ses i sammenheng. Det påpekes samtidig at man på kort sikt må prioritere innsatsen der utfordringene og mulighetene er størst. Fylkeskommunen har derfor definert fire målområder med tilhørende strategier. Å stake ut den strategiske retningen for kommunen, i form av fire målområder, har vært både en administrativ og en politisk prosess internt i fylkeskommunen, bl.a. med arbeidsmøter i fylkestingets planutvalg. De fire målområdene er relatert til et utvalg bærekraftsmål som anses som viktigst for å nå de overordnede målene for fylkeskommunen. De fire målområdene er:

- 1) «Vestland som det leiande verdiskapingsfylket og nasjonal pådrivar for eit regionalisert og desentralisert Noreg» (knyttet til bærekraftsmål 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst, 9 om innovasjon og infrastruktur, og 12 ansvarlig forbruk og produksjon)
- 2) «Klima og miljø som premiss for samfunnsutvikling» (knyttet til mål 13 om å stoppe klimaendringene, 14 om liv under vann, og 15 om liv på land)
- 3) «Lokalsamfunn som ramme for gode kvardagsliv i heile Vestland» (knyttet til mål 11 om bærekraftige byer og samfunn)
- 4) «Like mogelegheiter til å delta i verdiskaping» (knyttet til mål 4 om god utdanning og 10 om mindre ulikhet)

I tillegg til disse målområdene, er bærekraftsmål 17 om samarbeid dratt fram som spesielt viktig. Det står på nettsidene at det har vært en bred ekstern medvirkning fra statlige aktører, kommuner, næringsliv og organisasjoner. Det var et mål om å utvikle et helhetlig indikatorsystem for bærekraftsmålene for Vestland i løpet av den inneværende valgperioden, der man også skulle vurdere behovet for et arealregnskap for hele fylket. Utviklingen av et indikatorsystem måtte ses i sammenheng med andre måle- og rapporteringssystemer som f.eks. miljøstyring og folkehelseoversikt.

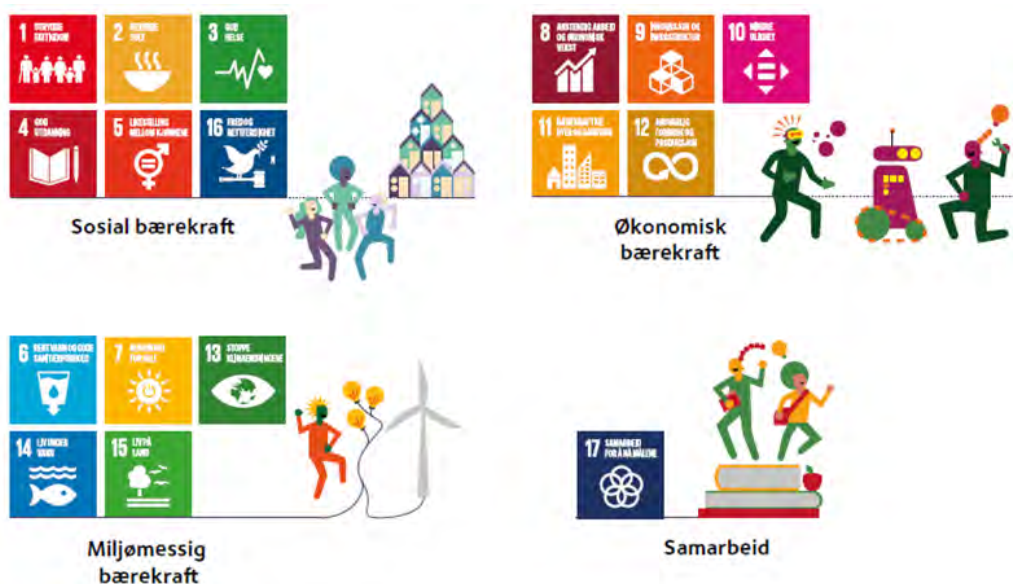
4.2.2.5 Viken fylkeskommune

Som tidligere nevnt, har bærekraftsmålene spilt en sentral rolle i etableringen av Viken fylkeskommune. I intervjuet vektlegges det at bærekraftsmålene har blitt lagt til grunn for utviklingen av et helhetlig plan- og styringssystem, som et styrende premiss for både planlegging og virksomhetsstyring i fylkeskommunen, for regional planstrategi og kunnskapsgrunnlaget til denne, samt at de har en sentral rolle ved at de skal tas inn i kulturbyggingen i fylkeskommunen slik at man skal få til et bredt eierskap blant de ansatte. Viken jobber med å koble bærekraftsmålene til de pålagte prosessene etter plan- og bygningsloven gjennom regional planstrategi og til økonomiplanprosessen. Koblingen til økonomiplanen understrekes som viktig, fordi man da er nødt til å gjøre konkrete prioriteringer. Det er et mål å klare å koble regional planstrategi til økonomiplanen for 2021.

I forbindelse med utarbeidelse av planstrategien er det etablert interne og eksterne ressursgrupper, med nøkkelpersoner på tvers av rådsområder og medvirkning fra eksterne aktører. Dette bidrar til at planstrategien ikke er noe som oppstår fra avdeling samfunnsplan, ble det sagt, men noe som oppstår for hele Vikensamfunnet. Håpet er å lage en planstrategi som forpliktet flere og som kan bli et dynamisk dokument, på tvers av sektorer. Det ble nevnt at politikerne er vant til å tenke at man må ha en plan for hver sektor, noe som igjen fører til at det blir laget veldig sektorisererte planer. Dette håper de å gjøre noe med:

Men hvordan det blir når regional planstrategi blir vedtatt, det er det som blir spennende. Man har jo i alle år laget regional planstrategi og fylkesplaner fulle av gode intensjoner, men så har det endt opp å bli et dokument som ligger i en skuff, så har man ikke endt opp med å få til synergiene man har drømt om når man har laget regional planstrategi (fra intervju med Viken fylkeskommune).

Kunnskapsgrunnlaget til planstrategien, «Vi i Viken – kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid», er organisert utfra de 17 bærekraftsmålene (se Figur 32).

Figur 32: Gruppering av bærekraftsmålene i kunnskapsgrunnlaget til Viken fylkeskommune (Kilde: Viken fylkeskommune, 2019).

Hvert enkelt mål er beskrevet med bakgrunn i empiri, og både global, nasjonal og regional status er beskrevet for hvert av de 17 bærekraftsmålene. Målet med kunnskapsgrunnlaget har vært å gi en oversikt over sentrale utviklingstrekk i Vikensamfunnet. Rapporten gjør rede for global, nasjonal og regional status for de 17 bærekraftsmålene. Rapporten er videre gruppert i fire deler: sosial bærekraft (seks mål), miljømessig bærekraft (fem mål), økonomisk bærekraft (fem mål), og samarbeid (ett mål).

I arbeidet med kunnskapsgrunnlaget ble det identifisert grunnlagsdata og indikatorer med utgangspunkt i de 169 delmålene i bærekraftagendaen. Datamaterialet er samlet i en egen statistikkbank.⁹ Datamaterialet i statistikkbanken er hovedsakelig hentet fra SSB, men også Folkehelseinstituttet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Miljødirektoratet, og øvrige enkeltkilder inngår i materialet. Erfaringen er at det er stor variasjon i hva som finnes av relevant data for de ulike målene, og at det for noen datasett kun har vært tilgjengelig tall for fylker eller nasjonalt nivå. Planen er at Tabellbanken skal utvikles og oppdateres kontinuerlig. Databanken inneholder flere datasett som ikke er tatt med i rapporten, og flere av datasettene som brukes i rapporten kan også passe inn under flere bærekraftsmål. I rapporten er materialet delt inn etter det som er vurdert mest hensiktsmessig i Vikens regionale kontekst (Viken fylkeskommune, 2019).

Det ble sagt at ved å sortere stoffet i kunnskapsgrunnlaget etter bærekraftsmålene, heller enn etter sektor, har man fått synliggjort en del fakta om Vikesamfunnet som man muligens ellers ikke hadde fått gjort. Det ble også oppdaget at det er temaer det ikke er data på, f.eks. da de forsøkte å få til en beskrivelse av plastforurensning i regionen. Dataene er så langt det

⁹ <https://statistikk.akershus-fk.no/webview/>

lar seg gjøre gjort tilgjengelig på kommunenivå. Denne sorteringen gjør at man kan synliggjøre interne variasjoner på de ulike variablene innad i fylket. En risiko ved å bruke delmålene i bærekraftagendaen som rammeverk for datainnsamlingen, er at tema fra enkelte sektorer kan falle ut. Informantene kjente til tilbakemeldinger om at det mangler data og beskrivelser av kultur i kunnskapsgrunnlaget.

Den regionale planstrategien forventes vedtatt innen utgangen av 2020. Denne tar utgangspunkt i bærekraftsmålene på en annen måte enn kunnskapsgrunnlaget gjør. Denne vil basere seg på seks innsatsområder heller enn de 17 målene. Viken følger med dette en anbefalt arbeidsmetodikk fra FNs ekspertpanel, beskrevet i rapporten «The Future is Now: Science for Achieving Sustainable Development» lansert i september 2019. I FN-rapporten identifiseres seks innsatsområder¹⁰ for *bærekraftig transformasjon*, og disse innsatsområdene danner grunnlaget for planstrategien som er under utarbeidelse. FN-rapporten peker på nødvendigheten av å jobbe med bærekraftsmålene i sammenheng, med vekt på helhetlig forståelse for hvordan innsats på et mål eller delmål kan påvirke et annet mål eller delmål i positiv eller negativ retning (synergier og «trade-offs»)

I intervjuet ble det pekt på at det å ta utgangspunkt i tilnærmingen fra «The Future is Now: Science for Achieving Sustainable Development» var en annen måte å forholde seg til helheten i bærekraftsmålene på, enn å behandle de ulike målene og delmålene som en sjekkliste, noe man kanskje gjør i stor grad i dag. Metodikken gjør at Viken sin fremgangsmåte skiller seg fra vanlig praksis med å utvikle og rapportere på indikatorer for hvert delmål. Det ble påpekt at dette er to svært ulike tilnærminger til bærekraftsmålene – og at det var mye ressurser som gikk med til å utvikle indikatorer, både i Norge og internasjonalt. Og da indikatorene som oftest er knyttet til delmål, så forsvinner fort forståelsen av synergien mellom de ulike delmålene. Samtidig var det mange som jobbet i den retningen, så det kunne være vanskelig å snu, ble det påpekt:

For vi ser jo at det er mange kommuner som bare vil ha et verktøy. Hvis du har aktører som selger indikatorer, sånn at kommunene bare kan få et verktøy, er det veldig lett at alle kommunene bare kjøper det, og så legger de resten i bero. Og det er helt greit hvis målet er å implementere bærekraftsmålene, men det er jo ikke bra hvis målet er at man skal oppnå en bærekraftig utvikling. Jeg tenker at man trenger kanskje en tydelig stemme nasjonalt også, på hva som er utfordringsbilde og målbilde her, så man kan dra litt mer i samme retning (fra intervju med Viken fylkeskommune).

Det ble vist til at det vil bli særlig spennende å se hva slags konsekvenser prioriteringene i planstrategien vil ha på tunge sektorer som areal- og transportplanleggingen. Det å velge sektoravgrensning som tema på en plan – for eksempel areal- og transportplan, er ikke lenger gitt med utgangspunkt i en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene:

¹⁰ 1) Livskvalitet, velferd og like muligheter, 2) bærekraftig og rettferdig økonomisk system, 3) bærekraftig arealforvaltning, matproduksjon og ernæring, 4) energiomlegging og tilgang til fornybar energi, 5) helhetlig by- og stedsutvikling, 6) miljø, økosystem og biologisk mangfold

Man har sett på det som en stor og tung sektorinteresse med masse virkemidler, men areal- og transportplanlegging er jo i seg selv bare et virkemiddel i en større sammenheng. Og da er det viktigere for oss å finne ut hva er denne store sammenhengen, og hvordan skal vi bruke virkemidlet arealplanlegging og hvordan skal vi bruke virkemidlet transportplanlegging i den store sammenhengen. (fra intervju med Viken fylkeskommune).

Det ble pekt på at man framover vil få et mye større press på å ta vare på artsmangfold, grunnvannskilder, grøntområder osv., noe som blant annet setter måten å tenke areal- og transportplanlegging i dag, på prøve. Det ble pekt på at den nederste dimensjonen i bryllupskakemodellen (biosfæren i Figur 2) ofte ble henvist til en konsekvensutredning, heller enn at det ligger inne som et premiss for i det hele tatt å gjøre et tiltak.

4.3 FORANKRING, SAMARBEID OG MEDVIRKNING

I avsnittet over har vi presentert statusen for det pågående arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene. I dette avsnittet vil vi fokusere nærmere på hva som har karakterisert den politiske forankringen, organiseringen og samarbeidet i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene.

På tvers av intervjuene tematiseres forholdet mellom politisk og administrativ ledelse i arbeidet med bærekraftsmålene, og politisk forankring og eierskap vektlegges som helt avgjørende i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene lokalt og regionalt. Blant de kommunene og fylkeskommunene som har kommet lengst i arbeidet med bærekraftsmålene, virker det som om dette arbeidet i stor grad har vært politikerdrevet og forankret øverst i administrativ ledelse – eksempelvis i Asker, Lunner og Viken. I kontrast til dette, fremheves det i andre intervjuer at bærekraftsmålene så langt ikke har ført til de store diskusjonene blant hverken politikere eller ledelse, og at det ofte er slik at planavdelingen blir pådriver for nasjonale føringer og at det både kan være fordeler og ulemper med dette. Selv i de kommunene og fylkeskommunene med høy grad av politisk forankring av arbeidet med bærekraftsmålene, påpekes det likevel at det er usikkert hvordan dette kommer til å bli fulgt opp. I Vikens planstrategi legges noen grunnleggende mål og verdier til grunn, med referanse til kakemodellen fra Stockholm Resilience Center hvor bærekraftsmålene knyttet til biosfæren legges til grunn for de andre målene (se Figur 2), noe som vil kunne få en påvirkning på videre prioritering. I intervjuet påpekes det likevel at hvordan den enkelte fylkesråd tar målhierarkiet i planstrategien til følge, og hvilke utslag dette gir seg i saksbehandling, regionale planer og strategidokumenter, gjenstår likevel å se.

Nødvendigheten av å involvere politikerne i prosessen ble også vektlagt i intervjuet med Lunner kommune. I forbindelse med at arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel skulle igangsettes, ble det arrangert arbeidsmøter med politikerne (bl.a. et arbeidsgruppemøte med hele kommunestyret). Det ble lagt ut ark med alle bærekraftsmålene, og alle politikerne ble bedt om å sette post-it-lapper på de målene de mente var viktigst. Det ble også utarbeidet skjemaer som var strukturert etter bærekraftsmålene for å innhente meninger og synspunkter fra de folkevalgte. FN-sambandet var også med og innledet om de ulike bærekraftsmålene. En erfaring fra administrasjonen knyttet til denne prosessen, dreier seg om å prøve å unngå å styre prosessen for mye:

Men helt tidlig i prosessen så brukte vi data fra SSB og vi hadde en sånn presentasjon og en primer sånn helt tidlig i prosessen, men erfaringen er at så fort du legger tall på ting så legger det veldig sterke føringer på hva de mener etterpå. Noen ganger må vi spørre [politikerne] på en måte som gjør at de kan være litt ideologiske. Så fort jeg sier at vi har et problem med barnefattigdom i kommunen, så blir fattigdom et fryktelig viktig mål. Og det kan vi egentlig gjøre med alle måla. Det er bare mangel på kreativitet hvis du ikke klarer å finne et eller annet på alle 17. Så vi gikk litt bort fra å styre dem. ... Det er veldig lett å forme meningene, eller i hvert fall hva de mener er viktig (fra intervju med en av kommunene).

I andre intervju ble det vektlagt at selv om initiativet til å legge bærekraftsmålene til grunn for all planlegging hadde vært administrasjonsdrevet, så hadde politikerne vedtatt rammer som hadde gjort det mulig:

De [politikerne] har jo visjoner om at vi skal være bærekraftig og grønne. Så det var ikke vanskelig å finne noe å henge det på når dette kom inn. Men det at vi skal legge bærekraftsmålene til grunn for all planlegging, det er nok kanskje mer administrasjonsdrevet [...] Jeg ønsker av og til at de var mer konkrete og visjonære. Fordi det er mye vanskeligere for administrasjonen å være visjonær. For da må du gå litt utenfor mandatene dine og fremme en sak som ingen har bedt om. Så det er mye enklere andre veien (fra intervju med en av kommunene).

Den samme informanten påpekte at selv om initiativet til å ta i bruk bærekraftsmålene kom fra planavdelingen, mente hen at hadde ikke de tatt tak i det, ville det kommet fra politikerne etter hvert: «For vi er nok bedre orientert om hva som foregår i andre fylkeskommuner, for eksempel, enn politikerne – i hvert fall enn den jevne politiker». I det samme intervjuet kommer det frem at politikerne tradisjonelt ikke har vært trukket så mye inn i planarbeidet, men at de i det siste i større grad har vært det, blant annet med bakgrunn i at fylkeskommunen har en anstrengt økonomi. I forbindelse med utarbeidingen av kunnskapsgrunnlaget ble det arrangert et heldags verksted der blant andre gruppelederne i hvert parti ble invitert inn. En god del av disse møtte opp og var derfor med allerede under utarbeidelsen av kunnskapsgrunnlaget. Det ble også forsøkt arrangert et større verksted/innovasjonslab for politikerne i forbindelse med sluttfasen av arbeidet med utkastet til Regional planstrategi, men siden det ble vanskelig å få samlet alle, ble det heller kjørt et litt mindre møte for de som hadde meldt seg på. I dette møtet kom det innspill som gjorde at utkastet ble litt justert, og det ble skjelt til den politiske plattformen i arbeidet. Fylkeskommunen har tidligere fått kritikk for at plandokumentene har vært for lite politiske. Rådet fra KS og ekstern konsulent har vært å la plandokumentene i større grad følge kommune- og fylkestingsperiodene, og lage de slik at de blir verktøyet for politikerne til å få forandret samfunnet i den retningen de ønsker. Alt i alt var planavdelingen sine erfaringer at samarbeidet med politikerne hadde vært vellykket. Det hadde kanskje bidratt til å endre noe av holdningen til samarbeid, slik at dette ville kunne bli tettere i fremtiden.

I flere intervju problematiseres forholdet mellom det som oppfattes som en veldig entusiasme blant politikerne som har deltatt tett på planprosessene knyttet til bærekraftsmålene, eksempelvis i styrings- og arbeidsgrupper, og resten av kommunestyret. Her påpekes det at det er en utfordring å få med seg hele bredden av politikere, og at det er lett å tro at alle er like oppdaterte. Det understrekes at dette er en utfordring både i administrasjonen og blant politikerne for øvrig og at det krever mye informasjonsarbeid.

Den interne organiseringen av arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene varierer. Et sentralt tema på tvers av intervjuene er viktigheten av å jobbe på tvers av sektorer og avdelinger. I intervjuet med Asker kommune blir det for eksempel påpekt at fordi bærekraftsmålene i seg selv er tverrsektorielle, har det vært viktig å utvikle tverrsektorielle satsningsområder. Ulike tjenesteområder skal dermed jobbe sammen om de samme målformuleringene.

I intervjuet med Nordland fylkeskommune ble bærekraftsfrokoster fremhevet som et vellykket tiltak for på å gjøre bærekraftsmålene mer kjent internt i fylkesadministrasjonen, og dermed unngå at plan- og miljøseksjonen ble sett på som «bærekraftsseksjonen». Her hadde ulike seksjoner fått utdelt ulike mål, med ansvar om å fortelle om hvordan de kan jobbe med disse målene. De ble sagt at dette nok hadde utfordret en del seksjoner, men at inntrykket var at det hadde skapt større bevissthet.

Det varierer hvordan de utvalgte kommunene har brukt medvirkning og innbyggerinvolvering i arbeidet med bærekraftsmålene. Slik gjennomgangen over viser, har utvelgelsen av spesifikke bærekraftsmål i enkelte kommuner innebåret direkte deltakelse gjennom digitale folkemøter og spørreundersøkelser, mens i andre kommuner er det et politikere og administrasjon som har stått for utvelgelsen av målområder. Flere fremhever at arbeidet med bærekraftsmålene har ført til at ungdom og barn har deltatt på nye måter, eksempelvis har man i Narvik involvert ungdom gjennom gründerverksteder og i Agder har det vært et spesifikt fokus på å involvere ungdommer i regionalplan-arbeidet. Ålesund arrangerte speed-dating i forbindelse med at resultatene fra KPI-kartleggingen ble presentert, hvor ulike ideer ble presentert og diskutert:

Og da sier for eksempel renovasjonsselskapet at «vi er veldig interessert i å komme i kontakt med noen som kan roboter og sensorer for vi vil kjøre mindre og tømme smartere». Og så fikk de snakke med noen. Og så sier Kartverket at «Se dette er alle mulighetene for å kartlegge hvordan folk går og sykler i et tettsted. Vi sitter på all informasjonen. Vil noen lære av oss?» (fra intervju med en av kommunene).

Tanken er å videreføre denne typen møter hvor temaene spisses i større grad slik at det for eksempel arrangeres et partnern møte som kun omhandler Vann og avløp. Ideen er å mikse partnere hvor noen har problemstillinger/utfordringer og noen har løsninger.

På FN-dagen i 2019, ble det arrangert en nattevandring i Asker, «en vandring i alle 17 bærekraftsmålene», med rundt 4000 deltakere. I arbeidet med kommuneplanen ble det trukket et panel på 40 innbyggere etter loddtrekning, basert på kjønn, alder og geografi, for å få en annen type sammensetning enn gjennom et folkemøte. Deltakerne var med på workshoper, der en workshop handlet om bærekraftsmålene. Basert på den innbyggermedvirkning som har vært, opplever kommunen at innbyggerne er positive til bærekraftsmål-fokuset. Slik beskrevet over, vedtok Arendal kommune en medvirkningsstrategi for arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel og har blant annet gjennomført digitale folkemøter. I intervjuene vektlegges det at arbeidet med bærekraftsmålene er langsiktig, samtidig som det er viktig at det skjer noe her og nå. Videre understrekes det at innbyggermedvirkning også forplikter kommunen og at det er viktig at problemstillingene som kommer på bordet, selv om de ikke nødvendigvis handler om den aktuelle planen, tas tak i.

I flere intervju påpekes det at samarbeid kanskje det viktigste målet – og metoden – for å lykkes med implementering av bærekraftsmålene. Behov for økt samarbeid – både internt i egen organisasjon og eksternt med andre aktører – vektlegges videre som avgjørende, som i dette intervjuet:

Jeg har gått gjennom hele målbildet vårt og tagget hvilke mål er det vi er nødt til å samarbeide med andre aktører for å klare å nå. Og det bildet er ganske svært. Så det sier jo noe om kommunerollen også. Og den måten vi jobber på, vi er nødt til å få til bedre partnerskap med andre samfunnsaktører. Mye mere systemisk og strukturert hvis vi skal klare å nå disse målene i løpet av ti år (fra intervju med en av kommunene)

I flere intervju har det blitt påpekt at man ikke har hatt gode nok verktøy eller arenaer for møter med næringslivet, frivilligheten og andre aktører, og flere sier at de ønsker å jobbe mer systematisk med dette fremover. Det ble pekt på at workshoper med næringsliv, akademia og ideelle organisasjoner var noe man så for seg å gjennomføre i løpet av det neste året, og KPI-undersøkelsen til U4SSC blir fremhevet som et godt utgangspunkt for videre samarbeid, da man gjennom denne har fått vite mer om utfordringsbildet i kommunene. Som nevnt tidligere, understrekes det fra flere hold at næringslivet også jobber med bærekraftsmålene, og at å jobbe med disse målene har bidratt til en mer spennende dialog mellom kommunen og øvrige samfunnsaktører.

4.4 BÆREKRAFTSMÅLENES BIDRAG I PLANLEGGING

Fra et plansynspunkt er det veldig bra at det har blitt fokus på bærekraftsmålene. For planlegging har jo alltid handlet om å samordne samfunnsinteresser og det er jo det bærekraftsmålene prøver [å gjøre] også, og at det er en systematikk i dette (fra intervju med en av fylkeskommunene).

Sitatet ovenfor reflekterer på den ene siden at det i plansammenheng ikke er noe nytt å jobbe med helhetlig samfunnsutvikling og koordinering av ulike interesser og hensyn. På den annen side viser sitatet at denne informanten opplever at arbeidet med bærekraftsmålene innebærer en annen form for systematikk. På tvers av intervjuene er det nettopp systematikken som vektlegges som det nye med bærekraftsmålene og det muliggjørende for en mer helhetlig tilnærming til planlegging. Helhet knyttes også til det at bærekraftsmålene i seg selv er sektorovergripende og forutsetter nye måter å tilnærme seg samfunnsutfordringene på som utfordrer tradisjonelle og sektoriserte måter å jobbe på samt den interne organiseringen i de respektive administrasjonene. Ønsket om å bruke bærekraftsmålene til «å overkomme siloer» er noe som vektlegges i intervjuer med både kommuner og fylkeskommuner. Det vises til at bærekraftsmålene muliggjør et nytt fellesskap eller plattform. I et av intervjuene sier en informant at «Vi opplever at bærekraftsmålene, der de har blitt jobbet med, kan fungere som et slags felles språk for diskusjon på tvers av fag og sektor.»

I intervju med fylkeskommunene fremheves dessuten at bærekraftsmålene får frem bredden i samfunnsoppdraget til fylkeskommunene og at det kan bidra til å synliggjøre deres rolle som samfunnsutvikler på mange områder.

Et annet element knyttet til en helhetstilnærming med utgangspunkt i bærekraftsmålene, er behovet for sammenheng på tvers av ulike planer og i kommunenes styringssystem mer generelt. Her er det spesielt koblingen mellom bærekraftsmålene i planverket, økonomiplan

og virksomhetsplaner som vektlegges som avgjørende blant informantene. Imidlertid påpekes det i flere intervju at det vil ta tid å skape denne «røde tråden», og flere vektlegger den manglende koblingen til økonomiplanen som et hinder for en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene. Dette fremheves som en mulig begrensning for implementering.

Flere vektlegger at bærekraftsmålene oppleves som «den nye normalen» og at man ikke lenger trenger å diskutere om man skal jobbe systematisk med bærekraft, og at det derfor har blitt lettere å få både politisk og administrativ anerkjennelse for dette arbeidet. Av andre vektlegges oppmerksomheten fra andre som noe nytt, både internt i egen organisasjon blant de som ikke jobber med planlegging og eksternt fra andre aktører:

Vi som har jobbet med det [planlegging], vi har nettopp som KMD sier vært opptatt av de ulike samfunnshensynene som skal tas med i planer. Men nå er jo de rundt også blitt gjort oppmerksom på dette. Næringslivet vil jo dette nå. Det er mye enklere å snakke med andre aktører i fylkeskommunen om dette med behovet for å være klimavennlig og behovet for å ha en god sosial profil på ting [...] jeg ser jo kjempemuligheter [...] greier å engasjere de andre fordi at nå betyr dette også noe for dem (fra intervju med en av fylkeskommunene)

Fokuset på bærekraft og innføringen av bærekraftsmålene har ifølge en informant bidratt til at politikerne og lederne snakker om dette og er opptatt av det på en ny måte. Det har bidratt til å sette mange ting på dagsordenen som burde vært tatt tak i for lenge siden, men som har blitt prioritert bort:

Det gir et større politisk fokus og en større politisk etterspørsel. Og det er først da det skjer noe. Når man skaper en forventning om at vi skal styre etter det her. Da må vi som administrasjon levere på det. Noen kan si at det er litt keiserens nye klær, men jeg tenker at det veldig nye er at det er så høyt på agendaen. [...] For vi skulle vært bærekraftig – det skulle vi ha vært siden 80-tallet (fra intervju med en av kommunene)

Et annet aspekt som kommer frem i noen av intervjuene, er at bærekraftsmålene kan bidra til at målkonflikter i planlegging bedre kan synliggjøres og at bærekraftsmålene kan oppleves som nyttige for å belyse politiske dilemma i ulike saker. Flere informanter er opptatt av målkonflikter, men sier at det foreløpig er for tidlig å vurdere hvordan disse vil bli håndtert i praksis. I et annet intervju kommer det likevel frem at i politiske diskusjoner hvor det for eksempel oppstår konflikter mellom økonomiske, sosiale og miljømessige forhold knyttet til fortetting rundt kollektivknutepunkter versus videre spredt bebyggelse, kan bærekraftsmålene gjerne bli brukt for å argumentere for eget synspunkt, og i slike diskusjoner kan det ene bærekraftsmålet bli brukt til å slå det andre i hjel, ble det sagt. Som en informant pekte på, så man de samme partipolitiske skillelinjene også når bærekraftsmålene var del av diskusjonen. Dette kan tyde på at bærekraftsmålene ikke nødvendigvis fører til en avpolitisering av planleggingen. Dette kan heller ikke være målet, pekte flere informanter på: målet må være å gi et solid grunnlag for politiske vedtak, der både positive og negative konsekvenser av vedtakene synliggjøres.

Gjennom intervjuene kommer det også frem at det er noen tema som bærekraftsmålene ikke fanger opp. Eksempelvis fremheves det at kultur, foruten kulturminner, ikke kommer godt nok frem i målstrukturen. Det samme mener en kommune at er tilfellet med tradisjonelt naturvern. Videre er det kommuner som påpeker at selv om de har valgt ut mål, er det noen tema som er stemoderlig behandlet, som landbruk og forvaltning av marine

ressurser. Dette illustrerer at selv om bærekraftsmålene tilsynelatende favner alt, er det likevel tematikk som ikke dekkes tilstrekkelig.

4.5 VERKTØY, METODER OG INDIKATORER

Vi er på leit etter den gode metodikken (fra intervju med en av kommunene).

I datamaterialet et det et spenn mellom på den ene siden, ønsket om klar metodikk, indikatorer og rapporteringssystemer slik at effekter kan måles og man kan sammenligne seg med andre kommuner, og på den andre siden, erkjennelsen av at alt ikke kan måles. Det pekes på et behov for å måle fremgang, vite dagens status og kunne «tallfeste» innsatsen. Kommunene som hadde deltatt i U4SSC-nettverket og deltatt i KPI-undersøkelsen, var fornøyde med dette, og så nytten i en slik «benchmarking». Det ble blant annet pekt på at dette var en veldig god inngang til å få til en dialog med næringslivet.

En fylkeskommune som også var koblet på U4SSC-nettverket, pekte på at de hadde en plan om å bruke indikatorene som inngår i KPI-hjulet til å måle bærekraft, men at mange av indikatorene er kommunerettet, så fylkeskommunen fikk ikke laget sitt hjul før alle kommunene hadde rapportert tall. Det ble under intervjuet imidlertid også presisert at de ikke var helt sikre på om det er riktig av dem å bare ta utgangspunkt i KPI-ene. De vurderte KPI-ene som viktige i en internasjonal sammenheng, men at det er viktig for fylkeskommunen å se på det fra et regionalt perspektiv. Til dette arbeidet mente fylkeskommune at det trengs et digitalt verktøy, noe som ble tematisert i flere intervju for å tilgjengeliggjøre denne kunnskapen.

Viken fylkeskommune ble også trukket fram som en aktør som hadde gjort mye viktig arbeid som de andre kunne ha nytte av, bl.a. ved å etablere en egen database med relevante indikatorer. Flere pekte på at man må passe på at det ikke blir for ressurskrevende å etablere egne rapporteringer på bærekraftsmålene, og at man bør basere seg på det som allerede finnes. KOSTRA ble sett på både som en mulighet og som en utfordring. Mens noen pekte på usikkerheten ved bruk av data fra KOSTRA, var det andre som mente det kunne brukes. Det ble i den anledning vist til et arbeid av Trondheim kommune, hvor man har tilpasset KOSTRA-rapportering til bærekraftsmålene.

Det varierte hvor mye ressurser de ulike kommunene hadde til rådighet til å arbeide med implementering av bærekraftsmålene i planlegging. Særlig små kommuner pekte på at de ikke hadde mulighet til å gjøre noe særlig metodisk utviklingsarbeid, og at de derfor i stor grad så seg rundt etter hvordan andre jobbet. Særlig Asker, med sin metodikk for å gjøre vesentlighetsanalyser, ble trukket fram som en viktig inspirasjonskilde, og flere hadde latt seg inspirere av denne måten å jobbe på for å «lokalisere» målene. Informantene i Asker pekte imidlertid selv på at deres metode hadde vært tidkrevende, noe som peker mot at en full implementering av «Asker-modellen» i mindre kommuner, neppe vil være å anbefale.

Det ble også pekt på at det var en utfordring å måle framgang, og at mange viktige områder ikke lot seg fange i eksisterende indikatorer. Og hvis man bare jobber for det som kan måles, er det mye som fallet ut, noe som var en risiko ved å følge bærekraftsmålene. Å gjøre subjektive vurderinger ble derfor ansett som helt nødvendig i tillegg til «harde data». Det er med andre ord ikke nødvendigvis flere indikatorer som var behovet, men metoder for å vurdere det som ikke kan telles. Som det ble sagt i et intervju:

Det er ikke alt vi ønsker med Nordland som kan måles, rett og slett. Du kan måle fraflytting, du kan måle til en viss grad muskel- og skjelettplager, og du kan spørre om folk har tunge tanker. Men f.eks. frafall i VGS, som er et komplekst ... du kan godt telle hvor mange som fullfører eller ikke. Men da blir det bare et tall. Det ligger jo en årsak bak, som er sammensatt ... Så det jeg tenker er at det er veldig viktig å telle det man kan telle og få noe tall på det, men det er ekstremt viktig å få subjektiv vurdering av hva det er du egentlig vil, hvor du legger en dimensjon til i det (fra intervju med Nordlandfylkeskommune-)

I pågående arbeid med planstrategi, hadde de valgt å jobbe med en annen type metodikk, basert på FN-rapporten «The Future is Now: Science for Achieving Sustainable Development» (2019), der helheten og synergiene mellom målene sto sentralt. Det ble pekt på at synergiene mellom delmål forsvinner i indikatorfokuset. Informantene i Viken viste til at når de snakket med kommuner i regional plansammenheng, eksterne bedrifter og andre, synes mange at Vikens metode var spennende. Det ble samtidig påpekt at denne metodikken er tidkrevende, men at den forhåpentligvis kan være oversettbar til andre kommuner og fylkeskommuner.

Workshoper/arbeidsgrupper har vært en mye brukt metode for å finne ut hvilke mål kommunene skulle prioritere, og særlig workshoper/arbeidsgrupper der politikerne har vært aktivt med, ble trukket fram som essensielt for å få til en god forankring. Her var det også en forskjell på om kommunen organiserte disse workshopene selv, eller om de brukte innleide konsulenter for å fasilitere disse. En kommune pekte på at de fikk ekstern hjelp til å komme i gang, men at de deretter tok over styringen, og at dette ga dem større eierskap til problemstillingene.

En problemstilling som opptok flere, var hvordan man kunne synliggjøre overfor politikerne hvordan politiske saker og vedtak «slår ut» på bærekraftsmålene. I Asker, f.eks., ble det tidlig i prosessen satt et krav om at politiske saksframlegg skulle reflektere bærekraftsmålene, der hver sak skulle si noe om hvordan den forholdt seg til bærekraftsmålene. Erfaringen var imidlertid at dette kanskje ikke var den beste måte å gjøre det på:

Det vil jeg nok si er blitt en litt kunstig øvelse. Man kan alltid skrive seg inn på en eller annen måte og forsvare et eller annet bærekraftsmål, og det er blitt litt sånn, saksbehandlerne har følt en slags plikt om å si noe om alle bærekraftsmålene, selv om de ikke er like relevante i alle sammenhenger. Det vi tror er at vi skal ha større fokus på de tre dimensjonene ved bærekraftsmålene – miljø, sosial og økonomisk. At man heller reflekterer rundt de dimensjonene. Men selvfølgelig, der det er konkrete mål og delmål som fanges opp i en sak, så er det viktig og riktig å synliggjøre det. Men det har nok blitt noe mye ord i noen sammenhenger (fra intervju med en av kommunene).

For å komme i en posisjon der man kan utarbeide et slikt system, ble det trukket fram et behov for å ha gode eksempler – eksempler på måter og metoder å jobbe på som er testet ut og som fungerer. I det hele tatt ble konkrete eksempler på anvendelse av bærekraftsmålene etterspurt. Så langt hadde det vært veldig lite konkret, ble det sagt:

Vi jobber jo med kunnskapsgrunnlaget hvor man på en måte innhenter kunnskap om bærekraftsmålene og kanskje prøver å si noe om hvor ståa er hen. Men det må jo bli noe mer enn at man vet at man skårer lavt på sosial bærekraft i et fylke eller kommune. Hvordan får man vurdert måloppnåelsen av bærekraftsmål, av den aktiviteten man bedriver? (fra intervju med en av fylkeskommunene).

4.6 SAMORDNING OG KOORDINERING PÅ TVERS AV NIVÅ

På tvers av intervjuene, vektlegges koordinering mellom lokalt, regionalt og nasjonalt nivå som sentralt i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene. Et gjennomgående tema er ønsket om en tydeligere stemme fra nasjonalt hold om hva som faktisk forventes av kommunene og fylkeskommunene, hva som er målbildet og utfordringsbildet. Som allerede nevnt, er det flere som er usikre på hva det faktisk betyr at bærekraftsmålene skal legges til grunn for lokal og regional planlegging. Behovet for koordinering fra nasjonalt nivå knytts dessuten til behovet for å jobbe etter samme metodikk:

Jeg tror at man må jobbe med denne metodikken på alle nivåene for at det virkelig skal gi effekter. Jeg tror vi kan klare det litt i forhold til våre virkemidler, vi kan klare det til en viss grad i Viken fylkeskommune som enhet, men ikke i Vikensamfunnet. For at vi skal klare det i Vikensamfunnet og i Norge og internasjonalt, må vi jobbe med samme metodikk.

I enkelte intervjuer knyttes metodikk direkte til indikatorutvikling og ønsket om tilpassing av indikatorer til kommunalt og regionalt nivå, som nevnt i kapittel 4.5. I andre intervju fremheves det at det hadde vært ønskelig med ekstern bistand i utformingen av kommunens økonomistyringssystem slik at bærekraftsmålene enkelt kan integreres her, mens andre er opptatt av mulighetene som ligger i KOSTRA-rapporteringen. Felles her er ønsket om avklaringer fra nasjonalt hold om hva kommunene bør/skal forholde seg til.

En utfordring som ble trukket fram, var at veldig mye av bærekraftarbeidet skjer lokalt, i kommuner og regioner. Når man da skal koble seg på «et nasjonalt politisk signalsystem», så var ikke det så lett, når ikke nasjonale myndigheter selv jobbet med bærekraftsmålene på en lignende måte. Det ble vist til at departementene har fordelt målene mellom seg, og dermed mangler en tverrsektoriell forståelse av målene, som er den kommuner og fylker i Norge og resten av verden nå jobber etter. Det ble også pekt på som en utfordring at ikke staten selv følger de prinsippene, føringene og retningslinjene de legger for underliggende nivåer, særlig innenfor areal- og transportplanlegging. Eksempler på dette er utbygging av riksveier og plassering av statlig infrastruktur.

Det ble også uttrykt et ønske om å se spor av bærekraftsmålene i kommunens øvrige møter og kontaktpunkter med nasjonale myndigheter, utover de nasjonale forventningene til planlegging og dialogen med KMD. På den måten kan man bygge opp under felles bevissthet om hvordan ulike sektorer kan jobbe sammen om målene, og unngå at det bare er ansatte med planansvar som jobber med dette.

Det nasjonale Bærekraftsløftet ble trukket fram som et initiativ som handler om å jobbe sammen for å implementere bærekraftsmålene i kommuner og fylker, men der staten foreløpig ikke er aktiv. En sterkere statlig koordinering og innsats for å akselerere utviklingen og implementering er derfor ønskelig. Det ble vist til at KMD er klar over dette, og at utnevnelsen av en bærekraftminister er et tegn på at de har gjort noen grep også på nasjonalt nivå.

4.7 FORHOLDET MELLOM REGIONAL OG LOKAL PLANLEGGING OG FYLKESKOMMUNENS VEILEDERROLLE

I intervju med flere av fylkeskommunene kommer det frem at de opplever det som krevende å skulle veilede kommunene i deres arbeid med implementeringen av bærekraftsmålene. Det fremheves at det oppleves som vanskelig å gi gode råd om bruken av bærekraftsmålene i planlegging siden alle er i en utviklerrolle nå. I et intervju skilles det eksempelvis mellom behovene store og små kommuner har i arbeider med bærekraftsmålene, og det vektlegges at selv om situasjonen kanskje er mer oversiktlig i de små kommunene, mangler kompetanse og kapasitet til å jobbe med dette. Samtidig kommer det frem i flere intervjuer at fylkeskommunene oppfatter kommunene som langt fremme i dette arbeidet, og det kommunale planarbeidet knyttet til bærekraftsmålene fremstår som en kilde til inspirasjon sett fra regionalt hold. På spørsmål om hva andre kan lære av fylkeskommunene, er enkelte av de intervjuede litt nølende til om de egentlig er spesielt gode eksempler til etterfølgelse.

I intervjuene med kommunene virker det ikke som om fylkeskommunene har spilt en sentral rolle i det lokale arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging – så langt. Fra en kommune trekkes det for eksempel frem at fylkeskommunen kun har vært en høringspart i planprosessen og at de ikke hadde noen innvendinger. Andre fremhever at det snarere er samarbeidet med andre kommuner som har vært viktig, og nettverk hvor bærekraftsmålene kan diskuteres mellom ulike kommuner samt samarbeid med kommuner i utlandet. Her er det likevel forskjeller, slik også funnene fra spørreundersøkelsen viser.

Gjennom intervjuene kommer det dessuten frem eksempler på at dynamikken mellom lokalt og regionalt nivå har vært viktig. Eksempelvis trekkes det frem i intervju med Møre og Romsdal fylkeskommune at fordi Ålesund kommune ble utnevnt til å være første norske byen i nettverket U4SSC¹¹ dukket det også opp en mulighet for fylkeskommunen til å profilere seg på bærekraft. Arbeidet i dette nettverket ble sett på som så bra at planavdelingen mente fylkeskommunen måtte ta en rolle slik at det kunne bli noe som de andre kommunene i fylket også kunne ta del i. Fylkeskommunen har nå satt av en stillingsressurs til å følge opp arbeidet med bærekraft:

Og det er fordi vi ser at det her kommer med fullt trykk overalt. Og vi fikk muligheten til å sitte i førersetet og bli det første fylket som ble med i «Bærekraftsløftet». Og da ble dette markert i Fylkestinget i oktober (2019) og det var offisiell underskriving av avtalen med U4SSC der vi skulle være bærekraftsfylket.

At det i nabofylket Møre og Romsdal tilrettelegges for at flere av kommunene i fylket skal kunne benytte KPI-kartleggingen som Ålesund har gjennomført, trekkes frem som veldig positivt i intervjuet med Gloppen kommune. Det understrekes at for små kommuner, er det spesielt positivt at fylkeskommunen kan bistå til innhenting og strukturering av data for å gjennomføre en KPI og det etterlyses lignende innsats fra egen fylkeskommune. Samtidig uttrykkes det forståelse for at Vestland fylkeskommune har vært inne i en sammenslåingsprosess som har vært ressurskrevende, og at det kanskje ikke har vært kapasitet til å prioritere akkurat dette.

¹¹ <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx>

4.8 LÆRDOM OG ERFARINGER: MELLOM ENTUSIASME OG FRUSTRASJON

En erfaring er en umiddelbar entusiasme for å jobbe med bærekraft og bærekraftsmålene som overordnet tematikk, for å være med på å jobbe med noe nytt og viktig, fulgt av en frustrasjon over at det er en krevende oppgave å operasjonalisere målene på lokalt nivå. Selv om det har vært ulike grader av engasjement underveis i prosessen, har det likevel vært en bred enighet om at bærekraftsmålene skal ligge til grunn for den nye fylkeskommunen (fra intervju med en av fylkeskommune).

Sitatet over oppsummerer en erfaring som kommer til uttrykk på tvers av intervjuene, nemlig at arbeidet med bærekraftsmålene har skapt engasjement og at det oppleves nyttig, viktig og spennende. Flere fremhever dessuten at de har lært mye. Samtidig er arbeidet med bærekraftsmålene utfordrende på flere vis. I sitatet over er det operasjonaliseringen av målene til lokalt nivå som fremheves som krevende og dette kan kanskje sies å reflektere at de som har ledet an i dette arbeidet i stor grad har drevet med utviklingsarbeid uten allerede utviklede metoder og verktøy. Mangel på kunnskap om hva bærekraftsmålene kan og bør bety helt konkret fremheves som en utfordring. Sitatet under illustrerer en bekymring for «grønnvasking» og at arbeidet med bærekraftsmålene ikke fører til endring:

For det er jeg litt redd for, at man bare putter bærekraftsmål på alt man gjør og finner på, og at man ikke endrer retning. At det bare blir en ny innpakning. Så den største barrieren er kanskje å se hvordan skal dette få betydning for våre prioriteringer konkret. Hvordan konkret skal det få ting til å skje (fra intervju med en av kommunene).

Foruten kompetanse, og utfordringer knyttet til å omsette bærekraftsmålene til praksis, er en viktig erfaring fra de kommunene og fylkeskommunene som ligger i front, er at det systematisk arbeidet med bærekraftsmålene forutsetter ressurser og kapasitet. Funnene fra spørreundersøkelsen viser også dette tydelig. Eksempelvis vektlegges det i et intervju med en fylkeskommune at det er ressurskrevende å samle inn datamaterialet som inngår i KPI-kartleggingen. Særlig de minste kommunene mangler både kompetanse og ressurser til å gjøre denne jobben og selv om fylkeskommunen har kompetansen til å gjøre det, er det likevel begrenset kapasitet til å gjøre det for alle kommunene.

Slik allerede nevnt vektlegges politisk forankring og eierskap i arbeidet med bærekraftsmålene som helt avgjørende, samt at denne involveringen skjer tidlig og at politisk ledelse tar del i prosessene. At bærekraftsmålene er forankret på tvers i ulike avdelinger internt i kommunene eller fylkeskommunene, fremheves også som sentralt for å lykkes. Slik tidligere nevnt, fremheves bærekraftsmålene som et felles språk for å snakke om utfordringsbildet og noe som har gjort samarbeid på tvers enklere. Fra Asker kommune trekkes det frem at tverrsektorielle satsningsområder har vært avgjørende nettopp for at ulike tjenesteområder skal jobbe sammen om de samme målformuleringene.

En annen sentral erfaring er behovet for samarbeid og involvering av et bredt spekter av aktører. I intervjuene med de utvalgte kommunene vektlegges næringslivet spesielt, med også samarbeid med academia vektlegges av enkelte. Likevel kommer det frem at noen av kommunene opplever at de ikke har gode nok arenaer eller forum for samarbeid med lokalt næringsliv, og at dette er noe som må videreutvikles.

I et av intervjuene understekes det at det har vært viktig å koble det som gjøres i kommuneorganisasjonen til samfunnet forøvrig og flere av kommunene i denne studien har

gjennomført ulike og til dels nye, medvirkningsopplegg som et ledd i arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel.

Flere fremhever at det er utfordrende å få bærekraftsmålene inn i økonomiplanen og det påpekes at her hadde det vært nyttig hvis noen andre enn kommunen hadde hatt tid til å tenke gjennom hvordan dette burde og kunne gjøres. I et intervju med en kommune ble det sagt at det neppe ville gått veldig mye utover det kommunale selvstyret, om noen hadde funnet ut av en «beste praksis» som kunne gjelde flere kommuner. Det var ikke alt kommunen trengte å være unik på, og ikke alt politikerne rundt om i landet hadde ulike meninger om.

Det utstrakte ønsket om økonomisk vekst, både i kommunene og regionalt, ble i et intervju med en fylkeskommune trukket fram som «elefanten i rommet» i arbeidet med bærekraftsmålene. Det ble understreket at lokale og regionale politikere ønsket flere folk, spredt bosetting, næringsutvikling og turisme og at dette er sett på som distriktspolitikk. Det ble stilt spørsmål om i hvilken grad fylkeskommunen skulle legge seg opp i den politiske kursen kommunene hadde staket ut, samt hvilken rolle bærekraftsmålene i det hele tatt kunne ha i dette. Det ble også pekt på at det var nasjonale forventninger om at man skulle bruke smart spesialisering i større grad, og dette jo er et verktøy for å oppnå vekst. Spørsmålet var dermed om bærekraftsmålene tilførte noe nytt i en diskusjon om denne samfunnsutviklingen, særlig siden man i lang tid før bærekraftsmålene ble vedtatt også skulle jobbe med bærekraftig utvikling.

Et annet aspekt som fremheves fra de små kommunene i utvalget, er behovet for at veiledningsmateriellet gjøres relevant og lett tilgjengelig, slik at implementeringen av bærekraftsmålene blir gjennomførbar og konkret:

Å gå løs på rapporter på 180 sider er tungt for å finne det som er relevant for vårt arbeid. Vi skal finne tak i det vi trenger for vår kommune, og det må være konkret og forståelig (fra intervju med en av kommunene).

Noe av det samme behovet kommer til uttrykk i sitatet fra en annen liten kommune i utvalget, samtidig som betydningen av samarbeid og nettverk vektlegges:

Som planleggere i små kommuner har vi mange ulike roller og oppgaver. Vi får jobbe med feltet, men det er så bredt, og det kan være vanskelig å få nok tid til å sette seg inn i ny kunnskap. Derfor er det viktig å ha lett tilgang på metoder og indikatorer – at andre har «gått opp veien». Vi sparer tid og ressurser på å samarbeide med andre og dele erfaringer. Det gjør det også enklere å planlegge medvirkningsprosessene (fra intervju med en av kommunene).

I intervjuet med Lunner kommune ble det for eksempel pekt på at administrasjonen hadde lite kapasitet til å sette seg inn i annen litteratur om implementering av bærekraftsmålene enn det som kom fra myndighetene i form av veiledere. At kommunens systemleverandører tar i bruk bærekraftsmålene, ble også trukket fram som ønskelig, og rapporteringsverktøyet Framsikt ble trukket fram som et system som hadde begynt med dette. Selv om plankonferanser og lignende kunne vært lurt for å øke bevisstheten rundt mulighetene som ligger i bærekraftsmålene, ble det pekt på et behov for å faktisk lage gode planer basert på målene. For kommuner med bare et par ansatte som kan bruke tiden sin til dette, er det en

stor oppgave, ble det sagt. Til tross for motstand, ble det allikevel oppgitt å være givende å jobbe med bærekraftsmålene – både for administrasjon og politikere:

Jeg vil jo si at jeg synes det har vært veldig spennende. Kan på en måte si at man slår inn åpne dører. På den andre måten responderer politikerne veldig bra på det. De føler at kanskje arbeidet blir satt i en litt større kontekst. Det virker meningsfullt da (fra intervju med en av kommunene).

Helt til slutt i dette avsnittet, vil vi legge til at utfordringer knyttet til dialog og samarbeid med eksterne aktører også tematiseres i intervjuene. En av informantene fremhever at slikt samarbeid kan være utfordrende fordi folk vil forskjellige ting med målene:

Alle jobber med bærekraftsmålene, men så har man implisitte formål som er avvikene. Noen ønsker å selge inn generelle, selge lokale indikatorer til hele verden, noen ønsker å drive fram innovasjon, andre vil ha mer tverrfaglig samordning, noe vil jobbe med utslipp av klimagasser, så avdekker man ikke de implisitte formålene, så snakker man ikke om det samme i møter selv om man bruker de samme ordene (fra intervju med en av fylkeskommunene).

Disse utfordringene gjør seg gjeldene både på tvers av forvaltningsnivå og mellom ulike aktører, og illustrerer at behovet for en felles forståelse av hva arbeidet med bærekraftsmålene innebærer.

5 KARTLEGGING AV EKSISTERENDE LITTERATUR OG NETTVERK

Hensikten med gjennomgangen av eksisterende litteratur har vært å oppsummere litteratur om implementeringen av FNs bærekraftsmål som kan ha relevans for lokal og regional planlegging. Vi har videre lagt funnene fra denne gjennomgangen til grunn for utfordringene og utviklingsbehovene som fremheves i kapittel 7. Videre mener vi at det er nyttig å se de norske erfaringene, slik presentert i de to foregående kapitlene, i lys av eksisterende litteratur. Erfaringene og arbeidet med konkrete verktøy for implementeringen av bærekraftsmålene kan bidra med viktige perspektiver på de norske erfaringene.

Det er en raskt voksende internasjonal litteratur som omhandler lokalisering og implementering av FNs bærekraftsmål, og vår gjennomgang inkluderer fagfellevurderte vitenskapelige artikler samt ulike typer rapporter, verktøy og veiledninger – det som ofte kalles grå litteratur. Slik redegjort for i kapittel 2.4, har vi som inklusjonskriterier vektlagt publikasjoner som har betydning for planlegging lokalt og regionalt. Det innebærer blant annet at selv om vi har med noen publikasjoner som omhandler temaet på nasjonalt nivå, er publikasjoner som diskuterer samarbeid mellom ulike land utelatt, det samme er publikasjoner med et smalt fokus på planlegging innenfor bestemte områder som energiinfrastruktur og helsevesenet.

5.1 OVERORDNET OM LITTERATUREN

Det er totalt inkludert 258 publikasjoner i kunnskapsoppsummeringen. Det er litteratur fra hele verden, men kun 40 av dem har empiri fra Norge eller andre nordiske land, regioner eller byer.

Vi har identifisert 114 fagfellevurderte artikler. En stor andel av litteraturen er allikevel i form av rapporter (76 stykker) og ulike typer nettressurser med plattformer, veiledninger og kurs. Flere av rapportene er produsert av ulike FN-organ og har ofte mange forfattere fra mange ulike land. Flere av de fagfellevurderte artiklene har også mange forfattere, noe som gjør at det kan være vanskelig å vurdere nasjonal tilhørighet. Ofte har både rapportene og artiklene empiri fra mange ulike land. Det rapporteres blant annet inn statistikk og status for implementering av bærekraftsmålene jevnlig gjennom «Voluntary National Reviews» (se f.eks. United Nations, 2018a).

Tabell 11 viser en oversikt over litteraturen, med publiseringsår. I Vedlegg 4 finnes en oversikt over alle publikasjonene vi har gått gjennom.

Tabell 11: Oversikt over typer litteratur og årstall for publisering.

Antall publikasjoner fordelt på publiseringsår	Totalt	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	258	27	60	52	54	50	15
Typer publikasjoner	Fagfellelevurderte artikler (tidsskrift/bokkapitler): 114 Ikke-fagfellelevurderte artikler, kommentarer og møtetreferater: 36 Rapporter: 76 Nettressurser (plattformer, veiledninger og kurs): 26 Masteroppgaver (norske): 6						
Bærekraftsmål som omhandles	136 publikasjoner omhandler alle bærekraftsmålene i mer eller mindre grad. Mange av de inkluderte publikasjonene omhandler spesifikt mål 11 (57), men det skyldes delvis at vi har hatt et spesielt fokus på byplanlegging.						
Nordisk empiri	40 publikasjoner kan knyttes til norske eller nordiske forhold, mens alle verdensdelene er representert i resten av empirien.						

Med bakgrunn i at hensikten med kartleggingen har vært å presentere erfaringer fra eksisterende litteratur som kan ha relevans for kommuner og fylkeskommuners arbeid med bærekraftsmålene i planlegging, har vi valgt å løfte følgende tema:

- Implementering av bærekraftsmålene i planlegging
- Barrierer og suksessfaktorer for implementering av bærekraftsmålene
- Sammenhengen mellom bærekraftsmål – konflikter og synergier
- Indikatorverktøy for å måle arbeidet med bærekraftsmålene
- Bruk av bærekraftsmålene i planlegging i Norge og Norden
- Byplanlegging med utgangspunkt i bærekraftsmålene

Nedenfor følger en nærmere utdyping av temaene i den ovennevnte rekkefølgen.

5.2 IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING

Slik nevnt innledningsvis er et sentralt premiss for implementeringen av bærekraftsmålene at de globale målene oversettes til ulike kontekster gjennom lokaliseringsprosesser. I kapittel 4 har vi vist hvordan et utvalg kommuner har jobbet med lokalisering innenfor en plankontekst. På den ene siden handler lokalisering om å gi bærekraftsmålene en nedenfra-og-opp-forståelse ved at målene gjøres relevante for den spesifikke konteksten. Samtidig er det likevel et klart globalt element i disse prosessene, og følgelig også et ovenfra-og-ned-aspekt ved at målene er definert og vedtatt av FN gjennom omfattende, globale beslutningsprosesser. Totalt har vi identifisert 106 publikasjoner som omhandler dette temaet, hvorav 41 er fagfellelevurderte artikler, 45 rapporter, 11 nettressurser.

Mesteparten av litteraturen som omhandler lokalisering er opptatt av *hvordan* denne prosessen gjennomføres, med nøkkelord som medvirkning, helhetlig tilnærming, samskaping og at dette må skje i tråd med forpliktelsen om «leaving no-one behind». Eksempelvis beskriver Lanshina mfl. (2019) erfaringer fra lokaliseringsprosesser fra ti land, og peker på tre hovedveier som er tatt: full lokalisering, implementering uten formell lokalisering; og totalt fravær av lokalisering. Det finnes mye litteratur som presenterer eksempler på hvordan land har gjort det (case studies), men vi finner få eksempler fra den nordiske konteksten. Fisher

og Fukuda-Parr (2019) er et unntak. De bruker europeiske eksempler, inkludert Sverige. Flere studier har en global tilnærming hvor svært mange land er inkludert, og det er eksempler på erfaringer fra Asia, Afrika, Nord-Amerika og Latin-Amerika. I arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i en norsk kontekst vil vi understreke at de sistnevnte erfaringene ikke kan avskrives til tross for veldig ulike kontekster.

Prosesstilnærmingen til lokaliseringen av bærekraftsmålene er sentralt i rapporten «Roadmap for localizing the SDGs: Implementation and monitoring at subnational level» (The Global Taskforce of Local and Regional Governments, 2016). Veikartet presenterer ulike faser i arbeidet med lokalisering, og en sentral ressurs for å støtte dette arbeidet er en digital verktøykasse for lokaliseringsprosesser.¹² I denne digitale verktøykassen presenteres ulike ressurser, som veiledere og konkrete eksempler, for hvert av stegene illustrert i figuren under.

Figur 33: Fire faser i lokaliseringsprosessen av bærekraftsmålene.

Verktøykassen beskrives som fleksibel, enkel, men likevel konkret, og inneholder også ressurser ment for kunnskaps- og kapasitetsbygging i arbeidet med bærekraftsmålene, samt publikasjoner knyttet til det som kan forstås som de institusjonelle forutsetningene for arbeidet med lokalisering, se Figur 34.

Figur 34: Institusjonelle forutsetningene for arbeidet med lokalisering av bærekraftsmålene.

UCLG har sammen med UN-Habitat, UNDP og Diputació de Barcelona utviklet tre læringsmoduler med mål om kompetanseheving blant de som skal gjennomføre lokaliseringsprosesser i praksis, som planleggere i en norsk kontekst. Disse er samlet i den digitale portalen Learning UCLG (<https://www.learning.uclg.org/>). Så langt er det utviklet tre

¹² <https://www.local2030.org/discover-tools>

læringsmoduler (se Figur 35) og i løpet av 2020 skal det utvikles ytterligere en modul som handler om effektivt partnerskap og samarbeid.

Figur 35: Læringsmodulene fra UCLG for implementering av bærekraftsmålene lokalt.

For hver av modulene er det laget en veileder på engelsk, med konkrete øvelser, oppgaver og maler for ulike aktiviteter som kan gjennomføres. Modulene er basert på medvirkningsmetodikk og har et fokus på læringsprosesser. For hver modul finnes det ytterligere ressurser, som presentasjoner og korte introduksjonsvideoer til de ulike aktivitetene i modulene. På læringsportalen finnes det også andre ressurser, som arrangementer, spill og konkrete eksempler.¹³ For eksempel vises erfaringer fra hvordan kommunen Chefchaouen i Monaco har jobbet med lokaliseringen av bærekraftsmålene i sitt planverk. Dette kan relateres til vår studie hvor mangelen på konkrete verktøy og kompetanse om hvordan bærekraftsmålene kan implementeres i praksis er fremhevet av informantene som en viktig barriere. Verktøyene nevnt ovenfor kan være et viktig bidrag. De har alle et fokus på prosessveiledning.

I lys av funnene fra spørreundersøkelsen og erfaringsstudien i dette prosjektet, som viser at så langt har en tilnærming til bærekraftsmålene i planlegging vært å prioritere noen mål, vil vi avslutningsvis fremheve rapporten «The SDGs: What local governments need to know» (UCLG, 2016)¹⁴ hvor det enkle budskapet er at alle de 17 målene er lokale:

All of the SDGs have targets that are directly or indirectly related to the daily work of local and regional governments. Local governments should not be seen as mere implementers of the agenda. Local governments are policy makers, catalysts of change and the level of government best-placed to link the global goals with local communities (UCLG, 2016, side 2).

Selv om samarbeid er et eget bærekraftsmål og en sentral forutsetning for å lykkes med alle målene, synes det å være lite eksplisitt fokus på samarbeid, selv om en del litteratur peker på behovet for dette. Rapporten “Maximising the impact of partnerships for the SDGs. A practical guide to partnership value creation” av Stibbe mfl. (2018) er en veileder for

¹³ <https://www.learning.uclg.org/localizing-sdgs>

¹⁴ https://www.uclg.org/sites/default/files/the_sdgs_what_localgov_need_to_know_0.pdf

hvordan få til samarbeid. Den nylig utgitte boka «Universities and sustainable communities meeting the goals of the Agenda 2030» (Leal Filho mfl., 2020) fokuserer på hvordan partnerskap mellom universiteter og lokalsamfunn kan bidra til implementering av bærekraftsmålene lokalt. Et slikt partnerskap vil blant annet kunne hjelpe til med å kontekstualisere og gi en bredere forståelse for de mange utfordringene og forhold som innbyggere og lokalsamfunn må forholde seg til. Det vektlegges dessuten at et slikt samarbeid kan hjelpe lokalsamfunnene med implementering av lokale tiltak for å nå bærekraftsmålene. Til slutt kan vi legge til at det finnes en del litteratur om partnerskap og samarbeid på tvers av offentlig, privat og frivillig sektor, men med bakgrunn i prosjektets omfang er ikke dette en litteratur vi har kartlagt systematisk.

5.3 BARRIERER OG SUKSESSFAKTORER KNYTTET TIL IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE

Vi har identifisert 54 publikasjoner som omhandler utfordringer, barrierer og suksessfaktorer for implementering av bærekraftsmålene. Noen av publikasjonene har fokus på utfordringer knyttet til å klare å *oppnå* bærekraftsmålene, som for eksempel å klare å gi rent vann til alle, hindre sult og klare å oppnå likestilling mellom kjønn. Vi har fokusert på barrierer og suksessfaktorer knyttet til *implementering* av bærekraftsmålene i planleggingen. Vi anlegger en bred forståelse av *barrierer* som faktorer som svekker eller hindrer implementeringen av bærekraftsmålene i planarbeidet, og *suksessfaktorer* som er faktorer som håndterer barrierer og bidrar til eller legger til rette for implementeringen (Åkerman m.fl. 2011). Omtrent halvparten av publikasjonene i utvalget er fagfellevurderte artikler, mens 20 er rapporter. Det er også inkludert fire netressurser (UCLG, 2016; UNDP, 2017; UNITAR, 2016). Under beskrives noen av barrierene og suksessfaktorene som litteraturen peker på med fokus på de som er mest relevante for regionalt og lokalt nivå.

En nyttig generell kategorisering av aktuelle barrierer er gjort i en større europeisk studie av iverksetting av ny politikk (Åkerman mfl., 2011). Vi har valgt å kategorisere aktuelle barrierer etter disse kategoriene. Kategoriene er delvis overlappende og ikke gjensidig utelukkende. For det første kan implementeringen av bærekraftsmålene møte *kulturelle* hindre i den forstand at den kommer i konflikt med dypt forankrede og almene verdier eller normer i samfunnet. For det andre framstår *politiske* barrierer som sentrale hvis prosessen ikke har støtte i demokratiets institusjoner – det være seg på nasjonalt, regionalt eller lokalt plan – eller fra organiserte interessegrupper. Nært forbundet med dette er *juridiske* barrierer som vil manifestere seg i den grad tiltakene har svak eller manglende lovhjemmel. *Organisatoriske* barrierer er på sin side knyttet til samarbeidsflatene mellom de institusjonene – offentlige og private som skal gjennomføre implementeringen. *Kunnskapsmessige* barrierer finnes i den grad man ikke har tilstrekkelig kompetanse på området, og vil ofte kunne sees i sammenheng med *teknologiske* barrierer hvis nødvendig teknologi ikke er tilgjengelig eller mangelfullt utviklet. Sist, men ikke minst, vil *økonomiske* begrensinger i form av manglende eller utilstrekkelig finansiering av prosesser, være en kjent barriere. Barrierer og suksessfaktorer kan sies å være to sider av samme sak.

Det pekes i litteraturen på at det er vanskelig å si generelt hvilke utfordringer som lokale, regionale og nasjonale myndigheter står overfor ved implementering av bærekraftsmålene, i og med at de ulike landene og regionene er veldig forskjellige både når det gjelder

geografiske, demografiske og økonomiske forhold samt lovgivning, demokrati og styringssett (Ascher mfl., 2019; Satterthwaite, 2016). Vi fokuserer derfor på de nordiske publikasjonene som omhandler dette temaet og som har med empiri fra Norge og Norden (Ascher mfl., 2019; Deloitte, 2018; DOGA mfl., 2019; Hofstad og Vedeld, 2017; Nordtveit, 2018; Gassen mfl., 2018; SWECO, 2018). Internasjonal empiri kan imidlertid også bidra med nyttig kunnskap for en norsk kontekst, så noe av denne litteraturen diskuteres også. I Tabell 12 gis en oversikt over nøkkelfaktorer som kan overkomme barrierer og fremme implementering av bærekraftsmålene både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Tabell 12: Oversikt over nøkkelfaktorer for å lykkes med implementering av bærekraftsmålene.

	Nøkkelfaktorer for å lykkes med implementeringen	Eksempler på litteratur
Kulturelle	Bevisstgjøring om bærekraftsmålene hos interessenter Fremme kultur som driver for utvikling Relatere bærekraftsmålene til lokale aktiviteter	Tjandradewi & Srinivas (2018) UCLG (2016) UN Department of Economic and Social Affairs (2017) Fleming mfl. (2017) Gassen mfl. (2018)
Politiske	Inkluderende og representativ beslutningstaking på alle nivåer Bygge tillitt mellom innbyggerne og myndighetene gjennom dialog Klarere kommunikasjon av nasjonale prioriteringer og aktiviteter i Agenda 2030 Politisk støtte til arbeidet med bærekraftsmålene	Awan (2020) UCLG (2016) Oosterhof (2018) Gassen mfl. (2018)
Juridiske	Formalisering av forpliktelser Etablere nye innkjøpsavtaler Lovgivning som sikrer implementering av bærekraftsmålene (eks. likhet for loven og lik rett til utdanning) og ikke motvirker det	Biermann mfl. (2017) Awan mfl. (2020) Mokoena og Jegede (2017) Gassen mfl. (2018) Gladun (2019)
Organisatoriske	Flernivå- og integrerte styringssystemer, koordinering mellom ulike myndighetsnivå Forventningsavstemming mellom nasjonalt nivå og lokalt nivå i forhold til kommunenes rolle i implementeringen av bærekraftsmålene Skape nye plattformer for samarbeid Fremme samarbeid innenfor og mellom forvaltninger på alle nivå for å sikre tverrgående og helhetsorienterte løsninger Integrering av bærekraftsmålene i mandatene til institusjoner Nettverk og samarbeid med andre kommuner/fylkeskommuner, innbyggerne, næringsliv og frivillige organisasjoner Forankring i lokale institusjoner – få alle avdelinger med Effektive, transparente og ansvarliggjorte institusjoner	Fenton og Gustafsson (2017) Garcia-Alaniz mfl. (2017) Valencia mfl. (2019) Klopp og Petretta (2017) Bhattacharya mfl. (2016) Hofstad og Vedeld (2017) Slack (2015) Lucci (2015) Veldhuizen mfl. (2020) UCLG (2016) Oosterhof (2018) FN (2018b) Gassen mfl. (2018) Shulla mfl. (2019) Deloitte (2018)
Kunnskapsmessig	Kompetanse på datainnhenting og -behandling Kunnskap og veiledning om hvordan jobbe med bærekraftsmålene (verktøy) Utvikle planprosesser som takler motstridende hensyn og sikrer bred deltakelse Bottom-up tilnærminger som sikrer forankring i lokale realiteter Åpne og inkluderende prosesser Metoder for engasjering av interessenter Gi rom for eksperimentering, prøving og feiling Sikre mekanismer som holder samfunnsaktører ansvarlige for beslutninger, investeringer og handlinger Kostnadsanalyse av bærekraftimplementeringen Spre gode eksempler og løsninger til inspirasjon	SWECO (2018) Satterthwaite (2016) Gassen mfl. (2018) Hofstad og Vedeld (2017) Slack (2015) Leal-Arcas (2018) Bowen mfl. (2017) Moallemi mfl. (2019) UCLG (2016) UN Department of Economic and Social Affairs (2017) Gassen mfl. (2018)

Økonomiske	Ressurser tilgjengelig til planarbeid, datainnhenting og -behandling Finansiering av strategiske aktiviteter som workshops, kampanjer og utdanning	SWECO (2018) Satterthwaite (2016) Smoke (2017) UN Department of Economic and Social Affairs (2017) UCLG (2016) Wymann mfl. (2018) Gassen mfl. (2018)
Teknologi	Tilgjengelig relevante, disaggregert data med god kvalitet og som muliggjør sammenligning med andre kommuner/fylkeskommuner Unngå for mange indikatorer Tilgjengelig dataverktøy for innsamling og behandling av data Teknologi og innovasjon kan gi positive bidrag i implementeringen av bærekraftsmålene	SWECO (2018) Patel mfl. (2017) Mischen mfl. (2019) Nordtveit (2018) Lucci (2015) UN Department of Economic and Social Affairs (2017)

Hofstad og Vedeld (2017) peker på at dersom man skal få til en nødvendig omstilling av byene som tar 2030-agendaen på alvor, er det for det første behov for å utvikle et tydelig politisk, administrativt og privat lederskap på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå som gir strategisk retning til en samfunnsutvikling bygget på Agenda 2030 og bærekraftsmålene, og at et slikt lederskap må være åpent for samskaping på tvers av institusjonelle barrierer og gi rom for å prøve og feile for å finne fram til løsninger på komplekse problemer. For det andre er det behov for å utvikle planprosesser som takler motstridende hensyn og interesser gjennom en bredere involvering og deltakelse. For det tredje må det utvikles et bredere kunnskapsgrunnlag for bærekraftig byutvikling som også trekker inn de sosiale, helse- og trivselsmessige forholdene i større grad enn i dag. Til sist er det behov for å utvikle metoder, kunnskap og styringsmekanismer som sikrer en rettferdig fordeling av de effekter og goder som følger av en bærekraftig byutvikling.

Ascher mfl. (2019) understreker at valg av strategier for implementering av bærekraftsmålene lokalt må tilpasses lokale forhold, men foreslår fem felles strategier som bør vurderes i nordiske byer: 1) En holistisk tilnærming, 2) medvirkning fra lokalsamfunnene, 3) sikre endring ved modig lederskap og læring, 4) sikre at implementeringen er robust og evner å tilpasse seg endringer som skjer i samfunnet (eks. digitalisering) og 5) bruke og knytte lokale strategier og tiltak til bærekraftsmålene.

Nordregio (Gassen mfl., 2018) har identifisert nordiske «first movers» i arbeidet med Agenda 2030 og viser til utfordringer og suksessfaktorer disse har erfart i arbeidet med bærekraftsmålene. Selv om kommunene er ulike på mange områder, deler de noen felles erfaringer i arbeidet med bærekraftsmålene. De anbefaler blant annet en klarere kommunikasjon av nasjonale prioriteringer og aktiviteter i Agenda 2030, veiledning i hvordan jobbe med de 17 bærekraftsmålene og hjelp til å monitorere framdriften.

En viktig forutsetning for land, kommuner og fylkeskommuner for å klare å implementere bærekraftsmålene er at de har tilstrekkelig kapasitet til å gjøre det både angående kunnskap, bevissthet, tilgjengelig personell, teknologi og finansiering. UNITAR (United Nations Institute for Training and Research) har utviklet en serie av aktiviteter, e-læringskurs, webinarer, konferanser og lignende som skal hjelpe nasjonale myndigheter og andre til å bygge

kapasitet til å klare å implementere og monitorere 2030 Agendaen.¹⁵ ABA-verktøyet (Accelerator and Bottleneck Assessment) har som mål å støtte land i å identifisere politikk- og tiltaksområder som kan utløse positive multiplikatoreffekter over bærekraftsmålene og gi løsninger på flaskehalser som hindrer implementering av bærekraftsmålene (UNDP, 2017).

En rekke land har årlig frivillig meldt inn status på arbeidet med bærekraftsmålene (United Nations Department of Economic and Social Affairs - Division for Sustainable Development, 2017). Her deler de hvor langt de har kommet i arbeidet, erfaringer og utfordringer med implementeringen av Agenda 2030. Det fremheves her blant annet viktigheten av å ha sterke partnerskap for å nå bærekraftsmålene, metoder for engasjering av interessenter, inkludert privat sektor, og viktigheten av at det er en sammenheng i politikken og god koordinering mellom ulike sektorer

5.4 SAMMENHENGEN MELLOM MÅL – KONFLIKTER OG SYNERGIER

I dette avsnittet tar vi for oss litteraturen som omhandler konflikter og synergier mellom mål og verktøyene som eksisterer for å håndtere disse. Vi har identifisert 36 artikler som omhandler dette, hvorav 20 er fagfellevurderte artikler, sju er rapporter og de resterende er plattformer, kurs, konferansepapir, arbeidsnotat og lignende. Bærekraftsmålene er brede og komplekse og gir nye utfordringer for både politikk og forvaltning. Mye litteratur peker på at det er viktig med en koordinert politikk som tar høyde for de mange relasjonene som finnes mellom de ulike bærekraftsdimensjonene. Når de globale bærekraftsmålene skal operasjonaliseres, vil lokale kontekster føre til ulike konflikter og synergier. Litteraturen som omhandler dette har ulike perspektiver og presenterer relevante innsikter. For eksempel presenteres barrierer og muligheter på ulike nivåer (global, nasjonal, regional, lokal); metoder for hvordan bærekraftsmålene kan evalueres i forhold til hverandre; behovet for systemtenkning og overkomme den tradisjonelle silo-tenkningen; og overgangen fra millenniumsmål til bærekraftsmål og hva som er nytt; samt behovet for kunnskap og kompetanse hos de som skal operasjonalisere målene – implementeringen vil ikke skje automatisk.

Det finnes mange ulike rammeverk og metoder med forslag til hvordan man kan forstå hvordan de ulike bærekraftsmålene henger sammen. Med fokus på sammenkobling på tvers av mål, finnes for eksempel verktøyet «Rapid Integrated Assessment» (RIA) (Millennium Institute, 2017) som skal støtte land i integrering av bærekraftsmål i nasjonal og subnasjonal planlegging ved å hjelpe til med å vurdere deres beredskap for dette. Verktøyet foreslår klare trinn og maler for beslutningstakere for å gjennomføre en rask integrert vurdering (RIA) av målene for å bestemme deres relevans for konteksten i det enkelte land, både på nasjonalt og subnasjonalt nivå, og sammenkoblinger på tvers av mål.

Pedercini mfl. (2019) presenterer en metode for å identifisere synergier mellom målene og evaluere disse kvantitativt med eksempler fra Afrika. I en rapport fra det Internasjonale Forskningsrådet (ICSU) presenteres en manual for hvordan bærekraftsmålene henger sammen (International Council for Science (ICSU), 2017). Denne rapporten er et nyttig

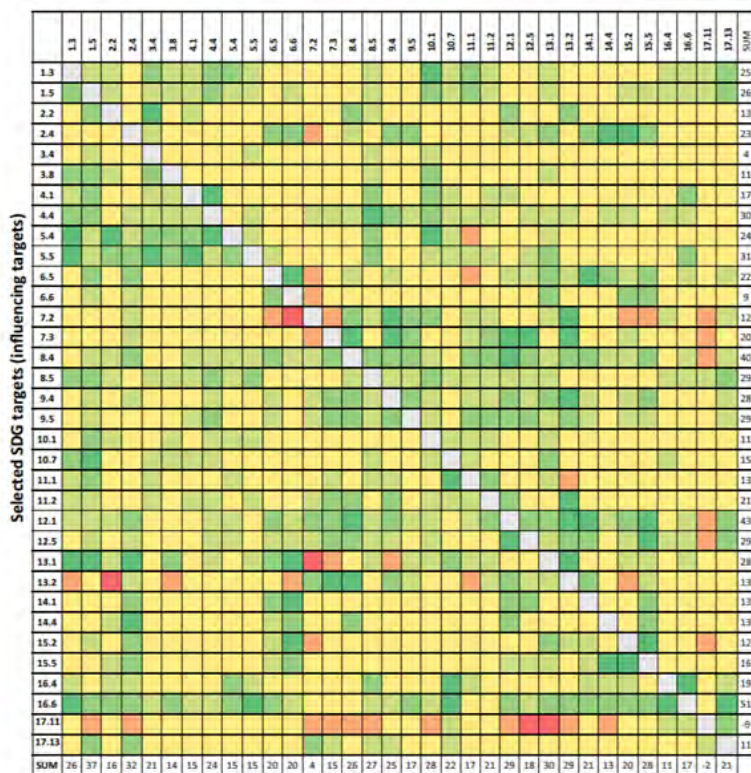
¹⁵ <https://www.unitar.org/>

eksempel på litteratur som presenterer verktøy for å se sammenhenger og for å analysere konflikter og synergier. Zhou og Moinuddin (2017) har skrevet en rapport med et lignende fokus med tanke på det internasjonale og nasjonale nivået. OECD har utgitt flere rapporter med fokus på hvordan man skal sørge for sammenheng og samhandling mellom målene (se f.eks. OECD, 2016). Nexus-tilnærmingen er en intuitiv måte å samle temaer som «hører sammen». Siden de er knyttet sammen, må de også forvaltes på en måte som reflekterer dette. En annen systematisk tilnærming foreslås av Elder mfl. (2016). De klassifiserer bærekraftsmålene i seks kategorier: samfunn, ressurser, økonomi, miljø, utdanning og styring. Cutter mfl. (2015) ser på integrasjon og sammenheng mellom bærekraftsmålene. De skiller mellom tre ulike tilnærminger for å implementere bærekraftsmålene: 1) systemisk, helhetlig systembasert; 2) balansegang mellom de tre dimensjonene; og 3) eksplisitt bruk av sammenhenger og koblinger mellom dimensjonene. For denne siste tilnærming er det særlig potensial for å identifisere synergier.

Til slutt vil vi nevne en teknisk rapport fra EU ledet av Miola mfl. (2019), som foreslår en metode for å systematisk identifisere og ta hensyn til relasjonene mellom de ulike bærekraftsmålene, og de presenterer to verktøy basert på ett «dashboard»: 1) litteratur review – utvikle et dashboard for sammenhenger; 2) dashboard-basert lovgiving som støtter identifiseringen av prioriteringer.

Under har vi tatt med illustrasjoner på noen av verktøyene for å vise hvordan sammenhenger mellom bærekraftsmålene kan forstås, men også illustreres på ulike måter som kan gjøre de noe mer tilgjengelige i planprosesser på lokalt og regionalt nivå.

Weitz mfl. (2018) presenterer en systematisk tilnærming for å vurdere kontekstuelle interaksjoner av bærekraftsmålene ved hjelp av en typologi som gir poeng i en krysspåvirkningsmatrise for interaksjoner mellom mål, og de bruker nettverksanalyse for å utforske dataene. Dette kaller de et «dashboard» (se Figur 36).

Figur 36: Kryssmatrise fra Weitz mfl. (2018).

Niestroy (2016) (se Figur 37) presenterer et konseptuelt rammeverk som samler de målene som hører sammen. Rammeverket bruker tre nivåer av sirkler (mennesker innerst, produksjon og andre tjenester i midten og natur-ressurser og økosystemet ytterst).

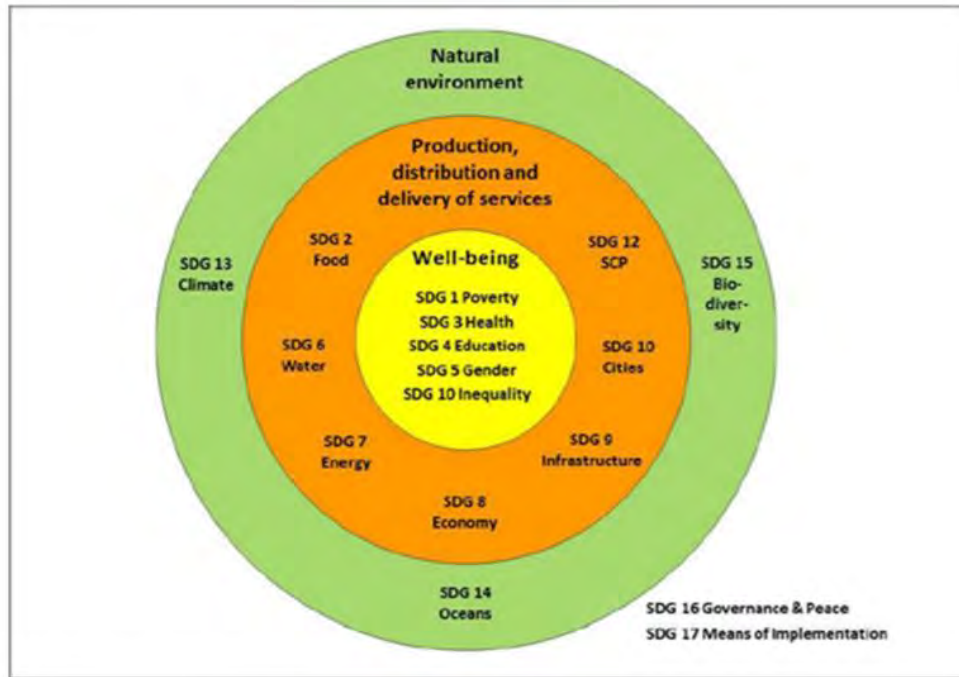
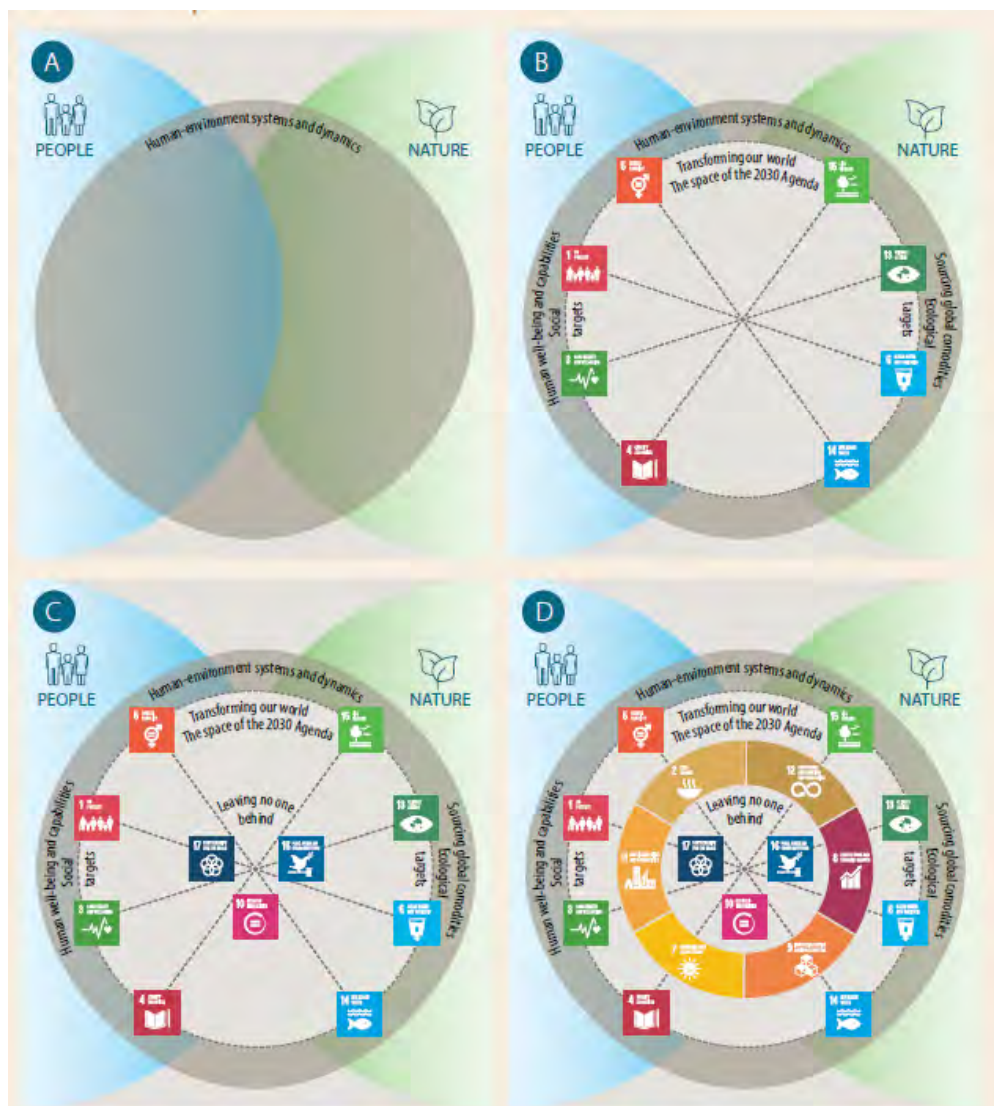

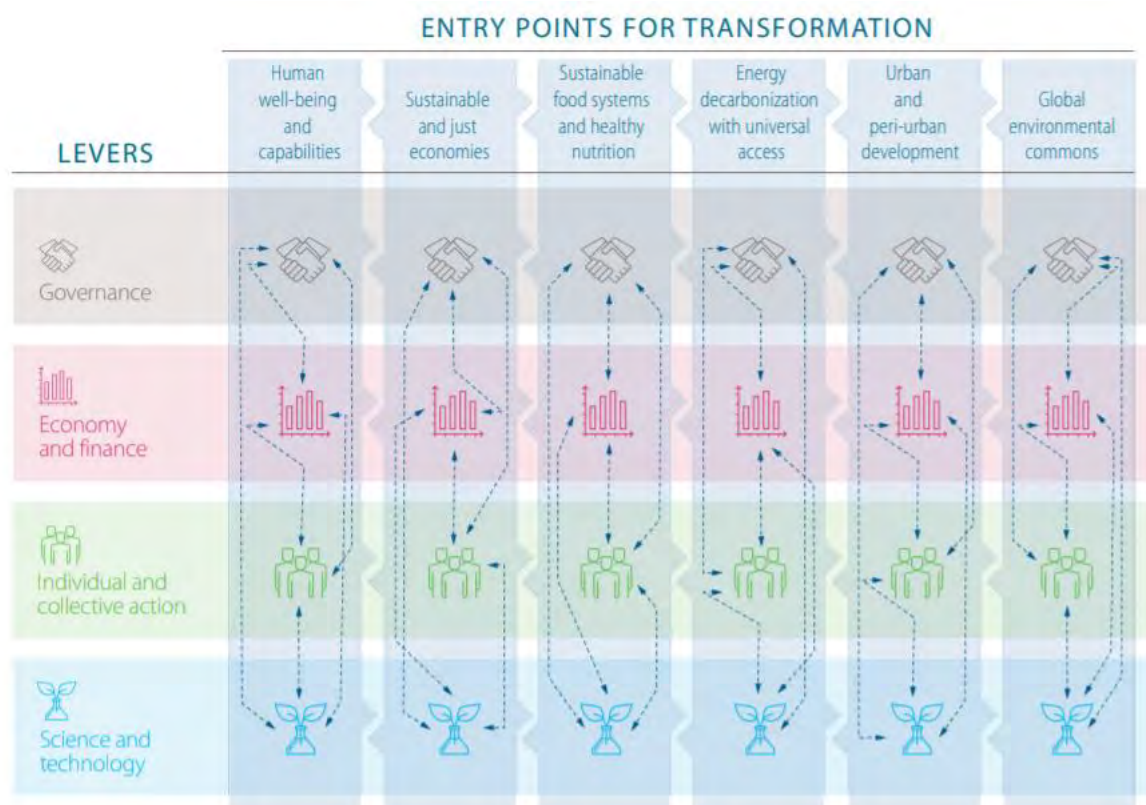
Figure 3 Framework for clustering the SDGs (DIE study)

Figur 37: Rammeverk for sammenstilling av bærekraftsmålene (Niestroy, 2016)

Til slutt vil vi trekke frem at det i rapporten «The Future is now» (United Nations, 2019) er flere visualiseringer av forholdet mellom de ulike bærekraftsmål, hvor eksempelvis mål 17, 16 og 10 knyttes til ambisjonen om «leaving no one behind» (Figur 38). I den samme rapporten beskrives dessuten seks tematiske satsningsområder (entry points) for helhetlig samfunnsomstilling som dekker alle bærekraftsmålene og som må tilnærmes gjennom fire ulike «levers» (Figur 39). Det er dette som ligger til grunn for Vikens arbeid med den regionale planstrategien, slik beskrevet i det foregående kapitlet.

Figur 38: Bærekraftsmålene – rammeverket for kunnskapsbasert transformasjon for en mer bærekraftig utvikling (fra «The Future is now» (United Nations, 2019)).

Figur 39: Pathways for transformation (fra "The Future is now" (United Nations, 2019)).

5.5 MÅLING AV BÆREKRAFT – INDIKATORVERKTØY

På veien mot en mer bærekraftig samfunnsutvikling, er det behov for å kunne måle i hvilken grad land, regioner og lokalsamfunn oppfyller de ulike bærekraftsmålene. Det er utviklet en rekke ulike typer indikatorer og verktøy beregnet på dette. Vi gir her en oppsummering av noen av de viktigste funnene fra gjennomgangen av litteraturen på dette temaet. Vi har gått gjennom totalt 50 publikasjoner som omhandler indikatorer og måling av bærekraft og noen av disse omtales nærmere nedenfor. Halvparten er fagfellevurderte artikler, mens det er 15 rapporter. De resterende fordeler seg på plattformer, ikke-fagfellevurderte artikler og en masteroppgave. Vi har hatt fokus på måling av bærekraft regionalt og lokalt, men presenterer også noe av litteraturen som omhandler måling av bærekraft på nasjonalt nivå.

En nyttig publikasjon er Routledge Handbook of Sustainability Indicators (Bell og Morse, 2018a) som gir en oversikt over kunnskapsfeltet om bærekraftindikatorer. Boka gir blant annet kunnskap om historisk utvikling av bærekraftindikatorer, ulike måter å samle inn data på, forhold knyttet til tilgjengelighet og kvalitet på data samt erfaringer med implementering og bruk av bærekraftindikatorer. Bell og Morse (2018b) diskuterer kunnskapsstatusen knyttet til bærekraftindikatorer, hva som er oppnådd, hvor man har lyktes og hvor man har feilet basert på bidragene i boka.

En god indikator bør ifølge Nordtveit (2018) være objektiv og transparent. Det vil si at det bør være tydelig kommunisert hvordan man måler, og hvilke datakilder som benyttes. I noen tilfeller kobles flere ulike indikatorer sammen i det som kalles en indeks. FN benytter blant annet indekser for å måle utviklingsnivået i ulike land med Human Development Index

(HDI).¹⁶ WeGlx er også en type indeks (Oliveira mfl. 2020). Ulempen med å bruke indekser, er at man ikke får fram at ulike indikatorer kan trekke i ulike retninger, avhengig av om man ser på økonomisk, sosial eller miljømessig bærekraft (Nordtveit, 2018).

SSB har gjennomført en kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål (Nørgaard mfl. 2018). De fant at per desember 2017 kunne det hentes statistikk fra SSB eller andre nasjonale statistikkprodusenter for om lag halvparten av de globale indikatorene utarbeidet av FN¹⁷. For flere av disse vil det allikevel kreves noe utvikling eller beregninger tilpasset beskrivelsen til den globale indikatoren. Av totalt 231 indikatorer, var 68 fortsatt ikke ferdig utviklet metodisk, og flere av indikatorene var heller ikke utformet slik at de måles statistisk på nasjonalt nivå.

En utfordring med å måle bærekraft er å vurdere hvilket nivå man skal sammenligne resultatene med. Hva er en bærekraftig samfunnsutvikling? Svaret på dette spørsmålet vil være preget av verdivalg. Et alternativ til å sette et spesifikt mål på hva som er bærekraftig, er å se på hvilke langsiktige trender og variasjoner indikatorene viser fra år til år. Resultatene vil kunne brukes til å si noe om hvorvidt utviklingen er positiv eller negativ, og innenfor hvilke områder innsats for å forbedre situasjonen bør settes inn. I bærekraftrapporten for Buskerudsamfunnet (Nordtveit, 2018) er det lagt opp til dette. Ifølge Patole (2018), er beste sjansen for suksess dersom byer og nasjonale aktører arbeider for å bedre utviklingen, ikke nødvendigvis sammenlignet med andre, men i forhold til sin egen utgangsposisjon. Indikatoredata er viktig, men beslutninger må inkludere en miks av kvantitativ og kvalitativ analyse som forstår at essensen i bærekraftig utvikling ligger i å bedre livskvalitet og ikke i å bedre kvaliteten av data.

Det globale indikatorrammeverket for bærekraftsmålene¹⁷ som ble vedtatt av FNs Generalforsamling i 2017, er sentralt, særlig på nasjonalt nivå. Det består av 231 unike indikatorer, hvor 12 av indikatorene er knyttet til flere ulike delmål. Indikatorrammeverket oppdateres årlig og var gjenstand for en mer omfattende gjennomgang i starten av 2020. FN har utarbeidet en nettside hvor nasjonale myndigheter kan hente informasjon om hvordan de kan overvåke og rapportere på bærekraftsmålene.¹⁸ Her finnes informasjon om 1) globale prinsipper og retningslinjer som er relevant for måling av bærekraft, 2) dataressurser som dataportaler, rapporter og lignende, som kan benyttes, 3) ressurser som kan hjelpe nasjoner og tilpasse delmålene og indikatorene til nasjonale forhold samt 4) verktøy for å kartlegge nasjonal kapasitet angående statistikk, eventuelle gap i kapasiteten og behov for kapasitetsbygging for å kunne måle bærekraft. Her finnes for eksempel en elektronisk håndbok¹⁹ som gir informasjon og en nærmere definisjon av indikatorene i rammeverket samt informasjon om datainnsamling, beregninger og andre metodiske vurderinger.

¹⁶ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

¹⁷ <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

¹⁸ <https://unstats.un.org/sdgs/unct-toolkit/>

¹⁹ <https://unstats.un.org/wiki/display/SDGeHandbook/Indicator+1.1.1>

Det finnes flere nettsteder hvor man kan gå inn å sjekke status på hvordan ulike land ligger an i forhold til de ulike bærekraftsmålene (se for eksempel: <https://www.socialprogress.org/>). Verdensbankens «Atlas of Sustainable Development Goals 2018» presenterer målinger av bærekraftsmålene internasjonalt samt diskuterer trender, sammenligninger og måleproblemer.²⁰

Global Sustainable Development Report (Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, 2019) er komplementær til den årlige rapporten som utgis av FNs generalsekretær på bærekraftig utvikling. Rapporten sammenfatter eksisterende kunnskap og fremhever state-of-the-art kunnskap om transformasjon mot bærekraftig utvikling og identifiserer konkrete områder hvor det er mulig å få til rask endring.

Indikatorrammeverk for regionalt og lokalt nivå

SWECO (2018) foreslår indikatorer og verktøy for å utvikle attraktive og bærekraftige nordiske byer og regioner. Basert på innspill fra 18 små og mellomstore nordiske byer, ble 30 ulike indikatorer valgt ut som viktig for dem. Indikatorene belyser blant annet behovene for å utvikle attraktive og levende bysentrum, sikre bærekraftig mobilitet, tiltrekke seg og beholde unge, sikre medvirkning og samskaping samt sikre bærekraftig by- og næringsutvikling. Figur 40 viser hvordan byene prioriterte når de ble bedt om å velge ut de tre mest relevante bærekraftsmålene for deres bys attraktivitet. Dette samsvarer i stor grad med funnene fra spørreundersøkelsen og erfaringsstudien om hvilke målområder som har blitt prioritert i planprosesser så langt. Det som kanskje er mest interessant i denne sammenhengen er likevel at målområdene 12 og 16 har blitt prioritert når det gjelder byers attraktivitet, mens disse ser ut til å bli utelatt når kommunene gjør prioriteringer i sine overordnede planer.

Figur 40: De 18 byenes prioritering av de tre mest relevante bærekraftsmålene for deres bys attraktivitet (Kilde: SWECO, 2018).

²⁰ <http://datatopics.worldbank.org/sdgatlas/>

I prosessen med valg av indikatorer ble byene i prosjektet bedt om å vurdere et forslag av indikatorer med hensyn til 1) beslutningsrelevans, 2) ressurseffektivitet med hensyn til datainnsamling, 3) betydning av ulike forhold ved byens kontekst, 4) forståelighet samt 5) klargjøring i forhold til om en endring i indikatoren ville være bra eller dårlig.

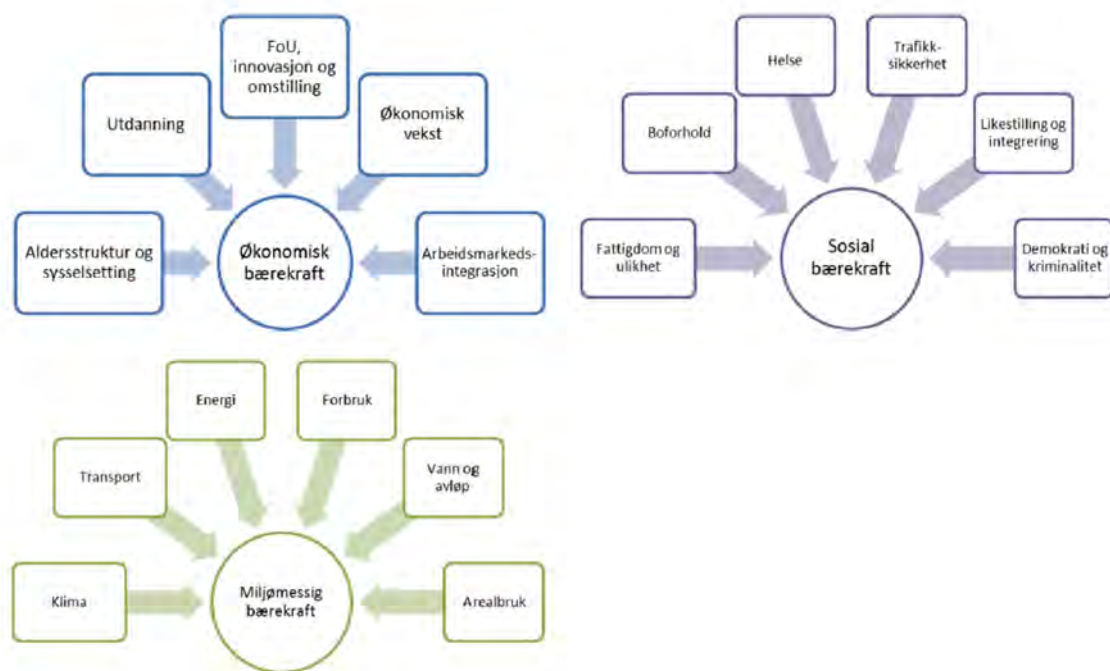
U4SSC-rammeverket²¹ er en metode for innsamling av det som kalles Key Performance Indicators (KPI) for smarte, bærekraftige byer. Som beskrevet i kapittel 4.2.1.6 var Ålesund kommune først i Norge med å bli med i nettverket U4SSC (United for Smart and Sustainable Cities), men flere norske kommuner og fylkeskommuner er nå med eller vurderer å bli med. KPI-tilnærmingen ble ført og fremst utviklet for å vurdere hvor smart en by er og for å sammenligne på tvers av byer. Denne metodikken for å kartlegge har blitt videreutviklet av U4SSC slik at den nå både omhandler indikatorer for hvor smart og bærekraftig en by eller kommune er.

KPI-ene er kategorisert under de tre dimensjonene økonomi, miljø samt samfunn og kultur og deretter i underkategorier som luftkvalitet, vann og sanitær, avfallshåndtering osv. KPI-ene måles mot definerte «targets» som er felles for alle som benytter verktøyet, og resultatene av målingene presenteres visuelt som et hjul med fargekoder som illustrerer grad av måloppnåelse for de ulike KPI-ene. Som eksempel, kan et utkast til rapport for Ålesund kommune leses på kommunens hjemmeside.²² Asplan Viak har bistått Buskerud fylkeskommune i å lage en bærekraftrapport som belyser utviklingen i Buskerudsamfunnet (Nordtveit, 2018). Det er valgt ut totalt 46 indikatorer som ansees å være relevante for bærekraft i et regionalt perspektiv. Ved valg av indikatorer har det vært lagt vekt på 1) at de skal ta utgangspunkt i FNs bærekraftnivå, men være tilpasset fylkesnivå, 2) vurdering av andre sentrale utfordringer nasjonalt og regionalt samt 3) at indikatorene skal være målbare ved bruk av fritt tilgjengelig statistikk slik at de kan oppdateres senere samt benyttes i andre regioner, fylker eller kommuner dersom ønskelig.

Indikatorene faller innenfor 17 ulike temaer som er koblet mot enten økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft (se Figur 41). Noen indikatorer har allikevel betydning for flere dimensjoner av bærekraftbegrepet. Fokuset har vært på å kartlegge utviklingstrekk over tid, og en vurdering av hvordan Buskerud ligger an sammenlignet med andre fylker i landet, og ikke på å prøve og definere hva som er et bærekraftig nivå på de ulike indikatorene slik verktøyet fra U4SSC legger opp til.

²¹<https://www.itu.int/en/publications/Documents/tsb/2017-U4SSC-Collection-Methodology/mobile/index.html#p=1>

²² <https://alesund.kommune.no/f/p1/i0b08dcf1-b8cc-4a96-a2e8-7e87ea4b853e/u4ssc-verification-report-alesund-utkast.pdf>

Figur 41: Oversikt over de 17 ulike temaene som indikatorene er fordelt på å hvordan de fordeler seg på økonomisk, miljømessig og sosial bærekraft (Kilde: Nordtveit, 2018).

Som beskrevet i kapittel 4.2.2.5 er kunnskapsgrunnlaget til Viken fylkeskommune organisert etter FNs 17 bærekraftsmål (Viken fylkeskommune, 2019), hvor bærekraftsmålene er gruppert i dimensjonene sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft, samt samarbeid .

Zinkernagel mfl. (2018) har studert utviklingen i indikatorer for å måle bærekraftig byutvikling og funnet at selv om man tidligere målte bærekraft i forhold til miljø, økonomi og helse, så har innføringen av bærekraftsmålene gitt en mulighet for en mer balansert og integrert tilnærming til måling av bærekraft i by ved at flere dimensjoner som for eksempel likestilling mellom kjønn og sosial ulikhet, også er inkludert.

Blant eksempler på verktøy for å måle bærekraft fra den internasjonale litteraturen, kan nevnes CASBEE²³ for Cities som måler bærekraft i byer og lokalsamfunn basert på bærekraftsmålene (Kawakubo mfl., 2018). Verktøyet legger til rette for å forstå bærekraft ut ifra et kvalitets- og miljøbelastningsperspektiv. Målinger viser at byer i høyinntekstland har en tendens til å få god skår på kvalitet, men lav skår på belastning, mens det motsatte er tilfellet for utviklingsland. I Almeida (2019) utvikles et konseptuelt verktøy med indikatorer for implementering av bærekraftsmål 11 i brasilianske kommuner. En Multi-Actor Multi-Criteria Analysis (MAMCA) ble benyttet i utviklingen av verktøyet for å sikre interessenter medvirkning gjennom hele prosessen. Valget av indikatorer ble basert på seks kriterier: 1) lett å bruke, 2) lett å beregne, 3) relevans på lokalt nivå, 4) tilgang til data, 5) bidrag til

²³ Comprehensive Assessment System for Built Environment Efficiency

oppnåelse av mål 11 og 6) tidsaspekt. For byen Winnipeg i Canada, er det utviklet en interaktiv rapport²⁴ som grafisk presenterer mer enn 60 indikatorer som belyser byens bærekraft og gir grunnlag for politikkutforming.

Mischen et al. (2019) tilbyr en oversikt over ulike typer verktøy for å måle bærekraft med vekt på den miljømessige dimensjonen, og viser hvilke som er beregnet på globalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå og hvem/hvor de er utviklet. De og flere andre, trekker også fram noen utfordringer knyttet til indikatorverktøyene (Allen mfl., 2017; Klopp og Petretta, 2017; SWECO, 2018):

- Manglende definisjon av bærekraft
- Praktisk uoverkommelig mange indikatorer
- Utfordringen med å tilpasse indikatorene til lokalt nivå
- Dårlig tilgang på standardiserte, åpne og sammenlignbare data
- For lite transparente målinger
- Noen av verktøyene er for statiske til å klare å fange den dynamiske dimensjonen i bærekraftig utvikling
- Mangel på tid, ressurser og kompetanse til å samle og behandle data (særlig i små kommuner)
- Mangel på tilgjengelige dataverktøy
- At indikatorene ble for brede og generelle og at de ga et for fragmentert bilde av virkeligheten.

Mischen et al. (2019) foreslår elleve veiledende prinsipper som man bør ta hensyn til ved utviklingen av målesystemer for bærekraft:

1. Verktøyene må basere seg på teori og evidens og reflektere langtidseffekter for kritiske bærekraftssystemer
2. Verktøyene må være omfattende og balanserte, men samtidig unngå overflødige indikatorer
3. Indikatorene må oppleves som meningsfulle for interessenter og beslutningstakere
4. Indikatorene må oppleves å korrespondere med hva de skal måle
5. Indikatorene må oppleves å være et pålitelig mål på bærekraft i samfunnet
6. I størst mulig grad bruke indikatorer som direkte måler det de skal si noe om
7. Være motstandsdyktig i forhold til målforskyvning
8. Balansere hensynet til behovet for gode indikatorer mot kostnadene forbundet med datainnhenting
9. Beskrive åpent prosessen med beregning av indikatorene
10. Gi en klar definisjon av datakilder og datainnsamlingsprosedyrer
11. Ha en klar retning for hvor man ønsker seg.

²⁴<https://www.mypeg.ca/2019-our-city-a-peg-report-on-winnipeg-and-the-sustainable-development-goals/>

5.6 BRUK AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING I NORGE OG NORDEN

Vi har identifisert 37 publikasjoner som omhandler empiri fra Norge eller Norden. Flere av disse er allerede beskrevet i foregående kapitler, derfor beskrives kun noen få sentrale publikasjoner som ikke omtales andre steder i dette kapitlet.

Vi har kun identifisert 3 fagfelleverderte vitenskapelige artikler med empiri fra Norden, hvorav ingen har med empiri fra Norge. Det er en stor overvekt av rapporter (14), og i tillegg er seks masteroppgaver med i utvalget. Mange av dem inneholder erfaringer fra praksis. Det er flest publikasjoner fra 2018 og 2019.

Deloitte (2018) beskriver status for implementering av FNs bærekraftsmål i nordiske kommuner. De hevder at de nordiske landene og deres offentlige institusjoner har en lang tradisjon for å fremme bærekraftig utvikling og at Norden ligger i spissen globalt sett når det gjelder å nå målene i 2030. Men de peker på at de nordiske landene har et arbeid å gjøre for å sikre en vellykket implementering av bærekraftsmålene. Spørsmål og svakheter de peker på at det er nødvendig å finne svar på, er hvordan man:

- Går over til et CO₂-nøytralt samfunn eller reduserer i CO₂-utslipp per innbygger
- Håndterer store forandringer i befolkningssammensetningen
- Beskytter biodiversitet og naturlige økosystemer
- Gjør regionens jordbruks- og landbrukssystemer grønnere
- Takler den stigende urbanisering og avfolkning av små samfunn
- Inkluderer marginaliserte eller utsatte grupper i utdanningssystemet og på arbeidsmarkedet
- Reduserer mengden av avfall som genereres per innbygger
- Kommer vekk fra masseforbruk og takler belastningen av våre naturressurser
- Håndterer den stigende utfordring med ekstremisme og radikalisering
- Adresserer nåværende og fremtidige sunnhetsmessige utfordringer

Basert på intervju med 181 ledere i kommuner i Danmark, Sverige, Finland og Norge, hevder Deloitte (2018) at politiske og administrative kommunale ledere driver utviklingen mot at bærekraftsmålene i stigende grad blir en veiviser for kommunene. Dette i tett samarbeid med lokale virksomheter, foreninger og innbyggere. Mange av kommunene er imidlertid fortsatt der at de bruker bærekraftsmålene mere som et referansepunkt i sin kommunikasjon, for å avstemme eksisterende aktiviteter med bærekraftsmålene, i stedet for å vurdere nåværende ambisjoner, prioriteringer og løsninger i et nytt lys. De fleste anser ikke bærekraftsmålene for å være nye i en kommunal kontekst, men betrakter dem som et nyttig verktøy for kommunikasjonsaktiviteter.

Fra tidsskriftet Plan,²⁵ som er et tverrfaglig og tverrpolitisk møtested for debatt og formidling om samfunnsplanlegging, bolig- og byplan, og regional utvikling, har vi identifisert sju norskspråklige artikler som omhandler bærekraftsmålene og planlegging (Grut, 2016;

²⁵ <https://www.idunn.no/plan>

Hanssen og Aarsæther, 2018; Hofstad og Vedeld, 2017; Holden og Linnerud, 2018; Husaas; Lillevoll og Aarsæther, 2015; Nystad, 2016). Fire av disse omhandler bærekraftig byutvikling, og er omtalt nedenfor.

Vi har identifisert seks masteroppgaver som benytter empiri fra norske kommuner: Ullhaug (2018) med empiri fra Asker, Kvalheim (2018) med empiri fra Lørenskog, Storrøsæter (2019) med empiri fra Trondheim, Lindquist (2019) med empiri fra Tromsø, Hage (2016) med empiri fra Oslo, Bergen, Drammen og Asker og til sist Wästlund (2019) med empiri fra Narvik, Steinkjer, Verdal, Levanger og Hamar kommune.

Til slutt vil vi legge til at tre nylig publiserte notater fra Telemaksforskning (Singsaas, 2020), NMBU (Clemetsen og Stokke, 2020) og Vestlandsforskning (Groven og Carlo, 2020) drøfter distriktskommuner og småkommuners rolle i arbeidet med bærekraftig utvikling på oppdrag fra Distriktssentret. Notatene har ulike innganger til tematikken, men et felles fokus er forutsetningene, utfordringene og samspillet mellom nasjonalt og regionalt nivå for å bidra til å styrke distriktskommunenes arbeid med bærekraftig utvikling. I et av notatene påpeker Groven og Aall (2020, side 25) at til tross for utfordringer med svak administrativ kapasitet og kompetanse, samt at dårlig økonomi og fraflytting får sette dagsordenen og derfor ofte tilsidesetter bærekraftshensyn, har distriktskommunene noen fortrinn sammenlignet med sentrale kommuner i arbeidet med bærekraftsmålene: Små kommuneadministrasjoner har gjerne få ansatte med ansvar for flere sektorer, og det ligger derfor til rette for kontakt på tvers og tverrsektorielt arbeid, noe som er avgjørende for arbeidet med bærekraftsmålene. Videre vil de viktige og kreative ildsjelene kunne få større spillerom i småkommunene sammenlignet med større kommuner, noe som kan muliggjøre at mere radikale initiativ får slippe til. Dette notatet, samt de to andre bidragene nevnt ovenfor som er gjennomført på oppdrag for Distriktssenteret, viser at også distriktskommunene og småkommunene har en rolle å spille i implementeringen av bærekraftsmålene, selv om funnene i disse tre notatene kanskje ikke helt samsvarer med resultatene fra spørreundersøkelsen i vår studie, hvor nettopp de små kommunene rapporterer at de ikke jobber særlig med implementering av bærekraftsmålene. Ser man derimot resultatene samlet, kan man kanskje si at dersom de små kommunene får litt hjelp, tilrettelegging eller «dytt» i riktig retning, så kan det mange ganger ligge godt til rette for å få implementert bærekraftsmålene nettopp i de små kommunene.

5.7 BYPLANLEGGING MED UTGANGSPUNKT I BÆREKRAFTSMÅLENE

Det argumenteres for at byer og tettsteder vil ha nøkkelfunksjoner i arbeidet for å nå de globale bærekraftsmålene, da bærekraftsmålene skal realiseres i en verden hvor over halvparten av befolkningen bor i byer (SDSN, 2016). Bærekraftsmål 11 anerkjenner den sentrale rollen urbanisering har for bærekraftig utvikling og anmoder om å gjøre byene inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige. I den siste nasjonale rapporteringen «One year closer» til FN i 2019, er det under mål 11 at kommuners spesifikke rolle vektlegges blant de 17 målene.

Totalt 57 av de inkluderte publikasjonene omhandler planlegging for bærekraftig utvikling av byer og byregioner med utgangspunkt i bærekraftsmålene. Omtrent halvparten av publikasjonene er fagfellevurderte artikler, mens det er tolv rapporter, elleve plattformer, praktiske veiledninger og kurs, åtte ikke fagfellevurderte artikler, arbeidsnotat og

konferansepaper samt tre masteroppgaver. Noen av publikasjonene som omhandler måling av bærekraft i byer, er allerede beskrevet i avsnittene over. Andre eksempler fra litteraturen beskrives under. Yigitcanalr og Kamruzzaman (2015) har gjennomgått nøkkellitteratur relatert til planlegging, utvikling og styring av bærekraftige byer. I og med at den er publisert i oktober 2015, omhandler den litteratur fram til FNs 17 bærekraftsmål ble vedtatt. De konkluderer med at selv om det er noe uenighet rundt hva som skal bevares og hvordan man knytter sammen miljø og utvikling, så trekkes likevel tilnærming med «den triple bunnlinjen», med miljø og klima, økonomisk velstand og sosial likhet, fram som sentral i bærekraftig byutvikling.

FNs bosetningsprogram (UN-Habitat) presenterer en veiledning for by- og arealplanlegging med nøkkelpinsipper for by- og arealplanlegging samt anbefalinger som skal hjelpe byene i å effektivt håndtere vekst, eventuelt stagnasjon eller reduksjon, i befolkningen og sikre livskvalitet for både nye og etablerte innbyggere (UN-Habitat, 2015b). FNs bosetningsprogram har også publisert et verktøy som skal veilede politikk og strategiutvikling for offentlige rom i byer (UN-Habitat, 2015a). Her gis det også eksempler på hvordan prinsippene kan gjøres om til handling med henvisning til en rekke case-studier av byer fra alle verdens kontinenter, blant annet fra Stockholm i Sverige. Flere andre publikasjoner viser også til eksempler på implementering av bærekraftsmålene i byer i ulike deler av verden (se f.eks. Almeida, 2019; Campos mfl. 2019; Gubic og Baloi 2019; Holloway, 2017; Patel mfl. 2017; Valencia mfl. 2019).

«The New Urban Agenda» ble vedtatt på FNs konferanse om bolig og bærekraftig byutvikling (Habitat III) i Quito i Ecuador i oktober 2016.²⁶ «The New Urban Agenda» representerer en delt visjon for en bedre og mer bærekraftig fremtid, og det deles en tro på at urbanisering kan være et kraftfullt virkemiddel for bærekraftig utvikling i både utviklingsland og utviklede land dersom utviklingen planlegges og styres godt. Agendaen gir noen standarder og prinsipper for planlegging, bygging, utvikling, ledelse og forbedring av urbane områder langs fem hovedpilarer for implementering: nasjonal urban politikk, urban lovgivning og regulering, urban planlegging og design, lokal økonomi og kommunal finansiering, og lokal implementering (Habitat III, 2016).

Nystad (2016) diskuterer hvordan den nye urbane agendaen som gjelder for hele verden, skal gjennomføres i norske byer. Han viser til at selv om ikke alle norske byer er kommet like langt, så har Norge allerede gjennomført en god del av det som ligger i erklæringen om ny urban agenda. Han peker på de store ulikhetene i forhold som er rundt omkring i landet på små og store steder og at det vil være behov for både tung nasjonal innsats og lokale, stedstilpassede løsninger for å realisere visjonene om bærekraftige og inkluderende byer. Videre peker Nystad på en svakhet i agendaen, at den i liten grad konkretiserer hvilke virkemidler som skal brukes eller hvem som har ansvar for å drive agendaen framover og gjennomføre målsettingene, samt at den kan bli for uforpliktende når erklæringen ikke skal ratifiseres av FNs medlemsland på samme måte som blant annet Klimaavtalen fra Paris i 2015.

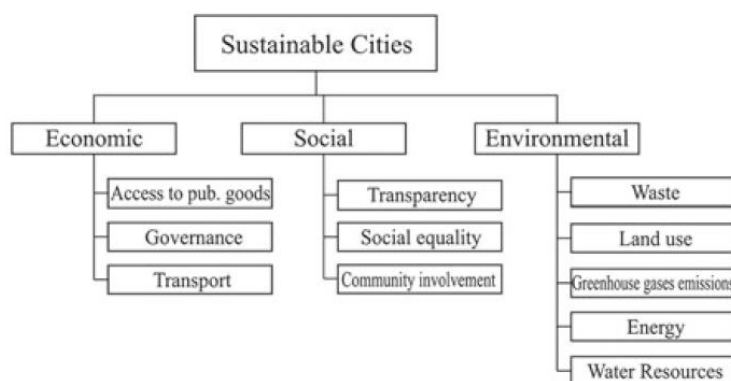
²⁶ <http://habitat3.org/the-new-urban-agenda/>

I den tidligere nevnte rapport fra SWECO (Ascher mfl. 2019) med erfaringer fra et Nordisk prosjekt om attraktive og bærekraftige byer, foreslås følgende fem strategier for å skape attraktive og bærekraftige byer i Norden:

1. En helhetlig tilnærming
2. Sikre medvirkning fra lokalsamfunnene
3. Sikre endring ved modig lederskap og læring
4. Sikre at implementering er robust og evner å tilpasse seg endringer som skjer i samfunnet
5. Å bruke og knytte lokale strategier og tiltak til bærekraftsmålene. Bærekraftsmålene kan bidra til en mer bærekraftig visjon av urban utvikling, som gir like muligheter for alle innbyggerne, legger til rette for helsefrembringende bomiljøer med tilgang til grønne områder og som er motstandsdyktig i møte med katastrofer og klimarisikoer.

Den siste strategien viser at disse anbefalingene er knyttet til både det strategiske og konkrete nivået, og at bærekraftsmålene vektlegges som rammeverket for visjoner for den enkelte byen.

Da Silva Neiva mfl. (2020) analyserer de viktigste faktorene for å bygge en bærekraftig by ved å benytte en multikriteriemetodikk. Hovedfaktorene som de kommer fram til, er illustrert i Figur 42.

Figur 42: Hovedfaktorer i bærekraftige byer (Kilde: da Silva Neiva mfl. 2020).

I veiledningen «SDG Cities Guide» (SDSN, 2016) beskrives fire trinn for å tilpasse, implementere og måle bærekraftsmålene på lokalt nivå:

1. Starte en inkluderende og deltakende prosess ved å skape oppmerksomhet om bærekraftsmålene og engasjere interessenter i samarbeid for å nå målene.
2. Oversette de globale bærekraftsmålene til lokal kontekst.
3. Ta i bruk målbaserte planleggingsprinsipper og mekanismer for å oppnå mer bærekraftige sosiale, økonomiske og miljømessige resultater.
4. Monitorere og evaluere for å sikre at implementeringen av bærekraftsmålene opprettholdes og utvikle lokal kapasitet for responsiv og ansvarlig styring.

SWECO (2018) gir en oversikt over eksisterende verktøy for å utvikle og måle bærekraft i byregioner. De deler verktøyene inn i 19 ulike kategorier som vist i Tabell 13. Vi går ikke gjennom alle verktøyene her, men viser til rapporten for nærmere beskrivelse av dem.

Tabell 13: Verktøy for å utvikle og måle bærekraft i byregioner (Kilde: SWECO, 2018).

Verktøy for å utvikle og måle bærekraft i byregioner	
Rammeverk for bærekraftig byutvikling	Verktøy for mobilitet og tilgjengelighet
Prosessverktøy	Økonomiske verktøy
Byplanleggingsverktøy	Energistrategiverktøy
Kartleggingsverktøy	Offentlig helseverktøy
Offentlig innkjøpsverktøy	Økosystemservice-verktøy
«Nudging»-verktøy	Verktøy for tilpasning til klimaendring
Samskapingsverktøy	Verktøy for klimagassreduksjon
Kunnskapsdelingsverktøy	Verktøy for bærekraftig turisme
Verktøy for gode byliv	Avfallshåndteringsverktøy
Kulturarvverktøy	

UNESCO Institute for Lifelong Learning tilbyr en “Guide to Action” som presenterer konkrete tilnærminger til utvikling av grønne, sunne og lærende byer, rettferdige og inkluderende lærende byer samt anstendig arbeid og entreprenørskap i lærende byer (2017). Konkrete eksempler demonstrer mangfoldet i tiltak og mangfoldet i kontekster og utviklingsstadier som byer opererer innenfor.

«Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn» (DOGA mfl. 2019) er en guide for kommuner og fylkeskommuner utarbeidet av Design og arkitektur Norge (DOGA), Smartbyene og Nordic Edge. Det overordnede målet med veikartet er å fremme utviklingen av bærekraftige, produktive og tilpasningsdyktige byer og lokalsamfunn. Figur 43 viser åtte prinsipper som skal hjelpe norske kommuner og fylkeskommuner med å prioritere fokus og retning for sitt smartby-arbeidet.

Figur 43: Åtte prinsipper som skal hjelpe norske kommuner og fylkeskommuner med å prioritere fokus og retning for sitt smartbyarbeid (Kilde: DOGA mfl. 2019).

Klimaomstilling og byutvikling har lenge vært et tema for planleggingen, men blant annet innføringen av FNs bærekraftsmål har reist et behov for å se klimaomstilling i lys av disse, hvor samfunnsplanleggingen blir et sentralt styringsverktøy i klimaomstilling, ifølge Hofstad og Vedeld (2017). Det vil kreve en bredere anlagt strategisk planlegging og en arealutvikling der økonomiske, klima- og miljømessige og sosiale hensyn sees i sammenheng. Hofstad og Vedeld (2017) argumenterer for at en omstilling som tar 2030-agnedaen på alvor og hvor klimapolitikken blir en prioritert dimensjon, gir utfordringer og stiller krav til planlegging og styring fremover. Det gjelder både med hensyn til tydelig lederskap på ulike nivåer, involvering og medvirkning, utvikling av bredere kunnskapsgrunnlag samt utvikling av metoder, kunnskap og styringsmekanismer som sikrer en rettferdig fordeling av de effekter og goder som følger av fortetting og av en klimavennlig og bærekraftig byutvikling.

Avslutningsvis vil vi påpeke at selv om bærekraftsmål 11 handler om en bærekraftig utvikling av byer og samfunn, ser det ut til at den eksisterende litteraturen i liten grad tematiserer hva dette målet har å si for tettsteder og små byer, og at hovedfokuset er utfordringene storbyene står overfor gitt den sterke urbaniseringen og de sosiale problemene i mange storbyer. I så måte er Groven og Aalls (2020) notat som belyser hvordan distriktskommuner kan arbeide med bærekraftig utvikling, utarbeidet på oppdrag for Distriktssenteret, et unntak. De fremhever særlig fire delmål (11.2, 11.4, 11a og 11b) under mål 11 som relevante for lokalsamfunn i norske distriktskommuner, noe som viser at oppnåelsen av dette målet også avhenger av de små kommunenes bidrag.

5.8 KARTLEGGING AV RELEVANTE NETTVERK

Det finnes en rekke nettverk som jobber med implementering av bærekraftsmålene og bærekraftig utvikling og det finnes mye ressurser tilgjengelig gjennom nettverkene – også offentlig tilgjengelig materiale. Gjennom noen av nettverkene er det utviklet metoder og

verktøy for hvordan kommuner og fylkeskommuner kan jobbe med FNs bærekraftsmål, men det finnes også mange rapporter som gir råd og gjengir erfaringer med implementering av bærekraftsmålene fra ulike deler av verden. Eksempler på modeller og verktøy som nettverkene enten har utviklet eller anbefaler kommuner og fylkeskommuner å benytte er:

- Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn (DOGA, Smartbyene og Nordic Edge, 2019)
- Key Performance Indicators (KPI) for Smart Sustainable Cities (U4SSC) (<https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx>)
- SDG Cities Guide (SDSN) med foreslåtte indikatorer (<https://sdgcities.guide/@SDSN>)
- A Roadmap to 2050 – A Manual for Nations to decarbonize by Mid-Century (<https://www.unsdsn.org/>)
- Pathways to Sustainable Land Use & Food Systems (<https://www.unsdsn.org/>)

Under følger en oversikt over norske og nordiske, samt europeiske og globale nettverk som vi har vurdert som relevante for kommuner og fylkeskommuners arbeid med implementering av bærekraftsmålene i planlegging.

Tabell 14: Eksempler på norske nettverk og organisasjoner som jobber med implementering av bærekraftsmålene og bærekraftig utvikling.

Nettverk	Nivå	Relevans	Beskrivelse
Bærekraftsløftet	Nasjonalt	Nettverk som bl.a. inkluderer kommuner og fylkeskommuner. Nettverk for læring og erfaringsutveksling.	Flere norske kommuner, fylkeskommuner, organisasjoner og bedrifter har innledet samarbeid med FN, under paraplyen United for Smart Sustainable Cities (U4SSC), om smart bærekraftig utvikling. Bærekraftsløftet skal bidra til å følge opp regjeringens forventning til samfunns- og arealplanlegging, og det nasjonale veikartet for smart bærekraftig utvikling https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/barekraft/network-of-excellence
FN-sambandet	Nasjonalt	Bistår kommuner og fylkeskommuner i arbeidet med bærekraftsmålene. Ressurser, som bærekraftsbiblioteket, tilgjengelig på nettsidene.	https://www.fn.no/om-fn/FNs-baerekraftsmaal
KS	Nasjonalt	Bistår kommuner og fylkeskommuner i arbeidet med bærekraftsmålene, FoU-arbeid, nettverksarena.	KS ser FNs bærekraftsmål som relevante og nyttige for medlemmene og jobber med å stimulere medlemmene til å bruke bærekraftsmålene i kommunale planer og strategisk utviklingsarbeid. https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/barekraft/
Nasjonalt FN-nettverk for bærekraft i samarbeid med FN-organisasjonen UNECE	Globalt		FN-nettverket – Network of Excellence, opprettet under paraplyen U4SSC. Nettverket har sitt utspring fra The Geneva UN Charter Centre of Excellence on SDG City Transition i Trondheim, som er etablert av FNs økonomiske kommisjon for Europa (UNECE). https://www.asker.kommune.no/samfunnsutvikling/fns-baerekraftsmaal/fn-nettverket--network-of-excellence/

Nettverk for byvekstavtaler	Nasjonalt	Eksempel på nettverk av mellomstore byer	De fem mellomstore byregionene Bodø, Ålesund, Haugalandet, Arendal-Grimstad og Vestfoldbyen har i dag underskrevet en intensjonsavtale som binder dem til et forpliktende samarbeid for å komme i posisjon for statlige midler gjennom byvekstavtaler, tidligere bymiljøavtaler, i ny Nasjonal transportplan gjeldende fra 2022 til 2033. https://haugesund.kommune.no/aktuelt/nyhetsarkiv/9844-fem-mellomstore-byregioner-danner-felles-politisk-nettverk
Nordic Smart City Network	Nordisk	Eksempler på hvordan 16 byer jobber med smart og bærekraftig byutvikling. Kunnskapsdeling.	Nettverket er et samarbeid mellom fem land, fem hovedsteder, 14 byer med et felles mål: Å utforske den nordiske måte å utvikle smarte og bærekraftige byer på https://nscn.eu/NordicSmartCities
Nordregio	Nordisk	Relevante publikasjoner tilgjengelig på nettsidene	Et internasjonalt forskningssenter for regional utvikling og planlegging etablert av Nordisk ministerråd https://nordregio.org/
REGLAB – et forum för lärande om regional utveckling	Svensk	Eksempel på innovative tilnærming til samfunnsutvikling i samarbeid med akademia og FoU-miljøer i Sverige.	Svenske regioner sammen med Tillväxtverket (tilsvarende Innovasjon Norge) har gjennom flere år utviklet BRP+ som skal måle utvikling basert på bærekraftig utvikling – ikke bare vekst. Under BRP+ er det utviklet egne indikatorer. Norske fylker og kommuner kan dra lærdom av denne utviklingsprosessen som regionene (ikke staten) har vært drivkrefter for. http://www.reglab.se/projekt/brp/
Smartbynettverket	Norge, nasjonalt	Eksempel på hvordan store og mellomstore kommuner jobber med både smartbysatsning og bærekraftsmålene	Nettverk av 13 kommuner. KS leder styringsgruppen og koordinerer nettverkets arbeid sammen med Nordic Edge, Innovasjon Norge og Doga. Ambisjonene som ligger i bærekraftsmålene er sentralt for nettverkets arbeid, blant annet fokus på mål 11 www.smartbyene.no
Sunne kommuner	Nasjonalt	Medlemsbasert nettverk for kommuner og fylkeskommuner	Nettverk av kommuner og fylkeskommuner som setter folkehelse høyt i sin samfunnsplanlegging, og har en helhetlig tilnærming til helse og å nå FNs bærekraftsmål. Sunne kommuner er del av WHO's Healthy Cities Network. https://www.sunnekommuner.no/

Tabell 15: Eksempler på europeiske og globale nettverk og organisasjoner som jobber med implementering av bærekraftsmålene og bærekraftig utvikling.

Nettverk	Nivå	Relevans	Beskrivelse
Commonwealth Sustainable Cities Network (CSCN)	Globalt		Commonwealth Sustainable Cities Network ble etablert i 2015 for å tilrettelegge for at medlemmer i Commonwealth Local Government Forum (CLGF) kan komme sammen for å oppnå bærekraftig byutvikling. https://www.clgf.org.uk/what-we-do/cities-network/
UNESCO Global Network of Learning Cities (GNLC)	Globalt		UNESCO Global Network of Learning Cities er et internasjonalt politikkorientert nettverk som bidrar til å gi inspirasjon, spre kunnskap og beste praksis https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities
Europarådets Kommunalkongress for lokale og regionale myndigheter	Europeisk	En territoriell tilnærming til bærekraftsmålene, med fokus på lokale og regionale myndigheters rolle	Arbeider spesielt med 12 av bærekraftsmålene med utgangspunkt i ekspertise og nærhet til innbyggere: https://www.coe.int/en/web/congress/sdg

Global Taskforce of Local and Regional Governments	Globalt		Tilrettelagt av UCLG (United Cities and Local Governments). Bringer sammen over 30 internasjonale nettverk av lokale og regionale myndigheter https://www.global-taskforce.org/
Global network of Regional Centres of Expertise on Education for Sustainable Development	Globalt		Det finnes en rekke «Regional Centre of Expertise on Education for Sustainable Development» som sammen danner et nettverk. Se f.eks. https://www.westernsydney.edu.au/rcegws
Local governments for Sustainability (ICLEI)	Globalt	Medlemsbasert nettverk for kommuner og regioner. Publikasjoner og arrangementer tilgjengelig via nettsidene.	Local governments for Sustainability er et globalt nettverk av mer enn 1 750 lokale og regionale myndigheter som jobber med bærekraftig byutvikling. https://www.iclei.org/
NALAS	Europeisk		Network of Associations of Local Authorities of South-East Europe. Bringer sammen 14 assosiasjoner som representerer 9 000 lokale myndigheter. http://www.nalas.eu/AboutUs
Open & Agile Smart Cities	Globalt		Nettverket er et internasjonalt smart city-nettverk som har som mål å utvikle det globale markedet for smart city data og tjenester. https://oascities.org/
OECD	Globalt	En territoriell tilnærming til bærekraftsmålene	https://www.oecd.org/cfe/territorial-approach-sdgs.htm
Sustainable Development Solutions Network (SDSN)	Globalt	Kunnskapsbase med publikasjoner om bærekraftsmålene	Sustainable Development Solutions Network er et FN-nettverk som mobiliserer forskere og tekniske eksperter på nøkkelutfordringer med bærekraftig utvikling https://www.unsdsn.org/
Sustainable Development Solutions Network – Youth (SDSN Youth)	Globalt	Fokus på ungdoms rolle og betydning i arbeidet med bærekraftsmålene	Sustainable Development Solutions Network – Youth. Initiativ som ble lansert i 2015 for å gi kraft til ungdom verden over til å utvikle bærekraftige løsninger. https://sdsnyouth.org/about
United Cities and Local Governments (UCLG)	Globalt	Kunnskapsbase med relevante publikasjoner (læringsmoduler og veikart for lokalisering) med relevans for kommuner og fylkeskommuner.	United Cities and Local Governments er et globalt nettverk av byer og lokale og regionale myndigheter og organisasjoner og jobber for å få fram stemmene til disse i arbeidet med implementering av bærekraftsmålene. https://www.uclg.org/en
United Smart Cities	Globalt	Kunnskapsbase	Et globalt initiativ fra FN og OIER for å promotere og utvikle smarte og bærekraftige byer, hvor det er spesielt fokus på FNs bærekraftsmål. https://www.unitedsmartcities.org/
UN Sustainable development goals Cities (SDGC) Leadership Platform	Global		Sammen med byer som Tokyo, Barcelona, Nairobi, Los Angeles og Cambridge, skal Trondheim utgjøre et internasjonalt nettverk av byer som jobber med å nå FNs 17 bærekraftsmål. https://www.unsdi.org/sdg-cities
United for Smart Sustainable Cities (U4SSC)	Globalt		United for Smart Sustainable Cities er et FN-initiativ som er spesielt rettet mot arbeidet med å oppnå bærekraftsmål 11. https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx

6 ANALYSE

I dette kapitlet trekker vi sammen trådene og diskuterer de sentrale funnene som har blitt presentert i de foregående kapitlene, for å besvare problemstillingene som har vært utgangspunktet for prosjektet.

Kapitlet begynner med å presentere statusen for det pågående arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging, før vi deretter fokuserer på erfaringer med ulike verktøy og barrierer i implementeringsprosessene. Deretter drøfter vi betydningen og utfordringene med å få til koordinert, samstemt politikk og lederskap for bærekraftig utvikling på tvers av nivå.

6.1 STATUSBESKRIVELSE: MELLOM HØYE AMBISJONER OG UENDREDE REALITETER

Bærekraftsmålene gir et nytt rammeverk, men det endrer ikke realitetene i kommunen (respondent i spørreundersøkelsen).

Det er høye forventninger om at lokal og regional planlegging skal bidra til implementeringen av bærekraftsmålene i Norge, samtidig som det fremkommer et ønske om en tydeligere stemme fra nasjonalt hold om hva som faktisk forventes av kommunene og fylkeskommunene, hva som er målbildet og hva som er utfordringsbildet. Sitatet i starten av avsnittet er hentet fra en respondents fritekst i spørreundersøkelsen, og illustrerer at bærekraftsmålene i seg selv ikke endrer realitetene i kommunen – iallfall ikke ennå. Norske kommuners og fylkeskommuners arbeid med bærekraftsmålene er stadig i utvikling. Ved utgangen av 2020 vil det trolig foreligge mange planstrategier hvor bærekraftsmålene er lagt til grunn, slik de nasjonale forventningene gir uttrykk for. I likhet med en hyppig voksende internasjonal litteratur, utvikler praksisfeltet seg i et raskt tempo. Likevel danner denne studien et utgangspunkt for refleksjon omkring hvor langt arbeidet har kommet med bærekraftsmålene i norsk planlegging på lokalt og regionalt nivå og hva som gjenstår for å ta ut potensialet som ligger i dette arbeidet.

6.1.1 FREMDELES I EN TIDLIG FASE OG PÅ ET STRATEGISK NIVÅ

Funnene fra spørreundersøkelsen og erfaringsstudien fra de utvalgte kommunene og fylkeskommunene, viser at arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i norsk planlegging fremdeles er i en tidlig fase. Dette gjelder selv for de kommunene og fylkeskommunene som anses som ledende i dette arbeidet. Gitt den sentrale rollen norske kommuner og fylkeskommuner tilskrives fra nasjonalt hold for å realisere de norske forpliktelsene knyttet til Agenda 2030 innen utgangen av dette tiåret, kan dette sies å være et tankekors. I 2020 er det fem år siden bærekraftsmålene ble vedtatt, men det virker likevel ikke som om arbeidet med implementering av bærekraftsmålene i planlegging for alvor har skutt fart før i 2019, da dette ble eksplisitt uttrykt i de nasjonale forventningene. Ambisjonen i Agenda 2030 er at bærekraftsmålene skal realiseres innen 2030, og perioden 2020-2030 er beskrevet som tiåret for handling. Funn på tvers av erfaringsstudien og spørreundersøkelsen viser at det er uklart hva som kan forventes i denne fireårssyklusen for planlegging. For at dette arbeidet skal bli mer enn et slagord, viser denne studien at det er nødvendig å trappe

opp innsatsen og hastigheten. Dette bør oppta både kommuner, fylkeskommuner og nasjonale myndigheter, i tillegg til andre interesseorganisasjoner som KS og FN-sambandet.

Funn fra erfaringsstudien viser at kommunene så langt har arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene på et overordnet plannivå, gjennom kommuneplanens samfunnsdel og planstrategier som begge angir strategiske føringer for utviklingen av kommunen som helhet. I spørreundersøkelsen kommer det frem at de respondentene som har jobbet eller jobber med bærekraftsmålene i revisjonsprosesser av kommuneplanens samfunnsdel, er mer positive til bærekraftsmålene som planverktøy enn de som ikke har det. Dette viser at de gjennom den konkrete anvendelsen kanskje har opplevd at bærekraftsmålene kan være et nyttig rammeverk for den overordnede planleggingen. Dette bekreftes gjennom intervjuene i de utvalgte kommunene, hvor fordeler som trekkes fram blant annet er at bærekraftsmålene muliggjør en mer helhetlig tilnærming til planlegging, bidrar til å skape bedre dialog mellom kommunen og øvrige samfunnsaktører, gjør det mulig å få satt ting på dagsordenen som før har blitt nedprioritert og at de kan bidra til at målkonflikter i planleggingen bedre kan synliggjøres. På tvers av intervjuene ble det vektlagt at bærekraftsmålene innebærer en tyngdepunktsforskyvning, og flere ga uttrykk for at de trodde bærekraftsmålene ville kunne bidra til å prioritere annerledes.

I de nasjonale forventningene fremheves det at bærekraftsmålene skal legges til grunn for både samfunns- og arealplanleggingen. En forutsetning for at dette skal skje, er at de overordnede føringene i eksempelvis samfunnsdelen integreres i resten av plansystemet, eksempelvis i utformingen av kommuneplanens arealdel, kommunedelplaner, områdereguleringer og reguleringsplaner. At bærekraftsmålene får føringer for juridisk bindende plantyper vil i større grad kunne resultere i konkrete resultater, for eksempel gjennom vektingen og prioriteringen av ulike hensyn. Samtidig er det her de konkrete målkonfliktene spilles ut, og det er her arbeidet med å skape positive synergier på tvers av bærekraftsmål også vil kunne bidra til å skape endring. Vel så viktig er trolig også integreringen og oppfølgingen av bærekraftsmålene i økonomiplaner og årsbudsjett, fordi det er her strategiske satsninger faktisk kan materialiseres i konkret handling. Slik en av informantene i erfaringsstudien understreket, er det her det virkelige arbeidet begynner for de kommunene som nå har lagt bærekraftsmålene til grunn for sine samfunnsplaner. Slik vi ser det, er det viktig at dette arbeidet følges opp for å vurdere hvordan bærekraftsmålene integreres i andre plantyper, samt hvordan overordnede målsetninger legger føringer for konkret arealdisponering og økonomiske prioriteringer og kobles til økonomiplan og årsbudsjett. Flere av kommunene i denne studien etterlyser bistand til å se sammenhengen mellom overordnede planer og den strategiske og økonomiske styringen av kommunen.

6.1.2 STORE VARIASJONER OG STREKK I LAGET

Erfaringsstudien viser at det så langt er kommunene som leder an i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging, mens fylkeskommunene, med noen få unntak, henger etter. I arbeidet med å utvikle og integrere bærekraftsmålene som et grunnlag for planlegging, er det derfor foreløpig ikke fylkeskommunene gjennom regional planlegging og planveiledning som setter rammene for den lokale innsatsen på dette området. Konsekvensene dette har kommer vi tilbake til i 6.5.

Det er store forskjeller mellom kommunene og fylkeskommunene når det gjelder politisk forankring, tilnærming, bruk av verktøy, samt medvirkning og involvering av befolkning, næringsliv og sivilsamfunnet for øvrig i arbeidet med bærekraftsmålene. Et sentralt funn på tvers av spørreundersøkelsen og erfaringsstudien er derfor at det er store variasjoner i hvordan kommuner og fylkeskommuner jobber med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging. Sagt på en annen måte er det et betydelig strekk i laget: Mens noen få kommuner og fylkeskommuner ligger i front og kan vise til et systematisk arbeid med implementeringen av bærekraftsmålene over flere år, befinner mange seg fremdeles i startgropa og er usikre på hvordan de kommer i gang med implementeringsarbeidet. Dette gjør at behovene og utfordringene er svært ulike for de 365 kommunene og 11 fylkeskommunene i landet. Etter vår oppfatning vil det derfor være avgjørende å tilrettelegge for erfaringsutveksling, tilgjengeliggjøre eksisterende ressurser og utvikle veiledning som retter seg spesielt mot de som er i en tidlig fase.

I de kommunene hvor bærekraftsmålene har blitt lagt til grunn for planleggingen, dreier dette seg om overordnet samfunnsplanlegging. At bærekraftsmålene i første omgang anvendes i kommunenes overordnede planverk fremstår som fornuftig, samtidig er det dette som muliggjør å knytte bærekraftsmålene til økonomiplanlegging, handlingsplaner og styring av kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det ligger en opplagt fare i at bærekraftsmålene i planlegging først og fremst forblir overskrifter og strategiske visjoner for kommunene eller fylkeskommunene, i en plan som raskt glemmes etter at den er vedtatt. Vi mener derfor at det er viktig at arbeidet med å forstå og anvende bærekraftsmålene som verktøy i planlegging, videreutvikles. Som studien viser, har flere kommuner begynt en prosess med å integrere bærekraftsmålene blant annet i økonomiplan og virksomhetsstyring.

Fordi kartleggingen av kommunene og fylkeskommunenes arbeid med bærekraftsmålene har vært avgrenset til planlegging, ser det kanskje ut til at arbeidet så langt bærer preg av å være litt indremedisinsk. Likevel vil vi understreke at mange peker på lokalt og regionalt næringsliv som progressivt og nytenkende, og i de konkrete planprosessene i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene har det vært gjennomført en rekke medvirkningstiltak. Selv om det ikke har vært innenfor rammene av dette oppdraget å kartlegge samarbeidet mellom offentlig og privat sektor i arbeidet med bærekraftsmålene, indikerer funnene at bærekraftsmålene kan være med på å bidra til bedre dialog og integrerte tilnærminger på tvers av ulike sektorer og aktører, som er avgjørende for å nå målene i bærekraftsmålene.

6.1.3 KOMMUNESTØRRELSE HAR BETYDNING FOR ARBEIDET

På tross av store variasjoner kommuner imellom, er det likevel tydelig at kommunestørrelse har mye å si for kommunenes arbeid med bærekraftsmålene i planlegging. I spørreundersøkelsen kommer dette frem på tvers av flere spørsmål, eksempelvis er større kommuner mer positive i vurderingen av bærekraftsmålene som et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer og mener at bærekraftsmålene bidrar til mer tverrsektorielt samarbeid. Videre viser også spørreundersøkelsen at det i større grad har vært gjennomført politiske prosesser rundt bruk av bærekraftsmålene som rammeverk for planlegging i større kommuner, og kommunestørrelse har dessuten betydning for bruken av kompetansekilder og nettverk. Funnene fra erfaringsstudien underbygger at kommunestørrelse har betydning, og vi vil understreke at fremtidig utviklingsarbeid må ta høyde for dette og det bør utvikles

differensierte tilnærminger som både gir små og store kommuner mulighet, kompetanse og kapasitet til å legge bærekraftsmålene til grunn for sin planlegging. Fraværet av gode eksempler fra små kommuners arbeid gjør at det mangler gode rollemodeller for nettopp de små kommunene.

Gjennomgangen av den eksisterende litteraturen viser at det er et utviklingspotensial i å «breie» ut forståelsen og tilnærmingen til mål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn, slik at også småkommunenes rolle i å realisere dette målet og de 16 andre, bedre kan forstås, og samtidig styrkes. Etter vår oppfatning handler ikke dette bare om å utvikle verktøy eller metoder spesifikt egnet for små kommuner, som vi diskuterer i avsnitt 6.4, men snarere å kommunisere at bærekraftsmålene også gjelder små kommuner og at de spiller en avgjørende rolle i arbeidet med bærekraftige lokalsamfunn.

Prosessene som de større kommunene har gjennomført, med både intern og ekstern forankring av prioriteringer og konkretiseringer av bærekraftsmål, viser at det er et omfattende arbeid som er lagt til grunn for å implementere målene i kommuneplanens samfunnsdel. Dette forutsetter administrative ressurser i kommunen, kompetanse blant ansatte og engasjement i kommunesamfunnet for øvrig. Mulighetsrommet som sammenslåingsprosesser har skapt for kommunene Asker, Narvik og Ålesund og som har muliggjort å legge administrative ressurser i arbeidet med integreringen av bærekraftsmålene, mangler trolig i mange småkommuner. Det vil derfor trolig være ekstra viktig å synliggjøre at bærekraftsmålene som rammeverk kan bidra til å håndtere velkjente utfordringer i disse regionene, som befolkningsnedgang og aldrende befolkning, men at de på samme tid kan bidra til å mobilisere lokale krefter og skape nye løsninger.

Erfaringsstudien viser at Askers tilnærming til implementeringen av bærekraftsmålene har vært til stor inspirasjon for andre kommuner, og både Arendal og Narvik har gjennomført lignende prosesser som Asker i sitt planarbeid. Flere understreker imidlertid at de ikke har de samme ressursene eller kompetansen som en så stor kommune som Asker, men at de likevel har lært mye og latt seg inspirere av vesentlighetsanalysen og prosessen Asker har gjennomført. I tillegg til Asker, fremheves kommunene Larvik, Sandefjord og Trondheim, samt Viken fylkeskommune, som gode eksempler både i intervju og i spørreundersøkelsen. Dette viser at det er de store kommunene som på et vis setter standarden for hvordan man jobber med bærekraftsmålene, både når det gjelder prosess, verktøybruk og omfang. Erfaringsstudien får også frem nyanser mellom store og små kommuner, eksempelvis i forholdet mellom lokalt og regionalt nivå.

6.2 EN AVGRENSET OG SPISSET TILNÆRMING TIL IMPLEMENTERINGEN AV BÆREKRAFTSMÅLENE

På tross av store variasjoner mellom kommunene, ser det likevel ut til at mange har valgt en avgrenset tilnærming til implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging. I erfaringsstudien hadde 5 av 6 kommuner valgt ut spesifikke bærekraftsmål (Tabell 9) og i spørreundersøkelsen rapporterte en tredjedel at kommunen hadde valgt ut spesifikke mål (Tabell 6). En opplagt utfordring med en slik spisset tilnærming er at det er lett å velge mål man allerede jobber med og er god på, fremfor de områdene man ikke er gode på og hvor det vil kreve en annen innsats.

På tvers av erfaringsstudien og spørreundersøkelsen ser vi at det er de samme målene som prioriteres og som velges bort. Dette har nok delvis sammenheng med hva som er lovpålagte oppgaver og prioriterte områder i kommunene og fylkeskommunene. Eksempel på sistnevnte er økonomisk vekst, som det ble hevdet i intervjuene at ofte var høyt prioritert. Gjengangerne blant de utvalgte målene er god helse (3), god utdanning (4), anstendig arbeid og økonomisk vekst (8), innovasjon og infrastruktur (9) bærekraftige byer og samfunn (11), stoppe klimaendringene (13) og samarbeid om å nå målene (17). I et intervju ble dette omtalt som opplagte mål for hele kommune-Norge. Målene som derimot ikke prioriteres er utrydde fattigdom (1), utrydde sult (2), ansvarlig forbruk og produksjon (12), og fred og rettferdighet (16). For de resterende målene (likestilling (5), rent drikkevann (6), ren energi (7), mindre ulikhet (10) livet under vann (14) og livet på land (15) ser det ikke ut til å være et like entydig bilde av at de enten prioriteres eller velges bort.

At mål 1 ikke er prioritert i kommunenes tilnærming, betyr imidlertid ikke at kommunene ikke er opptatt av eksempelvis lavinntektsfamilier eller barnefattigdom. Derimot betyr det at ulike prosesser har gjort at disse målene oppleves som mindre relevante for kommunene. Gjennomgangen av eksisterende litteratur har ikke avdekket om dette er en spesifikk norsk måte å gjøre det på, og trolig vil det finnes mange varianter av prioriteringer mellom mål også internasjonalt. Det er derfor et tydelig behov for empiriske studier fra lokaliserings- og implementeringsprosesser på lokalt og regionalt nivå knyttet til planlegging for å belyse hvordan dette gjøres og konsekvensene av ulike tilnærminger. Ut fra denne studien er det for tidlig å si hva slags konsekvenser disse prioriteringene har hatt for vekting av interesser eller prioritering av ressurser.

På den ene siden åpner nettopp lokaliseringstilnærmingen til bærekraftsmålene for at den enkelte kommunen må gjøre en relevansvurdering av målene – og mange tar da utgangspunkt i hva som er utfordringer lokalt og hvor kommunen har mulighet til å påvirke disse. Videre er 17 målområder med tilhørende delmål og indikatorer omfattende å forholde seg til, og det er en fare for at det kan bli overveldende å relatere alle disse til den lokale konteksten og gjøre dem beslutningsrelevante. På den andre siden er det likevel ikke vanskelig å finne relevante delmål bak overskriftene og overordnede målformuleringer. Eksempelvis er matsikkerhet og ivaretagelse av matjord gjemt bak overskriften utrydde sult (mål 2). Videre handler mål 13 om å stoppe klimaendringene primært om tilpasning til klimaendringer og hvordan samfunnet kan bli mer robust for å takle og redusere faren ved klimaendringer. Oversikt over klimagassutslipp og tiltak for utslippsreduksjon ligger derimot ikke i mål 13, men er integrert på tvers av målene slik at de knyttes til spesifikke sektorer, som industri og næringsutvikling. Dette viser at det er nødvendig å gå inn i delmålene for å gjøre relevansvurderinger og prioriteringer, og det er både tid- og ressurskrevende. Samtidig er det nettopp slike prosesser som muliggjør å se synergier og målkonflikter mellom målområdene.

Vi vil understreke at det er en lokal dimensjon ved alle de 17 målene og seleksjonsprosesser står i fare for å utelate avgjørende målområder i Norges innsats for å realisere Agenda2030. Dette vektlegges også i UCLGs rapport, som nevnt i kapittel 5.2, om hva lokale myndigheter trenger å vite om de 17 målene. Her fremheves også spesielt relevante delmål for lokale myndigheter. I funnene fra vår undersøkelse, er det påfallende at så få har valgt ut mål 12 om forbruk og produksjon, hvor vi finner delmål om å halvere andelen matsvinn, redusere

avfallsmengden gjennom økt resirkulering og gjenbruk, samt fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser. Dette er områder hvor kommunene er sentrale aktører.

Interessant nok, ble mål 12 prioritert som et viktig mål av 2 av byene som var involvert i det nordiske prosjektet om attraktive og bærekraftige byer, slik vist i Figur 40 (SWEKO, 2018).

Det er kanskje ikke så overraskende at den tematiske tilnærmingen til bærekraftsmålene påvirker hva som anses som relevant. Vi trekker det likevel frem, fordi vi synes det er verdt å ha med seg i det videre arbeidet med samfunns- og arealplanlegging, spesielt på lokalt nivå.

I et av intervjuene i erfaringsstudien kommer det frem at hvis kommunene skulle gjennomført prosessen på nytt, ville de trolig valgt alle målene og at de ved en revisjon vil ta inn alle 17 fordi alle er relevante. Dette er bare et eksempel på at erfaringer og refleksjoner fra kommunene som ligger i front, som nettopp har gjennomført omfattende kommuneplanprosesser, kan ha stor verdi for de som nå følger etter. Å dokumentere slike erfaringer og tilrettelegge for systematisk erfaringsutveksling på tvers av ulike kommuner, vil trolig ha stor verdi for de som kommer etter. Vi kommer tilbake til dette i det neste kapitlet.

6.2.1 BÆREKRAFTSMÅLENE FORSTÅTT SOM DE TRE BÆREKRAFTSDIMENSJONENE

En annen tilnærming til implementeringen av bærekraftsmålene som vi har funnet i erfaringsstudien, er fokuset på de tre bærekraftsdimensjonene økonomisk, sosial og økologisk bærekraft. Dette ser ut til å være en dominerende tilnærming på regionalt nivå, samtidig som en av kommunene i denne studien også hadde valgt denne tilnærmingen i planstrategien sin. I erfaringsstudien er likevel variasjonene blant fylkeskommunenes tilnærming til arbeidet med bærekraftsmålene så store, at det er vanskelig å si at én tilnærming dominerer. Ytterpunktet blant fylkeskommunene i denne studien synes å være Vikens tilnærming i sin planstrategi, som er basert på FN-rapporten «The future is Now» (2019), hvor tematiske innsatsområder dekker flere bærekraftsmål og disse er ikke relatert til de tre dimensjonene som kunnskapsgrunnlaget er strukturert rundt.

Som nevnt innledningsvis, har illustrasjonen av bærekraftsmålene utarbeidet av Stockholm Resilience Centre (2016), blitt en mye brukt fremstilling av forholdet mellom bærekraftsmålene og de tre dimensjonene i bærekraftbegrepet. I et av intervjuene med en fylkeskommune blir denne illustrasjonen fremhevet som en god måte å illustrere at målene knyttet til biosfæren må legges til grunn for sosial og økonomisk bærekraft. På denne måten kan man kanskje si at illustrasjonen bidrar til å tydeliggjøre et hierarki blant bærekraftsmålene. Likevel er det uklart hva en forståelse langs de tre bærekraftsdimensjonene bidrar til i implementering av bærekraftsmålene i planlegging. Med utgangspunkt i den ambisiøse endringsagendaen bak bærekraftsmålene, fremstår tradisjonelle forståelsesrammer, som tredelingen av bærekraftbegrepet, som utilstrekkelig. Fokuset på de tre dimensjonene på regionalt nivå er kanskje først og fremst et uttrykk for at arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene har kommet relativt kort og viser videre spennet mellom Vikens tilnærming som har ført til at den foreslåtte planstrategien er strukturert på en helt annen måte.

6.3 VELKJENTE BARRIERER SOM MÅ HÅNTERES

Daglig drift "spiser opp" tid og kapasitet til utviklingsarbeid. Man må få tid til å sette seg inn i stoffet! (respondent i spørreundersøkelsen).

Sitatet over er hentet fra spørreundersøkelsen hvor respondentene ble bedt om å beskrive hva som oppleves som barrierer for arbeidet med bærekraftsmålene, og peker på en sentral utfordring: Å jobbe med bærekraftsmålene krever tid, ressurser, kapasitet og kompetanse. Funnene fra spørreundersøkelsen viser at alle disse aspektene er mangelvare. Trolig kompliseres dette ytterligere av at implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging er et pågående utviklingsarbeid, hvor det etterlyses veiledning, prosessbistand og konkrete verktøy for å omsette målene til lokalt og regionalt nivå.

I kartleggingen av eksisterende litteratur har vi presentert nøkkelfaktorer for å lykkes med implementeringen av bærekraftsmålene langs sju dimensjoner (se Tabell 12). Dette illustrerer at arbeidet med bærekraftsmålene på lokalt og regionalt nivå påvirkes av mange forhold. Utfordringer knyttet til mangel på tid, ressurser og kapasitet er velkjente når det gjelder lokalt arbeide med bærekraftig utvikling i planlegging (Ascher et al., 2019; Distriktssenteret, 2019). Eksempelvis oppga respondentene fra de 18 nordiske byene i prosjektet om attraktive, bærekraftige byer, at mangel på tid, manglende felles forståelse av hva som er de største utfordringene for bærekraftig byutvikling blant ulike aktører, samt at dette ikke var politisk prioritert tematikk, som de viktige barrierene for arbeidet (Distriktssenteret, 2019). Disse funnene samsvarer godt med funnene fra spørreundersøkelsen, hvor mangel på tid, mangel på metoder og verktøy, manglende kunnskap og mangel på politisk forankring/oppslutning fra politikere, samt ulik forståelse av bærekraft i ulike deler av kommuneadministrasjonen oppgis å være barrierer i stor eller meget stor grad av mer enn 30 prosent av respondentene.

I erfaringsstudien er det tydelig at politisk forankring har vært helt avgjørende for implementering av bærekraftsmålene i de kommunene og fylkene som har kommet lengst. Tydelig politisk lederskap og aktiv deltakelse fra politikere underveis i planprosessene, fremheves som suksessfaktorer på tvers av mange intervjuer. Det påpekes at engasjementet blant politikerne varierer, og at eierskapet er høyest for de som har deltatt tett på prosessene, eksempelvis i styrings- og arbeidsgrupper. Videre kan det se ut som det har vært en styrke å være i en omstillingsprosess med kommune- og regionsammenslåing fordi dette har skapt et mulighetsrom hvor bærekraftsmålene har fremstått som et nyttig verktøy for felles handling. Funnene fra spørreundersøkelsen kan imidlertid tyde på at utvalget i erfaringsstudien er i en særstilling når det gjelder politisk involvering. I spørreundersøkelsen svarte nesten halvparten av respondentene at det i liten eller meget liten grad hadde vært politiske prosesser rundt bruk av FN bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen i kommunene (Figur 13). Dette kan henge sammen med at arbeidet med bærekraftsmålene i flertallet av kommunene har kommet relativt kort, og at det har vært få konkrete planprosesser. I de kommunene hvor det har vært politiske prosesser rundt bærekraftsmålene, kommer det frem at dette varierer fra at det er fattet politiske vedtak om å legge bærekraftsmålene til grunn for prosesser som enten er administrativt eller politisk initiert. Disse funnene underbygger vår oppfatning av at det er et betydelig strekk i laget og stor variasjon mellom kommunene.

6.4 VERKTØY FOR IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING

Har aldri sett eksempel på hvordan det kan gjøres (respondent i spørreundersøkelsen).

Slik nevnt innledningsvis, er det ikke nødvendigvis enkelt å definere hva som ligger i begrepene metoder, verktøy og modeller for implementering av bærekraftsmålene i planlegging. Vi har hatt en bred tilnærming og vært opptatt av mangfoldet av verktøy som kan bidra til implementeringen av bærekraftsmålene.

I flere av intervjuene i erfaringsstudien etterlyses det konkret metodikk for å implementere bærekraftsmålene i planlegging, og i spørreundersøkelsen påpekes det av enkelte respondenter at veiledningsmateriellet som eksisterer er for generelt og lite handlingsorientert. I tillegg er mesteparten av det engelskspråklig, slik vist i litteraturgjennomgangen i kapittel 5, noe som igjen reduserer tilgjengeligheten av materialet. I spørreundersøkelsen oppgir 70-80 prosent av respondenter å ikke ha kjennskap til den engelskspråklige veiledningslitteraturen (Figur 19). Til sammenligning er det over 60 prosent som kjenner til de to norskspråklige publikasjonene (Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer samt SSBs publikasjon Indikatorer til FNs Bærekraftsmål), men de er ikke spesielt mye anvendt i kommunenes arbeid og ingen av disse publikasjonene forholder seg konkret til lokal eller regional planlegging. Selv om det eksisterer veiledningsmaterieell og konkrete verktøy for å lokalisere bærekraftsmålene, eksempelvis de tre læringsmodulene tilgjengelig via portalen Learning UCLG eller den digitale verktøykassa på Local2030, begge omtalt i kapittel 5.2, er kjennskapet til disse ressursene trolig veldig lav. Vi ser det samme mønsteret i svarene på spørsmålet om kommunen er medlem av nettverk eller har benyttet kunnskap fra ulike kompetansemiljø (Figur 21). En respondent sa det slik:

Engelske veiledere kan jo oppleves litt fjerne fra vår hverdag. Norske veiledere med fokus på norske forhold, gir et mer relevant inntrykk. Ønsker sentrale myndigheter at dette skal implementeres her i landet, bør man også bruke tid på å utarbeide norsk veiledningsmaterieell (respondent i spørreundersøkelsen).

Fra flere kommuner i erfaringsstudien ble det også understreket at veiledningsmaterieell må være lett tilgjengelig og at de ikke har kapasitet til å lete etter mulige verktøy. Kombinasjonen av at veiledningsmateriellet er på engelsk og at verktøyene omtalt i kapittel 5 rett og slett kan være vanskelig å finne frem til på internett, gjør at disse i praksis er utilgjengelige for mange norske kommuner og fylkeskommuner. En enkel måte å gjøre noe med dette, er å tilgjengeliggjøre relevante ressurser for planlegging på eksempelvis www.planlegging.no ved å løfte implementeringen av bærekraftsmålene frem som et eget tema på disse nettsidene eller legge det som et eget fagtema på de samme sidene. En annen tilnærming vil være å utarbeide en norsk veileder. I lys av behovet for å trappe opp innsatsen, er det viktig å gjøre en avveining av hva som bidrar til å få ut informasjon og delt erfaringer raskt.

I neste avsnitt gjør vi først en nærmere vurdering av de ulike modellene som har vært benyttet i de utvalgte kommunene og fylkeskommunene i denne studien og deretter en vurdering av den internasjonale litteraturen.

6.4.1 VURDERING AV METODER OG VERKTØY FOR IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE

I Tabell 16 har vi vurdert de ulike modellene som de utvalgte kommunene og fylkeskommunene i denne studien har benyttet i implementeringen av bærekraftsmålene. Vi har sett på hvem som benytter hvilke modeller, om de har et helhetlig perspektiv eller

fokuserer på indikatorer, og om de er handlingsorientert eller rene kartleggingsverktøy. Vi har også vurdert noen sentrale styrker og svakheter ved metodene.

Tabell 16: Vurdering av ulike metoder og verktøy benyttet av casekommunene og fylkeskommunene i studien.

Verktøy/ metode	Benyttes av	Kartlegging/ prosess	Alle bærekraftsmål omhandles	Styrker/ svakheter
Key Performance Indicators (KPI-U4SSC)	Asker Ålesund	Kartlegging av indikatorer	Ja	Styrker: Visuell og oversiktlig fremstilling Synliggjøring av forbedringsområder Kartlegging av et nullpunkt som man kan jobbe videre fra System for rapportering Svakheter: Ikke handlingsorientert, sier lite om veien og prosessen videre Settes på målnivå – lite transparent hvordan de er satt, ikke åpenbart hva som er «et bærekraftig nivå». Bygger på noen utvalgte indikatorer uten at det gjøres en vektning mellom disse, eksempelvis sidestilles klimagassutslipp med for eksempel trafikkovervåking og open data.
Vesentlighets-analyse	Asker Arendal Narvik	Prosess Prioritering av mål	Nei	Styrker: Fokus på å forankre arbeidet med bærekraftsmålene og omsette dem til lokalt nivå Metode som kan tilpasses ulike behov og omfang Svakheter: Tilnærming som kanskje gjør det vanskelig å håndtere alle målene
Tematiske innsats-områder som anbefalt av FNs ekspertgruppe (FN 2019)	Viken	Prosess	Ja	Styrker: Bidrar til å synliggjøre sammenheng på tvers av målområder innenfor de tematiske innsatsområdene Svakheter: Omfattende og ressurskrevende
Statistikkbank	Viken Lunner Vestland	Kartlegging indikatorer	Nei	Styrker: Oversiktlig fremstilling av relevant kunnskap Svakheter: Bidrar ikke til å se sammenhenger eller målkonflikter
Fremtidslab	Ålesund	Prosess	Ja	Styrker: Visualisere effekter Bredt spekter av partnere

				Svakheter: Må settes forutsetninger «Ikke alt kan legges inn i modellen»
--	--	--	--	---

Tabellen over fokuserer på de metodene som er utviklet spesielt for å implementere bærekraftsmålene i planlegging. Denne studien viser imidlertid at kommunene og fylkeskommunene også har brukt en rekke andre metoder og verktøy – enten alene eller som supplement til disse verktøyene. Disse kan kanskje betegnes som tradisjonelle verktøy i planlegging, som spørreundersøkelser for å kartlegge befolkningens synspunkter og oppfatninger, workshoper både for forankring av arbeidet og medvirkning/innspill, samt digitale folkemøter og gjestebud. Denne studien viser at det med plan- og bygningsloven som rammeverk har blitt gjennomført en rekke metoder for medvirkning, innhenting av kunnskap og forankring. Dette tyder på at plan- og bygningsloven, som en prosesslov, er godt egnet for å sikre samspill og involvering både av ulike myndigheter og interessegrupper i implementeringen av bærekraftsmålene. Fordi engasjementet omkring bærekraftsmålene er bredt i befolkningen og næringslivet, er det gode muligheter for å utvikle mer innovative former for medvirkning knyttet til denne tematikken i årene som kommer.

Når det gjelder de konkrete verktøyene/metodene i tabell 16, ser vi at noen fokuserer på alle bærekraftsmålene, mens andre velger ut noen basert på et lokalt utfordringsbilde og lokal kontekst. Videre er noen av metodene prosessorienterte, mens andre kartlegger hvordan kommunene scorer på ulike indikatorer knyttet til de 17 bærekraftsmålene. Som vist i tabellen, er det ulike styrker og svakheter ved alle verktøyene og metodene. Det er imidlertid vanskelig å vurdere effekten av disse på lokal og regional planlegging rett og slett fordi dette er metoder som utvikles og anvendes nå.

I lys av at bærekraftsmålene vektlegges som en tyngdepunktsforskyvning, hvor biosfæren eller de miljømessige målene skal gis forrang, er det uklart hvordan kartlegginger på indikatornivå bidrar til dette så lenge det ikke gis noen prioriteringer eller rangeringer mellom viktige/mindre viktige tema. Etter vår vurdering, er det avgjørende at arbeidet med bærekraftsmålene ikke begrenses til kartlegging av hvordan kommunene scorer på ulike indikatorer. Endringsagendaen som ligger til grunn for bærekraftsmålene er krevende, og en kombinasjon av verktøy og metoder med ulikt fokus er nødvendig. Så langt er det Asker og Viken som er de som har kommet lengst i dette arbeidet og som brukes til inspirasjon av andre. En styrke ved vesentlighetsanalysen er at den er tett knyttet til lokale utfordringer og derfor godt egnet for å forankre arbeidet med bærekraftsmålene blant lokalpolitikere, næringsliv og andre aktører. En felles styrke ved både Viken og Askers tilnærming er fokuset på å forankre og integrere bærekraftsmålene i styringssystemet, slik at det kan gå som en rød tråd gjennom hele planverket, samtidig som det legger premissene for økonomiske prioriteringer.

Verktøy som synliggjør målkonflikter, mangler i stor grad. Vi har sett eksempler på politiske saksframlegg som viser positive effekter av vedtak på ulike bærekraftsmål eller i lys av de tre bærekraftsdimensjonene, men det kan være like viktig å tydeliggjøre ulempene eller negative effekter av vedtak, slik at det i konkrete beslutningssituasjoner kan gjøres valg som sikrer miljømessig og sosial bærekraft.

Feil! Fant ikke referansekilden. viser et utvalg av publikasjonene som beskriver verktøy og veiledninger for implementering av bærekraftsmålene, som kan være relevante i kommunal og regional planlegging. Utvalget er basert på en grov relevansvurdering av artikler og det utelukkes ikke at det kan være andre publikasjoner i tillegg til disse, som kan være relevante i en norsk kontekst.

Tabell 17: Utvalgte publikasjoner som beskriver verktøy og veiledninger for implementering av bærekraftsmålene i kommunal og regional planlegging (se Vedlegg 4 for referanser).

	<i>Implementeringsverktøy</i>	<i>Både implementerings- og indikatorverktøy</i>	<i>Indikatorverktøy</i>
<i>Norge</i>	Hofstad (2019) Lanshina mfl. (2019) Lindquist (2019) Wästlund (2019)	Asker kommune (2019)	Nordtveit (2018) Nørgaard mfl. (2018) Viken fylkeskommune (2019) Hage (2016)
<i>Norden</i>	City of Helsinki (2017) Ekener mfl. (2018) Lindahl mfl. (2016) Sánchez Gassen mfl. (2018) U4SSC (2017b)	SWECO (2018)	Bexel mfl. (2019)
<i>Europa</i>	Bachus mfl. (2018) Schuthof mfl. (2019) Izakovičová mfl. (2018) United Nations (2015) Karepova (2015) Shehkovtsov (2020) Sonetti (2020)		Ravetz (2016) Oliveira (2020)
<i>Verden</i>	Salvia mfl. (2019) Tan mfl. (2019) The Global Taskforce of Local and Regional Government. (2016b) The Global Taskforce of Local and Regional Governments (2017) The Global Taskforce of Local and Regional Governments (2019b) The Global Taskforce of Local and Regional Governments (2019a) UN Enviroment (2018) United Nations (2016a) United Nations (2018a) UNRISD (2016) Waterloo Global Science Initiative (WGSi) + 30 publikasjoner	Randers mfl. (2018) Iyer mfl. (2017) Almeida (2019)	IISD (2018) Bell og Morse (2018) Da Silva Neiva mfl. (2020) IGES (2017) Kawakubo mfl. (2018) National Geomatics Center of China (2018) Awadh (2017) Riumallo-Herl (2018) Bertelsmann Stiftung mfl. (2018) Gain mfl. (2016) Garcia-Alaniz mfl. (2017) Giupponi og Gain (2017) Lim mfl. (2016) Martinico-Perez mfl. (2018) Ndaguba mfl. (2016) Yu (2019)

Teoretisk rammeverk uten fokus på eksempelstudier	Allen mfl. (2017) Bansard mfl. (2019) Leal Filho mfl. (2020) Pereira et al. (2019) Sachs mfl. (2019) SDSN (2015a) SDSN (2016b) UNDP (2017c) UNESCO Institute for Lifelong Learning (2017a) UNESCO Institute for Lifelong Learning.\ (2017b) Wu et al. (2018) + 29 publikasjoner	Allen mfl. (2016) OECD (2018) United Nations (2019)	Bell mfl. (2018b) Klopp mfl. (2017) Mischen (2019) Patole (2018) Reyers mfl. (2017) Rosenstock (2017) Social Progress Imperative (2016) UNDP (2017a) United Nations Statistics Division (2017) World Bank (2017) Zinkernagel mfl. (2018) + 9 publikasjoner

Som tabellen viser, fins det allerede utviklet en rekke metoder og verktøy. Dette bekreftes også i studien til SWECO (2018), hvor de har funnet hele 19 ulike kategorier av verktøy bare for å utvikle og måle bærekraft i byregioner (se Tabell 13). De 19 verktøyene spenner bredt. Noen er tematiske (avfallshåndteringsverktøy, offentlig helseverktøy, verktøy for tilpasning til klimaendring), mens andre er mer prosessuelle (prosessverktøy og samskappingsverktøy).

Selv om det er begrenset med litteratur fra en norsk og nordisk kontekst, er det basert på innsikten vi har fått gjennom kartleggingen av litteraturen, god grunn til å tro at også litteraturen med empiri fra andre deler av verden, kan ha relevans i en norsk kontekst. Men som både spørreundersøkelsen og intervjuene har vist, er denne litteraturen lite tilgjengelig for norske kommuner og fylkeskommuner. Vi vil derfor anbefale å gjøre en mer systematisk vurdering av hvert enkelt verktøy som den nasjonale og internasjonale litteraturen omhandler, både for å kategorisere de i forhold til hvilke områder de kan være aktuelle, vurdere egnethet for norske forhold, vurdere forutsetninger for at de skal fungere og på den måten tilgjengeliggjøre litteraturen i større grad. Med tanke på det store omfanget av litteratur, har det vært utenfor rammene av dette prosjektet å gjøre en slik systematisering.

6.4.2 LOKALT OG REGIONALT RELEVANTE INDIKATORER

Ut fra strukturen med tilhørende delmål og indikatorer for hvert bærekraftsmål, er det kanskje ikke så rart at indikatorutvikling og måling av bærekraft har fått mye oppmerksomhet både internasjonalt og nasjonalt. I Norge ledes dette arbeidet av SSB, som nylig lanserte en samleside som presenterer nasjonal statistikk for de ulike målene²⁷. I størst mulig grad felles og nøytrale indikatorer er en forutsetning for å vurdere den globale måloppnåelsen av bærekraftsmålene i årene frem mot 2030. Hva som er relevant å måle og behovene for måling, er imidlertid ikke det samme på tvers av nivå. Idet kommuner og fylkeskommuner lokaliserer bærekraftsmålene, er ikke alle de globale indikatorene relevante. Funnene fra spørreundersøkelsen viser likevel at indikatorer oppleves som nyttig, men at de så langt ikke er tatt i bruk i nevneverdig grad i norske kommuner og fylkeskommuners arbeid med bærekraftsmålene. Erfaringsstudien viser et spenn i synspunkter på indikatorer – fra de som etterlyser lokalt og regionalt relevante indikatorer til

²⁷ <https://www.ssb.no/sdg>

de som advarer mot at fokuset på indikatorer lett reduserer bærekraftsmålene til en sjekklister basert på hva det finnes statistikk på.

Inntrykket vårt er at mange kommuner og fylkeskommuner har startet arbeidet med å måle bærekraft med et ønske om å finne ut hvordan de ligger an på tvers av de ulike bærekraftsmålene, slik eksempelvis OECD og EU har gjort for ulike nasjoner. I lys av intervjuene som er gjort, forstår vi rasjonale for denne tilnærmingen å være at det er et behov for å gjøre en nullpunktsanalyse av hvordan situasjonen er i kommunen eller fylket. Dette for å vite hvordan man skal prioritere innsatsen, eksempelvis velge ut spesifikke mål, for deretter å kunne måle om implementeringen av bærekraftsmålene i planleggingen har ført til bedre måloppnåelse av bærekraftsmålene.

For øyeblikket pågår det et FoU-prosjekt i regi av KS for å utvikle lokalt og regionalt relevante indikatorer for bærekraftsmålene. Dette er det nok mange kommuner og fylkeskommuner som vil sette stor pris på og det vil være nyttig i det videre arbeidet med implementeringen lokalt og regionalt. Funnene i denne undersøkelsen viser imidlertid at det er grunn til å anta at store og små kommuner vil ha ulike behov også når det gjelder indikatorer.

Telemarksforskning (Singsaas, 2020) anbefaler eksempelvis at det utvikles relevante indikatorer for små kommuner, kombinert med en differensiert tilnærming slik at en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene også blir relevante for nettopp de små kommunene. I spørreundersøkelsen var det flere som påpekte at det er viktig at kommunene får et felles sett med indikatorer som alle skal rapportere på, hvor det spesifiseres hvilket referanseår man skal bruke. En respondent bemerket at man kan lage et sett med minimumsindikatorer «og så får det være opp til hver kommunene å gå lengre hvis de ønsker det».

Det at det finnes relevante indikatorer for bærekraftsmålene for kommuner og fylkeskommuner, betyr imidlertid ikke at det nødvendigvis er enkelt å planlegge eller lage planer basert på disse. I erfaringsstudien kom det for eksempel frem at selv om kunnskapsgrunnlaget til en fylkeskommune var strukturert rundt de 17 bærekraftsmålene, opplevdes det ikke at det var noe enklere å lage en planstrategi. Dette understreker viktigheten av å ha en bred tilnærming av verktøy i det videre arbeidet med bærekraftsmålene lokalt og regionalt. Her kan det være behov for at noen tar ansvaret for å utvikle og tilgjengeliggjøre bredden av verktøy som kan brukes i planleggingen, men også samle erfaringer og evaluere hvordan disse fungerer.

De aller fleste indikatorverktøyene, enten de består av en rekke enkeltindikatorer eller beregner en komposittindeks, sier ikke noe om hva som er viktig eller mindre viktig og ikke noe om målkonflikter. Målkonflikter kan oppstå ved at tiltak for å få framgang på en indikator, kan undergrave framgang på en annen, og i noen tilfeller at tiltak som gir framgang på kort sikt, kan undergrave langsiktig framgang. FNs egen komposittindeks for bærekraftsmålene vekter for eksempel alle indikatorer og mål likt (Lafortune mfl., 2018). Et eksempel på en studie som ser på betydningen av målkonflikter i bærekraftsmålene er Randers et al. (2018). Denne er imidlertid på nasjonalt/globalt nivå. Å analysere målkonflikter på lokalt og regionalt nivå, kompliseres ytterligere av at en del av målene kan nås ved hjelp av tiltak på lokalt nivå, mens for andre kan lokal innsats kun bli et bidrag mot et mål som må løses på nasjonalt eller globalt nivå. Dette understreker at det blir svært

forenklet å tro at så lenge indikatorene er lokalt og regionalt relevante, vil implementeringen av bærekraftsmålene i seg selv gå enklere.

6.4.3 FOKUS PÅ PROSESS ELLER RESULTAT I IMPLEMENTERINGEN AV BÆREKRAFTSMÅLENE I PLANLEGGING?

Forholdet mellom planprosess og utfallet, eller resultatene av disse prosessene, er velkjent i planleggingslitteraturen, og tidvis dukker debatten opp om hva som *egentlig* er viktigst av disse to (se f.eks. Skjeggedal 2013). Slik allerede nevnt påpekes det både i spørreundersøkelsen og erfaringsstudien at arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i norske kommuner og fylkeskommuner er på et tidlig stadium, og per nå foregår implementeringen i overordnede planer. Enkelte respondenter i spørreundersøkelsen påpeker at det er for tidlig å skulle si noe om effektene av dette arbeidet, og 70 prosent oppga at de enten ikke visste om bærekraftsmålene hadde bidratt til endret politikk og prioriteringer, eller om det hadde skjedd i liten eller meget liten grad. I erfaringsstudien kommer det frem at det er i oppfølgingen av kommuneplanens samfunnsdel, integreringen i arealdelen og konkrete reguleringsplaner, at man vil kunne vurdere de faktiske resultatene av at bærekraftsmålene er lagt til grunn i de overordnede, strategiske planene.

Det kan derfor lett fremstå som at det foreløpig er få resultater å vise til. Eksempelvis viser funnene fra spørreundersøkelsen at det er stor spredning i oppfatningen av i hvilken grad innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk har innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen (Figur 7). Likevel mener over en tredjedel (37 prosent) at bærekraftsmålene er noe nytt i stor eller meget stor grad. Dette kan kanskje tyde på at de ulike prosessene knyttet til arbeidet med bærekraftsmålene oppleves som verdifulle, med mulighet for læring. I erfaringsstudien kommer det frem at det først er når man setter seg ned og faktisk går gjennom delmålene, at man virkelig ser mulighetene som ligger i å bruke bærekraftsmålene som rammeverk for planlegging. Vektleggingen av utbyttet av disse prosessene kan stå i kontrast til fokuset på verktøy og indikatorer for å måle hvor godt man gjør det på de ulike målene.

Uavhengig av hva som så langt konkret kan vises til, fremstår det som om prosessene rundt implementering av bærekraftsmålene i seg selv har vært viktige for både kommunene og fylkeskommunene som har deltatt i erfaringsstudien. Med prosesser mener vi her både de konkrete planprosessene knyttet til kommuneplanens samfunnsdel og planstrategier, men også andre interne prosesser i de respektive kommunene og fylkeskommunene. På tvers av intervjuene vektlegges det at arbeidet med bærekraftsmålene tidvis har vært krevende og frustrerende, men også meningsfylt og lærerikt. Slik vi har fremhevet i kapittel 4, kan kommunene vise til prosessrelaterte resultater som handler om involvering av barn og unge, gründercamper, speed-dating mellom ulike aktører, ungdomskonferanse, samarbeid med næringslivet og mye mer. Dette er ikke i seg selv nye verktøy, men bærekraftsmålene muliggjør en felles agenda og et felles språk for å snakke om utfordringer og behovet for samfunnsendring, slik det ble uttrykt i et intervju. For å ta ut potensialet for sosial læring som ligger i disse prosessene forutsetter det allikevel dokumentasjon, refleksjon, evaluering og ikke minst erfaringsutveksling mellom kommuner og fylkeskommuner.

6.5 MANGEL PÅ SAMSTEMT POLITIKK PÅ TVERS AV NIVÅ

Det er mange tiltak som kan være bærekraftige hvis kommunen tillater seg å se på tiltaket som et nasjonalt tiltak, men hvis de ser på det kun som et kommunalt tiltak er det ikke bærekraftig (respondent i spørreundersøkelsen).

Arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene forutsetter ikke bare vertikalt samspill mellom offentlige myndigheter på tvers av nivå, men også horisontalt mellom myndigheter, næringsliv, organisasjoner og sivilsamfunnet for øvrig. Likevel er det ikke gitt at det som anses som lokalt bærekraftig er det samme som regional, nasjonal eller global bærekraftighet. Sitatet over fra en respondent i spørreundersøkelsen illustrerer at det er vanskelig, men samtidig helt avgjørende å skape en samfunnsutvikling som er bærekraftig på tvers av nivå. Selv om innholdet i bærekraftsbegrepet er konkretisert gjennom mål, delmål og indikatorer, blir ikke målkonflikter borte. Dette må myndigheter på tvers av nivå forholde seg til.

Selv om denne studien har fokusert på hvordan kommuner og fylkeskommuner implementerer bærekraftsmålene i lokal og regional planlegging, viser funnene at flere peker på statlig innsats som avgjørende for at bærekraftsmålene skal integreres på lokalt og regionalt nivå. At bærekraftsmålene ble fremhevet som grunnlaget for regional og kommunal planlegging av regjeringen i de nasjonale forventningene i 2019, var avgjørende for å skyte fart i det lokale og regionale implementeringsarbeidet i planlegging. Det var imidlertid ikke dette som skulle til for at de såkalte «first runners» satte i gang sitt arbeid – dette ble gjort i fraværet av en tydelig forventning fra nasjonalt hold, og viser at lokale og regionale myndigheter er selvstendige, handlende aktører som også kan spille en viktig rolle som utfordrer av det nasjonale nivået. Foreløpig ser vi likevel få tegn til at de overordnede forventningene har ført til at planstrategier eller planer ser radikalt annerledes ut.

Hvordan bærekraftsmålene integreres i de kommunale og regionale planstrategiene, vil vi ha et bedre bilde av ved utgangen av dette året. Det gjenstår å se hvordan bærekraftsmålene som et rammeverk for planlegging faktisk skaper endring og transformasjon, gjennom arealplaner, reguleringsplaner og enkeltvedtak den kommende fireårsperioden og i de økonomiske prioriteringene i årene som kommer.

I den norske og nordiske litteraturen om implementering av bærekraftsmålene påpekes det at det er nødvendig med tydelig kommunikasjon av nasjonale prioriteringer til lokale og regionale myndigheter (Gassen mfl., 2018), et tydelig politisk, administrativt og privat lederskap på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå som gir strategisk retning for en samfunnsutvikling i tråd med bærekraftsmålene (Hofstad og Vedeld 2017), samt at dette lederskapet må være modig og villig til å lære underveis (Ascher mfl., 2019). Erfaringsstudien viser at man på lokalt og regionalt nivå ønsker en tydeliggjøring av hva nasjonale myndigheter legger i at bærekraftsmålene skal legges til grunn for planlegging og videre at bærekraftsmålene skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer. Det er opplagt at dette utfordringsbildet ser ulikt ut avhengig av om man befinner seg på lokalt, regionalt, nasjonalt eller globalt nivå. Det vil også variere om man ser utfordringene fra en liten eller stor kommune. Selv om formuleringen «legges til grunn for planlegging» er et mye brukt begrep fra nasjonalt hold, tyder usikkerheten som råder rundt hva dette betyr i praksis når det gjelder anvendelsen av bærekraftsmålene i planlegging, at

det er et behov for å tydeliggjøre dette, eksempelvis når det gjelder ambisjonsnivå, utredninger, kunnskapsbasis eller prioriteringer.

På tvers av de 17 målene kan planutfordringer og passende løsninger identifiseres på mange nivå. En av de viktige rollene for fylkeskommunene i dette arbeidet vil være å identifisere spørsmål som krever oppmerksomhet på nivå over de enkelte kommunene, og å bidra med ledelse og veiledning i disse spørsmålene. Enkeltkommuner vil også måtte avklare hvor og hvordan de søker å håndtere problemstillingene som overskrider deres egne kommunegrenser, og bygge samarbeid på passende nivå. Dette kan være tilfelle for storbyregioner, men også for distriktsregioner. Funnene fra denne studien tyder imidlertid på at verken fylkeskommuner bidrar med slikt lederskap, eller at kommuner bygger grenseoverskridende samarbeid rundt implementering av bærekraftsmålene. Med unntak av noen nasjonale nettverk som samler kommunene og fylkene som har jobbet mest systematisk med bærekraftsmålene, er det få formaliserte fora for erfaringsutveksling og læring som retter seg mot en bredde av kommuner.

Slik tidligere nevnt viser funnene i denne undersøkelsen at det per nå er kommunene som leder an i dette arbeidet i Norge, mens fylkeskommunene følger etter. I praksis er det derfor ikke den regionale planleggingen som setter rammene for den kommunale. Hvis fylkeskommunene skal fylle rollen som regional samfunnsutvikler og planveileder knyttet til bærekraftsmålene, er det nødvendig å trappe opp farten betydelig. Funnene i undersøkelsen indikerer at få fylkeskommuner per i dag utøver en aktiv rolle som planveileder, og det kan videre virke som at de små kommunene som kanskje har det største behovet for veiledning og støtte fra regionalt nivå, oppgir å få minst av dette. Igjen, her vil kommunene ha ulike behov både i forhold til å kunne ha fylkeskommunene som partner og støttespiller, samt i forhold til tilgjengeliggjøring av ressurser, nettverk og arenaer og virkemidler. Samlet synes det å være et stykke til at dette er mulig – kun Viken scorer høyt, og hvis vi tar bort de tre største kommunene, ser det ut som om det er de som trenger fylkeskommunene mest, som får minst hjelp og støtte.

Prosessene med implementeringen av bærekraftsmålene på lokalt og regionalt nivå må kobles til både det nasjonale og globale nivået. Dette er i varierende grad tematisert i intervjuene i erfaringsstudien. I Asker fremheves det at bærekraftsmålene har gitt kommuneplanen en global dimensjon og i erfaringsstudien påpekes det at bærekraftsmålene bidrar til å løfte blikket og se hvordan kommuner og fylkeskommuner kan bidra globalt gjennom gode lokale løsninger. En fare ved et avgrenset, lokalt fokus i arbeidet med bærekraftsmålene, er at det større bildet med å bidra til Agenda 2030 i et globalt perspektiv, forsvinner. Det er derfor nødvendig å se innsatsen som gjøres lokalt og regionalt i sammenheng med hvordan dette bidrar til oppnåelse av bærekraftsmålene i et globalt perspektiv. Eksempelvis er det uklart hvordan kommunene og fylkeskommunenenes tilnærminger forholder seg til prinsippet om «leaving no one behind», som ligger til grunn for bærekraftsmålene. Per nå er det dessuten uklart hvordan kommunene og fylkeskommunenenes tilnærming til bærekraftsmålene forholder seg til det nasjonale arbeidet med bærekraftsmålene.

I april 2020 ble det kjent at regjeringen jobber med å lage en nasjonal handlingsplan²⁸ for bærekraftsmålene. Handlingsplanen skal utarbeides som en stortingsmelding, og det legges opp til innspillsmøter for å sikre bred involvering og forankring. Målet med handlingsplanen er å konkretisere arbeidet med bærekraftsmålene og tilpasse dem til norske forhold og norske utfordringer. Videre kommer det frem at den skal ta for seg de 169 delmålene på en systematisk måte. Gjennom dette arbeidet vil trolig flere av utfordringene vi har pekt på i denne rapporten kunne tas tak i, eksempelvis behovet for klarere nasjonale prioriteringer. Prosessen med utformingen av handlingsplanen er dessuten en viktig mulighet til å innhente synspunkter og erfaringer både fra kommunene og fylkeskommunene som har kommet kort og de som har kommet langt i dette arbeidet.

6.6 POTENSIALET FOR IMPLEMENTERING AV BÆREKRAFTSMÅLENE I DET NORSKE PLANSYSTEMET

Planlegging handler om å avveie ulike interesser mot hverandre og gjøre prioriteringer basert på et bredt sammensatt kunnskapsgrunnlag som beskriver konsekvenser av ulike tiltak både på kort og lang sikt. Medvirkning fra og involvering av et bredt spekter av samfunnsaktører skal ligge til grunn for disse prosessene. Med dette som et ideal for planlegging, er plan- og bygningsloven i så måte et godt rammeverk for å innhente kunnskap, synliggjøre målkonflikter og skape positive synergier mellom ulike bærekraftsmål. Denne studien viser at det er en utbredt oppfatning om at det norske plansystemet som rammeverk er godt egnet for å muliggjøre en tverrsektoriell og helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene. Videre ligger det også til rette for at PBL skal kunne bidra til en koordinert tilnærming på tvers av lokalt, regionalt og statlig nivå, i arbeidet med bærekraftsmålene. Dette er avgjørende for å skape en mer samstemt politikk for en mer rettferdig og bærekraftig samfunnsutvikling. Det er imidlertid den lokale og regionale planpraksisen og prioriteringene som gjøres i ulike beslutningssituasjoner som vil påvirke om bærekraften styrkes eller svekkes.

Grunnlaget for det norske plansystemet ligger i arealplanleggingen, men gjennom revisjonen av PBL i 2008 ble samfunnsplanleggingen styrket, og i dag integreres en rekke samfunnshensyn som naturmangfold, folkehelse og klima i planlegging (Hanssen og Aarsæther, 2018). Som påpekt i evalueringen av plan- og bygningsloven (EVAPLAN), er det imidlertid et stykke å gå for at kommunene som folkevalgte organer skal ta strategiske grep i planleggingen. I så måte kan kanskje oppfølgingen av bærekraftsmålene i økonomiplaner og arealplaner bidra til å styrke den strategiske vendingen loven av 2008 representerte. Et pågående FoU-arbeid igangsatt av KS, utforsker nettopp hvordan den strategiske dimensjonen i planlegging kan styrkes. Rollen bærekraftsmålene spiller i denne sammenhengen, vil være interessant å se nærmere på. At de såkalte «first runners», som kommunene Asker, Arendal og Narvik og Viken fylkeskommune, har integrert bærekraftsmålene i sitt planarbeid forut for at de nasjonale forventningene (2019) presiserte at disse skulle legges til grunn, viser at det har vært fullt mulig å bruke det eksisterende plansystemet som rammeverk for dette arbeidet. Dette henger igjen sammen med at PBL er

²⁸ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-nasjonal-handlingsplan-for-barekraftsmalene/id2700508/>

fleksibel og planleggingen skal tilpasses det lokale eller regionale planbehovet, samt at det siden 2008 har vært presisert i formålsparagrafen til loven at den skal «fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner» (§ 1-1).

For at bærekraftsmålene skal ha en merverdi som verktøy i planleggingen for å sikre en mer bærekraftig og rettferdig samfunnsutvikling på både kort og lang sikt, må vi kunne forvente at planer, vedtak og prioriteringer ser annerledes ut når bærekraftsmålene legges til grunn for planlegging. Dette er knyttet til en forståelse om at det ligger en tyngdepunktforskyvning til grunn for bærekraftsmålene. I EVAPLAN ble det understreket at både den miljømessige og sosiale bærekraften må sikres bedre i planleggingen, og som et av hovedfunnene ble det løftet frem at PBL (2008), som en nøytral prosesslov, ikke i tilstrekkelig grad sikrer klimahensyn og naturmangfoldshensyn i lokale planpraksiser. Videre ble det også fremhevet at loven heller ikke sikrer et godt nok system for å favne senvirkningene eller «de akkumulerte konsekvensene av arealpolitikk for klimagassutslipp, kulturminner og naturmangfold» (Hannsen og Aarsæther 2018, side 483). Det ble også påpekt at hensynet til fremtidige generasjoner må bli mer synlig i PBL (2008) og veie tyngre, noe som blant annet tilsier at klimahensyn må sikres bedre gjennom PBL (2008). Dette viser at selv om bærekraftig utvikling er en del av formålsparagrafen i dagens PBL (2008), er det behov for forbedringer.

Bærekraftsmålene kan ikke avgrenses til kommunegrenser og det er behov for koordinering på tvers av kommuner og fylkeskommuner. Det er flere muligheter for dette i det eksisterende plansystemet, gjennom interkommunale planer og regionale planer, i tillegg til arenaer som planforum, plankonferanser og plannettverk for koordinering, dialog og kunnskapsdeling. Videre ligger det godt til rette for at de regionale kunnskapsgrunnlagene som utarbeides hvert fjerde år kan gjøres relevant for kommunenes arbeid med bærekraftsmålene, noe blant annet statistikkbanken til Viken er et eksempel på. Funnene i denne studien tyder på at det er et betydelig forbedringspotensial knyttet til fylkeskommunen både som veileder og samarbeidsaktør i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene.

Funnene i denne studien viser tydelig at politisk ledelse og forankring er avgjørende for arbeidet med bærekraftsmålene lokalt og regionalt. Det er nødvendig med politikere som er villig til å prioritere ressurser i planprosessene og legge politisk vilje og prestisje i å gjennomføre planene og la bærekraftsmålene få konsekvenser for både enkeltvedtak og økonomiske prioriteringer. Slik tidligere nevnt, kan ikke bærekraftsmålene reduseres til sine 169 delmål eller indikatorer. Det er derfor potensielt en motsetning mellom å etterlyse politisk ledelse på den ene siden, og å gjøre bærekraftsmålene til en teknisk sak med nullpunktsmåligheter på områder og tema der det finnes tall.

I erfaringsstudien var det ingen som fremhevet konsekvensutredninger (KU) spesifikt. Dette kan henge sammen med at fokuset for arbeidet med bærekraftsmålene så langt, har vært forbeholdt det overordnede, strategiske plannivået. Et naturlig neste steg er at også konsekvensutredningsrammeverket utvikles og tilpasses slik at kunnskap og vurdering av konsekvenser som innhentes, blir vurdert i lys av bærekraftsmålene.

7 UTFORDRINGER, UTVIKLINGSBEHOV OG ANBEFALINGER

Basert på funnene fra denne undersøkelsen, løfter vi i dette kapitlet frem noen overordnede utfordringer i arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging som det er nødvendig at staten, fylkeskommunene og kommunene tar stilling til. Basert på disse utfordringene, identifiserer vi utviklingsbehov og kommer med noen konkrete anbefalinger til hvordan arbeidet med implementeringen av bærekraftsmålene i norsk planlegging bør følges opp. Anbefalingene har ulike karakter og forholder seg til ulike tidshorisonter (kortsiktig versus langsiktig) og nivå (strategisk, overordnet versus konkrete tiltak).

7.1 UTFORDRINGER OG UTVIKLINGSBEHOV

Utfordring: Helhetlig versus spisset tilnærming til bærekraftsmålene i planlegging

Funnene i denne undersøkelsen viser at mange av bærekraftsmålene ikke blir prioritert når norske kommuner implementerer bærekraftsmålene i sitt overordnede planverk. For å forenkle det komplekse målbildet og samtidig prioritere innsatsen, velger flere kommuner å spisse tilnærmingen til bærekraftsmålene med den konsekvensen at noen mål ofte blir utelatt. Gitt at implementering av bærekraftsmålene i planlegging er komplekst, tidkrevende og går over flere plansykluser, er kanskje de nasjonale forventningene om at hele bredden i bærekraftsmålene skal legges til grunn i planlegging, for utfordrende. Selv om kommunene i beste fall bruker to plansykluser på å utvikle sine tilnærminger til bærekraftsmålene, er det verdt å ta stilling til om ambisjonsnivået er at alt skal implementeres på en gang, eller om man skal velge å være lydhøre for den selektive og pragmatiske tilnærmingen flertallet av kommunene har valgt til nå. I så fall, er det nødvendig å ta stilling til spørsmål som: Hvem skal ta ansvar for målene som velges bort på lokalt nivå?

Gitt at nasjonale myndigheter forventer at norske kommuner og fylkeskommuner skal bidra til å realisere bærekraftsmålene innen 2030, er det også nødvendig å ta stilling til tempoet i den lokale og regionale implementeringen av bærekraftsmålene, og at nasjonale myndigheter avklarer hvor man mener at man skal være i 2030 når det gjelder samfunns- og arealplanlegging. Det er en utfordring at regional og lokal planlegging kan ha lange sykluser, og at PBL kun stiller krav til at planstrategien rulleres hvert 4. år. For rask implementering, er det trolig avgjørende at bærekraftsmålene integreres i kommuneplanens samfunnsdel for deretter å følges opp i handlingsdelen til kommuneplanen/økonomiplanen, siden de rulleres hvert år.

Uavhengig av hvordan man håndterer utfordringene over, vil det være nyttig for kommunene og fylkeskommunene og få råd og veiledning fra departementet knyttet både til valget mellom å fokusere på bestemte bærekraftsmål kontra det å forholde seg til alle, samt hvordan man jobber på tvers av målene. Dette kan avklares i den nasjonale handlingsplanen, og videre harmonisert nasjonalt eller regionalt – noe som betyr at det kan være en blanding av oppmuntrende diskusjoner om valg som skal gjøres på kommunalt nivå, eller på tvers av regioner, men også at det kan være en prioritering fra nasjonalt nivå (for eksempel knyttet til folkehelse i etterkant av Covid-19-pandemien). Videre kan kommuner brukes som labber for å utforske hvordan ett eller flere av bærekraftsmålene kan jobbes med. Arbeidet med

bærekraftsmålene er et pågående utviklingsarbeid, og dette forutsetter gjensidig læring gjennom nettverk. Gitt barrierene vi har pekt på over, spesielt i små kommuner, er det viktig at departementet, fylkesmennene og fylkeskommunene samarbeider for å koordinere og tilrettelegge for disse nettverkene. En styrke ved at det allerede eksisterer et mangfold av tilnærminger er at det er mulig å lære og videreutvikle både verktøy og forståelser for hva bærekraftsmålene innebærer i planlegging de kommende årene.

Utfordring: Manglende samstemthet og koordinering i implementeringen av bærekraftsmålene i planlegging

For lokalt og regionalt nivå er det uklart hva nasjonale myndigheter mener om utfordrings- og målbildet, og det er få signaler utover generelle formuleringer om bærekraftsmålene. Tydeligere nasjonal veiledning rundt noen sentrale spørsmål som for eksempel dem nevnt i forrige avsnitt, vil kunne være et viktig grep, samtidig som det er et stort og uutløst potensial i bedre koordinering på tvers av regionalt og lokalt nivå. En viss grad av samstemthet på tvers av lokalt og regionalt nivå i implementeringen av bærekraftsmålene er trolig viktig. Ønskelig. Dette kan imidlertid være utfordrende å få til med tanke på at arbeidet til kommunene og fylkeskommunene skjer såpass løsrevet fra hverandre. Gitt at fylkeskommunene har tilnærmet seg bærekraftsmålene på ulike måter, vil det trolig være mye å lære på tvers av fylkeskommunene i hvordan de kan støtte, veilede og være en sentral samarbeidspartner for kommunene i arbeidet med bærekraftsmålene. Koordinering på et nivå som ligger over kommunene, men likevel under fylkeskommunene, vil videre kunne være viktig i dette arbeidet.

Utfordring: Behov for bedre oversikt over mangfoldet av planverktøy

Å gjøre bærekraftsmålene aktuelle lokalt, forutsetter brede, inkluderende prosesser, samtidig som politisk og administrativt lederskap i disse prosessene og oppfølgingen av dem er helt avgjørende for å lykkes. På nasjonalt nivå har SSB et koordinerende ansvar for statistikk og indikatorutvikling. Tilsvarende mangler det noen som har ansvaret for de andre verktøyene som kan bidra til implementeringen av bærekraftsmålene i lokal og regional planlegging. I det hele tatt synes det å være en stor jobb å gjøre med tilgjengeliggjøring og formidling av eksisterende verktøy og veiledningsmateriell for kommuner og fylkeskommuner. Et sted å starte er å gjøre en dybdestudie av den internasjonale litteraturen som omhandler ulike typer planverktøy, vurdere denne i forhold til egnethet for norske forhold, og så oversette utvalgte bidrag og gi konkrete anbefalinger i forhold til når de ulike verktøyene kan passe for hvem. Videre kan materialet UCLG har utviklet gjennom de tre tidligere omtalte læringsmodulene være et konkret sted å starte, fordi her har fokuset vært på lokal myndigheters rolle og betydning for arbeidet med bærekraftsmålene. For å sikre relevansen og koblingen til planlegging, bør trolig dette materialet relateres til ulike planprosesser, plantyper og hvordan bærekraftsmålene kan integreres i økonomiplanleggingen.

Funnene fra både spørreundersøkelsen og erfaringsstudien viser at det er ulike synspunkt på hvor konkret veiledningen bør være. Mens noen fremhever at det bør utarbeides eksempelbestemmelser på tvers av målområder som kan brukes på ulike plantyper, er andre mer opptatt av at det må tilrettelegges for erfaringsutveksling og læring vet at gode,

konkrete eksempler på hvordan det har blitt arbeidet med bærekraftsmålene i plansammenheng tilgjengeliggjøres.

Litteraturstudien og erfaringsstudien viser at det finnes et mangfold av mulige verktøy og metoder for å jobbe med bærekraftsmålene lokalt og regionalt. Et sentralt aspekt knyttet til utfordringen om *hvordan* man jobber med bærekraftsmålene i planlegging, er behovet for erfaringsutveksling og læring på tvers av kommuner og fylker. Per i dag finnes det noen nasjonale nettverk som har til hensikt å bidra til en slik erfaringsutveksling, men her vil for eksempel fylkeskommunene kunne spille en langt mer aktiv og ledende rolle hvis det etableres regionale nettverk.

Mer systematisk kunnskap om styrker og svakheter ved bruk av ulike verktøy og prosesser i implementeringen av bærekraftsmålene er nødvendig, og i tiden fremover er det trolig her samarbeid, forskning og konkret prosjektutvikling bør igangsettes. Dette vil også kunne innebære komparative tilnærminger på tvers av land, regioner og typer kommuner.

Utfordring: Bærekraftsmålene må gjøres relevant for både små og store kommuner

Kommunestørrelse har noe å si for arbeidet med implanteringen av bærekraftsmålene i planlegging. For de små kommunene er det avgjørende å tilnærme seg bærekraftsmålene på en måte som gjør at de virker relevante, og at de kan bidra til å løse globale utfordringer. Bidraget fra både store bykommuner og små distriktskommuner er viktig for å realisere Agenda 2030 og ambisjonen bak bærekraftsmålene. Det er derfor nødvendig med en differensiert tilnærming til veiledning, nettverksbygging, verktøy- og metodeutvikling som tar høyde for nettopp dette. Et mulig tiltak er å utvikle et sett med lokalt og regionalt relevante indikatorer som både tar høyde for kommunestørrelse og samtidig muliggjør sammenligning på tvers. Så kan hver kommune utfylle det felles settet med indikatorer med indikatorer de anser er relevante for dem. Videre er et annet forslag å fokusere veiledningen ut fra hvilken fase kommunene eller fylkeskommunen er i, slik at det oppleves som mest mulig relevant. Det er trolig også mye å hente for de små kommunene ved å delta i nettverk, gjennomføre kompetansehevende tiltak og at veiledningsmaterieill tilgjengeliggjøres med konkrete eksempler. De store bykommunene har allerede etablert et internasjonalt samarbeid med sammenlignbare byer. Tilsvarende mangler for de små kommunene, og her vil både staten og fylkeskommunene kunne bidra til å få frem erfaringene og eksemplene fra de mindre kommunene.

Utfordring: Å gå fra bærekraftsmålene som overordnet rammeverk for samfunnsplanlegging til konkret handling

Implementeringen av bærekraftsmålene i norsk planlegging skal bidra til at den ambisiøse Agenda 2030 realiseres innen utgangen av dette tiåret. For at dette skal være mulig, er det nødvendig å sikre at bærekraftsmålene i strategiske, overordnede planer omsettes til konkret handling gjennom integrering i resten av kommunenes plan- og styringsverk. Selv om dette ikke er noe nytt – kommunene har alltid jobbet for å gjøre om mål og strategier til konkret handling – så kan det være en utfordring dersom for eksempel sektorspesifikke planleggingsverktøy, ikke tilpasses bærekraftsmålene, men fortsettes å lages etter gamle maler. Da er det en fare for at bærekraftsmålene bare blir fine ord i overordnede planstrategier, og at de da ikke får betydning i praktisk handling.

Her er det behov for videre utviklingsarbeid, i nær dialog med kommunene som for eksempel nå går i gang med revisjoner av sine arealplaner. Veiledningen her vil måtte forholde seg til avklaringer på utfordringer nevnt ovenfor.

7.2 ANBEFALINGER TIL DET VIDERE UTVIKLINGSARBEIDET

Basert på funnene i prosjektet, vil vi her gi noen anbefalinger for det videre arbeidet med implementering av bærekraftsmålene i lokal og regional planlegging. Noen av tiltakene vil kunne gjennomføres ganske raskt, mens andre må ansees å være mere langsiktig utviklingsarbeid.

For det første anbefales det at det fra nasjonalt hold gjøres klart hva som er forventet av kommuner og fylkeskommuner når det gjelder implementeringen av bærekraftsmålene, ved å tydelig kommunisere utfordringsbildet, prioriteringer og ambisjonsnivået. Videre ser vi det som avgjørende at fylkeskommunene gjennom sine roller, som regional samfunnsutvikler, planmyndighet og planveileder, bidrar aktivt til at bærekraftsmålene får en sentral rolle både i regional og kommunal planlegging, og at dette arbeidet også følges opp fra nasjonalt hold. Trolig vil fylkesmennene også kunne spille en rolle i dette arbeidet, men det må da fremkomme at dette forventes fra nasjonalt hold.

Vi har i studien sett at status foreløpig er at kommunene og fylkeskommunene har begynt arbeidet med å implementere bærekraftsmålene i overordnede planstrategier og kommuneplanens samfunnsdel. Neste steg vil være at bærekraftsmålene også tas inn i handlingsplaner og planverktøy som for eksempel konsekvensutredninger. Dette vil kreve samarbeid og utviklingsarbeid på tvers av nivå, samtidig som det også vil kreve veiledningsmateriell for hvordan dette kan gjøres. Med tanke på behovet for å trappe opp tempoet i arbeidet, er det ikke gitt at en det er mest hensiktsmessig å lage en ny veileder siden dette vil ta tid. Vel så viktig er det trolig å innarbeide bærekraftsmålene i eksisterende veiledningsmateriell, med eksempler på hvilke forhold som bør vurderes og vektlegges i lys av bærekraftsmålene. Eksempelvis inneholder de to nylig utgitte veilederen om planlegging i sjøområder og planlegging for spredt bolig-, fritids-, og næringsbebyggelse i landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder (LNFR-områder) (begge mai 2020 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet), ingen referanser til bærekraftsmålene. Etter vår vurdering, er det flere av bærekraftsmålene som har relevans for planlegging i disse områdene.

Det pågår et arbeid for å gjøre indikatorene til bærekraftsmålene lokalt og regionalt relevante. Når dette foreligger, vil det være viktig kommunisere og formidle disse bredt til kommuner og fylkeskommuner. Et annet aspekt knyttet til arbeidet med kunnskapsgrunnlaget og indikatorene, er å tilrettelegge bedre for bruk av eksisterende statistikk i SSB og fra andre statistikkleverandører, som Miljødirektoratet og Helsedirektoratet. I denne sammenheng vil det være viktig å avklare hva som skal til for å tilgjengeliggjøre statistikk som allerede finnes for bruk i arbeidet med bærekraftsmålene, og på hva slags flater og formater som vil være nyttig for kommunene og fylkeskommunene.

Et viktig funn fra studien er at det virker å være et stort behov for mer kunnskap og kompetanse knyttet til implementering av bærekraftsmålene i kommunal og fylkeskommunal planlegging. Vi anbefaler derfor at det settes i gang ulike tiltak for å heve kunnskapen og kompetansen. Et første tiltak som kan bidra til dette, er å tilgjengeliggjøre noe av den internasjonale litteraturen som omhandler verktøy og veiledninger om hvordan

implementeringen kan gjennomføres på en god måte. Dette innebærer både en systematisk vurdering av hvert enkelt verktøy i forhold til hvilke som kan være egnet til hva og for hvem, å lage en oversikt over de verktøyene som viser seg å kunne være best egnet, samt å oversette noe av den engelskspråklige veiledningslitteraturen slik at den blir lettere tilgjengelig for kommunene og fylkeskommunene. Resultatene av et slikt arbeid vil for eksempel kunne presenteres i webinarer, i korte videoer eller gjennom andre digitale flater, gjerne i samarbeid med andre nasjonale aktører. Et annet konkret tiltak kan være å kommunisere og visualisere den lokale og regionale relevansen i delmålene på tvers av de 17 bærekraftmålene.

Mens de 17 bærekraftmålene kommer i en fargerik og pedagogisk appellerende innpakning, mangler det tilsvarende for delmålene, hvor man ofte finner oversikter i excel-filer og tabeller. Eksempelvis har UN Women utviklet infografikk²⁹ som synliggjør kjønns- og likestillingsdimensjoner på tvers av alle målene, samt om det er utviklet kjønnsspesifikke indikatorer for hvert målområde. Tilsvarende vil det være mulig å utvikle for lokal og regional planlegging, og tilgjengeliggjøre på eksempelvis www.planlegging.no eller lignende nettsteder.

Et annet aktuelt tiltak for å heve kompetansen, vil være å gjennomføre et nasjonalt kompetanseløft. Et slikt kompetanseløft vil kunne inneholde ulike aktiviteter som for eksempel utviklingsprogram/-forum med fokus på erfaringsutveksling og læring mellom kommuner og fylkeskommuner.

Etablering av læringsnettverk, kan også være en måte å heve kompetansen på. Nettverkene vil både kunne være geografisk og tematisk definert, eller de kan skreddersys med utgangspunkt i konkrete utfordringer uavhengig geografi. Mange problemstillinger knyttet til bærekraftmålene kan ikke avgrenses til kommunens egne grenser, samtidig som kommuner i samme region har mange like utfordringer og ofte deler arbeids- og boligmarked. Av den grunn kan det være nyttig å etablere regionale nettverk for å styrke kommunenes arbeid med bærekraftmålene. Det bør tilrettelegges for erfaringsutveksling mellom ulike kommuner og nettverk. Samtidig bør ulike interesseorganisasjoner som organiserer ulike aktører (næringsliv, frivillighet osv.) samt akademia kobles tett på disse nettverkene.

Etter hvert som kommunene og fylkeskommunene får erfaringer med implementering av bærekraftmålene, vil det være en ide og etablere en digital idé- og erfaringsbank hvor det er mulig å sortere på ulike kategorier (som bærekraftsmål, kommunestørrelse, plantype, planprosess osv.) for å få frem de praktiske eksemplene og erfaringene fra kommuner og fylkeskommuner som jobber med dette. Her vil det trolig også være relevant å inkludere eksempler fra flere aktører, som næringslivet, frivillige organisasjoner og sivilsamfunnet for øvrig. Det er ikke gitt at det er Kommunal- og moderniseringsdepartementet som skal eie og

²⁹ <https://www.unwomen.org/en/digital-library/multimedia/2018/7/infographic-why-gender-equality-matters-to-achieving-all-17-sdgs>

drifte en slik digital idé- og erfaringsbank, men kanskje noe som det kan samarbeides om på tvers av aktører på nasjonalt nivå. ‘

Det kan også være fruktbart å etablere et nasjonalt forum som samler masterstudenter fra ulike planutdanninger i Norge med masteroppgaver som utforsker både samfunns- og arealplanleggingens rolle i implementeringen av bærekraftsmålene i norsk planlegging. En lignende type forskerforum kunne også tenkes å etableres hvor PhD-stipendiater og andre forskere innenfor temaet kunne møtes for utveksling av forskningsresultater, diskusjon og initiering av nye forskningsprosjekter.

Til sist vil vi anbefale at det arbeides for å gi bærekraftsmål 11 en distriktsdimensjon, ved å fokusere på små kommuners og distriktsregioners rolle og betydning i implementeringen av bærekraftsmålene. Her vil eksempelvis Distriktssenteret være en viktig samarbeidspartner.

REFERANSER

- Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2017). An iterative framework for national scenario modelling for the Sustainable Development Goals (SDGs). *Sustainable Development*, 25(5), 372-385.
- Almeida, A. C. L. (2019). Multi Actor Multi Criteria Analysis (MAMCA) as a tool to build indicators and localize sustainable development goal 11 in Brazilian municipalities. *Heliyon*, 5(8).
- Ascher, B., Halvorsen, A. H., & Johansson, U. (2019). Attractive Nordic Towns - Strategies Towards a more Sustainable Future. *SWECO*.
- Awan, U., Kraslawski, A., Huiskonen, J., & Suleman, N. (2020). *Exploring the Locus of Social Sustainability Implementation: A South Asian Perspective on Planning for Sustainable Development*. Paper presented at the Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030.
- Bell, S., & Morse, S. (2018a). *Routledge handbook of sustainability indicators*: Routledge.
- Bell, S., & Morse, S. (2018b). Sustainability indicators past and present: What next? *Sustainability*, 10(5), 1688.
- Bhattacharya, S., Patro, S. A., Vaidyanathan, V., & Rathi, S. (2016). Localising the gender equality goal through urban planning tools in South Asia. Working paper. *Center for Study of Science, Technology and Policy*.
- Biermann, F., Kanie, N., & Kim, R. E. (2017). Global governance by goal-setting: the novel approach of the UN Sustainable Development Goals. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 26-31.
- Boas, I., Biermann, F., & Kanie, N. (2016). Cross-sectoral strategies in global sustainability governance: towards a nexus approach. *International environmental agreements: Politics, law and economics*, 16(3), 449-464.
- Bowen, K. J., Cradock-Henry, N. A., Koch, F., Patterson, J., Häyhä, T., Vogt, J., & Barbi, F. (2017). Implementing the "Sustainable Development Goals": towards addressing three key governance challenges—collective action, trade-offs, and accountability. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 90-96.
- Brundtland, G. H., Khalid, M., Agnelli, S., Al-Athel, S., & Chidzero, B. (1987). Our common future. World Commission on Environment and Development. New York.
- Campos, M. J. Z., Barinaga, E., Kain, J.-H., Oloko, M., & Zapata, P. (2019). Organising grassroots initiatives for a more inclusive governance: Constructing the city from below. *Swedish International Centre for Local Democracy. Research report no. 15*.
- Clemetsen, M., & Stokke, K. B. (2020). *Bærekraftig samfunnsutvikling i små kommuner. Notat til Distriktssenteret 20.04.2020*.
- Cutter, A., Osborn, D., Romano, J., & Ullah, F. (2015). *Sustainable development goals and integration: Achieving a better balance between the economic, social and environmental dimensions*. Paper presented at the Stakeholder Forum.
- da Silva Neiva, S., de Souza Mauro, J., de Amorim, W. S., Barbosa, S. B., Ribeiro, J. M. P., Araújo, G. G. M., & de Andrade, J. B. S. O. (2020). *Strategies for the Promotion of Sustainable Urban Development: A Multicriteria Analysis*. Paper presented at the Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030.
- Deloit. (2018). *Fra globale mål til lokal handling. Nordisk rapport 2018*.

- Deloitte. (2018). Fra globale mål til lokal utvikling. Nordisk rapport 2018.
- Distriktssenteret. (2019). *Governance challenges in the Attractive Nordic towns. Mapping governance challenges linked to execution of single projects in the Attractive Nordic towns project.*
- DOGA, Smartbyene, & Nordic Edge. (2019). Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn. En guide for kommuner og fylkeskommuner utarbeidet av Design og arkitektur Norge (DOGA), Smartbyene og Nordic Edge.
- Elder, M., Bengtsson, M., & Akenji, L. (2016). An optimistic analysis of the means of implementation for sustainable development goals: Thinking about goals as means. *Sustainability*, 8(9), 962.
- Fenton, P., & Gustafsson, S. (2017). Moving from high-level words to local action—governance for urban sustainability in municipalities. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 129-133.
- Fisher, A., & Fukuda-Parr, S. (2019). Introduction—Data, Knowledge, Politics and Localizing the SDGs. *Journal of Human Development and Capabilities*, 20(4), 375-385.
- Fleming, A., Wise, R. M., Hansen, H., & Sams, L. (2017). The sustainable development goals: A case study. *Marine Policy*, 86, 94-103.
- Garcia-Alaniz, N., Equihua, M., Pérez-Maqueo, O., Equihua Benítez, J., Maeda, P., Pardo Urrutia, F., . . . Schmidt, M. (2017). The Mexican National Biodiversity and Ecosystem Degradation Monitoring System. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26-27, 62-68.
- Gassen, N. S., Penje, O., & Slätmo, E. (2018). *Global goals for local priorities: The 2030 Agenda at local level.* Stockholm NORDREGIO REPORT 2018:2.
- Gladun, E. (2019). Sustainable Development of the Russian Arctic: Legal Implications. *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 12(2), 29-60.
- Groven, K., & Carlo, A. (2020). *Korleis kan distriktskommunar arbeide med berekraftig utvikling? Notat utarbeidd på oppdrag frå Distriktssenteret. Arbeidsnotat.*
- Grut, K. (2016). Den bærekraftige og inkluderende byen skal skapes i fellesskap. *Plan*, 48(06), 10-15.
- Gubic, I., & Baloi, O. (2019). Implementing the new urban agenda in Rwanda: Nation-wide public space initiatives. *Urban Planning*, 4(2), 223-236.
- Habitat III. (2016). The New Urban Agenda. *Rapport.*
- Hage, I. (2016). Waste Management in Norway - A study of possible application of "ISO 37120 Sustainable Development in Communities - Indicators for city services and quality of life". *Masteroppgave NTNU, Master in Industrial Ecology.*
- Hanssen, G. S., & Aarsæther, N. (2018). Pbl (2008)—en lov for vår tid? *Plan*, 50(03), 2-7.
- Hofstad, H. (2018). Bærekraftig planlegging for framtida? In G. S. Hanssen & N. Aarsæther (Eds.), *Plan- og bygningsloven - en lov for vår tid?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Hofstad, H., & Vedeld, T. (2017). Planlegging og byutvikling i klimaomstillingens tidsalder. *Plan*, 49(05), 14-19.
- Holden, E., & Linnerud, K. (2018). Fra global idé til lokal handling. *Plan*, 50(03), 48-55.
- Holloway, A. (2017). Localising Global Goals in Australia's Global City: Sydney. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 226, 181-191.
- Husaas, E. Hvordan utvikle byromsnettverk i byer og tettsteder. *Plan*, 50(04), 42-45.

- Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General. (2019). Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development, United Nations, New York.
- International Council for Science (ICSU). (2017). *A Guide To SDG Interactions: From Science to Implementation*. International Council for Science, Paris.
- Kawakubo, S., Murakami, S., Ikaga, T., & Asami, Y. (2018). Sustainability assessment of cities: SDGs and GHG emissions. *Building Research & Information*, 46(5), 528-539.
- Klopp, J. M., & Petretta, D. L. (2017). The urban sustainable development goal: Indicators, complexity and the politics of measuring cities. *Cities*, 63, 92-97.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2019). Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cc2c53c65af24b8ea560c0156d885703/nasjonale-forventninger-2019-nn.pdf>.
- Krumsvik, R. J., & Røkenes, F. M. (2016). Litteraturreview i phd-avhandlingen. In R. J. Krumsvik (Ed.), *En doktorgradsutdanning i endring: Et fokus på den artikkelbaserte phd-avhandlingen*: Fagbokforlaget.
- Kvalheim, M. (2018). *Bærekraftig byutvikling i Lørenskog*. Norwegian University of Life Sciences, Ås.
- Lafortune, G., Fuller, G., Moreno, J., Schmidt-Traub, G., & Kroll, C. (2018). SDG index and dashboards detailed methodological paper. *New York (US): SDSN*.
- Lanshina, T., Barinova, V., Loginova, A., Lavrovskii, E., & Ponedelnik, I. (2019). Localizing and achieving the Sustainable Development Goals at the national level: Cases of leadership. *International Organisations Research Journal*, 14(1), 207-224.
- Leal-Arcas, R. (2018). Re-thinking global climate change: A local, bottom-up perspective. *Whitehead J. Dipl. & Int'l Rel.*, 20, 4.
- Leal Filho, W., Tortato, U., & Frankenberger, F. (2020). *Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030*: Springer.
- Lillevoll, T. A., & Aarsæther, N. (2015). Nye nasjonale forventninger—et Norge i rødt, grønt og blått? *Plan*, 47(05), 30-35.
- Lindquist, K. (2019). Når bærekraftsplaner på «glansa papir» skal oversettes i uoversiktlige praksiser. En studie av bærekraftig reiselivsutvikling i Tromsø-området. *Masteroppgave UiT. Masteroppgave i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse*.
- Lucci, P. (2015). *'Localising' the Post-2015 Agenda: What Does It Mean In Practice?* : Overseas Development Institute London.
- Lynggard, K. (2012). Dokumentanalyse. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. (pp. 153-170). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Millennium Institute. (2017). iSDG Integrated Simulation Tool. Tilgjengelig fra:
- Miola, A., Borchhardt, S., Neher, F., & Buscaglia, D. (2019). *Interlinkages and policy coherence for the Sustainable Development Goals implementation*.
- Mischen, P. A., Homsy, G. C., Lipo, C. P., Holahan, R., Imbruce, V., Pape, A., . . . Holmes, L. M. (2019). A foundation for measuring community sustainability. *Sustainability*, 11(7), 1903.
- Moallemi, E. A., Malekpour, S., Hadjidakou, M., Raven, R., Szetey, K., Moghadam, M. M., . . . Bryan, B. A. (2019). Local Agenda 2030 for sustainable development. *The Lancet Planetary Health*, 3(6), e240-e241.

- Mokoena, C., & Jegede, A. O. (2017). SDGs as a framework for realizing the right to education of the girl child in South Africa: challenges and possibilities. *Gender and Behaviour*, 15(4), 9873-9889.
- Niestroy, I. (2016). *How are we getting ready? The 2030 Agenda for Sustainable Development in the EU and its Member States: analysis and action so far*: Discussion Paper, No. 9/2016, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), Bonn.
- Nora Sánchez Gassen, Oskar Penje, & Elin Slätmo. (2018). *Global goals for local priorities: The 2030 Agenda at local level*. Stockholm NORDREGIO REPORT 2018:2.
- Nordtveit, I. (2018). Bærekraftsrapport for Buskerudamfunnet. *Asplan Viak*.
- Nystad, J. F. (2016). Bedre byer for alle. *Plan*, 48(06), 2-2.
- Nørgaard, E., Rognerud, L. M., & Storrud, A. (2018). *Indikatorer til FNs Bærekraftsmål - Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål*.
- Nørgaard, E., Rognerud, L. M., & Storrud, A. (2018). *Indikatorer til FNs Bærekraftsmål. Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål. Notat 2018/01*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- OECD. (2016). *Better Policies for Sustainable Development 2016: A New Framework for Policy Coherence*. Report published by Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).
- Oliveira, G. M., Vidal, D. G., Viterbo, L. M. F., & Maia, R. L. (2020). *Measuring the implementation of Sustainable Development Goals at a local level: The WeGlx index*. Paper presented at the Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030.
- Oosterhof, P. D. (2018). Localizing the Sustainable Development Goals to Accelerate Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development.
- Patel, Z., Greyling, S., Simon, D., Arfvidsson, H., Moodley, N., Primo, N., & Wright, C. (2017). Local responses to global sustainability agendas: learning from experimenting with the urban sustainable development goal in Cape Town. *Sustainability science*, 12(5), 785-797.
- Patole, M. (2018). Localization of SDGs through disaggregation of KPIs. *Economies*, 6(1), 15.
- Pedercini, M., Arquitt, S., Collste, D., & Herren, H. (2019). Harvesting synergy from sustainable development goal interactions. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(46), 23021-23028.
- Sánchez Gassen, N., Penje, O., & Slätmo, E. (2018). *Global goals for local priorities: The 2030 Agenda at local level*: Nordregio report 2018:2.
- Satterthwaite, D. (2016). Successful, safe and sustainable cities: towards a New Urban Agenda. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 3-18.
- SDSN. (2016). Getting started with the SDGs in cities - A guide for local stakeholders. Tilgjengelig fra: <https://sdgcities.guide/>.
- Shulla, K., Leal Filho, W., Lardjane, S., Sommer, J. H., Salvia, A. L., & Borgemeister, C. (2019). The contribution of Regional Centers of Expertise for the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. *Journal of Cleaner Production*, 237, 117809.
- Singsaas, M. (2020). *Bærekraftig utvikling i små kommuner. Arbeidsnotat*.
- Slack, L. (2015). The post-2015 Global Agenda—a role for local government. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 3-11.
- Smartbyene, DOGA, & Nordic Edge. (2019). Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn.

- Smoke, P. (2017). Fiscal decentralisation frameworks for Agenda 2030: understanding key issues and crafting strategic reforms. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 3-23.
- Stibbe, D. T., Reid, S., & Gilbert, J. (2018). *Maximising the impact of partnerships for the SDGs. A practical guide to partnership value creation*. The Partnering Initiative and UN DESA.
- Stockholm Resilience Centre. (2016). How food connects all the SDGs. Tilgjengelig på: <https://tinyurl.com/SRC-SDG>.
- Storrøsaeter, H. (2019). På samme drømmelag? En casestudie av Universitetskommunen Trondheim 3.0. *Masteroppgave NTNU, Master i entreprenørskap, innovasjon og samfunn*.
- SWECO. (2018). Suggested indicators & Toolbox - Attractive and sustainable Nordic town and regions.
- The Global Taskforce of Local and Regional Governments. (2016). Roadmap for Localising the SDGs: Implementation and Monitoring at Subnational Level. *Barcelona: UCLG*.
- Tjandradewi, B. I., & Srinivas, H. (2018). Localization of SDGs: Role of Local Governments. *YOKOHAMA CITY UNIVERSITY Institutional Repository*.
- UCLG. (2016). The sustainable development goals: What local governments need to know. *United Cities and Local Governments*.
- Ullhaug, T. (2018). *Folkehelse og FNs bærekraftsmål 11: bærekraftige byer og samfunn: en case studie av implementering av FNs bærekraftsmål 11 med fokus på folkehelse og sosial bærekraft*. Norwegian University of Life Sciences, Ås.
- UN-Habitat. (2015a). Global Public Space Toolkit - From Global Principles to Local Policies and Practice.
- UN-Habitat. (2015b). International Guidelines on Urban and Territorial Planning.
- UNDP. (2017). SDG Accelerator and Bottleneck Assessment. Developed by United Nations Development Programme (UNDP). Tilgjengelig fra: <https://www.local2030.org/library/view/401>.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2017). *Learning Cities and the SDGs: A Guide to Action*.
- UNITAR. (2016). Capacity for the 2030 Agenda. Course developed by The United Nations Institute for Training and Research (UNITAR). Tilgjengelig fra: <https://www.local2030.org/library/view/179>.
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. General Assembly 70th session.
- United Nations. (2018a). *Synthesis of Voluntary National Reviews 2018*.
- United Nations. (2018b). Working Together: Integration, Institutions and the Sustainable Development Goals. World Public Sector Report 2018. Guidance and systemization of experiences *Report from Department of Economic and Social Affairs*.
- United Nations. (2019). *The Future is Now. Science for Achieving Sustainable Development. Global Sustainable Development Report 2019*.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs - Division for Sustainable Development. (2017). Voluntary National Reviews: Synthesis Report. *United Nations, New York*.
- Valencia, S. C., Simon, D., Croese, S., Nordqvist, J., Oloko, M., Sharma, T., . . . Versace, I. (2019). Adapting the Sustainable Development Goals and the New Urban Agenda to

- the city level: Initial reflections from a comparative research project. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 11(1), 4-23.
- Veldhuizen, L. J., Giller, K. E., Oosterveer, P., Brouwer, I. D., Janssen, S., van Zanten, H. H., & Slingerland, M. M. (2020). The Missing Middle: Connected action on agriculture and nutrition across global, national and local levels to achieve Sustainable Development Goal 2. *Global Food Security*, 24, 100336.
- Viken fylkeskommune. (2019). Vi i Viken - Kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid. Rapport.
- Weitz, N., Carlsen, H., Nilsson, M., & Skånberg, K. (2018). Towards systemic and contextual priority setting for implementing the 2030 Agenda. *Sustainability science*, 13(2), 531-548.
- Wymann von Dach, S., Bracher, C. P., Peralvo, M., Perez, K., & Adler, C. (2018). Leaving no one in mountains behind: Localizing the SDGs for resilience of mountain people and ecosystems.
- Wästlund, S. C. (2019). Lavutslippssamfunnet i 2050? Hvordan norske kommuner jobber med grønn omstilling. *Masteroppgave UiT. Masteroppgave i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse*.
- Yigitcanlar, T., & Kamruzzaman, M. (2015). Planning, development and management of sustainable cities: A commentary from the guest editors. In: Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Zhou, X., & Moinuddin, M. (2017). *Sustainable Development Goals Interlinkages and Network Analysis: A practical tool for SDG integration and policy coherence*. IGES Research Report No. RR1602.
- Zinkernagel, R., Evans, J., & Neij, L. (2018). Applying the SDGs to cities: business as usual or a new Dawn? *Sustainability*, 10(9), 3201.
- Åkerman, J., Gudmundsson, H., Hedegaard Sørensen, C., Isaksson, K., Olsen, S., Kessler, F., & Macmillan, J. (2011). How to manage barriers to formation and implementation of policy packages in transport. *OPTIC. Optimal policies for transport in combination*.

VEDLEGG

VEDLEGG 1: SPØRREUNDERSØKELSEN

Epostinvitasjon:

Vi trenger din hjelp til å finne ut hvordan FNs bærekraftsmål best kan tas i bruk i den kommunale planleggingen!

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gitt Nordlandsforskning i oppdrag å utrede hvordan FNs bærekraftsmål ivaretas i planleggingen i norske kommuner og fylkeskommuner. En viktig del av utredningen er denne spørreundersøkelsen rettet til alle landets kommuner. Her kartlegger vi status i dag, hva dere i kommunene selv mener om eksisterende hjelpemidler og hva dere mener trengs av tilrettelegging for å gjøre FNs bærekraftsmål til et relevant og effektivt hjelpemiddel i kommunal planlegging.

Bakgrunnen for arbeidet er regjeringens forventning om at FNs bærekraftsmål legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen i fylkeskommuner og kommuner. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil bidra til at kommunene kjenner til egnede metoder, modeller og verktøy for å ta i bruk bærekraftmålene, og at det finnes nødvendig kunnskapsstøtte, inkludert gjennom nettverk for erfaringsutveksling og læring.

Vi håper du og din kommune vil bidra i denne prosessen! Mer informasjon finner du inne i selve undersøkelsen.

Hvordan brukes FNs bærekraftsmål i planleggingen i norske kommuner?

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gitt Nordlandsforskning i oppdrag å utrede hvordan FNs bærekraftsmål ivaretas i planleggingen i norske kommuner og fylkeskommuner. Denne spørreundersøkelsen er en del av dette arbeidet, og gjennomføres i samarbeid med et forskningsprosjektet (finansiert av Norges forskningsråd), som har som formål å utvikle et rammeverk for implementering av FNs bærekraftsmål i regional og lokal planlegging. Undersøkelsen går til alle landets kommuner, og er rettet mot fagpersoner som jobber med dette temaet i kommunene, og spesielt til de som er sentrale i planarbeid og/eller har miljøansvar.

Det vil ta deg 10–20 minutter å fullføre spørreundersøkelsen. Spørreskjemaet inneholder spørsmål om status på arbeidet med bærekraftmålene i din kommune, om bærekraftmålene som rammeverk, om samarbeid og politiske prosesser, kompetanse/kapasitet, hindringer for å ta i bruk bærekraftmålene og effektmåling/indikatorer.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket ditt tilbake uten å oppgi noen grunn.

Informasjon om databehandling

Dine svar fra spørreskjemaet blir registrert elektronisk. Data fra undersøkelsen behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Prosjektgruppen ved Nordlandsforskning som innhenter informasjon har taushetsplikt vedrørende disse opplysningene. Vi vil bare bruke opplysningene til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Dataene vil lagret fram til forskningsprosjektet avsluttes i 2023.

Hvordan kontakte oss

Nordlandsforskning v/ prosjektleder Aase Kristine Lundberg
Tlf 75 41 18 19. E-post akl@nforsk.no

Dersom du ønsker mer informasjon om behandlingen av dine personopplysninger, klikk [her](#)

☐ Jeg godtar behandlingen av mine personopplysninger i henhold til informasjonen gitt her.

[Jeg ønsker ikke å delta](#)

Neste

Hvordan brukes FNs bærekraftsmål i planleggingen i norske kommuner?

Bakgrunnsinformasjon

1) Hvor mange innbyggere har kommunen?

- ☐ Mindre enn 1500
- ☐ 1501-2500
- ☐ 2501-5000
- ☐ 5001-10000
- ☐ 10001-25000
- ☐ 25001-50000
- ☐ 50001-100000
- ☐ Mer enn 100000

2) I hvilken region/fylke ligger kommunen?

- ☐ Agder
- ☐ Innlandet
- ☐ Møre og Romsdal
- ☐ Nordland
- ☐ Oslo
- ☐ Rogaland
- ☐ Troms og Finnmark
- ☐ Trøndelag
- ☐ Vestfold og Telemark
- ☐ Vestland
- ☐ Viken

3) Hva er dine ansvarsområder innenfor kommunal planlegging/styring?

	I hvilken grad er du involvert på dette fagfeltet			Spesifiser, gi gjerne eksempler på planer du har arbeidet med på dette fagfeltet de siste fem årene
	Ingen/liten grad	Arbeider en del med dette	Dette er en hovedoppgave	
Arealplanlegging	☐	☐	☐	
Samfunnsplanlegging	☐	☐	☐	
Klima og miljø	☐	☐	☐	
Annet (vennligst spesifiser)	☐	☐	☐	

Status på arbeid med bærekraftsmålene

4) Status på planarbeid i kommunen

	Hvilket år er planen fra (om nødvendig spesifiser plannavn)	Er planen under revisjon?	
		Ja	Nei
Kommuneplanens samfunnsdel		☒	☒
Kommuneplanens arealdel		☒	☒
Evt andre planer (spesifiser). F.eks. kommunedelplaner eller andre sentrale tematiske planer hvor bærekraftsmålene er relevante		☒	☒
Evt andre planer (spesifiser).		☒	☒
Evt andre planer (spesifiser).		☒	☒
Evt andre planer (spesifiser).		☒	☒

5) I hvilken grad er følgende påstander en god beskrivelse av arbeidet med bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i din kommune?

	Meget			Meget		
	liten grad	Liten grad	Middels grad	Stor grad	stor grad	Vet ikke
FNs bærekraftsmål er sentralt i alt planarbeid i vår kommune	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål er et viktig styringsverktøy for politikk og prioriteringer i vår kommune	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål nevnes i våre plan- og styringsdokumenter der hvor de kan passe inn, men har liten betydning som grunnlag for politikk og prioriteringer	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål er kun unntaksvis nevnt i våre plan- og styringsdokumenter	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål har potensial til å bli et sterkt og nyttig plan- og styringsverktøy i vår kommune	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål er/har vært et viktig verktøy både for å utforme prosess og innhold i vår planstrategi	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål brukes som et styringsverktøy i økonomiplan / kommunale budsjettprosesser	☒	☒	☒	☒	☒	☒
FNs bærekraftsmål innebærer ikke noe nytt sammenlignet med kommunens eksisterende arbeid med bærekraftig utvikling	☒	☒	☒	☒	☒	☒

6) Gi en kort beskrivelse av hvordan FNs bærekraftsmål brukes/har vært brukt i prosessen med kommunal planstrategi, og hva dere eventuelt fikk ut av det?

0/4000

Bærekraftsmålene som rammeverk

7) I hvilken grad har innføringen av FNs bærekraftsmål som rammeverk innebåret noe kvalitativt nytt for planarbeidet i kommunen?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

8) Gi gjerne en kort bakgrunn for svaret ovenfor (maks 100 ord):

0/4000

9) I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å arbeide mer tverrsektorielt i kommunen?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

10) Gi gjerne en kort bakgrunn for svaret ovenfor (maks 100 ord):

0/4000

11) I hvilken grad har FNs bærekraftsmål blitt brukt for å skape engasjement blant kommunens befolkning?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

12) Ref spørsmål ovenfor: Hvis det er brukt, kort beskrivelse av hvordan (maks 100 ord):

0/4000

13) Har kommunen valgt å prioritere enkelte av hovedmålene/delmålene foran andre?

- ☐ Ja ☐ Nei

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende betingelser må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Dersom spørsmålet "Har kommunen valgt å prioritere enkelte av hovedmålene/delmålene foran andre?" inneholder noen av disse alternativene

- "Ja"

14) Hvilke hovedmål/delmål er prioritert?

0/4000

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende betingelser må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Dersom spørsmålet "Har kommunen valgt å prioritere enkelte av hovedmålene/delmålene foran andre?" inneholder noen av disse alternativene

- "Ja"

15) Kort redegjørelse for hvorfor disse hoved/delmålene er prioritert (maks 100 ord):

0/4000

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende betingelser må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Dersom spørsmålet "Har kommunen valgt å prioritere enkelte av hovedmålene/delmålene foran andre?" inneholder noen av disse alternativene

- "Ja"

16) Kort beskrivelse av prosessen som ble gjennomført som grunnlag for prioriteringen av hoved/delmålene (maks 150 ord):

0/4000

Samarbeid og politiske prosesser

17) I hvilken grad har det vært en politisk prosess rundt bruk av FN bærekraftsmål som rammeverk for planleggingen i kommunen?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

18) Hvis det har vært en politisk prosess: kort beskrivelse av hvordan, inkludert hvilke grep som er gjort for å mobilisere politikere (maks 150 ord):

0/4000

19) I hvilken grad har politiske prosesser rundt FNs bærekraftsmål bidratt til å endre politikk og prioritering?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

20) Beskriv kort eventuelle eksempler (maks 100 ord):

0/4000

21) I hvilken grad gir fylkeskommunen støtte og veiledning i implementering av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

22) Beskriv kort styrker/mangler i støtte/veiledning fra fylkeskommunen (maks 150 ord):

0/4000

Kompetanse/kapasitet

23) Har dere benyttet veiledningsmaterieill i arbeidet med FNs bærekraftsmål i kommunen?

	I hvilken grad har dere benyttet dette materiellet?					Hvilken nytte har dere hatt av dette materiellet			
	Har ikke kjennskap til materiellet	Brukt i liten grad	Brukt i noen grad	Brukt i stor grad	Vet ikke	Ingen / liten	Noe	Stor	Vet ikke
Towards the Localization of the SDGs (Global Taskforce of Local and Regional Governments and UCLG, 2019)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suggested indicators and toolbox - attractive and sustainable Nordic towns and regions (Sweco, 2018)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Global goals for local priorities: The 2030 Agenda at local level. Nordregio report (Gassen mfl., 2018)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indikatorer til FNs bærekraftsmål. Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål. Statistisk sentralbyrå (SSB 2018)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Roadmap for localizing the SDGs (Global Taskforce of Local and Regional Governments mfl., 2016)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Learning Module 1: Localizing the SDGs og Learning Module 2: Territorial Planning to Achieve the SDGs	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn (DOGA 2019)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24) Beskriv evt annet veiledningsmaterieill dere har benyttet, inkludert hvilken nytte dere har hatt av det (styrker/svakheter):

0/4000

25) Er din kommune medlem av eller benytter kunnskap fra ulike kompetansekilder/nettverk for bærekraft utvikling?

	I hvilken grad har dere benyttet denne kompetansekilden/nettverket?					Hvilken nytte har dere hatt av denne kompetansekilden/nettverket?			
	Har ikke kjennskap til	Liten grad	Noen grad	Stor grad	Vet ikke	Ingen / liten	Noe	Stor	Vet ikke
KS - nettressurser og/eller veiledning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
FN-sambandet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
The Council of European Municipalities and Regions (CEMR)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
United 4 Smart Sustainable Cities (U4SSC)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
United Cities and Local Governments (UCLG)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Smartbyene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nordic Edge Cluster	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nasjonalt FN-nettverk for bærekraft i samarbeid med FN-organisasjonen UNECE	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26) Beskriv evt andre kompetansekilder/nettverk for bærekraft utvikling dere har brukt/hatt nytte av:

0/4000

Barrierer

27) I hvilken grad er følgende en barriere for bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?

	Meget liten grad	Liten grad	Middels grad	Stor grad	Meget stor grad	Kommentar og eventuelle tanker om hvordan den eventuelt kan bygges ned
Manglende kunnskap om FNs bærekraftsmål i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	
Ulik forståelse av bærekraft i ulike deler av kommuneadministrasjonen	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende relevans av FNs bærekraftsmål for lokal planlegging	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende tid/ressurser	☐	☐	☐	☐	☐	
Mangel på metoder og verktøy for bruk av FNs bærekraftsmål	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende veiledning fra fylkeskommunen	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende veiledning på norsk	☐	☐	☐	☐	☐	
Eksisterende veiledning er for komplisert / omstendelig	☐	☐	☐	☐	☐	
Mangel på gode indikatorer for å måle status og framgang	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende koordinering og dialog på tvers av sektorer innad i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	
Mangel på politisk forankring/oppslutning fra politikere	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende engasjement i kommuneorganisasjonen	☐	☐	☐	☐	☐	
Manglende engasjement i lokalbefolkningen	☐	☐	☐	☐	☐	

28) Beskriv evt andre barrierer og deres betydning:

0/4000

Måling av effekt

29) I hvilken grad bruker kommunen indikatorer for å måle status og framgang i arbeidet med implementering av FNs bærekraftsmål?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

30) Beskriv kort de viktigste indikatorene og datakildene dere eventuelt bruker (maks 150 ord):

0/4000

31) I hvilken grad oppfatter du at eksisterende statistikk og indikatorer, som f.eks. KOSTRA-tall er egnet for å måle framgang i arbeidet med FNs bærekraftsmål?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad ☐ Vet ikke

32) Evt kommentar til egnet av eksisterende statistikk og indikatorer, som f.eks. KOSTRA-tall:

0/4000

33) I hvilken grad oppfatter du at bruk av indikatorer er relevant og viktig for implementering av FNs bærekraftsmål i din kommune?

- ☐ Meget liten grad ☐ Liten grad ☐ Middels grad ☐ Stor grad ☐ Meget stor grad

34) Kommentaar (f.eks. relatert til hvilken rolle indikatorer kan spille):

0/4000

Annet

35) Har du annen informasjon du ønsker å legge til?

0/4000

For å bedre kunnskapsgrunnlaget, ønsker Nordlandsforskning å ta kontakt med noen få utvalgte kommuner for et dybdeintervju om lokal implementering av FNs bærekraftsmål i kommunen. Hvis det er greit at vi tar kontakt med din kommune om dette, vil vi be om at du oppgir en epostadresse vi kan bruke for å ta kontakt.

Prosjektteamet på Nordlandforskning har taushetsplikt. I rapporten som skal publiseres fra prosjektet vil informasjonen anonymiseres slik at det ikke vil kunne identifiseres hvilke enkeltpersoner eller enkeltkommuner informasjonen kommer fra uten at det er gitt eksplisitt samtykke fra den enkelte informant.

36) Med basis i informasjonen ovenfor: Er det greit at Nordlandsforskning eventuelt tar kontakt for et dybdeintervju om lokal implementering av FNs bærekraftsmål i kommunen?

☐ Ja ☐ Nei

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende betingelser må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Dersom spørsmålet "Med basis i informasjonen ovenfor: Er det greit at Nordlandsforskning eventuelt tar kontakt for et dybdeintervju om lokal implementering av FNs bærekraftsmål i kommunen?" inneholder noen av disse alternativene

- "Ja"

37) Hvilken e-postadresse kan vi bruke for å ta kontakt om et evt dybdeintervju?

Send

100 % fullført

VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV MED SAMTYKKESKJEMA

Vil du delta i forskningsprosjekt om FNs bærekraftsmål?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvordan norske kommuner og fylkeskommuner jobber med å implementere FNs bærekraftsmål i lokal og regional planlegging. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet «FN17 i plan» er å kartlegge hvordan FNs bærekraftsmål ivaretas i lokal og regional planlegging og hvilke erfaringer kommuner og fylkeskommuner har med eksisterende metoder, verktøy og modeller for å relatere FNs bærekraftsmål til planleggingen. Prosjektet gjennomføres på oppdrag av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som ønsker en oversikt over det eksisterende arbeidet, samt vurderinger av behovet for fremtidig utviklingsarbeid.

Det vil i prosjektet bli gjennomført en spørreundersøkelse rettet mot planleggere i alle landets kommuner og fylkeskommuner som er involvert i arbeidet med implementeringen av FNs bærekraftsmål, samt bli gjennomført intervjuer nøkkelpersoner i et utvalg kommuner og fylkeskommuner om deres erfaringer fra det pågående arbeidet med FNs bærekraftsmål. Videre vil vi også gjennomføre et fokusgruppeintervju med et utvalg nasjonale aktører.

Opplysninger fra prosjektet vil også bli benyttet i to andre forskningsprosjekter:

- «Field of goals: Co-production and implementation of the Sustainable Development Goals in regional and local planning», finansiert av Norges forskningsråd (prosjektnummer 302389). Formålet med dette prosjektet er å utforske hvordan FNs bærekraftsmål kan implementeres i det norske plansystemet. Nordlandsforskning er ansvarlig for dette prosjektet, som avsluttes 31.06.2023, og i
- Doktorgradsavhandlingen til stipendiat og forsker ved hhv. Nord universitet og Nordlandsforskning, Mathias Brynildsen Reinart, som etter planen skal leveres innen sommeren 2023.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nordlandsforskning er ansvarlig for prosjektet, som gjennomføres på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å få frem erfaringene fra arbeidet med FNs bærekraftsmål i lokal og regional planlegging, vil planleggere fra alle landets kommuner bli bedt om å svare på en spørreundersøkelse. Representanter for et utvalg kommuner og fylkeskommuner vil bli intervjuet om sine erfaringer fra det praktiske arbeidet med FNs bærekraftsmål. Medlemmene i referansegruppa opprettet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, mottar denne henvendelsen fordi vi ønsker å gjennomføre et fokusgruppeintervju med disse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse i spørreundersøkelse:

Dersom du velger å delta i spørreundersøkelsen, vil dine svar fra spørreskjemaet bli registrert elektronisk. Data fra undersøkelsen behandles konfidensielt og rådata oppbevares hos Nordlandsforskning og vil kun være tilgjengelig for prosjektteamet. Data vil bli anonymisert i formidlingen av resultatene fra prosjektet.

Deltakelse i intervju:

Dersom du velger å delta i intervju, vil rådata fra intervjuene oppbevares hos Nordlandsforskning og vil kun være tilgjengelig for prosjektteamet. Data vil bli anonymisert i formidlingen av resultatene fra prosjektet. Det vil gjøres lydopptak av intervjuet dersom du tillater det.

Deltakelse i fokusgruppeintervju:

Dersom du velger å delta i fokusgruppa, vil rådata fra diskusjonen oppbevares hos Nordlandsforskning og vil kun være tilgjengelig for prosjektteamet. Data vil bli anonymisert i formidlingen av resultatene fra prosjektet. Det vil gjøres lyd- og videoopptak av fokusgruppediskusjonen dersom du tillater det.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Nordlandsforskning AS er ansvarlig for undersøkelsen og seniorforsker Aase Kristine Lundberg ved Nordlandsforskning er prosjektleder.

Data vil oppbevares og behandles hos Nordlandsforskning, vil kun være tilgjengelig for prosjektteamet og vil bli lagret på forskningsserver ved Nordlandsforskning.

Data vil bli anonymisert i formidlingen av resultatene fra prosjektet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen være avsluttet til 31.12.2023. Opplysninger fra prosjektet vil imidlertid også inngå i to andre forskningsprosjekter (se over), som etter planen skal være avsluttet 31.12.2023. Lydopptak fra intervju og fokusgruppe blir da slettet og alle data fra prosjektet blir anonymisert.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Nordlandsforskning har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nordlandsforskning ved prosjektleder Aase Kristine Lundberg, e-post: akl@nforsk.no, tlf. 91362962
- Nordlandsforskning personvernombud for forskning er NSD (Norsk senter for forskningsdata) AS, e-post: personverntjenester@nsd.no, telefon: 55 58 21 17 (tast 1).

Med vennlig hilsen

Aase Kristine Lundberg

Prosjektleder og seniorforsker ved Nordlandsforskning

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «FN17 i plan», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ☐ å delta i fokusgruppeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 31.12.2023.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE

Bakgrunn og ansvarsområder

- Kan du fortelle kort om fagbakgrunnen din?
- Hvor lenge har du jobbet i kommunen/fylkeskommunen?
- Hva er dine arbeidsoppgaver innenfor kommunal/regional planlegging?

BAKGRUNN/MOTIVASJON:

- Hva er bakgrunnen for at dere har tatt i bruk FNs bærekraftsmål som planverktøy i din kommune/fylke?
- Hva er statusen for dette arbeidet på dette tidspunktet?
 - a. Har kommunen/fylket valgt å prioritere enkelte mål/delmål?
 - b. I hvilken grad har dere fått fram synergier og konflikter mellom målene?
- Innebærer arbeidet med FNs bærekraftsmål noe nytt i plansammenheng?
 - a. Nye arbeidsformer, samarbeid på tvers av fag og avdelinger, andre prioriteringer

PROSESS:

- Hvordan har arbeidet vært organisert i administrasjonen?
 - Hvem, hvordan forankret.
- Hvordan har politikerne vært koblet på? Interesse, forståelse, kunnskap?
- Har dere hatt noen dialog med fylkeskommunen/fylkesmannen om dette arbeidet?
- Er det behov/ønskelig med mer/annen type samarbeid med de andre styringsnivåene?

Medvirkning

- Har dere gjennomført andre typer medvirkningsprosesser enn dere vanligvis gjør i planarbeidet - og hvilke aktører (bedrifter, organisasjoner og statlige aktører etc.) har medvirket?
- Har arbeidet med bærekraftsmålene gitt grobunn for nye samarbeidskonstellasjoner for å nå målene (eks. med næringsliv, frivillighet, academia etc).

For Asker, Ålesund, Narvik, Viken og Vestland:

- Har bærekraftsmålene spilt en rolle i sammenslåingsprosessene og i etableringen av ny kommune/fylkeskommune? Hva slags?
- Er det noen spesielle utfordringer eller muligheter ved sammenslåingsprosessene som bærekraftsmålene kan aktualisere/adressere?

RESULTATER:

- Hva har så langt kommet ut av arbeidet med implementeringen av FN17 i din kommune/fylkeskommune?
 - Planer
 - Strategier
 - Kompetanse
 - Nettverk
- Hvordan har bærekraftsmålene inngått i prosessen med kommunal/fylkeskommunal planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel eller andre planer (for eksempel knyttet til Smart by)?

- Er det en sammenheng mellom FN17 og økonomiplanarbeidet i kommunen?
- Har dere noen tanker om hva integrering av FN17 i arealplaner, detaljregulering osv. kan medføre?

Metoder, verktøy, indikatorer

- Hvilke metoder, modeller og verktøy for implementering av bærekraftsmålene har dere tatt i bruk?
- Hvordan forholder dere dere til indikatorene som allerede er utviklet for å måle utviklingen innenfor de 17 målene og 169 delmålene?

Kompetanse, kapasitet og kunnskap

- Medfører arbeidet med bærekraftsmålene noen nye utfordringer knyttet til kompetanse og ressurser? Hva er det dere trenger?
- Har dere hentet inn kompetanse eller veiledning utenfra? I så fall, fra hvem?
- Hva slags veiledningsmateriell bruker dere i arbeidet med bærekraftsmålene?
- Har dere noen særskilte modeller eller forbilder (nasjonalt eller internasjonalt) til inspirasjon?
- Er kommunen/fylkeskommunen med i noe nettverk eller annet samarbeid som har vært nyttig (f.eks. KS-nettverk, FN-sambandet, andre regionale/nasjonale/internasjonale nettverk)?

PLANSYSTEMET – STRATEISK OG KONKRET NIVÅ

- Hva slags muligheter skaper FNs bærekraftsmål for planleggingen? Kan du gi konkrete eksempler fra din kommune/fylkeskommune?
- Hvordan vurderer du plansystemets egnethet til å implementere FNs bærekraftsmål?
- Ser du det noen hindre i dagens plansystem for å implementere bærekraftsmålene?
- Hvilke forhåpninger har dere til bruken av bærekraftsmålene i framtidig planlegging?

LÆRDOM FRA DIN KOMMUNE/FK:

- Hva er de største barrierene for bruk av FNs bærekraftsmål som planverktøy i kommunen?
- Hva tenker du er suksesskriteriene for å implementeringen av FNs bærekraftsmål i planlegging?
- Hva tenker du at andre kommuner/fylker kan lære av det dere har gjort?
- Påvirker FN17 tidshorisonten i planarbeidet (ser man lengre frem enn planperioden)?
- Opplever du at FN17 får betydning for hvordan de ulike dimensjonene i bærekraftbegrepet vektlegges (sosial, miljømessig og økonomisk) sammenlignet med tidligere?

VEDLEGG 4: LISTE OVER LITTERATUR INKLUDERT I LITTERATURSTUDIEN

1. Abdelhalim, K., & Eldin Amani, G. (2019). Can CSR help achieve sustainable development? Applying a new assessment model to CSR cases from Egypt. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 39(9/10), 773-795.
2. Abubakar, I. R., & Aina, Y. A. (2019). The prospects and challenges of developing more inclusive, safe, resilient and sustainable cities in Nigeria. *Land Use Policy*, 87, 104105.
3. Adesiyun, E. A. (2018). Local government and the attainment of sustainable development goals in Nigeria: lessons from the millennium development goals. *African Journal of Governance and Development*, 7(1), 50-62.
4. Al-Zu'bi, M., & Radovic, V. (2018). *References', SDG11–Sustainable Cities and Communities: Towards Inclusive, Safe, and Resilient Settlements (Concise Guides to the United Nations Sustainable Development Goals)*: Emerald Publishing Limited.
5. Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2016). National pathways to the Sustainable Development Goals (SDGs): A comparative review of scenario modelling tools. *Environmental Science & Policy*, 66, 199-207.
6. Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2017). An iterative framework for national scenario modelling for the Sustainable Development Goals (SDGs). *Sustainable Development*, 25(5), 372-385.
7. Almeida, A. C. L. (2019). Multi actor multi criteria analysis (MAMCA) as a tool to build indicators and localize sustainable development goal 11 in Brazilian municipalities. *Heliyon*, 5(8), e02128.
8. Angelidou, M., Psaltoglou, A., Komninos, N., Kakderi, C., Tsarchopoulos, P., & Panori, A. (2018). Enhancing sustainable urban development through smart city applications. *Journal of Science and Technology Policy Management*.
9. Ascher, B., Halvorsen, A. H., & Johansson, U. (2019). *Attractive Nordic Towns - Strategies Towards a more Sustainable Future*. Report SWECO.
10. Ashish, K., & Bhandari, A. (2020). Lessons from the field: progress towards the sustainable development goals in Nepal in federal transition of the state. *Archives of Disease in Childhood*.
11. Asker kommune. (2019). *Fra globale mål til lokal handling. Hvordan vi jobber med FNs bærekraftsmål i Asker kommune*. Rapport.
12. Awadh, O. (2017). Sustainability and green building rating systems: LEED, BREEAM, GSAS and Estidama critical analysis. *Journal of Building Engineering*, 11, 25-29.
13. Awan, U., Kraslawski, A., Huiskonen, J., & Suleman, N. (2020). *Exploring the Locus of Social Sustainability Implementation: A South Asian Perspective on Planning for Sustainable Development*. Paper presented at the Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030.
14. Bachus, K., Pollet, I., Steenberghen, T., & Huyse, H. (2018). *The SDGs as a lever for change in policy practices. Research report commissioned by FRDO-CFDD, Leuven*.
15. Bai, X., Surveyer, A., Elmqvist, T., Gatzweiler, F. W., Güneralp, B., Parnell, S., . . . Stafford-Smith, M. (2016). Defining and advancing a systems approach for sustainable cities. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 23, 69-78.
16. Bansard, J. S., Hickmann, T., & Kern, K. (2019). Pathways to urban sustainability: How science can contribute to sustainable development in cities. *GAIA-Ecological Perspectives for Science and Society*, 28(2), 112-118.
17. Bell, S., & Morse, S. (2018a). *Routledge handbook of sustainability indicators*: Routledge.
18. Bell, S., & Morse, S. (2018b). Sustainability indicators past and present: What next? *Sustainability*, 10(5), 1688.
19. Berg, E. (2016). FN og urbanisering—fra boliger til bred utviklingsarena. *Plan*, 48(06), 4-9.

20. Bertelsmann Stiftung, & Sustainable Development Solutions Network. (2018). 2018 SDG Index and Dashboards. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/495>. Access date 26.05.2020.
21. Bexell, M., & Jönsson, K. (2019). Country Reporting on the Sustainable Development Goals—The Politics of Performance Review at the Global-National Nexus. *Journal of Human Development and Capabilities*, 20(4), 403-417.
22. Bhattacharya, A., Oppenheim, J., & Stern, N. (2015). Driving sustainable development through better infrastructure: Key elements of a transformation program. *Brookings Global Working Paper Series*.
23. Bhattacharya, S., Patro, S. A., Vaidyanathan, V., & Rath, S. (2016). Localising the gender equality goal through urban planning tools in South Asia. Working paper. *Center for Study of Science, Technology and Policy*.
24. Biermann, F., Kanie, N., & Kim, R. E. (2017). Global governance by goal-setting: the novel approach of the UN Sustainable Development Goals. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 26-31.
25. Boas, I., Biermann, F., & Kanie, N. (2016). Cross-sectoral strategies in global sustainability governance: towards a nexus approach. *International environmental agreements: Politics, law and economics*, 16(3), 449-464.
26. Bowen, K. J., Cradock-Henry, N. A., Koch, F., Patterson, J., Häyhä, T., Vogt, J., & Barbi, F. (2017). Implementing the “Sustainable Development Goals”: towards addressing three key governance challenges—collective action, trade-offs, and accountability. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 90-96.
27. Breuer, A., Janetschek, H., & Malerba, D. (2019). Translating sustainable development goal (SDG) interdependencies into policy advice. *Sustainability*, 11(7), 2092.
28. Broman, G. I., & Robèrt, K.-H. (2017). A framework for strategic sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 140, 17-31.
29. Butler, J., Bohensky, E., Suadnya, W., Yanuartati, Y., Handayani, T., Habibi, P., . . . Suharto, I. (2016). Scenario planning to leap-frog the sustainable development goals: an adaptation pathways approach. *Climate Risk Management*, 12, 83-99.
30. Campos, M. J. Z., Barinaga, E., Kain, J.-H., Oloko, M., & Zapata, P. (2019). Organising grassroots initiatives for a more inclusive governance: Constructing the city from below. *Swedish International Centre for Local Democracy*. Research report no. 15.
31. Cavicchioli, A., Price, L., & van Staden, M. (2016). Urban-LEDs: Cities in Action Low Emission Development in Brazil, India, Indonesia, and South Africa 2012-2016 Final Report. *ICLEI and UN Habitat*.
32. City of Helsinki, C. E. O. (2017). *City of Helsinki's participation model, linked to “Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable”*. Report.
33. Clemetsen, M. og Stokke, K. B., (2020). Bærekraftig samfunnsutvikling i små kommuner. Notat til Distriktssenteret 20.04.2020.
34. Collste, D., Pedercini, M., & Cornell, S. E. (2017). Policy coherence to achieve the SDGs: using integrated simulation models to assess effective policies. *Sustainability science*, 12(6), 921-931.
35. Croese, S., Green, C., & Morgan, G. (2020). Localizing the Sustainable Development Goals Through the Lens of Urban Resilience: Lessons and Learnings from 100 Resilient Cities and Cape Town. *Sustainability*, 12(2), 550.
36. Cutter, A., Osborn, D., Romano, J., & Ullah, F. (2015). *Sustainable development goals and integration: Achieving a better balance between the economic, social and environmental dimensions*. Paper presented at the Stakeholder Forum.
37. da Silva Neiva, S., de Souza Mauro, J., de Amorim, W. S., Barbosa, S. B., Ribeiro, J. M. P., Araújo, G. G. M., & de Andrade, J. B. S. O. (2020). *Strategies for the Promotion of Sustainable*

- Urban Development: A Multicriteria Analysis*. Paper presented at the Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030.
38. Davis, A., Matthews, Z., Szabo, S., & Fogstad, H. (2015). Measuring the SDGs: a two-track solution. *Lancet (London, England)*, 386(9990), 221.
 39. de Andrade, L. O. M., Pellegrini Filho, A., Solar, O., Rígoli, F., de Salazar, L. M., Serrate, P. C.-F., . . . Atun, R. (2015). Social determinants of health, universal health coverage, and sustainable development: case studies from Latin American countries. *The Lancet*, 385(9975), 1343-1351.
 40. Deloitte. (2018). Fra globale mål til lokal utvikling. Nordisk rapport 2018.
 41. Dhyani, S., Karki, M., & Petwal, A. (2018). *Localizing SDGs in India using Nature based Solutions (NbS)*.
 42. DOGA, Smartbyene, & Nordic Edge. (2019). *Nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn*. En guide for kommuner og fylkeskommuner utarbeidet av Design og arkitektur Norge (DOGA), Smartbyene og Nordic Edge.
 43. DSD/DESA. (2015). *Partnerships for Sustainable Development Goals*. . Report developed by Division for Sustainable Development, United Nations Department of Economic and Social Affairs (DSD/DESA).
 44. Duxbury, N., Hosagrahar, J., & Pascual, J. (2016). Why must culture be at the heart of sustainable urban development? *Agenda 21 for culture*.
 45. Editorial. (2019). Embedding the Sustainable Development Goals in IJUSD remit. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 11:1, 1-3.
 46. Ekener, E., & Katzeff, C. (2018). *Kunskapsöversikt av ömsesidiga beroenden*. Naturvårdsverket Rapport 6805.
 47. El-Kholei, A. O. (2019). Ibn Khaldun's 'ilm al 'umran: a model for planning the sustainable city in the Arab region. *Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research*.
 48. Elder, M., Bengtsson, M., & Akenji, L. (2016). An optimistic analysis of the means of implementation for sustainable development goals: Thinking about goals as means. *Sustainability*, 8(9), 962.
 49. Elmqvist, T., Andersson, E., Frantzeskaki, N., McPhearson, T., Olsson, P., Gaffney, O., . . . Folke, C. (2019). Sustainability and resilience for transformation in the urban century. *Nature Sustainability*, 2(4), 267-273.
 50. Epstein, A. H., & Theuer, S. L. H. (2017). *Sustainable development and climate action: thoughts on an integrated approach to SDG and climate policy implementation*. Working paper.
 51. ETH Zürich. (2016). Quality of Life: Livability in Future Cities. Urban planning course. Retrieved from <https://www.edx.org/course/quality-of-life-livability-in-future-cities#!>
 52. Fenton, P., & Gustafsson, S. (2017). Moving from high-level words to local action—governance for urban sustainability in municipalities. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 129-133.
 53. Fisher, A., & Fukuda-Parr, S. (2019). Introduction—Data, Knowledge, Politics and Localizing the SDGs. *Journal of Human Development and Capabilities*, 20(4), 375-385.
 54. Fleming, A., Wise, R. M., Hansen, H., & Sams, L. (2017). The sustainable development goals: A case study. *Marine Policy*, 86, 94-103.
 55. Fredman, S., Kuosmanen, J., & Campbell, M. (2016). Transformative equality: Making the sustainable development goals work for women. *Ethics & International Affairs*, 30(2), 177-187.
 56. Fuldauer, L. I., Ives, M. C., Adshead, D., Thacker, S., & Hall, J. W. (2019). Participatory planning of the future of waste management in small island developing states to deliver on the Sustainable Development Goals. *Journal of Cleaner Production*, 223, 147-162.
 57. Gain, A. K., Giupponi, C., & Wada, Y. (2016). Measuring global water security towards sustainable development goals. *Environmental Research Letters*, 11(12), 124015.

58. Garcia-Alaniz, N., Equihua, M., Pérez-Maqueo, O., Equihua Benítez, J., Maeda, P., Pardo Urrutia, F., . . . Schmidt, M. (2017). The Mexican National Biodiversity and Ecosystem Degradation Monitoring System. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26-27, 62-68.
59. Giupponi, C., & Gain, A. K. (2017). Integrated spatial assessment of the water, energy and food dimensions of the sustainable development goals. *Regional Environmental Change*, 17(7), 1881-1893.
60. Gladun, E. (2019). Sustainable Development of the Russian Arctic: Legal Implications. *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 12(2), 29-60.
61. Gough, M. Z. (2015). Reconciling livability and sustainability: Conceptual and practical implications for planning. *Journal of Planning Education and Research*, 35(2), 145-160.
62. Graute, U. (2016). Local authorities acting globally for sustainable development. *Regional studies*, 50(11), 1931-1942.
63. Groven, K., & Carlo, A. (2020). *Korleis kan distriktskommunar arbeide med berekraftig utvikling? Notat utarbeidd på oppdrag frå Distriktsenteret*. Arbeidsnotat.
64. Grut, K. (2016) Den bærekraftige og inkluderende byen skal skapes i fellesskap. *Plan*, 48(06), 10-15.
65. Gubic, I., & Baloi, O. (2019). Implementing the new urban agenda in Rwanda: Nation-wide public space initiatives. *Urban Planning*, 4(2), 223-236.
66. Guerra, J., Schmidt, L., & Lourenço, L. B. (2019). From Local Agenda 21 to a localized Agenda 2030—the Portuguese and Brazilian cases in perspective. *Community Development*, 50(3), 352-367.
67. Gupta, J., & Vegelin, C. (2016). Sustainable development goals and inclusive development. *International environmental agreements: Politics, law and economics*, 16(3), 433-448.
68. Habitat III. (2016). *The New Urban Agenda*. Rapport
69. Hage, I. (2016). Waste Management in Norway - A study of possible application of "ISO 37120 Sustainable Development in Communities - Indicators for city services and quality of life". *Masteroppgave NTNU, Master in Industrial Ecology*.
70. Haider, L. J., Boonstra, W. J., Peterson, G. D., & Schlüter, M. (2018). Traps and sustainable development in rural areas: a review. *World Development*, 101, 311-321.
71. Hall, N. L., Ross, H., Richards, R., Barrington, D. J., Dean, A. J., Head, B. W., . . . Hill, P. S. (2018). Implementing the United Nations' sustainable development goals for water and beyond in Australia: A proposed systems approach. *Australasian journal of water resources*, 22(1), 29-38.
72. Hansen, R., Rall, E., Chapman, E., & Pauleit, S. (2017). *Urban green infrastructure planning - A guide for practitioners*. GREEN SURGE. Retrieved from <http://www.e-pages.dk/ku/1340/html5/>: <http://www.e-pages.dk/ku/1340/html5/>. Access date: 26.05.2020.
73. Hanssen, G. S., & Aarsæther, N. (2018). Pbl (2008)—en lov for vår tid? *Plan*, 50(03), 2-7.
74. Harrisburg University of Science and Technology. (2017). ICT4SIDS Partnership. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/444>. Access date 26.05.2020.
75. Hassan, A. M., & Lee, H. (2015). Toward the sustainable development of urban areas: An overview of global trends in trials and policies. *Land Use Policy*, 48, 199-212.
76. Hassan, M. M., Lee, K. E., & Mokhtar, M. (2019). Streamlining non-governmental organizations' programs towards achieving the sustainable development goals: A conceptual framework. *Sustainable Development*, 27(3), 401-408.
77. Hofstad, H. (2019). *Kommunal planlegging som redskap for å redusere sosiale helseforskjeller—Oppsummering av erfaringer fra tidligere forskning og workshop med nøkkelaktører*. NIBR-rapport 2016/6.

78. Hofstad, H., & Vedeld, T. (2017). Planlegging og byutvikling i klimaomstillingens tidsalder. *Plan*, 49(05), 14-19.
79. Holden, E., & Linnerud, K. (2018). Fra global idé til lokal handling. *Plan*, 50(03), 48-55.
80. Holloway, A. (2017). Localising Global Goals in Australia's Global City: Sydney. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 226, 181-191.
81. Holzhacker, R., & Agussalim, D. (2019). *Sustainable Development Goals in Southeast Asia and ASEAN : National and Regional Approaches*(Vol. v. 01).
82. Husaas, E. Hvordan utvikle byromsnettverk i byer og tettsteder. *Plan*, 50(04), 42-45.
83. Ibell, C., Sheridan, S. A., Hill, P. S., Tasserei, J., Maleb, M.-F., & Rory, J.-J. (2015). The individual, the government and the global community: sharing responsibility for health post-2015 in Vanuatu, a small island developing state. *International journal for equity in health*, 14(1), 102.
84. IGES. (2017). Urban Targets and Indicators. Developed by Institute for Global Environmental Strategies (IGES). Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/443>. Access date 25.05.2020.
85. IISD, & United Way Winnipeg. (2018). Peg. Tracking progress, inspiring action. Website developed by International Institute of Sustainable Development (IISD) and United Way Winnipeg. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/541>. Access date: 25.05.2020.
86. ILO. (2015). *Localizing the Decent Work Agenda through South-South and City-to-City Cooperation. Guidance and systemization of experiences*. Report developed by International Labour Organization (ILO).
87. Inter-agency Task force on Financing for Development. (2019). *Financing for Sustainable Development*. Report 2019.
88. International Council for Science (ICSU). (2017). *A Guide To SDG Interactions: From Science to Implementation*. International Council for Science, Paris.
89. IOM. (2018). *Migration and the 2030 Agenda: A Guide for Practitioners*. Developed by International Organization for Migration (IOM). Retrieved from: <https://www.local2030.org/library/view/561>. Access date: 25.05.2020.
90. Iyer, S., Howland, A., Ruckstuhl, S., Sheehan, I. S., Saumelson, L., & Bowman, L. (2016). *Baltimore's Sustainable Future: Localizing the UN Sustainable Development Goals, Strategies and Indicators. Report Prepared for the USA Sustainable Cities Initiative*.
91. Izakovičová, Z., Špulerová, J., & Petrovič, F. (2018). Integrated approach to sustainable land use management. *Environments*, 5(3), 37.
92. Jack, A. (2016). Knowledge Management Strategy for Localizing SDGs at the Multi/Country Level. *Knowledge Management Strategy for Localizing SDGs at the Multi/Country Level (February 29, 2016)*.
93. Jayaraman, R., Colapinto, C., La Torre, D., & Malik, T. (2017). A Weighted Goal Programming model for planning sustainable development applied to Gulf Cooperation Council Countries. *Applied Energy*, 185, 1931-1939.
94. Ji, M., & Pope, C. G. (2019). Sustainable living discourse in China. In M. Ji & C. G. Pope (Eds.), *Translation and the Sustainable Development Goals. Cultural Contexts in China and Japan*: Taylor & Francis Group.
95. Jiménez-Aceituno, A., Peterson, G. D., Norström, A. V., Wong, G. Y., & Downing, A. S. (2019). Local lens for SDG implementation: lessons from bottom-up approaches in Africa. *Sustainability science*, 1-15.
96. Joshi, D. K., Hughes, B. B., & Sisk, T. D. (2015). Improving governance for the post-2015 sustainable development goals: scenario forecasting the next 50 years. *World Development*, 70, 286-302.

97. Kanuri, C., Revi, A., Espey, J., & Kuhle, H. (2016). *Getting Started with the SDGs in Cities: A Guide for Stakeholders*. Report from the Sustainable Development Solutions Network.
98. Karepova, S. G., Karabulatova, I. S., Novikov, V. S., Klemovitsky, S. V., Stratan, D. I., & Perova, A. E. (2015). New approaches to the development of methodology of strategic community planning. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3 S6), 357.
99. Kawakubo, S., Murakami, S., Ikaga, T., & Asami, Y. (2018). Sustainability assessment of cities: SDGs and GHG emissions. *Building Research & Information*, 46(5), 528-539.
100. Khan, R., Thwaites, N., Williams, H., McLennon, M., O'Connor, D., Roberts, A., . . . Hall, K. (2018). Community-based Approaches and Measuring the SDGs. *Social and Economic Studies*, 67(4), 67-278.
101. Klopp, J. M., & Petretta, D. L. (2017). The urban sustainable development goal: Indicators, complexity and the politics of measuring cities. *Cities*, 63, 92-97.
102. Kulonen, A., Adler, C., Bracher, C., & Dach, S. W. v. (2019). Spatial context matters in monitoring and reporting on Sustainable Development Goals: Reflections based on research in mountain regions. *GAIA-Ecological Perspectives for Science and Society*, 28(2), 90-94.
103. Kumar, A., Sah, B., Singh, A. R., Deng, Y., He, X., Kumar, P., & Bansal, R. (2017). A review of multi criteria decision making (MCDM) towards sustainable renewable energy development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 69, 596-609.
104. Kvalheim, M. (2018). *Bærekraftig byutvikling i Lørenskog*. Masteroppgave, Norwegian University of Life Sciences, Ås,
105. Lanshina, T., Barinova, V., Loginova, A., Lavrovskii, E., & Ponedelnik, I. (2019). Localizing and achieving the Sustainable Development Goals at the national level: Cases of leadership. *International Organisations Research Journal*, 14(1), 207-224.
106. Le Blanc, D. (2015). Towards integration at last? The sustainable development goals as a network of targets. *Sustainable Development*, 23(3), 176-187.
107. Leal-Arcas, R. (2018). Re-thinking global climate change: A local, bottom-up perspective. *Whitehead J. Dipl. & Int'l Rel.*, 20, 4.
108. Leal Filho, W., Tortato, U., & Frankenberger, F. (2020). *Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030*: Springer.
109. Lee, S. (2020). Role of social and solidarity economy in localizing the sustainable development goals. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 27(1), 65-71.
110. Lillevoll, T. A., & Aarsæther, N. (2015). Nye nasjonale forventninger—et Norge i rødt, grønt og blått? *Plan*, 47(05), 30-35.
111. Lim, S. S., Allen, K., Bhutta, Z. A., Dandona, L., Forouzanfar, M. H., Fullman, N., . . . Holmberg, M. (2016). Measuring the health-related Sustainable Development Goals in 188 countries: a baseline analysis from the Global Burden of Disease Study 2015. *The Lancet*, 388(10053), 1813-1850.
112. Lindahl, K. B., Baker, S., Rist, L., & Zachrisson, A. (2016). Theorising pathways to sustainability. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 23(5), 399-411.
113. Lindquist, K. (2019). *Når bærekraftsplaner på «glansa papir» skal oversettes i uoversiktlige praksiser. En studie av bærekraftig reiselivsutvikling i Tromsø-området*. Masteroppgave i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse, UiT.
114. Lucci, P. (2015). *'Localising' the Post-2015 Agenda: What Does It Mean In Practice?* : Overseas Development Institute London.
115. Maes, M. J., Jones, K. E., Toledano, M. B., & Milligan, B. (2019). Mapping synergies and trade-offs between urban ecosystems and the sustainable development goals. *Environmental Science & Policy*, 93, 181-188.
116. Martinico-Perez, M. F. G., Schandl, H., & Tanikawa, H. (2018). Sustainability indicators from resource flow trends in the Philippines. *Resources, Conservation and Recycling*, 138, 74-86.

117. Mattijssen, T. J. M., Olafsson, A. S., Møller, M. S., Gulsrud, N. M., Caspersen, O. H., Andersson, E., . . . Rolf, W. (2017). *Urban Green Infrastructure: Connecting People and Nature for Sustainable Cities: A Summary for Policy Makers*. Retrieved from <https://www.stockholmresilience.org/publications/artiklar/2018-07-02-urban-green-infrastructure-connecting-people-and-nature-for-sustainable-cities.-a-summary-for-policy-makers.html>. Access date: 25.05.2020.
118. McCollum, D. L., Echeverri, L. G., Busch, S., Pachauri, S., Parkinson, S., Rogelj, J., . . . Stevance, A.-S. (2018). Connecting the sustainable development goals by their energy inter-linkages. *Environmental Research Letters*, 13(3), 033006.
119. Millennium Institute. (2017). iSDG Integrated Simulation Tool. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/445>. Access date: 25.05.2020.
120. Mischen, P. A., Homsy, G. C., Lipo, C. P., Holahan, R., Imbruce, V., Pape, A., . . . Holmes, L. M. (2019). A foundation for measuring community sustainability. *Sustainability*, 11(7), 1903.
121. Moallemi, E. A., Malekpour, S., Hadjidakou, M., Raven, R., Szetey, K., Moghadam, M. M., . . . Bryan, B. A. (2019). Local Agenda 2030 for sustainable development. *The Lancet Planetary Health*, 3(6), e240-e241.
122. Miola, A., Borchhardt, S., Neher, F., & Buscaglia, D. (2019). *Interlinkages and policy coherence for the Sustainable Development Goals implementation*. JRC Technical Reports, EU.
123. Mokoena, C., & Jegede, A. O. (2017). SDGs as a framework for realizing the right to education of the girl child in South Africa: challenges and possibilities. *Gender and Behaviour*, 15(4), 9873-9889.
124. Monash University. (2016). Water for Livable and Resilient Cities. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/152>. Access date: 25.05.2020.
125. Musekiwa, N., & Mandiyanike, D. (2017). Botswana development vision and localisation of UN Sustainable Development Goals. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 135-145.
126. National Geomatics Center of China. (2018). *SDGs Local Monitoring – China's Pilot Practice Report*. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=29982>. Access date: 25.05.2020.
127. Ndaguba, E., Ndaguba, D., & Okeke, A. (2016). Assessing the Global Development Agenda (Goal 1) in Uganda: the progress made and the challenges that persist. *Africa's Public Service Delivery and Performance Review*, 4(4), 606-623.
128. Nerini, F. F., Tomei, J., To, L. S., Bisaga, I., Parikh, P., Black, M., . . . Anandarajah, G. (2018). Mapping synergies and trade-offs between energy and the Sustainable Development Goals. *Nature Energy*, 3(1), 10-15.
129. Niestroy, I. (2016). *How are we getting ready? The 2030 Agenda for Sustainable Development in the EU and its Member States: analysis and action so far*: Discussion Paper, No. 9/2016, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), Bonn.
130. Nilsson, M. (2017). *Important interactions among the sustainable development goals under review at the high-level political forum 2017*: Stockholm Environment Institute.
131. Nilsson, M., Chisholm, E., Griggs, D., Howden-Chapman, P., McCollum, D., Messerli, P., . . . Stafford-Smith, M. (2018). Mapping interactions between the sustainable development goals: Lessons learned and ways forward. *Sustainability science*, 13(6), 1489-1503.
132. Nilsson, M., Griggs, D., & Visbeck, M. (2016). Policy: map the interactions between Sustainable Development Goals. *Nature*, 534(7607), 320-322.
133. Nogueira, L. A., Lundberg, A. K., Dietz, J., Fagertun, T., & Bjørkan, M. (2020). *Areal Nordland 2050: Scenarier til Arealutvikling i Nordland basert på FNs Bærekraftsmål*. Nordlandsforskning. NF rapport nr.: 2/2020.
134. Nordtveit, I. (2018). *Bærekraftsrapport for Buskerudamfunnet*. Rapport Asplan Viak.

135. Nunes, A. R., Lee, K., & O'Riordan, T. (2016). The importance of an integrating framework for achieving the Sustainable Development Goals: the example of health and well-being. *BMJ global health*, 1(3), e000068.
136. Nutz, N., & Sievers, M. (2015). A Rough Guide to Value Chain Development: How to create employment and improve working conditions in targeted sectors. *Report developed by International Labour Organization (ILO)*.
137. NYC Mayor's Office for International Affairs. (2015). Global Vision Urban Action: New York City Voluntary Local Review of the Sustainable Development Goals. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=30984>. Access date: 25.05.2020.
138. Nystad, J. F. (2016). Bedre byer for alle. *Plan*, 48(06), 2-2.
139. Nørgaard, E., Rognerud, L. M., & Storrud, A. (2018). *Indikatorer til FNs Bærekraftsmål - Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål*. SSB-Rapport.
140. Obersteiner, M., Walsh, B., Frank, S., Havlík, P., Cantele, M., Liu, J., . . . Mosnier, A. (2016). Assessing the land resource–food price nexus of the Sustainable Development Goals. *Science Advances*, 2(9), e1501499.
141. OECD. (2016). *Better Policies for Sustainable Development 2016: A New Framework for Policy Coherence*. Report published by Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).
142. OECD. (2018). Policy Coherence for Sustainable Development 2018. Towards Sustainable and Resilient Societies. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/452>. Access date: 25.05.2020.
143. Oliveira, G. M., Vidal, D. G., Viterbo, L. M. F., & Maia, R. L. (2020). *Measuring the implementation of Sustainable Development Goals at a local level: The WeGlx index*. Paper presented at the Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030.
144. Oosterhof, P. D. (2018). Localizing the Sustainable Development Goals to Accelerate Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Brief.
145. Ouyang, D., & Lundquist, J. (2017). *Data Tools for The California Bay Area: Actionable Intelligence for Cities to support SDG Achievement*. Report.
146. Pascual, J. (2018). Cultural Rights, local cultural policies and sustainable development: constructing a coherent narrative. *Journal ISSN*, 1467, 0437.
147. Patel, Z., Greyling, S., Simon, D., Arfvidsson, H., Moodley, N., Primo, N., & Wright, C. (2017). Local responses to global sustainability agendas: learning from experimenting with the urban sustainable development goal in Cape Town. *Sustainability science*, 12(5), 785-797.
148. Patole, M. (2018). Localization of SDGs through disaggregation of KPIs. *Economies*, 6(1), 15.
149. Pedercini, M., Arquitt, S., Collste, D., & Herren, H. (2019). Harvesting synergy from sustainable development goal interactions. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(46), 23021-23028.
150. Pereira, A. (2017). Government Launches Roadmap for Implementation of 2030 Agenda. *Media Release, Dili: Government of Timor-Leste*, 22.
151. Pereira, L., Sitas, N., Ravera, F., Jimenez-Aceituno, A., & Merrie, A. (2019). Building capacities for transformative change towards sustainability: Imagination in Intergovernmental Science-Policy Scenario Processes. *Elementa: Science of the Anthropocene*, 7(1), 35.
152. Pilipiszyn, A. C., & Hedjazi, A. B. (2017). Implementation of the Sustainable Development Goals in the GCC countries via application of sustainability-oriented innovation to critical infrastructures. In *Sustainability in the Gulf* (pp. 78-102): Routledge.
153. Pineda-Escobar, M. A. (2019). Moving the 2030 agenda forward: SDG implementation in Colombia. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*.
154. Programa Cidades Sustentáveis. (2017). GPS GUIDE. Sustainable Public Management. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/394>. Access date: 25.05.2020.

155. Randers, J., Rockström, J., Stoknes, P. E., Golüke, U., Collste, D., & Cornell, S. (2018). *Transformation is feasible: How to achieve the Sustainable Development Goals within Planetary Boundaries*. Rapport.
156. Rasoolimanesh, S. M., Badarulzaman, N., Abdullah, A., & Behrang, M. (2019). How governance influences the components of sustainable urban development? *Journal of Cleaner Production*, 238, 117983.
157. Rasul, G. (2016). Managing the food, water, and energy nexus for achieving the Sustainable Development Goals in South Asia. *Environmental Development*, 18, 14-25.
158. Ravetz, J. (2016). *City-region 2020: Integrated planning for a sustainable environment*: Routledge.
159. Reddy, P. (2016). Localising the sustainable development goals (SDGs): the role of local government in context. *African Journal of Public Affairs Volume 9, Number 2 (2016)*.
160. Reyers, B., Stafford-Smith, M., Erb, K.-H., Scholes, R. J., & Selomane, O. (2017). Essential Variables help to focus Sustainable Development Goals monitoring. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26-27, 97-105.
161. Riumallo-Herl, C., Canning, D., & Salomon, J. A. (2018). Measuring health and economic wellbeing in the Sustainable Development Goals era: development of a poverty-free life expectancy metric and estimates for 90 countries. *The Lancet Global Health*, 6(8), e843-e858.
162. Roldan, M. D. G. Z. (2018). *Towards Attaining the Sustainable Development Goals: The Philippines and the 2030 Agenda*. Paper presented at the DLSU Research Congress 2018.
163. Rosenstock, T. S., Lamanna, C., Chesterman, S., Hammond, J., Kadiyala, S., Luedeling, E., . . . van Wijk, M. T. (2017). When less is more: innovations for tracking progress toward global targets. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26-27, 54-61.
164. Sachs, J. D., Schmidt-Traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakicenovic, N., & Rockström, J. (2019). Six transformations to achieve the sustainable development goals. *Nature Sustainability*, 2(9), 805-814.
165. Salvia, A. L., Leal Filho, W., Brandli, L. L., & Griebeler, J. S. (2019). Assessing research trends related to Sustainable Development Goals: Local and global issues. *Journal of Cleaner Production*, 208, 841-849.
166. Sánchez Gassen, N., Penje, O., & Slätmo, E. (2018). *Global goals for local priorities: The 2030 Agenda at local level*. Nordregio report 2018:2.
167. Satterthwaite, D. (2016). Successful, safe and sustainable cities: towards a New Urban Agenda. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 3-18.
168. Schuthof, R., Kuhn, S., Morrow, R., & Kotler, A. I. E. (2019). *15 Pathways to Localise the Sustainable Development Goals. Inspiration from cities implementing local actions contributing to global goals*. Report retrieved from ICLEI European Secretariat.
169. SDG Academy. (2016). Sustainable Cities Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/151>. Access date: 25.05.2020.
170. SDSN. (2015a). *Getting Started with the Sustainable Development Goals: A Guide for Stakeholders. Guidance and systemization of experiences. Report developed by Sustainable Development Solutions Network (SDSN)*.
171. SDSN. (2015b). *Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals. Launching a data revolution for the SDGs*. Website developed by Sustainable Development Solutions Network (SDSN). Retrieved from <https://www.local2030.org/library/162/Indicators-and-a-Monitoring-Framework-for-Sustainable-Development-Goals-Launching-a-data-revolution-for-the-SDGs.pdf>. Access date: 25.05.2020.
172. SDSN. (2016a). *Getting started with the SDGs in cities - A guide for local stakeholders. Guide developed by Sustainable Development Solutions Network (SDSN)*. Retrieved from <https://sdgcities.guide/>. Access date: 25.05.2020.

173. SDSN. (2016b). *SDG Guide: Getting Started with the SDGs. Report developed by Sustainable Development Solutions Network (SDSN)*.
174. Shekhovtsov, R. V., Dimitriadi, N. A., & Ponomareva, M. A. (2020). Strategic Planning of Socio-Economic Development in Russian Regions on the Basis of Sustainability Principles. In P. Khaite & M. Erechtkhoukova (Eds.), *Russian Regions on the Basis of Sustainability Principles* (pp. 287-302): Sustainability Perspective: Science, Policy and Practice. Strategies for Sustainability. Springer, Cham.
175. Shulla, K., Leal Filho, W., Lardjane, S., Sommer, J. H., Salvia, A. L., & Borgemeister, C. (2019). The contribution of Regional Centers of Expertise for the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. *Journal of Cleaner Production*, 237, 117809.
176. Singh, G. G., Cisneros-Montemayor, A. M., Swartz, W., Cheung, W., Guy, J. A., Kenny, T.-A., . . . Wabnitz, C. C. (2018). A rapid assessment of co-benefits and trade-offs among Sustainable Development Goals. *Marine Policy*, 93, 223-231.
177. Singsaas, M. (2020). *Bærekraftig utvikling i små kommuner*. Arbeidsnotat.
178. Slack, L. (2015). The post-2015 Global Agenda—a role for local government. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 3-11.
179. Smoke, P. (2017). Fiscal decentralisation frameworks for Agenda 2030: understanding key issues and crafting strategic reforms. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 3-23.
180. Social Progress Imperative - Global Citizen. (2016). People's Report Card. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/245>. Access date: 25.05.2020.
181. Social Progress Imperative. (2016). Social Progress Index. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/243>. Access date: 25.05.2020.
182. Sonetti, G., & Lombardi, P. (2020). Sustainable Development Goals and Current Sustainability Actions at Politecnico di Torino. In W. Leal Filho (Ed.), *Universities as Living Labs for Sustainable Development. World Sustainability Series* (pp. 247-264): Springer, Cham.
183. Stafford-Smith, M., Griggs, D., Gaffney, O., Ullah, F., Reyers, B., Kanie, N., . . . O'Connell, D. (2017). Integration: the key to implementing the Sustainable Development Goals. *Sustainability science*, 12(6), 911-919.
184. Stanley, A. C., Willms, D., Schuster-Wallace, C., & Watt, S. (2017). From rhetoric to reality: an NGO's challenge for reaching the furthest behind. *Development in Practice*, 27(7), 913-926.
185. Stibbe, D. T., Reid, S., & Gilbert, J. (2018). *Maximising the impact of partnerships for the SDGs. A practical guide to partnership value creation*. Retrieved from The Partnering Initiative and UN DESA.
186. Storrøsaeter, H. (2019). På samme drømmelag? En casestudie av Universitetskommunen Trondheim 3.0. *Masteroppgave NTNU, Master i entreprenørskap, innovasjon og samfunn*.
187. Sustainable Development Goals Partnerships Platform. (2019). SDGs for SCV. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=34848>. Access date: 25.05.2020.
188. Sustainia. (2016). Sustainia 100 - 2016 - A guide to 100 sustainable solutions. Retrieved from https://issuu.com/sustainia/docs/sustainia100_2016. Access date: 25.05.2020.
189. Svedin, U., & Liljenström, H. (2018). A Multilevel Approach to Urban Regional Agglomerations: A Swedish Case of Transition Paths toward a "Fossil-Free Society" by 2050. *Urban Agglomeration*, 65.
190. SWECO. (2018). *Suggested indicators & Toolbox - Attractive and sustainable Nordic town and regions*. Rapport.
191. Tan, D. T., Siri, J. G., Gong, Y., Ong, B., Lim, S. C., MacGillivray, B. H., & Marsden, T. (2019). Systems approaches for localising the SDGs: co-production of place-based case studies. *Globalization and Health*, 15(1), 85.
192. Tellnes, G. (2019). Kan NaKuHel bidra til økt bærekraft? *Michael 2019; 16 Supplement 23:7-10*.

193. The Global Taskforce of Local and Regional Governments. (2016a). *Local and Regional Voices on the Global Stage. Our Post-2015 Journey*. Rapport.
194. The Global Taskforce of Local and Regional Governments. (2016b). Roadmap for Localising the SDGs: Implementation and Monitoring at Subnational Level. *Barcelona: UCLG*.
195. The Global Taskforce of Local and Regional Governments. (2019a). *Learning Module 2: Territorial Planning to Achieve the SDGs. The Trainer's Guide*. Report.
196. The Global Taskforce of Local and Regional Governments. (2019b). *Towards the Localization of the SDGs*. Rapport.
197. The Global Taskforce of Local and Regional Governments, UNDP, & UN-Habitat. (2017). *Learning module 1: Localizing the SDGs /Introduction. The Trainer's Guide*. Report.
198. Timor-Leste Government. (2017). *Timor-Leste's Roadmap for the Implementation of the 2030 Agenda and the SDGs*. Government report.
199. Tjandradewi, B. I., & Srinivas, H. (2018). Localization of SDGs: Role of Local Governments. *YOKOHAMA CITY UNIVERSITY Institutional Repository*.
200. Trindade, E. P., Hinnig, M. P. F., Moreira da Costa, E., Marques, J. S., Bastos, R. C., & Yigitcanlar, T. (2017). Sustainable development of smart cities: A systematic review of the literature. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 3(3), 11.
201. U4SSC. (2017a). *Collection Methodology for Key Performance Indicators for Smart Sustainable Cities*. Report developed within the framework of the United 4 Smart Sustainable Cities (U4SSC) initiative.
202. U4SSC. (2017b). *Connecting cities and communities with the SDGs*. Report developed by United for Smart Sustainable Cities (U4SSC) initiative.
203. UCLG. (2016). The sustainable development goals: What local governments need to know. *United Cities and Local Governments*. Retrieved from https://www.uclg.org/sites/default/files/the_sdgs_what_localgov_need_to_know_0.pdf. Access date: 25.05.2020.
204. UCLG. (2016). Mobile Application. The Sustainable Development Goals: What Local Governments Need to Know. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/141>. Access date: 25.05.2020.
205. UCLG, & ILO. (2016). *Building Partnerships to Localize SDG 8: An SDG learning agenda for local governments*. Report developed by United Cities and Local Governments (UCLG); International Labour Organization (ILO).
206. Ullhaug, T. (2018). *Folkehelse og FNs bærekraftsmål 11: bærekraftige byer og samfunn: en case studie av implementering av FNs bærekraftsmål 11 med fokus på folkehelse og sosial bærekraft*. Norwegian University of Life Sciences, Ås.
207. UN-Habitat. (2015a). *Global Public Space Toolkit - From Global Principles to Local Policies and Practice*. Report.
208. UN-Habitat. (2015b). *International Guidelines on Urban and Territorial Planning*. Report.
209. UN Environment. (2018). *The Contributions of Marine and Coastal Area-Based Management Approaches to SDGs and Targets*. Report developed by UN Environment. Posted by UNDP.
210. UN Environment. (2019). *Global Environment Outlook – GEO-6: Healthy Planet, Healthy People* (U. N. Environment Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
211. UN SDG Action Campaign Toolkit. (2016). SDG Action Campaign Toolkit. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/359>. Access date: 25.05.2020.
212. UN Women. (2016). *Compendium of Good Practices in Training for Gender Equality*. Report retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/90>. Access date: 25.05.2020.
213. UNDG. (2016). *The Sustainable Development Goals are coming to Life: Stories of country implementation and UN support*. Report retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/126>. Access date: 25.05.2020.

214. UNDP. (2015a). 2030 Watch. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/284>. Access date: 25.05.2020.
215. UNDP. (2015b). *Mainstreaming Environment and Climate for Poverty Reduction and Sustainable Development: A Handbook to Strengthen Planning and Budgeting Processes*. Report developed by United Nations Development Programme (UNDP); United Nations Environment Programme (UNEP).
216. UNDP. (2016a). *Building a Resilient Foundation for Peace and Development - Local Governance in Fragile and Conflict-Affected Settings*. Report developed by United Nations Development Programme (UNDP).
217. UNDP. (2016b). *Good Practices in South-South and Triangular Cooperation for Sustainable Development*. Report developed by United Nations Development Programme (UNDP).
218. UNDP. (2016c). West 2030: cooperation for sustainable development. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=30753>. Access date: 25.05.2020.
219. UNDP. (2017a). *Guidance Note: Data for Implementation and Monitoring of the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/366>. Access date: 25.05.2020.
220. UNDP. (2017b). *Institutional and coordination mechanisms - Guidance Note on Facilitating Integration and Coherence for SDG Implementation*. Rapport.
221. UNDP. (2017c). Rapid Integrated Assessment (RIA). Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/411>. Access date: 25.05.2020.
222. UNDP. (2017d). SDG Accelerator and Bottleneck Assessment. Developed by United Nations Development Programme (UNDP). Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/401>. Access date: 25.05.2020.
223. UNDP, & World Bank. (2016). *Transitioning from the MDGs to the SDGs*. Report.
224. UNDP Global Centre for Public Service Excellence. (2018). *Public Service 2019. Making the Sustainable Development Goals happen*. Report retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/499>. Access date: 25.05.2020.
225. UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2017a). *Community-based learning for sustainable development*. Report.
226. UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2017b). *Learning Cities and the SDGs: A Guide to Action*. Report.
227. UNITAR. (2016). Capacity for the 2030 Agenda. Course developed by The United Nations Institute for Training and Research (UNITAR). Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/179>. Access date: 25.05.2020.
228. United Cities and Local Governments Asia Pacific. (2016). *Roadmap for localizing SDGs in Asia Pacific*. Report developed by United Cities and Local Governments Asia Pacific.
229. United Nations. (2015). *Integrated Approaches to Sustainable Development Planning and Implementation*. Report of the Capacity Building Workshop and Expert Group Meeting on Integrated Approaches to Sustainable Development Planning and Implementation 27-29 May 2015, New York.
230. United Nations. (2016a). *2016 Synthesis of Voluntary National Reviews*. Report.
231. United Nations. (2016b). *A short guide to Human Settlements Indicators Goal 11+*. Report.
232. United Nations. (2017). *2017 Voluntary National Reviews Synthesis Report*. Developed by United Nations Department of Economic and Social Affairs - Division for Sustainable Development.
233. United Nations. (2018a). *Synthesis of Voluntary National Reviews 2018*. Report.
234. United Nations. (2018b). *Working Together: Integration, Institutions and the Sustainable Development Goals. World Public Sector Report 2018. Guidance and systemization of experiences*. Report from Department of Economic and Social Affairs.

235. United Nations. (2019). *The Future is Now. Science for Achieving Sustainable Development. Global Sustainable Development Report 2019*.
236. United Nations. (2020). The UN System SDG Implementation online database Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/unsurvey/index.html>. Access date: 25.05.2020.
237. United Nations, & GSMA. (2016). Mobile Application: The Sustainable Development Goals in Action. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/137>. Access date: 25.05.2020.
238. United Nations Environment Programme. (2018). *The Impact Radar. A tool for holistic impact analysis. Principles for Positive Impact Finance. Implementation Guidance*. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/624>. Access date: 25.05.2020.
239. United Nations Statistics Division. (2017). SDG Indicators Global Database. Platform. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/356>. Access date: 25.05.2020.
240. UNRISD. (2016). *Policy Innovations for Transformative Change: Implementing the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Report.
241. Valencia, S. C., Simon, D., Croese, S., Nordqvist, J., Oloko, M., Sharma, T., . . . Versace, I. (2019). Adapting the Sustainable Development Goals and the New Urban Agenda to the city level: Initial reflections from a comparative research project. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 11(1), 4-23.
242. van Vuuren, D. P., Kok, M., Lucas, P. L., Prins, A. G., Alkemade, R., van den Berg, M., . . . Kram, T. (2015). Pathways to achieve a set of ambitious global sustainability objectives by 2050: explorations using the IMAGE integrated assessment model. *Technological Forecasting and Social Change*, 98, 303-323.
243. Veldhuizen, L. J., Giller, K. E., Oosterveer, P., Brouwer, I. D., Janssen, S., van Zanten, H. H., & Slingerland, M. M. (2020). The Missing Middle: Connected action on agriculture and nutrition across global, national and local levels to achieve Sustainable Development Goal 2. *Global Food Security*, 24, 100336.
244. Viken fylkeskommune. (2019). Vi i Viken - Kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid. Rapport.
245. Waage, J., Yap, C., Bell, S., Levy, C., Mace, G., Pegram, T., . . . Kock, R. (2015). Governing the UN Sustainable Development Goals: interactions, infrastructures, and institutions. *The Lancet Global Health*, 3(5), e251-e252.
246. Waterloo Global Science Initiative (WGSi). (2018). *Generation SDG Blueprint*. Report developed by Waterloo Global Science Initiative (WGSi).
247. Webb, R., Bai, X., Smith, M. S., Costanza, R., Griggs, D., Moglia, M., . . . Norman, B. (2018). Sustainable urban systems: Co-design and framing for transformation. *Ambio*, 47(1), 57-77.
248. Willis, K. (2016). International development planning and the Sustainable Development Goals (SDGs). In: Liverpool University Press.
249. Wood, S. L., Jones, S. K., Johnson, J. A., Brauman, K. A., Chaplin-Kramer, R., Fremier, A., . . . Mandle, L. (2018). Distilling the role of ecosystem services in the Sustainable Development Goals. *Ecosystem services*, 29, 70-82.
250. World Bank. (2017). Atlas of Sustainable Development Goals 2017: World Development Indicators. Retrieved from <https://www.local2030.org/library/view/331>. Access date: 25.05.2020.
251. World Health Organization. (2016). *World health statistics 2016: monitoring health for the SDGs sustainable development goals*. Report.
252. Wu, J., Guo, S., Huang, H., Liu, W., & Xiang, Y. (2018). Information and communications technologies for sustainable development goals: state-of-the-art, needs and perspectives. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 20(3), 2389-2406.

253. Wymann von Dach, S., Bracher, C. P., Peralvo, M., Perez, K., & Adler, C. (2018). *Leaving no one in mountains behind: Localizing the SDGs for resilience of mountain people and ecosystems*. Report.
254. Wästlund, S. C. (2019). Lavutslippssamfunnet i 2050? Hvordan norske kommuner jobber med grønn omstilling. *Masteroppgave UiT. Masteroppgave i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse*.
255. Yigitcanlar, T., & Kamruzzaman, M. (2015). Planning, development and management of sustainable cities: A commentary from the guest editors. In: Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
256. Yu, S.-H. (2019). Benchmarking and Performance Evaluation Towards the Sustainable Development of Regions in Taiwan: A Minimum Distance-Based Measure with Undesirable Outputs in Additive DEA. *Social Indicators Research*, 144(3), 1323-1348.
257. Zhou, X., & Moinuddin, M. (2017). *Sustainable Development Goals Interlinkages and Network Analysis: A practical tool for SDG integration and policy coherence*. Retrieved from IGES Research Report No. RR1602.
- Zinkernagel, R., Evans, J., & Neij, L. (2018). Applying the SDGs to cities: business as usual or a new Dawn? *Sustainability*, 10(9), 3201.

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

Postboks 1490
N-8049 Bodø
Norge

Tlf: +47 75 41 18 10
nf@nforsk.no
www.nordlandsforskning.no

ISBN
978-82-7321-794-3 (trykt)
978-82-7321-795-0 (digital)
ISSN-nr: 0805-4460

